

**KOROŠKI**

# *svižinar*

**RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV**

Leto XXXIX, št. 3

Ravne na Koroškem, 5. septembra 1989

Cena 5000 din

**V ZNANJU  
JE MOČ!**

**Eva Breznikar**



Jože Žunec

# MOŽNOSTI

Težko se prilagajamo in ne verjame-mo, da spremembe prihajajo zelo hitro in povzročajo, da moramo nemudoma reagirati in tako izničiti njihov negativni vpliv. Čeprav začetek leta tega ni kazal, pa je sedaj že popolnoma jasno, da bo v bodoče lažje proizvajati kot pa prodajati. Vpliv trga se veča in neusmiljeno pometa z vsemi, ki niso inovativni, ki niso konkurenčni, ki ne nudijo kakovostnega izdelka, ki za to porabijo preveč časa. Vsega tega nismo bili navajeni. Smo togi in neprilagodljivi. Nevarno se nagibamo k napačnim sklepom, da bomo z novo organiziranostjo rešili vse naše probleme in odpravili vse napake. Pomembno je, kako se bomo organizirali, brez dvoma. Toda vedeti moramo, da je možnih več oblik, ki imajo svoje prednosti in slabosti. Vsebina, ki jo bomo vnesli v naše delo in življenje, je neprimerno bolj pomembna. Ničesar ne bomo imeli samo od formalnih sprememb, če se bomo vedli po starem, če bomo premalo in nekvalitetno delali.

**»Vpliv trga se veča in neusmiljeno pometa z vsemi, ki niso inovativni, ki niso konkurenčni, ki ne nudijo kakovostnega izdelka, ki za to porabijo preveč časa.«**

**»Vsebina, ki jo bomo vnesli v naše delo in življenje, je neprimerno bolj pomembna.«**

Zahtevna jesen je pred nami. Biti konkurenčno sposoben na domačem in tujih trgih ter ustvariti dobre pogoje za dobivanje naročil, je naša primarna naloga. Od njene rešitve je odvisno naše življenje, naš standard. Ugodni rezultati prvega polletja nas ne smejo uspavati. Naši cilji morajo biti še zahtevnejši. Veliko še moramo narediti, zelo veliko, da se bomo lahko ponašali kot moderno evropsko podjetje, ki svoje izdelke uspešno trži na vseh kontinentih. Tako bomo zagotovili lepšo prihodnost tudi našim otrokom.

V tem zapisu se bom posvetil le nekaterim operativnim nalogam, ki lahko zelo izboljšajo našo konkurenčno sposobnost, kar pa bo tudi povečalo možnosti za uspešen dolgoročni razvoj, ki bo še naprej slonel predvsem na lastnih silah in lastnih možnostih. Čeprav nikoli nismo potrebovali posebne družbene pomoči, saj smo v vseh letih po vojni dobro upravljali z družbenim kapitalom, moramo zaupanje v sposobnosti našega kolektiva še povečati. To pa bomo dosegli z izboljšanim odnosom do dela. Rezultati bodo sledili.

**»Veliko še moramo narediti, zelo veliko, da se bomo lahko ponašali kot moderno evropsko podjetje, ki svoje izdelke uspešno trži na vseh kontinentih.«**

**»Čeprav nikoli nismo potrebovali posebne družbene pomoči, saj smo v vseh letih po vojni dobro upravljali z družbenim kapitalom, moramo zaupanje v sposobnost našega kolektiva še povečati.«**

Često se oglašajo kritični ocenjevalci, ki jih ne zanimajo naši problemi, naši rezultati. Vse gledajo le z lastnimi očmi in lastno logiko, ki je žal često posledica napačnih odločitev, ne bom dejal zlonamernih, in na njih gradijo svoje poglede ter nas silijo v odnose, ki ne morejo biti dobri za raven kolektiv. Z dobrim delom bomo dokazali, da vemo, kaj hočemo. To bomo pokazali z rezultati dela.

Manjši stroški, večja konkurenčna sposobnost. Vsi vemo, od česa stroški nastanejo. Vsak jih lahko veča ali manjša na svojem delovnem mestu. Odvisni so od zasedenosti naših proizvodnih zmogljivosti, od intenzivnosti dela in proizvodnje, od cene nabavljenega blaga, od porabe materialov in energije, od izkoristka materiala in energije, od porabe časa za izdelavo proizvoda, zalog, izple-

na, izmečka in neuspele proizvodnje in še od mnogo česa. Ni moj namen, da naštejemo vse vrste porab, ki vplivajo na stroške. Želel bi nekaj drugega. Vsak zaposleni naj na delovnem mestu dnevno skrbi za to, da bo tako dolgo zmanjševal stroške pri svojih opravilih, dokler ne bo dosegel optimalnega stanja. V skupini bi bilo treba uvesti neke vrste tekmovanja, kjer bi se ugotavljalo, koliko je kdo uspešen. Prepričan sem, da rezultati ne bodo izostali in imeli bomo nove možnosti za motiviranje ter posledično za izplačevanje osebnih dohodkov, ki bodo zato realno stalno rasli. Naj zaključim, da imamo perspektive, samo boljše jih moramo izkoriščati; kritično moramo naravnati svoj odnos do dela in rezultatov dela.

**»Vsak zaposleni naj na delovnem mestu dnevno skrbi za to, da bo tako dolgo zmanjševal stroške pri svojih opravilih, dokler ne bo dosegel optimalnega stanja.«**

**»Ne smemo se spraševati, ali bomo prodali blago, ki ga išče zunanji kupec, če smo predragi, ampak bomo znižali stroške, da bomo s prodajo dovolj zaslužili in tako pokrili vse izdatke.«**

Nedela ne smemo več trpeti.

Na začetku sem zapisal, da je že lažje proizvesti izdelek kot ga prodati. Če bomo tudi izrabili vse operativne možnosti, pa bo kljub temu domače tržišče premajhno za dobro prodajo. Zato bomo morali še smejeje na zunanje trge. Ne smemo se spraševati, ali bomo prodali blago, ki ga išče zunanji kupec, če smo (recimo) predragi, ampak bomo znižali stroške, da bomo s prodajo dovolj zaslužili in tako pokrili vse izdatke. Nobena realna ponudba ne sme ostati neizkoriščena, naše rezerve pa uporabimo, da bo vsaka ponudba, ki je realna, postala dejstvo v obliki novega naročila, ki bo povečalo možnosti nadaljnega razvoja in še uspešnejšega dela.

Jože Pratnekar

# Naša občina

Pisati o življenju in delu, o problemih, s katerimi se srečujejo občani na vsakem koraku, ni lahko.

Še posebno je to težko v sedanjih družbenih in gospodarskih razmerah, ko marsikoga bega misel, kako preživeti. Sploh pa je težko pisati kaj spodbudnega, obetavnega, mogoče nekaj o »lepši prihodnosti«.

Od predsednika občine ljudje pričakujejo, da jih seznanijo s potmi razvoja njihove družbenopolitične skupnosti, z gospodarskim utripom, kakšna bosta družbeni in zasebni standard, skratka: kakšna bo kvaliteta življenja. Moram priznati, da sem bil kar malce v zadregi, ko mi je urednik Fužinarja naložil »domačo nalogo«, da napišem nekaj o naši občini. Mogoče bodo nekateri pogledi bolj kritični, zato se že uvodoma opravičujem.

V ravenski občini, ki po velikosti, po gospodarski plati in razvitosti sodi v zgornji del razpredilnice slovenskih družbenopolitičnih skupnosti, dodobra občutimo in doživljamo vso to družbeno in gospodarsko krizo.

Pospešeni razvoj, ki smo ga beležili še pred nekaj leti, hitro izgublja na moči.

Osebnosti in družbeni standard nenehno padata in marsikatere družine le s težavo finančno povežejo mesec z mesecem. Vse več mladih s končano srednjo, višjo ali celo visoko šolo išče zaposlitev. Vse manj je denarja za zdravstvo, šolstvo, kulturo in podobno.

Gospodarstvo naše občine je bilo že v prejšnji številki »Fužinarja« dodobra obdelano, zato tokrat samo bežna ocena. V dolini prevladujeta železarstvo in rudarstvo. Ti dejavnosti dajeta kruh večini občanov. Večkrat se postavlja vprašanje smotrnosti take politike, ki sloni samo na dveh gospodarskih usmeritvah. Mnogi veliki sistemi se le težko prilagajajo novim tržnim tokovom, ki zahtevajo drugačno organiziranost in miselnost. Zakon o združenem delu in vrsta negativnih posledic, ki smo jih doživljali v praksi, znova dokazujejo, da smo podjetniške interese podrejali političnim.

Nov podjetniški duh, ki prihaja z novo zakonodajo, se kaže tudi v naših kolektivih.

Tako se v železarni smelo pripravljajo na novo organiziranost, ki naj to podjetje približa sodobnim gospodarskim tokovom v svetu. Predvsem pa se kaže naravnost kolektiva v proizvodnji izdelkov, ki bodo po kakovosti konkurenčni izdelkom v razvitih deželah. Upam si trditi, da je naša železarna na pravi poti.

Tudi Rudniki svinca v Mežici uspešno uresničujemo sanacijske programe, predvsem pri iskanju novih proizvodnih usmeritev. Kolektiv je ogromno storil za reševanje onesnaženega okolja in pri prodaji svojih kvalitetnih proizvodov na zunanji trg. Skratka: novo vodstvo skupaj z rudarji in drugimi delavci dokazuje, da je kljub težavam kos težkim nalogam.

Večina manjših kolektivov se v občini ukvarja s podobnimi problemi kot v železarni in rudniku. Tolikokrat opevana fraza: razbremeniti gospodarstvo ostaja žal le na papirju, podjetja pa se dnevno srečujejo z vedno večjimi obveznostmi.

Skrajni čas je že, da to družbeno nadgradnjo zmanjšamo in s tem pocenimo ter dokončno razčistimo, kaj je balast. Pri tem ne mislim samo na negospodarstvo. Tudi v podjetjih je treba gospodarjenje poenostaviti in zmanjšati administracijo. Popolnoma pa je na dlani, da gospodarstvo, ki je obremenjeno s takimi dajatvami, s svojimi izdelki ne more postati konkurenčno.

V družbenih dejavnostih je tudi v naši občini vrsta problemov. Ponekod so se stvari zaostriale do vrelišča. Predvsem v šolstvu in zdravstvu zmanjkuje denarja za normalno dejavnost. Moramo priznati, da smo po »zdravstvenem standardu« dokaj visoko. Žal pa to tudi stane. V osnovnem šolstvu smo s pomočjo samoprispevka in sredstev združenega dela zgradili vrsto podružničnih šol, ki pa imajo sedaj premalo učencev.

Zgornji del naše doline se prazni. Posledica tega so tudi prazne šolske klopi



Naš župan, Jože Pratnekar, dipl. inž. agr.

v teh krajih.

Kaj nista zdravje in znanje človekovo največje bogastvo?

Res je, da bo treba tudi na teh področjih zmanjšati stroške, pregledati programe in izdelati ukrepe za bolj racionalno poslovanje. Drži pa dejstvo, da bomo zdravstvo in šolstvo morali imeti. Brez velikih pretresov pa se lahko odpovemo vsemogočim »strokovnim«, upravnim in političnim institucijam od občine do federacije.

Skratka: ta kos kruha, ki je samo eden, bo treba pravično razdeliti.

V občini je pomanjkanje delovnih mest iz leta v leto večje. Zaskrbljujoče je to, da vse več mladih z izobrazbo išče delo.

Že vsa leta prisegamo na policentrični razvoj. V vseh planskih aktih občine je to zapisano. Žal pa »pobožne želje« ostanejo le na papirju. Posledica tega je, da se iz zgornjega dela doline ljudje selijo v večja urbana središča. Večkrat slišimo očitek Črnjanov, češ, da so nerazvita krajevna skupnost v razviti občini. Menim, da imajo prav in jim moramo prisluhniti.

Mar je potem čudno, da bo treba na Ravnah in na Prevaljah kmalu uvesti pouk v treh izmenah, v Črni na Koroškem in drugih zaselkih pa ostajajo učilnice prazne. Podobno velja tudi za vzgojno-varstvene ustanove.

Tudi pri stanovanjski gradnji so podobna vprašanja. Ponekod zaradi prenatrpanosti z objekti zmanjkuje prostora

ra, drugod pa je mogoče z malo dobre volje najti primerne lokacije. V občini je treba zastaviti tako gospodarsko in urbanistično politiko, da bomo delovna mesta približali tudi odročnim krajem. Okolica Črne na Koroškem z odpravo SO<sub>2</sub> zopet postaja zanimiva za bivanje.

Dejavnost, ki lahko v veliki meri pomaga iz ekonomske in socialne krize, je drobno gospodarstvo. Žal smo na tem področju v primerjavi s sosednjimi občinami močno zaostali. Mogoče smo se preveč zanašali na naša velika sistema. Zasebna kot tudi družbena obrt sta slabo razviti.

Pri občanih je za to dejavnost v zadnjem času veliko zanimanje in tudi možnosti so precejšnje. Prisluhnjimo jim in pomagajmo! Naj ne bodo birokratski postopki tisti, ki zavirajo pridobivanje raznih soglasij in dovoljenj. Nova zakonodaja dopušča ustanovitev malih zasebnih podjetij. V pomoč in sodelovanje je treba pritegniti gospodarstvo, ustrezne strokovne in upravne službe ter občanom pomagati. Pa ne z vsemogočimi analizami in »strokovnimi elaborati«, marveč z majhnimi koraki: s programi v obliki svetovanj in poenostavitvijo pridobivanja soglasij, dovoljenj, pravilno davčno politiko itd.

V kmetijstvu in gozdarstvu smo v zadnjih letih dosegli vidne uspehe. Kmetije so usmerjene v moderno tržno proizvodnjo. Kljub dejstvu, da je po lanskem podatkih samo še 2,5 % kmečkega prebivalstva, doma pridelamo dovolj mleka in mlečnih izdelkov ter skoraj 70 % govejega mesa. Do vsake kmetije so speljali ceste in večina kmetij je opremljenih s telefoni. Občina je poznana po kmečkem turizmu. Kljub razumevanju širše družbenopolitične skupnosti pa kmetijstvo v naši občini še vedno nima tistega mesta, ki mu pripada. Razkorak med stroški proizvodnje in priznanimi odkupnimi cenami kmetijskih pridelkov je prevelik. Posledica je upadanje prireje mleka in mesa ter beg mladih s kmetij.

Z novo organiziranostjo kmetijstva in gozdarstva je treba najti take rešitve, da bo kmet čutil, da je del kolektiva s pravico odločanja in razpolaganja z rezultati svojega dela.

Na komunalnem področju se srečujemo z vrsto problemov, od slabih lokalnih cest, odlagališč za komunalne odpadke do oskrbe s pitno vodo in problemov skupnega ogrevanja. Glavni problem je denar, ki ga je vedno premalo. Slabi rezultati v gospodarstvu

vplivajo na višino sredstev za to dejavnost. S plinifikacijo predvsem zgornjega dela doline močno zaostajamo za sprejetimi plani. Posledice so predvsem v Mežici in Črni v zimskem času hude, saj količine SO<sub>2</sub> v zraku večkrat presegajo dovoljene meje.

Oskrba s pitno vodo je zdaj sicer zadovoljiva, vendar bo treba iskati nove vire zdrave vode. Letos v zimskih mesecih je primanjkovalo vode v Črni. Kaj takega se lahko prav kmalu zgodi v kakem drugem kraju. Tudi z gradnjo čistilnih naprav za odplake kasnimo. Spomnimo se samo problema kanalizacije pri zazidavi Kotlje II. Za odlaganje komunalnih odpadkov smo začasno našli rešitev, vendar bo treba načrtovati dolgoročno odlagališče za vse koroške občine.

Pri obnovi lokalnih cest nekako uredničujemo planirani obseg del.

Kolikor bodo podjetja odmerjala dogovorjeni del sredstev za te potrebe, bomo v nekaj letih obnovili in uredili večino lokalnih cest v občini.

Skratka: na komunalnem področju je veliko nerešenih problemov. Večkrat se občani upravičeno pritožujejo, saj to področje sega v življenjske razmere slehernega občana. Res je, da je veliko stvari odvisnih od denarja. Večkrat pa se lahko z dobro voljo in razumevanjem veliko naredi.

Pri urbanističnem načrtovanju se srečujemo z vrsto nerešenih zadev. Večkrat gasimo požare in iščemo trenutne rešitve. Manjkajo nam dolgoročni programi rabe prostora, zazidalni načrti, sanacije mestnih jeder, lokacije za zgradnjo vikendov, načrtovanje prometnih poti in podobno. Prostorska utesjenost, ki je značilna za našo občino, problem še povečuje. Srečujemo se s črni gradnjami stanovanjskih hiš, vikendov in drugih objektov, pri čemer so pogosto vzrok nedodelani urbanistični programi.

Menim, da bo treba temu v prihodnje posvetiti veliko več pozornosti, saj je to poleg komunalne najbolj občutljivo področje.

Vprašanje delovanja in funkcije krajevne skupnosti v naši občini ni povsem jasno. Nekateri v njej vidijo podaljšano roko občine oziroma države. Ni dorečen sistem financiranja. Krajevna skupnost mora postati mesto interesov in dogovarjanja krajanov. Pred leti smo v obci-

ni ustanovili vrsto novih krajevnih skupnosti. Postavlja se vprašanje o smotrnosti in učinkovitosti take organiziranosti: mislim, da v prihodnje ne kaže iskati rešitve s politiko »od zgoraj«. Prepustimo to krajanom, njihovim željam in potrebam. Če ugotovljamo, da potrebujemo take krajevne skupnosti, ki bodo »po meri človeka — krajana«, potem moramo najti tudi sistemske rešitve za financiranje njihovih strokovnih služb.

Občina z ustavnimi spremembami dobiva popolnoma novo funkcijo. Večkrat slišimo, da je šlo doslej za birokratsko strukturo upravnih organov, nekakšno podaljšano roko države. Mogoče ta trditev do določene mere celo drži. V prihodnje bo občina izgubila precejšnje pristojnosti na področju gospodarske politike in družbenih dejavnosti.

Postala bo v pravem pomenu komunana. Tu pa bo morala skupščina prevzeti pravico odločanja o vseh programih razvoja občine (razvoj komunalnega sistema, urbanizma, prostorskega načrtovanja, preskrbe in podobno). Doslej so imeli zbori občinske skupščine zelo malo vpliva na to politiko, saj so o denarju odločali drugje.

Na ravni občinske skupščine se je treba dogovoriti za politiko razvoja, izvršni svet kot izvršilni organ pa je po strokovni plati dolžan poskrbeti za uresničitev zastavljenih ciljev.

Tako bo tudi delegatski sistem na ravni občinske skupščine pridobil na pomenu.

Ob koncu želim poudariti, da je to le delček razmišljanj o življenju in delu, o problemih, s katerimi se srečujemo. Pri tem sem se namenoma izognil ozkim strokovnim analizam in razglabljanjem o »visoki politiki«. Morda je v sestavku več črnogledosti in kritičnih ocen, vendar sodim, da čas, ki ga doživljamo, ni obetaven. Treba pa je znova poudariti, da samo boljše delo, ki ustvarja novo vrednost, prinaša boljše življenje. Zmanjšajmo inflacijo besed, poenostavimo sistem, rešimo se balasta in dajmo prednost poštenemu delu in znanju.

Priskrbimo našim občanom dostojno življenje in to na delovnem mestu in doma.

In ne nazadnje, mar lahko zamerimo našemu občanu, ki mi je pred nekaj dnevi potožil, da pri 1.500.000 din pokojnine ne razume, kaj pomeni »socializem po meri človeka«. Morda bi bolje razumel, če bi dejali: »Človek po meri socializma«.

Dušan Vodeb

# EVROPA 1992 - IZZIV ALI POTREBA

## 1.0 UVOD

V naslovu smo postavili vprašanje, pred katerim stoji danes vsaka delovna organizacija, ker je prek informacijskih sistemov in tehniško-komercialnih tokov novo tržišče vedno bolj prisotno.

Izziv ali potreba? Sprejeti nove spremembe in bodočnost.

Iz naslova izhajata dve strategiji vedenja in poslovnega nastopa tržnega subjekta v novih domačih in tujih razmerah. Sprejetje doktrine izziva pomeni, da se v evropska dogajanja vključimo ustvarjalno in poskušamo najti tudi širše bonifikacije, ki jih prinaša plasiranje na drugih trgih. S sprejetjem izziva se odločamo za širši tržno-razvojni koncept, ne samo evropsko koncipiranega podjetja, ampak skušamo poiskati tudi možnosti vključitve v svetovne tokove pretoka blaga, storitev, kapitala in znanja.

Druga možnost je sprejetje potrebe po vključitvi v novo Evropo. Ta doktrina temelji na sprejetju filozofije samo komercialnega plasmana izdelkov na ta trg. V tem primeru se izvajajo v tržnem sistemu samo odnosi komercialnih pogodb in sprejetje diktata pogodbenega odnosa. Doktrina je izključno vezana na posle v Evropi in pomeni samo prilagoditev našega sistema novim komercialnim tokovom.

Točnega odgovora, katera pot bo boljša in uspešnejša za naš boljši jutri, ni možno dati v tem kratkem prispevku. Že sama tema EVROPA '92 vsak dan odpira nove in nove dileme ter spoznanja. Svet postaja velik, dinamičen sistem, kjer je treba obvladati informacijske tokove, se prilepiti na pretok denarja, znanja. Izdelek, ki bo nosil v sebi deleže mednarodnega pretoka dela, kapitala in znanja, se bo pozitivno prodajal ne samo v Evropi, ampak povsod. To spoznanje je bistvo svetovne prenovitve sistemov, njihovih iskanj za ustvarjanje pozitivne medsebojne klime. Naš sistem je v tem velikem konglomeratu nič, vendar je ta gromozanski sistem prišel do spoznanja, da je sestavljen iz malih, drobnih segmentov, ki morajo delovati vsi v smeri napredka in ustvarjanja nove vrednosti iz produkcijskih sil v najširšem smislu. Na nas je, da poskusimo dojeti te velike spremembe, jih vključiti v našo organiziranost in vsakdanje delo. Pri tem

pa naj bodo spremembe radikalne in v skladu z našimi možnostmi. Dati bomo morali prednost podjetništvu, podporanju dobrih, da bodo še boljši, ločevati slabo od dobrega in dobrim poleg lepe besede dati tudi ustrezno motivacijo.

Prispevek je namenjen spoznavanju nas samih; ali smo pripravljeni videti svoje delo z novimi merili in s pomočjo novih strok? Ali smo sposobni priznati konkurenco dela, znanja, in to pravilno usmeriti v naš napredek? V prvem delu bomo zelo splošno opisali bistvo sprememb v Evropi in pogled na ostali svet, v drugem delu pa bomo poskušali poiskati naše komparativne možnosti v novih tokovih ter tržnih razmerjih. Če želimo biti svetovna firma, moramo sprejeti in tudi osvojiti njihovo filozofijo, proces Evropa '92 pa nam daje idealne možnosti dojeti bistvo teh sprememb. Stvarno življenje že danes, še bolj pa bo jutri od nas zahtevalo na direktna vprašanja tudi direktne odgovore. Le na resničnih podatkih se da graditi stvarni razvoj firme in okolice, v kateri dela ter ustvarja. Ne smemo ovirati napredka, temveč moramo napredek usmerjati tako, da ne bo škodljivih posledic. V ta namen moramo izboljšati možnost regulative, kar pomeni, da dobi pragmatizem večjo težo napram naprednemu prepričanju. Pravilna

ocena kritičnih mas napredka in tehniško-tehnoloških možnosti nam bo dala oceno sprejemanja svetovnih pogledov na svet in kaj lahko v tem iskanju zares dobimo ter prenesemo k nam.

## 2.0 PREDVIDENE SPREMEMBE V EVROPI PO LETU 1992

Nastanek Evrope '92 je posledica sprememb in hotenj velikih evropskih tehniških in kulturnih sistemov, da sprejmejo svetovne izzive. Notranja nasprotja in posamezni interesi v Evropi niso vodili celote – kot proizvodni, kapitalski in znanstveni potencial – v pravi konkurenčni boj. Ugotovili so, da v svetu potekajo veliki globalni premiki, v katere se moraš kreativno vključiti, če želiš biti enakopraven partner in soustvarjalec razvoja. Soočili so se z dvema pogledoma na razvoj, kolik del napredka ohranjati s strukturnim razmišljanjem in kje, ter koliko napredka usmeriti v procesno graditev. Ta napredek ima svoje korenine v zakonitostih in izsledkih moderne fizike ter prevladuje v ZDA in na Japonskem. Navedene spremembe zaznavamo v »menjavi paradigem«. Človek v vsakdanjem življenju živi z obema podobama in oba pogleda imata enako upravičenost. En pogled se izraža v naši želji, da vse ostane po starem, drugi pa v tem, da se v nas pojavlja želja po



Naš biser

spremembah. Treznost intuicije nam narekuje, da vedno iščemo ravnotežje med obema pogledoma. Za tista področja, kjer je procesna orientacija razvoja postala nuja ter edina smotrna rešitev, je treba hkrati razmišljati, da na drugem ekvivalentnem področju znotraj sistema nastaja potreba po večji stabilnosti ali se poveča potreba po strukturni orientaciji. Evropa je v svojem razvoju našla za svoj pogled in hotenja konsenz med obema pogledoma na razvoj.

Za Evropo je zelo pomemben tudi tehniški napredek, ki se je uveljavil na področju naravoslovja in tehnike. Tehniški napredek je neločljivo povezan z gospodarsko rastjo in socialnimi spremembami. Tehniški napredek se je izkazal kot moto gospodarske rasti in danes pomeni materialno varnost, realno blagostanje in vse več prostega časa. Vse to smo dosegli na tehniški in organizacijski način, s stalno racionalizacijo delovnih mest in ne revolucionarno. Pri tem je treba opozoriti, da so v svetu ostale socialne razlike, samo da so se prenesle na višjo raven blagostanja, deloma so se premaknile že na kulturno področje. Odražajo se v občutku človeka, da življenje nima smisla, stare izkušnje ne veljajo več, tradicije razpadajo in človek ne ve, kako bi se orientiral.

Evropa je bila zibelka tehnike, s specifičnim načinom in metodami. Tehniki dobro vemo, kaj za nas pomeni stroj ali izdelek iz ZR Nemčije, Švedske ali Anglije. Vsak ve, kje bo dobil potrebno informacijo ali namig, kako naj reši problem. Malokdo se zaveda trendov napredka v svetu, kjer evropska znanost ni več vodilna, postaja celo sama ovira napredka. V Evropi so dojeli to svojo konzervativnost tehnike in znanosti, ker so spoznali, da sedaj veljajo v svetovnih trendih naslednje spremembe v ključnih besedah razvoja:

industrijska družba – informacijska družba  
trda, nasilna (orjaška) tehnologija – mehka, visoka tehnologija  
nacionalno gospodarstvo – svetovno gospodarstvo  
kratkoročno – dolgoročno  
centralizacija – decentralizacija  
pomoč prek institucij – samopomoč  
posebna demokracija – neposredna demokracija  
hierarhija – mreže  
sever – jug  
ali/ali – večkratne ali paralelne operacije.

Evropa 1992 pomeni velik enoten trg, ki je zasnovan na komparativnih prednostih evropskih držav, kulture in nacij. Enoten trg je velik "izziv", do katerega so prišli iz spoznanja, da gospodarskega in družbenega napredka ni moč graditi na preživelih oblikah zapiranja znotraj

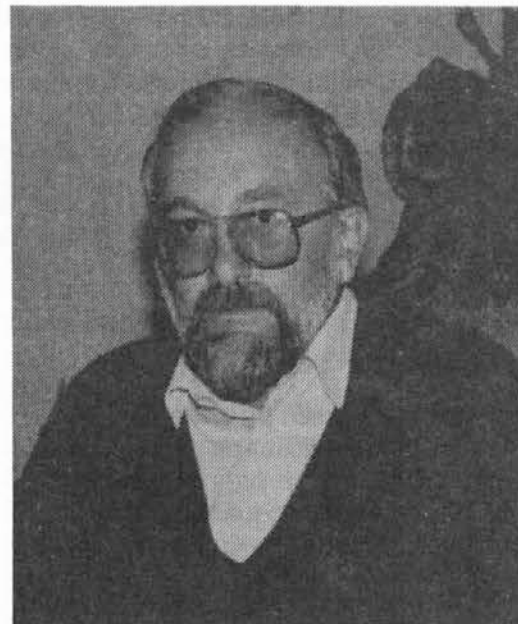
posameznih držav. Za dojetanje procesov v Evropi pogledajmo, kako je nastala ta skupnost.

Osnovni akt delovanja ES je ustanovljena pogodba, podpisana v Rimu 25.3.1957. Evropsko skupnost sestavljajo: članice ustanoviteljice, države Beneluxa, Francije, ZR Nemčije in Italije, leta 1973 so se skupnosti priključile Danska, Irska in Velika Britanija, leta 1981 je članica postala Grčija in zadnji sta bili sprejeti v skupnost leta 1986 Španija in Portugalska.

Tako združene države predstavljajo največji skupni trg po prebivalstvu, tehnologiji in moči. Že v ustanovitveni pogodbi so članice ustanoviteljice zapisale osnovni moto združevanja, vzpostavitve enotnega trga in postopno približevanje ekonomske politike članic, ki naj bi omogočil harmoničen razvoj gospodarskih dejavnosti, njihov trajni napredek in dvig življenjskega napredka.

V prvih letih obstoja skupnosti so bili naporci članic usmerjeni v vzpostavitev carinske unije. Akcija po 12 letih delovanja ni prinesla zelenega rezultata – enotnega trga. Problemi recesije na trgu so posamezne članice prisilile k uveljavljanju dodatnih ukrepov, da so se izognili omejitvam količinskega pretoka blaga. Dodatni parcialni ukrepi so počasi začeli majati osnovno izhodišče skupnosti, ki je bilo postavljeno po načelu delovanja enotnega trga. Ti negativni trendi so komisijo Evropske skupnosti spodbudili k snovanju nove strategije razvoja skupnosti, ki naj dejansko zagotovi enotni trg. Njihovi zaključki so zbrani v Beli knjigi, ki je danes vse bolj omenjana. V svojem bistvu je Bela knjiga program uresničitve enotnega trga po letu 1992, ki s konkretnimi predlogi za unifikacijo oziroma harmonizacijo predpisov zagotavlja delovanje ambiciozno zastavljenega cilja. V njej je okoli 300 predvidenih ukrepov, ki bodo bistveno spremenili makroekonomsko in mikroekonomsko podobo skupnosti in s tem posegli v svetovno konkurenco.

Bistvo sprememb je v naslednjih izhodiščih Bele knjige: Potrošnik bo lahko zaradi močnejše konkurenčnosti proizvajalcev užival večjo kvaliteto ponudbe in nižje cene blaga ter storitev. Predvideni ukrepi bodo močno pritisnili na zmanjševanje proizvodnih stroškov in večanju inovativne dejavnosti, ki naj bi ES ponovno pripeljala v sam vrh svetovne tehnološke elite. Le močna in koherentna politika konkurence bi naj po predvidevanjih onemogočila nadaljnje drobljenje evropskega trga, zavrla restriktivno obnašanje podjetij ter odpravila subvencioniranje kot instrument za enotni trg škodljive nacionalne zaščite domačih proizvajalcev.



Dr. Dušan Vodeb, dipl. inž.

ES naj bi se do leta 1992 razvila v stimulatívno okolje za razvoj podjetništva, konkurence in menjave ob predhodni odstranitvi preprek fizične, tehniške in fiskalne narave. Z odpravo fizičnih omejitev bodo omogočili svoboden, hiter in učinkovit pretok blaga in gibanje oseb prek državnih meja. Pripravljajo poenostavitve formalnosti na notranjih mejah, s prenosom posameznih vrst nadzora na notranje organe posameznih držav ne bo več dvojnega nadzora. Poenostavili bodo nadzorne postopke, sprejeli enotne obrazce, odpravili kavcije za tranzit itd.

Za tehniške normative jim je bilo vodilo, da blago, izdelano v eni od članic ES, ne sme biti izpostavljeno nobenim oviram v drugi državi članici. Le tako bo izpolnjen pogoj prostega pretoka blaga znotraj enotnega trga. Kupec sme prosto izbirati prodajalca in ni dolžan dokazovati skladnosti lastnosti blaga s tehniškimi predpisi države uvoznice. Ugotovili so, da razlike v nacionalnih predpisih v svojem bistvu skrivajo spodbujanje neučinkovitosti lokalnega gospodarjenja, povzročajo dodatne stroške v pretoku in ravno to povečanje stroškov poslovanja pomeni oviro za uspešno delovanje enotnega trga. Konkurenco mednarodnih razsežnosti pa bodo spodbudili s pospešenimi vlaganji v raziskave in razvoj. Da bodo učinkoviti, so spremenili tudi proceduro sprejemanja in odločanja znotraj skupnosti.

Preden navežemo misel na naše poglede, je prav, da strnemo misli nastajanja in razvijanja ES. Zavedajo se, da uspešnega razvoja v današnjih razmerah ni možno graditi na preživelih oblikah dela in poslovanja. Spodbujajo zdravo konkurenco, ki se odraža v kakovosti izdelka, riziku izdelave in ceni. Razvoj je njihovo glavno orožje, kako obvlado-

vati vse napade svetovnih proizvajalcev iz okolice na enoten trg ES, ki bodo poskušali prodajati na tem trgu. Istočasno je to njihovo najmočnejše orožje napada na druge trge. Glavna ovira prodaje bo standard, ki bo narekoval karakteristike prodaje na trgu. Odpravljajo nepotrebno administriranje znotraj sistema, istočasno pa uvajajo kontrolne mehanizme in arbitriranje v primerih sporov. Arbitriranje ni usmerjanje v zaščito lokalnih interesov, ampak vzpostavljati duh odprtega trga. Ob razmišljanjih, kaj nastaja severno od nas, smo na eni strani veseli in optimisti, ko zaznavamo vso svobodo ustvarjalne klime, na drugi strani pa se soočamo z vse večjimi preprekami lastne sposobnosti in notranje uspešnosti. Prebiranje Bele knjige in njena razčlemba nas vse bolj prisiljuje v racionalne in razvojne posege znotraj delovnega sistema, kajti le z njihove strani ter z njihovimi merili preverjen sistem bo uspešen na bodočem enotnem evropskem trgu.

Na koncu pa še misel, da Bela knjiga pomeni veliko spremembo filozofije in ima korene v spremembah življenjskih paradigem. V Beli knjigi so našli pravo mero med procesnim in strukturnim pogledom na razvoj, osvojili novo podobo sveta, vzpostavili so pravila pragmatičnega upravljanja, vodenja, kontroliranja in arbitriranja in se opredelili do socialnih razlik, ki bodo nastale v skupnosti.

### 3.0 SPREMEMBE IN PRIHODNOST ŽELEZARNE PO LETU 1992

Novi pristopi usmerjanja razvoja zahtevajo od nas določen odmik od tradicionalnega razmišljanja in odločanja. Spoznati moramo resnico, da se poslavljamo od tradicionalnosti, delovnih ter vodstvenih spretnosti in diktiranega vodenja. Sprejeti moramo pristop nastajanja novega po načelu; kar smo zgradili včeraj, preverimo danes z najnovejšimi metodami in poiščimo pravo rešitev za jutri. Če želimo po tem principu poiskati prave poti razvoja železarne, potem to zahteva od nas organizacijo veliko posebnih znanj in treba je vzpostaviti pravo mero med trdimi vedami, tehniko, tehnologijo, ekonomiko, in mehkimimi vedami sociologijo, psihologijo, zgodovino itd. Izkušnje nam narekujejo, da je za pravilno razumevanje dosedanjega razvoja to nujno. Ne morejo biti v razvojni fazi sistema iz količinskega razvoja v kvalitativni razvoj odločilne samo ene vede in dosedanje upravljanje, vodenje in odločanje. Prejšnji princip procesnega gledanja na razvoj je splošno veljaven, zato ga je treba osvojiti že v fazi razdelave posameznega sistema in ga uporabiti na konkretnih primerih.

Razvojno se je naša železarna izjemno močno vezala na Evropo, posebno na

dežele germanskega jezikovnega področja. Vzroki takega navezovanja so v tradiciji in skoraj 380-letnem zgodovinskem razvoju, v težnji in zgodovinsko potrjeni potrebi po kakovosti naših izdelkov in njihovem stalnem potrjevanju.

Prej opisani procesi v ES od nas zahtevajo spremembo razvojne strategije do te skupnosti. Spremembe naše doktrine gredo v dve smeri prilagoditi se moramo kot proizvajalec izdelkov za trg ES in kot kupec strojev in naprav s trga ES. V nadaljevanju je treba razvoj razumeti širše; katere aktivnosti bodo potrebne, da bomo še naprej navzoči na tem trgu in kaj moramo spremeniti pri nas, da bomo izpolnili zahteve enotnega evropskega trga. Eksaktna analiza potrebnih sprememb že nastaja. Časovno zaostaja zaradi tega, ker so se šele sedaj zbudili vsi faktorji družbenega razvoja. V tem trenutku pa je prav, da vemo, kaj mi hočemo, kaj smo že realizirali in kaj nas čaka.

Za naše izdelke so pomembne naslednje ugotovitve, ki izhajajo iz novih zakonitosti enotnega evropskega trga:

- upoštevati bo treba novo standardizacijo
- vse večje je povezovanje kupcev in proizvajalcev
- naši proizvodi se bodo na trgu ES vgrajevali v končne izdelke
- image bo nujen za ohranjanje navzočnosti na trgu
- poiskati bo treba nove poslovne povezave
- vse večja bo kontrola tehnologij
- kontrolni mehanizmi bodo prisotni z novimi merili
- povečuje se delež storitev
- povečuje se ekološka osveščenost.

Z razvojnega vidika železarne sta v zvezi s procesi za Evropo '92 potrebna dva intenzivna programa. Izdelati in mednarodno moramo verificirati interne kontrolne postopke ter predpise. Druga naloga je dvigniti produktivnost in skrajšati čase v proizvodnji, razvojno in inovativno pa delati na izdelkih visoke tehnologije.

Dosedanji razvoj sistema Železarne Ravne je imel naslednje karakteristike. Sistem se je gradil na spoznanju, da nima lokacijskih in energetskih možnosti, da se razvije v ozko specializirano jeklarsko podjetje. Omejitvene možnosti so nas prisiljevale, da smo iskali optimum proizvodnje jekla med količino in kvalitativnim asortimentom. Tak pristop je gojil močan tehniški razvoj in dajal velik poudarek kakovosti izdelkov. V svetovnem razvoju smo morali iskati tehniške rešitve, ki so poleg povečane storilnosti omogočale tudi zagotovitev kakovosti ter velike fleksibilnosti. Znotraj sistema smo gradili podsistem, ki postaja vse večji porabnik našega jekla. To je ena veja, druga, ki smo si jo zgradili, pa nam omogoča sodelovanje pri izdelavi investicijske opreme. Naš dosedanji razvoj smo gradili na tehniško-proizvodnem principu, kar je v vključevanju v Evropo treba upoštevati.

Poglejmo za nekaj naših programov in proizvodov, kakšne so možnosti za nastop na trgu ES v novih razmerah.

#### Jeklarna

V ES se vzpostavljajo visokoproduktivni predelovalni obrati velikih zmogljivosti in možnosti predelave zelo širokega asortimenta. Njihove kapacitete so iz-



»Od spodnjega vratarja«



Fasada polepša

jemno fleksibilne in osnovni jeklarski agregati ne zmorejo take proizvodnje za celoten tržno zahtevan asortiment jekla. Na visokem asortimentu jekla se bo možno navezati na njihove proizvodne reprovrije, na valjarne in kovačnice. Iskanja ne smejo biti usmerjena samo na germansko območje, ampak na celoten trg ES. Za vzpostavitev tovrstnega sodelovanja moramo zagotoviti kakovost ingotov, sestavo in ceno. Na trgu ES se ustvarja prazen prostor za prodajo konvencionalnih ingotov in visoko kvalitetnega asortimenta jekla, ker moderna tehnika, ki izhaja samo iz povečanja proizvodnje in produktivnosti ne zagotavlja kvalitetnih izdelkov za nadaljnjo predelavo. V ta novo nastajajoči prazen prostor moramo priti prek filozofije novega pristopa, da se moramo povezovati s končnimi porabniki jekla. Razvojno je treba delati na znižanju stroškov proizvodnje jekla, zagotavljanju stalne kakovosti, to je tehniško tehnološki izziv, marketinško pa se moramo začeti povezovati v novo nastajajoče verige proizvajalcev in porabnikov visoko kvalitetnega jekla.

#### Valjarna in kovačnica

V prihodnjih letih bomo zaradi delovanja trga in dejanskih proizvodnih in asortimentskih možnosti naših agregatov prisiljeni spremeniti osnovni proizvodni program. Spremembe bodo šle v zniževanje prodaje količin prek distribucijskih velikih firm, vse več bo direktnih povezav. Domači trg ne bo sprejemal naše cene izdelkov in tudi ni sposoben absorbirati našega optimalnega kvalitetnega asortimenta proizvodnje. Marketinško bomo prisiljeni prodati tisto optimalno proizvodnjo, ki nam bo omogočala

nadaljnji razvoj. Ta zahteva pomeni, da ne bomo distribuirali naključnega asortimenta, ki teži k nižjim kvaliteta, ampak bomo morali narediti napor v proizvodnji in trženju, da plasiramo tisti program, ki smo ga tehniško in tehnološko sposobni proizvajati v zahtevani vrhunski kvaliteti, sestavi in roku. Nastala situacija na tem področju vodi v velike konflikte in iz dojemanja sprememb v Evropi vidimo, da nam bo le tak pragmatičen pristop omogočil potrditev v novih razmerah in preživetje na daljši rok.

V prihodnje bo treba vse bolj iskati povezavo s končnimi porabniki naših valjanih in kovanih polizdelkov. Tudi prodaja doma in lastna predelava v internih obratih bo vezana na zagotovitev kakovosti končnega izdelka. Posredniki v obliki trgovskih organizacij se bodo transformirali po zgornjem principu, ki je posledica celotne preobrazbe industrije v zniževanje stroškov proizvodnje, zagotovljene kakovosti za vse elemente izdelka in zniževanje zalog v procesu nastajanja izdelka. Povezave že nastajajo, vse bolj smo podvrženi posebnim postopkom kontrole naših proizvodnih možnosti in zagotavljanja kakovosti proizvodnje.

Zelo pomembna je tudi servisna dejavnost, ki išče izvenserijske storitve in posebnosti. Fleksibilnost proizvodnih agregatov nam omogoča tudi tovrstno udejstvovanje na novem enotnem trgu ES. Seveda tudi za tovrstne izdelke veljajo osnovni novi standardi in postopki kontrole oziroma zagotavljanje kakovosti.

V zadnjih letih smo za zagotovitev in prilagoditve novim razmeram investirali v

spremljajočo opremo in iz svetovnih razvojnih trendov iskali tiste nove posege, ki nam bodo omogočili fleksibilnost proizvodnje visoko kvalitetnega asortimenta. Na naša vprašanja tehnika še ni našla tehniško ustreznih odgovorov. Dinamika povezovanja svetovnega razvoja, naših programov in optimalne asortimentske proizvodnje, razvoj ter spremembe zakonitosti na trgih dajejo vsem zaposlenim tisti elan ter inovacijske spodbude, da lahko optimistično napovedujemo razplet teh dilem.

#### Strojgradnja

Prisotnost izdelkov naše strojgradnje je nujna za celovito obvladovanje trga ES na višjem nivoju. Image zahteva preverbo sposobnosti, od kvalitetne proizvodnje jekla do njegove pravilne ter smotrne uporabe v visokovredne izdelke. Naš program bomo morali razširiti na stroje ter naprave, ki so še bolj vezani na naše znanje. Le s takim pristopom bomo celovito uspevali na novem trgu. Ustvarjene poslovne vezi in pridobljeno tehnološko znanje na trgu ES naj nam omogočajo tudi profitno prodajo na drugih trgih.

Razvojno in tržno smo na tem področju pred osnovnim problemom. Ali poiskati sopartnerja in se z njim poslovno tehniško povezati ali si z znanjem, ki ga imamo, samostojno izboriti še več referenc. Poslovno smo pred velikimi nalogami, saj mora tehniški kader poleg prestrukturiranja te proizvodnje v nove izdelke, trga, področja, povečanja ponudbe sedanje proizvodnje, skrbeti še za reden dotok denarja iz trenutne proizvodnje. Kritično maso znanja, dobrih poslovnih izkušenj in pozitivnih referenc imamo, za odločitev bomo morali prisluhniti novim vetrovom na trgu, podjetništvu znotraj našega sistema in postavljenim ciljem.

#### Metalurški izdelki

V železarni imamo celo vrsto izdelkov iz našega jekla, ki se že danes uspešno prodajajo. Valji, rezila, noži in razni obdelani sklopi ali posamezni deli se po kakovosti uspešno kosajo s svetovnimi firmami. Za tovrstni sklop naših izdelkov moramo sprejeti doktrino profitne prodaje, kar pomeni, da doma do leta 1992 ali že prej odpravimo naše znane notranje slabosti. Zagotoviti tehnološki red, dokupiti tehnološko opremo, se racionalno organizirati, ustvariti manjše dobičkonosnejše proizvodne enote, proizvodni proces podpreti še bolj z informacijami in zagotoviti celovito kakovost našega izdelka. Za izdelke, ki se pojavljajo kot enoviti sklopi, rezila, valji, armature in drugi, je treba pridobiti znak kvalitete po novih standardih.

Razvojno in organizacijsko moramo vzpostaviti tisti tehnološki red in storil-





Odsev

nost, ki se zahteva za naš proizvodni program, v tržnem smislu pa moramo v ES povečati delež storitev. Naši izdelki se morajo vezati na tiste tokove, ki prek potrošnega materiala in servisa plasirajo visoko obdelane izdelke iz jekla.

#### Razvoj in inovacije programov

Zelo skopo je opisano obsežno delo, ki nas čaka, da se bomo lahko uspešno s še večjim deležem ohranili na evropskem trgu. To je cilj, ki ga morajo zasledovati vsi zaposleni, ne samo ambiciozna skupina razvojnih delavcev. Proces, ki teče, ni niti zaznaven, ampak je vpleten v celovito prestrukturiranje poslovanja in razvoja železarne.

Gledano z razvojnega vidika smo se poslovno odločili, da na enotnem trgu ES začnemo ustvarjati dobiček z večjim številom izdelkov, potrjevanje kakovosti naših usmeritev pa moramo prenesti na raziskovalno razvojno delo na določenih segmentih. Do pred kratkim smo imeli do Evrope doktrino, da na tem trgu potrjujemo našo kvaliteto izdelkov. To se nam danes, ko začenjamo tržiti pozitivno obrestuje. Izkušnja nas uči, da je vseeno potreben image, ki ga bomo nadaljevali na področju našega tehniškega in tehnološkega znanja.

Eksistenčnega pomena pa sta dve področji, ki ju moramo modernizirati in dvigniti na višjo raven kvalitete delovanja. Informatika mora postati uspešnejša tako na področju poslovne informacije kot pri vodenju proizvodnje. Osnovne pogoje in znanje določa dosedanji razvoj te dejavnosti. V prihodnje moramo organizacijsko in z dokupom opreme in softwera zagotoviti svetovni standard informacij, ne podatkov, v našem poslovnem sistemu.

Drugo področje, ki terja posodobitev delovanja, je kontrola. V prihodnje si bomo z njeno pomočjo zagotavljali varnost in enakopravnost na trgu. V zadnjih obdobjih veliko vlagamo v to področje ravno zaradi tega, da že v sedanji fazi preverjanj posameznih proizvajalcev dokazemo resen pristop in pripravljenost v enakovredno sodelovanje v boju za kupce na trgu ES. Prvi obiski so pozitivni in se nam odločitev v to smer že pozitivno obrestuje. Sedaj moramo intenzivneje urejati posamezne tehnologije in kontrolo postopkov.

#### Investicijska dejavnost

V evforiji, ki nastaja okoli sprememb v širšem prostoru, si največ prizadevajo za prodajo izdelkov na trgu ES. Na tem istem trgu pa tečejo tudi procesi prilagajanja posameznih tehnologij novim zahtevam. Izdelek ustreza novim zahtevam trga, tehnološki postopek pa ne. Je lahko ekološko neustrezen ali pa stroškovno preveč zapleten glede na nove tehnologije. Ugotovitev pomeni, da se bodo našli poceni tehnologije, stroji in naprave, ki bodo nosili nevarnost neuporabnosti ali previsokih produktivnih stroškov. V sedanjem akutnem pomanjkanju denarja in neumornem iskanju novih tehnologij se lahko hitro zgodi, da padeš v grdo past, ki se imenuje tehnološko neuporabna investicija. Tej nevarnosti smo namenili še posebno pozornost pri izbiri tuje opreme ter novih tehnologij.

#### ZAKLJUČEK

Informacija poskuša v strnjeni obliki prikazati bodoče spremembe na evropskem trgu. Tem spremembam se ne bomo mogli izogniti, kar pomeni, da moramo sprejeti »izziv« modernega informacijsko usmerjenega sveta.

Leto 1992 je za nas razvojni mejnik, ko bomo lahko z navzočnostjo na enotnem evropskem trgu pokazali naše razvojne in tržne rezultate. Ugotovimo lahko, da proces prilagajanja novim pogojem že teče in je zajet v celotno poslovanje železarne. Nova merila naj pokažejo, kateri izdelki so konkurenčni, razvojno-poslovna naloga pa je, da omogočimo naraven razvoj perspektivnih programov ali ugasnitev neuspešnih programov. Za selekcijo imamo sorazmerno dovolj časa, saj ne začenjamo iz nič, ampak samo nadgrajujemo tisti del tehnologije, razvoja, informatike, ki je potreben za obvladovanje konkurenčnosti, pospeševanje poslovnosti in vpeljavo podjetništva.

Na koncu odgovor, zakaj je enoten evropski trg tako pomemben za nas in naš razvoj? Novi trg bo največji po številu kupcev, bo največji po absorbiranem kapitalu, znanju, gradi se na informacijskih in menagementskih principih, pomeni svetovni standard. Ignoriranje tega najbolj konkretnega svetovnega napredka, za dobro vseh prebivalcev znotraj sistema, zaščito potrošnika, soočenja z zdravo in korektno konkurenco, ko sodeluješ in ustvarjaš standard, pomeni v razvoju vračanje v preteklost.

Železarna Ravne je v dosedanjem razvoju iskala tista odstopanja od standardnih smeri razvoja, da je vedno uspešno našla svoj prostor na trgu. Tudi sedanji tokovi in dosedanje izkušnje nas silijo, da moramo iti v izziv EVROPE '92, kar pomeni, da v novo nastajajoči skupnosti ne smemo biti samo statisti, ampak moramo z našimi komparativnimi prednostmi sodelovati pri nastajanju novega trga. V nastajanju novih notranjih razmerij in poslovno podjetniških grupacij bo zato treba skrbno usmeriti razvoj, kontrolo in informatiko.

Kritično maso, ki sedaj dokaj uspešno obvladuje razvojno in tržno situacijo glede na naše pogoje poslovanja, bo treba ohraniti v naših reorganizacijskih predlogih in to nakopičeno znanje in človeški potencial prilagoditi novo nastajajočim razmeram na evropskem trgu. S takimi posegi in dinamičnim predlogom obvladovanja novih tokov pa sprejemamo EVROPO '92 kot »izziv«.

# Drobno gospodarstvo

## 1. VLOGA DROBNEGA GOSPODARSTVA V RAZVOJU

V zadnjih letih v Jugoslaviji pogosto govorimo o drobnem gospodarstvu kot pomembni razvojni komponenti. Zakaj?

— Ker imamo za razvito Evropo ravno na tem področju neverjetno velik zaostanek.

— Ker je ob pomanjkanju akumulacije razvoj drobnega gospodarstva edina kolkor toliko realna možnost razvoja.

— Ker si z razvojem drobnega gospodarstva odpiramo možnosti za bolj inovativno in podjetniško gospodarjenje.

— Ker nam brez novih delovnih mest preti veliko povečanje brezposelnosti, s tem pa novi socialni in politični problemi.

Kaj drobnog gospodarstvo sploh je? Pogosto ga enačimo z zasebno obrtjo. To je seveda napačno, saj drobnog gospodarstvo zajema:

— samostojna podjetja z manj kot 100 zaposlenimi in

— zasebne obratovalnice.

V razviti Evropi ima drobnog gospodarstvo razvojno funkcijo. Predvsem konkurenco, omogoča hitro prilagajanje novim tržnim in razvojnim zahtevam, producira inovacije in podjetnike itd.. Zaradi takšne raz-

vojne vloge ga države materialno spodbujajo z znatnimi, zlasti zagonskimi sredstvi. Tudi zaradi teh razvojnih usmeritev in materialnih stimulacij v razviti Evropi poteka proces fizičnega manjšanja velikih podjetij in nastajanja množice srednjih in malih podjetij, ki so z velikimi le poslovno povezana, ne pa tudi fizično oziroma formalno. To pa povzroča, da se velika podjetja manjšajo le fizično, poslovno pa se zaradi kooperacijskih in drugih procesov z malimi in srednjimi podjetji krepijo oziroma povečujejo. Tudi pri nastajanju malih podjetij se stvari spreminjajo. Še pred nekaj leti se je večalo število delavcev, zaposlenih v podjetjih z do 10 delavci. Sedaj pa se število delavcev v teh podjetjih manjša, povečuje pa v podjetjih od 10 do 100 delavcev. Seveda zato, ker je podjetje s 50 delavci kadrovske, tehnične in tehnološke, razvojno itd. močnejše in sigurnejše.

Evropa je torej svoje razvojne probleme reševala po poti decentralizacije, programskega čiščenja velikih podjetij, spodbujanja podjetništva in s tem razvoja drobnega gospodarstva. Tako je danes v razviti Evropi nad 30 % delavcev zaposlenih v podjetjih z do 100 delavci, v Jugoslaviji pa nekaj čez 10 %.

Z veliko zakasnitvijo tudi v Jugoslaviji odkrivamo te procese, presegamo ideološke blokade in ustvarjamo možnosti za razcvet drobnega gospodarstva.

## 2. RAZVITOST DROBNEGA GOSPODARSTVA V OBČINI

Ugotavljamo, da je po razvitosti drobnega gospodarstva naša občina povsem na dnu slovenske lestvice. Družbeni proizvod drobnega gospodarstva doseže v občini Ravne le 2,4 % družbenega proizvoda gospodarstva, v regiji 5,9 %, v SRS pa 6,8 %. Vzrokov za takšno stanje je mnogo, med važnejšimi pa so:

— koncentracija gospodarstva v dveh velikih podjetjih — Železarni Ravne in Rudniku Mežica in zadovoljstvo z doseženimi rezultati

— zaradi omenjenega zadovoljstva odsotnost vzporednih oz. konkurenčnih razvojnih usmeritev v občini

— odsotnost materialnih spodbud za razvoj drobnega gospodarstva

— prisotnost podjetniških blokad med ljudmi, ki se kažejo v zadovoljstvu z doseženim, v odsotnosti lastne odgovornosti za delo oziroma delovno mesto, v pomanjkanju zgledov, poguma itd..

Nastaja vprašanje, pod katerimi pogoji je možen hitrejši razvoj drobnega gospodarstva v občini pa tudi v regiji. Ali sedanja stopnja razvitosti drobnega gospodarstva sama po sebi, brez dodatnega programa pospeševanja, omogoča ali zagotavlja hitrejši razvoj? Nikakor ne. Sedanje drobnog gospodarstvo v občini je tako nerazvito, nebogljenno, da ne more vplivati na lasten razvoj. Zanimivo je tudi, da se zaradi te nerazvitosti tudi ostalo gospodarstvo, banke, državni organi itd. do drobnega gospodarstva obnašajo »nerazvito«, defenzivno, pogosto kar negativno, vsekakor pa ne pozitivno in z upanjem.

Kaj pa razvojni resursi za hitrejši razvoj drobnega gospodarstva v občini? So ali niso? Vsekakor so. So v nadpovprečni gospodarski razvitosti občine; v ogromnem tehnološkem, razvojnem, marketinškem znanju gospodarstva; v jeklu, lesu, svincu; sredstvih, kadrih, inovacijah, neizrabljeni samoiniciativi občanov; v strokovnem pristopu k razvoju drobnega gospodarstva itd., itd.. Drugače povedano: občina Ravne ima mnogo več resursov za hiter razvoj drobnega gospodarstva kot pa kakšna nerazvita občina. le potreba za ta razvoj se je pokazal kasneje in je tudi manj intenzivna. V zadnjem obdobju pa na nujnost razvoja drobnega gospodarstva opozarjajo naslednja dejstva:



Obnovljeni »PIFL« dobro trži

— rastoče število brezposelnih in nespobnost gospodarstva, da jih zaposli

— veliko število tako imenovanih tehnoloških in ekonomskih viškov, kar pomeni nadaljnjo stagnacijo zaposlovanja

— možnost sodobnejše organizacije gospodarstva občine in regije.

Imamo torej zelo nerazvito drobno gospodarstvo v občini, začnemo spoznavati potrebo po njegovem razvoju, imamo pa tudi resurse za njegov razvoj. Potrebujemo torej program ukrepov za njegov razvoj ter strokoven pristop k realizaciji.

### 3. PROGRAM UKREPOV ZA RAZVOJ DROBNEGA GOSPODARSTVA V OBČINI RAVNE NA KOROŠKEM

V Koroški razvojni organizaciji RAZOR smo začeli pripravljati program ukrepov za hitrejši razvoj drobnega gospodarstva in podeželja v Koroški krajini. Za občino Ravne so posebej pomembni naslednji ukrepi in usmeritve:

— spremeniti in dopolniti razvojne usmeritve Železarnе Ravne in Rudnika Mežica

— zagotoviti znatna zagonska sredstva

— usposobiti se za strokovno podporo razvoju drobnega gospodarstva

— ustvariti poslovno informacijski center

— ustvariti zunanjetrgovinsko organizacijo

— ustvariti pozitiven odnos do razvoja drobnega gospodarstva

— s konkretnimi dejavnostmi presežati podjetniške blokade

— opredeliti prednostne programe za razvoj drobnega gospodarstva

— izboljšati odnos do zasebnega sektorja

— izrabiti nove in sistemske možnosti.

#### 3.1. Razvojne usmeritve Železarnе Ravne in Rudnika Mežica

Intenzivnost in kakovost razvoja drobnega gospodarstva je v ravenski občini odvisna predvsem od razvojnih usmeritev Železarnе Ravne in Rudnika Mežica. Če se ti dve podjetji usmerita v programsko čiščenje in s tem v fizično krčenje ter poslovno jačanje, bodo ustvarjeni ključni pogoji za razmah drobnega gospodarstva in oživljanje podeželja ne le v občini Ravne, ampak v vsej krajini. Kaj lahko storita ti dve podjetji za razmah drobnega gospodarstva:

— s programskim čiščenjem si bosta ustvarili možnosti za specializacijo na enega ali več glavnih proizvodov in ustvarili proizvodno ter poslovno sožitje z množico kooperantov

— z nudenjem lastnega znanja za ustanavljanje novih enot drobnega gospodar-

stva bosta ustvarjali možnosti za nove zaposlitve in produktivno zaposlovanje lastnih ekonomskih in tehnoloških viškov

— z nudenjem sredstev, kadrov in drugih potencialov bosta soustvarili osnovne pogoje za razvoj.

Marsikdo se vpraša: Le kaj je Želazarni Ravne in Rudniku Mežica potrebno drobno gospodarstvo? Naštejmo nekaj koristi:

— Prestrukturiranje s programskim čiščenjem oziroma razvojem drobnega gospodarstva je sodoben pristop, ki se je uveljavil v razviti Evropi. Pomeni specializacijo, lažjo obvladljivost poslovnega sistema, pomenitev proizvodnje, višjo kakovost itd..

— S prenosom dela proizvodnje in storitev v mala samostojna podjetja bosta kljub svoji velikosti izrabljali prednosti, ki jih imajo mala podjetja. To pa so večja inovativnost, podjetnost, večja identifikacija s podjetjem, hitra prilagodljivost, enostavna in racionalna organizacija, nižji stroški itd.. V razviti Evropi je namreč že dolgo znano, da malo ni samo lepo, ampak je tudi učinkovito.

— Z razvojem drobnega gospodarstva pride tudi do finančnih koristi. Te se kažejo v znatnih davčnih olajšavah za naložbe v drobno gospodarstvo, v možnosti angažiranja cenejših razvojnih sredstev, v večji možnosti aktiviranja zasebnih in tujih sredstev za te projekte itd.

— Za velika podjetja so pomembne tudi koristi, ki jih prinaša policentrični razvoj kot posledica razvoja drobnega gospodarstva in podeželja. Zmanjša se pritisk na centre, podeželje ostane živo, kar pomembno zmanjšuje reprodukcijske in razvojne stroške velikih podjetij.

Zaključek: V velikem poslovnem in zlasti razvojnem interesu Železarnе Ravne in Rudnika Mežica je, da z vsemi silami podpreta razvoj drobnega gospodarstva kot način lastnega prestrukturiranja. Pri tem z veseljem ugotavljamo, da je zlasti vodstvo Železarnе Ravne usmerjeno v te procese.

#### 3.2. Ustvariti moramo znatna zagonska sredstva

Postavlja se pomembno vprašanje: Ali je možen hitrejši razvoj drobnega gospodarstva brez dodatnih materialnih spodbud? Precejšnje število poslovnih kadrov meni, da drobno gospodarstvo ne sme imeti nikakršnih ugodnejših pogojev kot ostalo gospodarstvo. Češ, na trgu moramo biti vsi enaki. Pa se ob tem vprašajmo, zakaj razvita Evropa, v kateri že desetletja kraljujejo ekonomske zakonitosti in kjer je drobno gospodarstvo nekajkrat bolj razvito kot pri nas, še vedno celo povečuje že tako in tako zelo visoke materialne spodbude. Pri njih je odgovor enostaven: S temi spodbudami spodbujajo uresničevanje temeljne



**Diskont je lepo urejen, le na parkiranje ni nihče pomislil**

razvojne usmeritve — vzdrževanje konkurence. Zelo preprosto, razvojnih usmeritev ne uresničujejo z referati, sestanki, propagando itd., ampak z materialno stimulacijo, ki v bistvu spodbuja in varuje delovanje tržnih zakonitosti. V naših razmerah bi bilo nestvarno trditi, da z razvojem drobnega gospodarstva vzdržujemo konkurenco. Stvarno pa je, da z razvojem drobnega gospodarstva prispevamo k prestrukturiranju gospodarstva nasploh, z nastajanjem novih malih enot izboljšujemo gospodarsko strukturo, vnašamo več živahnosti, pocenjemo proizvodnjo in krepimo konkurenco. Torej je tudi pri nas razvoj drobnega gospodarstva sredstvo za doseg do določenih globalnih dolgoročnih ciljev. In če je tako, moramo tudi mi njegov razvoj materialno spodbujati, kajti odgovor na postavljeno vprašanje je: Brez dodatnih, znatnih materialnih spodbud v našem okolju hitrejši razvoj drobnega gospodarstva ni možen.

Za kakšne namene so potrebne materialne spodbude?

— za ustvarjanje osnovnih pogojev za razvoj drobnega gospodarstva, kot so npr. komunalna ureditev, poslovni prostori, »valilnice«, ureditev obrtnih oziroma industrijskih con itd.

— za začetno spodbudo oziroma pomoč novi enoti — družbeni, mešani ali zasebni

— za stimulacijo obstoječim enotam, da povečajo svojo dejavnost in zaposlijo dodatne delavce

— za pomoč inovatorjem, da pripeljejo svoje inovacije od ideje do prototipa in proizvodnje



### Naša vsakdanjost. Bencin bo dražji

— za spodbudo in pomoč samoiniciativi občanov

— za sofinanciranje razvojnega in strokovnega dela na posameznih projektih itd.

Seveda ne gre prvenstveno za nepovratna sredstva, ampak za druge ugodnosti, kot npr. rizičen značaj sredstev, nižja obrestna mera, odlog odplačila itd.. S temi ugodnostmi naj bi spodbudili ljudi — posameznike ali skupine, da poiščejo program in ga uresničijo. Poleg tega pa bi s temi sredstvi novi enoti ustvarili solidno startno osnovo za poslovanje in razvoj.

Kakšne so danes možnosti za materialne spodbude? Skoraj nikakršne. Prvič zato, ker virov skoraj ni, tisti redki, ki so, pa ostajajo neizrabljeni. Tako npr. še nobeno podjetje v regiji ni obračunalo davčnih olajšav za naložbe v drobno gospodarstvo, ker teh naložb pač ni. Pa tudi za kredit iz razvojnega sklada Slovenije za projekte drobnega gospodarstva še nismo konkurirali. Kot vemo, je prvi poskus občinskega sklada propadel, v republiki pa se že nekaj let »uspešno« pogovarjajo o ustanovitvi republiškega sklada za razvoj drobnega gospodarstva. Preteklost, pa tudi sedanjost, je na tem področju torej zelo revna. Precej več optimizma pa vliva prihodnost. Kažejo se naslednje možnosti financiranja drobnega gospodarstva:

— Lastna sredstva podjetnikov, naložbe podjetij v lastne projekte drobnega gospodarstva, pritegnitev tujih virov itd.. Dolgoročno so to po količini in kvaliteti primarna sredstva za razvoj drobnega gospodarstva.

— Sredstva razvojnega sklada Koroške regije, ki ga je ustanovila Medobčinska gospodarska zbornica Dravograd, z delom pa bo pričela proti koncu letošnjega leta. V ta sklad naj bi gospodarska podjetja združevala določena namenska sredstva, vključila se bo tudi banka itd..

— Sredstva razvojnega sklada občine Ravne. Sklad bo nastal iz sredstev proračuna in sredstev SIS materialne proizvodnje.

— Rizični sklad Jugobanke, ki sodeluje pri projektih drobnega gospodarstva, njegova prednost pa je v tem, da v primeru neuspeha sredstev ni treba vrniti.

— Razvojni sklad Slovenije, ki ga bomo v prihodnje znali izrabiti.

— Tudi davčne olajšave za naložbe v drobno gospodarstvo prinesejo precejšnja sredstva — ena milijarda naložb v drobno gospodarstvo prinese 200 milijonov olajšav.

— Jeseni naj bi bil ustanovljen republiški sklad za razvoj drobnega gospodarstva; koliko teh sredstev bomo pritegnili, je seveda odvisno od nas samih.

— Bančni krediti, namenski domači in tuji krediti, kot npr. italijanski kredit itd..

— Tudi davčne olajšave prispevajo k lažjemu začetnemu poslovanju nove enote.

Kar lep seznam možnosti, ki nam ob ofenzivni orientaciji v razvoj drobnega gospodarstva in strokovni usposobljenosti mora prinesiti hitrejši razvoj.

### 3.3. K razvoju drobnega gospodarstva moramo pristopiti strokovno

Razvoj in poslovanje drobnega gospodarstva zahteva specifičen strokovni pristop. Pogoji razvoja in poslovanja drobnega gospodarstva se namreč v mnogočem razlikujejo od pogojev, ki veljajo za velika in srednja podjetja. Drugačni so pogoji in možnosti financiranja, organizacije, iskanja programov, tekočega poslovanja itd.. Zato se v razvitem svetu s to problematiko ukvarjajo specializirane svetovalne organizacije. V naši regiji se s to problematiko ni

ukvarjala nobena strokovna organizacija tudi zato, ker razvoju drobnega gospodarstva nismo namenjali posebne teže. Sredi leta 1988 pa se je bivši ECM, TOZD Inštitut za gospodarski, socialni in prostorski razvoj, Ravne na Koroškem, začel usmerjati v strokovno podporo razvoju in poslovanju drobnega gospodarstva. Koroška razvojna organizacija RAZOR se v podporo razvoju drobnega gospodarstva vključuje z naslednjimi dejavnostmi:

— z iskanjem, selekcioniranjem in nudenjem programov za razvoj drobnega gospodarstva

— s strokovno podporo nastajanju novih enot drobnega gospodarstva

— s strokovno podporo poslovanju in razvoju že delujočih in novih enot drobnega gospodarstva.

Razor obvladuje programsko, tržno, propagandno, finančno, kadrovsko in informacijsko funkcijo razvoja drobnega gospodarstva. Da bi strokovno obvladovali te procese, se Razor stalno kadrovske krepi. Od skupno 20 zaposlenih je 10 delavcev z visoko izobrazbo, od tega: štiri diplomirani ekonomisti, en diplomirani inženir, en magister informatike in štiri diplomirani družboslovci.

Delovna usmeritev Razorja v letu 1989 in 1990 je ustvariti splošne in konkretne pogoje za razvoj drobnega gospodarstva v regiji in strokovno obvladovati vse tovrstne procese.

### 3.4. Ustvariti poslovno informacijski center

Ena od značilnosti gospodarstva občine pa tudi regije je, da je vse poslovno življenje zaprto za tovarniške prostore. Kraji oziroma mesta so poslovno bolj ali manj mrtvi, brez poslovnega dogajanja. Pa tudi narava poslovnih odnosov je pretežno dvostranska, večstranski poslovni odnosi pa se odvijajo v drugih okoljih, npr. v velikih trgovskih hišah, na sejnih itd.. To je predvsem posledica revne gospodarske strukture oz. nerazvitosti srednjega in drobnega gospodarstva, storitev itd..

Da bi presegli to poslovno sivino, potrebujemo poslovno-informacijski center, v katerem se bodo prepletali, ustvarjali in razvijali večstranski poslovni odnosi. Gre za prostor, na katerem se bo odvijala informacijska, izobraževalna, razstavna, agencijska in poslovna dejavnost množice gospodarskih subjektov. Pri tem ne gre le za male gospodarske subjekte. Gre tudi za to, da tudi Železarna Ravne in Rudnik Mežica del svoje poslovne dejavnosti približata okolju, se mu bolj odpreta in z njim povežeta. To lahko dosežeta s stalno razstavo svojih izdelkov, storitev in znanja v takem poslovnem središču in s prenosom določenih najbolj izpostavljenih poslovnih dejavnosti vanj. Za drobno gospodarstvo bo tak cen-

ter izjemnega razvojnega in poslovnega pomena. V njem bi bila stalna poslovno-prodajna razstava izdelkov drobnega gospodarstva, domače in umetne obrti, inovacij, ponudba in povpraševanje po kooperacijskih povezavah, borza znanja, inovacij in informacij itd..

### 3.5. Ustanoviti zunanjetrgovinsko organizacijo

Dolgoročna razvojna uspešnost gospodarstva, s tem pa tudi drobnega gospodarstva, je odvisna od prodora na zahtevna zunanja tržišča. Glavni pogoji za to so seveda ustrezne asortiment, kakovost izdelkov in storitev, poslovna in dobavna solidnost, konkurenčne cene itd.. Potreben pa je tudi živ stik s poslovnim svetom. Sedaj imajo vsa večja podjetja svojo uvozno-izvozne službe, ki podpirajo zunanjetrgovinske potrebe lastnega podjetja. Vse srednje in drobno gospodarstvo pa posluje s tujino ali prek večjih zunanjetrgovinskih hiš ali pa prek raznih zapletenih kombinacij, ki predvsem zmanjšujejo dohodkovni učinek proizvajalca. Kaže se torej potreba po ustanovitvi zunanjetrgovinskega podjetja s široko registracijo, ki bi bilo tesno povezano z drobnim in srednjim gospodarstvom v občini in regiji. Poleg izvoza izdelkov, storitev in znanja ter uvoza materialov in opreme bi moralo takšno podjetje ustvariti strokovne podlage za uvoz izvoznih programov, storitev, znanja in kapitala. Z ustanovitvijo takšnega podjetja bi zlasti drobnemu in srednjemu gospodarstvu ustvarili osnovne oz. strokovno ekonomske pogoje za kakovostno vključitev v mednarodno delitev dela. Danes je namreč že povsem nesporno, da razvoj, ki vsaj srednjeročno ne temelji na mednarodni menjavi, ni nikakršen razvoj.

### 3.6. Ustvarjati moramo pozitivno klimo za razvoj drobnega gospodarstva

Kakšen odnos smo imeli v preteklosti, pa tudi še sedaj, do razvoja drobnega gospodarstva? Pred leti skoraj negativnega, danes pa bolj ali manj pasivnega. V preteklosti smo bili na obrtnike ljubosumni oziroma nevoščljivi, družbenih enot drobnega gospodarstva pa ni bilo. Vse pomembno za gospodarstvo in negospodarstvo se je dogajalo v velikih podjetjih. Zato človek ali skupina ljudi, ki so želeli ustanoviti novo enoto drobnega gospodarstva, praktično nikjer niso bili zaželeni. Ne v upravnih organih, banki, krajevni skupnosti, podjetjih itd.. Tedaj se pač še nismo zavedali, da vsako delovno mesto izven velikih podjetij pomeni dodaten dvig kupne moči, razbremenitev ekonomskih in tehnoloških viškov, lažje financiranje družbene nadgradnje, skupne porabe itd.. Sedaj se v težjih pogojih gospodarjenja tega vedno bolj zavedamo. V to nas sili tudi vedno več brezposelnih in predvsem črna zaposlitvena perspektiva v sedanjih podjetjih, pa seveda tudi pomanj-

kanje kapitala za večje razvojne posege. Poleg teh objektivnih pritiskov moramo tudi zavestno spremeniti odnos do drobnega gospodarstva. Pomembno vlogo so pri ustvarjanju odnosa do drobnega gospodarstva odigrale družbenopolitične organizacije, IS skupščine in sama občinska skupščina s sprejemom razvojnih usmeritev. Toda ta klima se odraža v obnašanju upravnih organov, davčne uprave, banke, oddelkov za kooperacije v podjetjih, finančnih službah podjetij, inšpekcijskih službah itd... Še tako pozitivni sklepi občinske skupščine se razblinijo v nič, če pristojni organi ne delujejo aktivno, spodbujevalno, olajševalno.

### 3.7. Kako preseči podjetniške blokade

Znana je ocena, da smo Korošci nepodjetni oziroma zadovoljni z doseženim. Zadovoljni smo predvsem s standardom, ki nam ga nudijo velika podjetja. Odgovornost za delo smo prevzeli na ta podjetja, medtem ko je ta odgovornost v industrijsko nerazvitih okoljih ostala v pretežni meri pri ljudeh samih. Hiter povojni industrijski razvoj, polna zaposlenost, relativno ugoden standard itd. so blokirali naše podjetniško iskanje in pogum. Zato je pri nas malo obrtnikov in malo družbenih enot drobnega gospodarstva. Ravenska občina je edina, v kateri je registriranih več popoldanskih kot rednih obrtnikov, kar kaže na močno ekonomsko in socialno odvisnost od velikih podjetij. Znan je tudi velik odliv strokovnih in vodstvenih kadrov iz regije, ker so svoje poklicne ambicije lažje uresničili v širšem okolju.

Postavlja se torej vprašanje, s kakšnimi ukrepi spodbuditi bolj podjetniško razmišljanje in obnašanje.

Najmočnejši vpliv na te spremembe bodo imele nove ekonomske, zlasti zaposlitvene razmere. Pomanjkanje novih delovnih mest

bo ljudi, zlasti mlade, enostavno prisililo v bolj odgovoren odnos do lastnega dela in zaslužka. Pri oživljanju podjetništva bodo imeli pomembno vlogo tudi naslednji ukrepi:

– ugodne materialne spodbude za razvoj drobnega gospodarstva

– izrazito aktiven odnos vseh organov in organizacij do podjetniških pobud

– aktivna strokovna podpora pobudam podjetnikov

– poklicno, inovacijsko in podjetniško usmerjanje mladine v šolah, zlasti v srednji šoli

– spodbujanje in strokovna pomoč pri uresničevanju samoiniciative občanov

– evidentiranje in usposabljanje bodočih podjetnikov

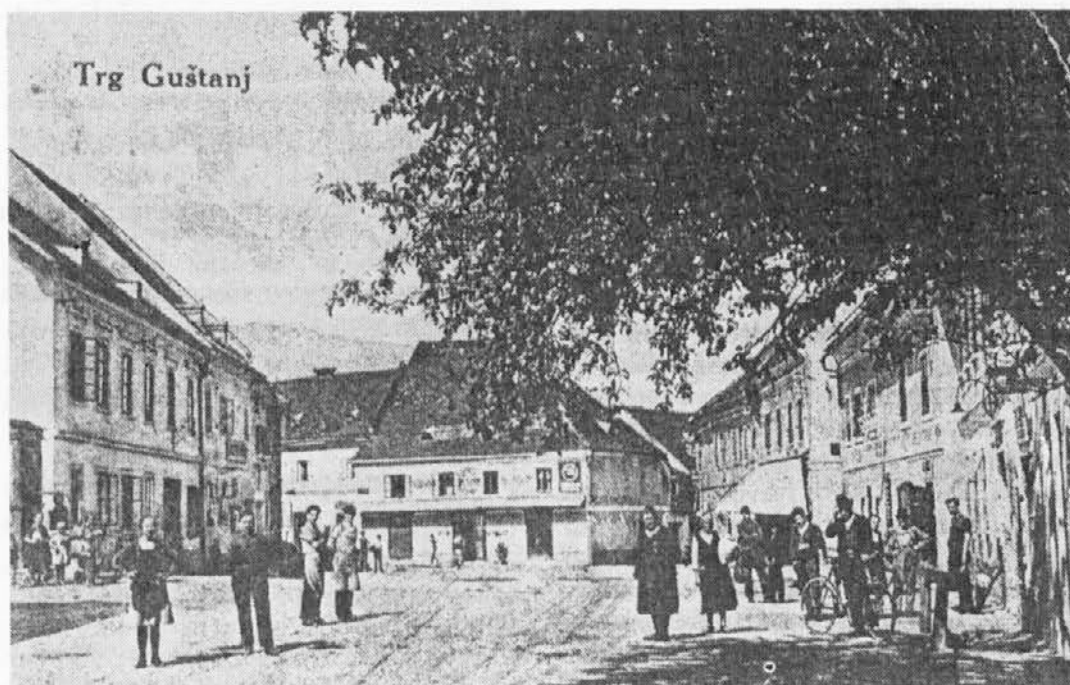
– informiranje prebivalstva o vseh stvarnih možnostih razvoja drobnega gospodarstva itd..

S temi in drugimi dejavnostmi, zlasti pa z dobrimi zgledi, se bo začela krepiti podjetniška miselnost ljudi, kar bo najboljše jamstvo za nastajanje in zdrav razvoj enot drobnega gospodarstva.

### 3.8. Izboljšati moramo odnos do zasebnega sektorja

Za razvoj podjetništva v drobnem gospodarstvu ima pomemben vpliv število, materialni položaj in počutje zasebnih obrtnikov. Če v določenem okolju delajo in živijo uspešni oziroma bogati obrtniki, je to najboljše propaganda za podjetniško razmišljanje ljudi, zlasti mladine.

V občini je le 2,8 % delavcev zaposlenih v zasebnem sektorju, v regiji 5,4 %, v SRS pa 6,5 %. Znano je, da v občini nimamo veliko bogatih obrtnikov, njihovo počutje pa



Takšen je bil nekdanji guštanjki trg, v ozadju grad Javornik

tudi ni najboljše. Problemi se začnejo že pri pridobivanju dela, saj naša velika podjetja niso kooperacijsko usmerjena. Zato njihova kooperacijska pozicija ni trajna, je pa tudi nekvaletna, saj temelji pretežno na kupoprodajnih odnosih. Obrtniki se tudi pritožujejo, da jih podjetja silijo v neugoden položaj pri določanju cen, plačevanju njihovih storitev itd.. Zaradi osebnih zvez imajo nekateri obrtniki, sicer redki, monopolen oziroma privilegirani položaj itd.. V odnosu do države oziroma upravnih organov se precej obrtnikov počuti zasledovane in nadzorovane. Nekateri organi nastopajo do njih s stalnimi grožnjami in zastraševanjem in kontrolo večkrat povsem nepomembnih dogodkov. Zaradi vseh naštetih problemov, pomanjkanja zasebnega kapitala itd. se v našem okolju premalo ljudi odloča za samostojno obrt. Eden od pomembnih vzrokov za takšno stanje je tudi že omenjeni kupoprodajni kooperacijski odnos, ki povzroča, da naša podjetja zahtevnejšo kooperacijsko proizvodnjo dajo obrtnikom, ki so že usposobljeni. Teh pa zaradi splošne nezravnosti obrti v našem okolju ni. S kakšnimi ukrepi bi torej lahko povečali delež zasebne obrti v družbenem proizvodu:

- z usmeritvijo velikih podjetij v kooperacijski proizvodni način

- s tem, da bi velika podjetja z obrtniki stopila v trajne in kvalitetnejše poslovne povezave, s sovlaganjem sredstev in opreme, prenosom znanja in inovacij, s skupnim rizikom itd.

- s tem, da bi vsi organi, ki so kakorkoli povezani z obrtjo, delovali v pozitivnem, spodbujevalnem smislu, z nudenjem pomoči, iskanjem olajšav itd.

- pa tudi s tem, da bi se sedanji obrtniki prebili na višjo kakovostno raven, da bi bili tudi oni pripravljeni prevzemati skupni rizik, zaposlovati nove delavce itd.

### 3.9. Kje so možnosti za razvoj drobnega gospodarstva

Največ možnosti za pospešen razvoj drobnega gospodarstva imamo v panogah, ki so že vgrajene v naš prostor in v panogah, kjer je razkorak med objektivnimi možnostmi in njihovo izrabo največji. Možnosti imamo torej na naslednjih področjih:

**Kovinsko predelovalna industrija.** Ta panoga ima največje resurse. Razvojno, tehnološko, marketinško, informacijsko znanje, usposobljeni ljudje, izobraževalni sistem, tradicija in seveda visokokvalitetna jekla nam naravnost vsiljujejo možnost za razmah drobnega gospodarstva. Regija se ob teh resursih mora razvijati v sodoben, odprt, kooperacijsko zasnovan kovinsko-predelovalni bazen. V prvi fazi je ta razvoj odvisen predvsem od usmeritev Železarne Ravne, ker ima ona znanje, sredstva, kadre. Kasneje pa bo dobil tudi svojo notranjo – lastno moč in bo spodbujevalno vplival tudi na železarno.



Sicer ni bilo asfalta, ampak drugače je bil trg lepši

**Turizem.** Tako kot vsa regija, ima tudi občina Ravne solidne naravne možnosti za razvoj turizma. Znale so velike naravne možnosti, ki jih za razvoj turizma nudijo Uršlja gora, Peca, obmejna lega, mineralna voda, kulturna dediščina, solidna infrastruktura itd.. Imamo objektivne možnosti za zimski, letni, zdravstveni in poslovni turizem. Imamo pogoje za kvaiteten izvozni turizem. Kje so vzroki za skoraj popolno neizkoriščenost teh možnosti?

- Zapostavljenost panoge, ker smo bili zadovoljni s hitrim razvojem industrije

- onesnaženo okolje

- hotelski koncept razvoja turizma

- razvojna odvisnost od velikih turističnih organizacij, ki imajo pri nas svoje tozde, svoje primarne poslovne interese pa drugje

- kadrovska in kapitalna nesposobnost sedanjih gostinskih organizacij, da bi prodrle v turizmu itd.

Kako zastaviti razvoj turizmu?

- Zasnovati in postopno realizirati turistična centra Rimski vrelec in Podpeca oziroma Topla. To bo osnova za razmah vseh vrst turizma v vseh okoljih.

- Razvoj turizma zasnovati na enotah drobnega gospodarstva.

Poleg Železarne Ravne, ki se je v ta razvoj že aktivno vključila, vključiti še Rudnik Mežica.

- Združiti sredstva in takoj vsaj eno smučišče opremiti z napravami za umetni sneg.

- Zagotoviti kvalitetnejše poslovno in razvojno sodelovanje gostinskih podjetij.

- Lokale sanirati tako, da bodo omogočili boljše, atraktivnejšo gostinsko-turistično ponudbo.

- Ustanoviti turistični servis, ki bo povezoval, nudil in prodajal vse razpoložljive turistične zmogljivosti in turistične storitve.

Za razvoj turizma v občini je ključnega pomena, da pridemo do enega ali dveh turističnih centrov v občini. S tem se bo začelo ustvarjati naše turistično ime in ponudba. Ob takem centru bo zaživel tudi kmečki turizem, ki ima pri nas velike naravne danosti, pa tudi veliko naporov smo že vložili v njegov razvoj.

**Lesna predelovalna industrija.** Imamo kvalitetno surovino, tradicijo, kadre in znanje, zato se lahko v tej panogi pospešeno razvija drobno gospodarstvo.

**Kmetijstvo.** V naših naravnih razmerah se mora kmetijstvo kombinirati z drugimi vzporednimi dejavnostmi. Od kmetijske surovinske proizvodnje do predelave teh surovin do prodaje proizvodov in storitev turistom itd.. Gre za razne proizvodne oblike, kazalo pa bi slediti evropski izkušnji tako imenovanih družinskih proizvodnih celic.

**Visoka tehnologija.** V svetu je znanih precej organizacijskih modelov nastajanja novih tehnologij. Znani so primeri, ko so univerze ali pa velika podjetja izdvojila in osamosvojila skupine strokovnjakov, ki so delali na novih tehnologijah. S tem so jih razbremenili utripa velikega podjetja, jim omogočili specifično organizacijo, motivacijo itd.. Tudi mi v našem okolju moramo gledati naprej in se vključiti v iskanje in realizacijo novih tehnologij. Glede na splošno sistemsko, organizacijsko itd. togost se nam zdi ideja o osamosvojitvi skupin strokovnjakov, z določenimi razvojnimi cilji in urejenim financiranjem, zanimiva možnost. Za katera področja imamo največ možnosti – v znanju in kadrih?

- medicinska oprema

- elektronsko krmiljenje

- nove tehnologije, npr. v metalurgiji

— računalniške storitve.

Vsekakor se moramo zavedati ogromnega tehnološkega zaostajanja za razvitim svetom in se organizirati za vključevanje v svetovne procese. Glede na razpoložljivo znanje in kadrovske potencial imamo možnosti zlasti v elektrotehniki.

**Intelektualne storitve.** V zadnjem času tudi že v Sloveniji nastajajo enote drobnega gospodarstva, ki nudijo raznovrstne intelektualne storitve. Tudi pri nas se je ta proces začel. Ovira temu je klasično, vendar preživelo stališče podjetij, da morajo vse potrebno znanje organizirati v svojem okviru. Verjetno prihaja čas, ko bomo tudi pri nas bolj kot temu sledili drugim ciljem, kot npr.: kakovost znanja, stroški, konkurenčnost itd. Zlasti je to pomembno za storitve, ki se pojavljajo le občasno. V tujini je že dolgo znano stališče, da ni najboljši tisti direktor, ki sam ali s svojimi službami vse ve in zna, ampak tisti, ki zna potrebno znanje pravi čas pritegniti v podjetje. Zato kaže podpreti nastajanje takšnih enot drobnega gospodarstva tudi v našem okolju.

### 3.10. Nove sistemske možnosti

Uveljavljanje tržnih zakonitosti, lastninski pluralizem, preseganje ideoloških predsodkov itd. prinaša nove možnosti za gospodarski razvoj. Pomembnejša postaja pri tem vloga človeka, njegovega znanja, poguma, prodornosti itd.. Različne možnosti podjetniškega organiziranja, združevanja sredstev, trajnih ekonomskih povezav, uvoza tujega kapitala itd. dajejo sposobnim neslutene možnosti, nesposobne pa potisnejo v stagnacijo in propad. Lahko bi rekli, da šele s temi sistemskimi rešitvami nastajajo možnosti za razvoj podjetništva in s tem tudi drobnega gospodarstva. Znano je namreč, da izhod iz krize, v kateri primanjkuje razvojnih sredstev, znanja, poguma, ni mogoč z velikimi koraki — novimi tovarnami itd.. Možen je z množico drobnih korakov, z množico drobnih programov in tržno zdravih enot drobnega gospodarstva.

## 4. KAKO PRITI DO PROGRAMOV ZA RAZVOJ DROBNEGA GOSPODARSTVA

Vsekakor so tržno in razvojno atraktivni programi glavni pogoj razvoju drobnega gospodarstva. Postavlja se torej vprašanje, ali jih imamo in kako priti do njih. Na prvo vprašanje lahko odgovorimo tako, da jih imamo in nimamo. Na prvi pogled neresen odgovor, vendar resničen. Imamo namreč ogromno potencialnih programov, nobenega pa nimamo pripravljene za realizacijo. Da imamo potencialne programe, je vzrok v znanju, gospodarski razvitosti, inovatorjih itd.. Nimamo pa teh možnosti izrabljenih, ker nimamo rešenega financiranja iskanja, selekcioniranja, nudenja in realizacije programov. Posebej iskanja in preverjanja novih programov nihče ni pripravljen fi-

nancirati. Vsak je pripravljen oziroma zainteresiran za že preverjen program, za katerega lahko pridobi razvojna sredstva in ki mu jamči uspešno poslovanje. Kaže, da bomo problem financiranja teh programskih dejavnosti rešili s formiranjem občinskih in regijskega razvojnega sklada. In kje so ti potencialni programi? V RAZORJU smo dosedaj evidentirali naslednje subjekte, ki so potencialni nosilci programov:

### Podjetja

Zlasti velika podjetja imajo nakopičene ogromno znanja, izkušenj, poslovnih odnosov itd.. Imajo kopico idej za nove izdelke, storitve, substitute itd., ki pa jih iz razno raznih razlogov sami ne realizirajo. Predvsem jih ne uresničujejo zato, ker so programsko in tehnološko že preveč heterogeni, preveliki in s tem teže notranje obvladljivi. Programsko čiščenje podjetij je naslednja možnost za razvoj drobnega gospodarstva. Gre za prenos že osvojenih izdelkov, storitev in tehnologij, z organiziranjem v samostojno enoto drobnega gospodarstva pa dobi tak program nov razvojni in tržni zagon. Bolj kvaliteten kooperacijski pristop, zlasti k novim programom v podjetjih, in koncept proizvodnje komponent v samostojnih enotah drobnega gospodarstva odpirata dodatne možnosti za razmah drobnega gospodarstva.

### Inovatorji

Imamo veliko uspešnih inovatorjev, ki pa niso dovolj usmerjeni v iskanje novih izdelkov in storitev. Tisti inovatorji, ki pa iščejo nove izdelke imajo kopico predvsem finančnih ovir pri uresničevanju svojih zamisli. Tako se je pri mnogih inovatorjih nabralo precej nezaupanja in pesimizma. V Razorju si prizadevamo pritegniti inovatorje k iskanju novih programov in jim nuditi pri tem potrebno strokovno pomoč.

### Obrtniki

Programi, ki jih uresničujejo uspešni obrtniki, so zdravi, tržno preverjeni programi. Večina teh obrtnikov ima pripravljenih enega ali več rezervnih programov. Na žalost pa niso niti davčno niti razvojno stimulirani, da bi programe realizirali v večjem obsegu, z več delavci ali pa, da bi jih odstopili drugim. Slediti bi morali izkušnjam razvitih držav, ki z nepovratnimi razvojnimi sredstvi stimulirajo obrtnika za povečanje obsega poslovanja in zaposlovanja. Pa tudi davčna politika mora obrtnika spodbujati k realizaciji ali odprodaji novih programov, izdelkov ali storitev.

### Vključenost v informacijske sisteme

Tudi srednja in mala podjetja morajo dobiti možnost vključitve v svetovne informacijske sisteme. Poleg tega moramo iz teh informacij črpati gradivo za nove proizvodne storitvene programe in svetu ponuditi naše izdelke, storitve in znanje. V ta namen v RAZORJU oblikujemo poslovno-informa-

cijski center za potrebe gospodarstva regije.

### Spodbujati samoiniciativo občanov

Ugotavljamo, da imajo občani mnogo interesov, iniciative, znanja itd., da pa se nekako težko prebijejo do njihove uresničitve, ali pa jih uresničujejo le delno, nepopolno oziroma neracionalno. Zato moramo samoiniciativo občanov spodbujati in jim zamisliti pomagati uresničiti.

### Sodelovanje s fakultetami, inštituti itd.

Znanje teh institucij s pridom izrabljajo velika podjetja. Zaradi pomanjkanja sredstev in kadrov pa tega znanja ne izrabljamo dovolj za razvoj drobnega gospodarstva. Kaže se torej ustrezno organizirati in povezati z ustreznimi institucijami.

### Kako pritegniti Korošce, ki so na delu zunaj regije

Korošci imamo v Sloveniji in širše celo vrsto izjemno uspešnih posameznikov. Od vodilnih slovenskih direktorjev do znanstvenikov, univerzitetnih profesorjev, politikov itd.. Je pa znano, da jih ne znamo pritegniti k sodelovanju ali celo k vrnitvi v rodni kraj. Kar nekako ljubosumni smo na njih, namesto da bi jih pritegnili. Največ zato, ker so nas v marsičem prerasli, predvsem pa so se znebili naše ozkosti, zapečkarstva, provincialnega načina razmišljanja itd..

Torej spremenimo ta odnos. Pritegnimo jih, saj bodo zadovoljni oni, mi pa bomo imeli velike koristi. To so namreč ljudje z ogromno znanja in izkušenj, z mnogimi poslovnimi stiki, s številnimi informacijami itd., kar nam vse lahko pomaga pri iskanju in razvoju sedanjih in novih programov drobnega gospodarstva.

V Razvoju načrtujemo vzpostavitev delovnih stikov z njimi in občasna skupna srečanja.

### Uvoz zunanjih programov in kapitala

Nova zakonodaja povečuje interes tujih partnerjev za naložbe v Jugoslaviji. Tudi v regiji že imamo nekaj ponudb in možnosti. Želijo pa se zunanji partnerji vezati na čvrste, že preizkušene gospodarske subjekte, kakršnih pa v drobnem gospodarstvu ni. Zato je potrebna pomoč in sodelovanje velikih podjetij, saj so tuji partnerji predvsem preko njih oziroma z njihovim jamstvom pripravljeni vlagati v naš razvoj. Zato je pomembna ustanovitev že omenjene zunanjetrgovinske organizacije.

### Programi novih podjetnikov

V tujini je vloga posameznikov oziroma tako imenovanih podjetnikov pri iskanju, obdelavi in uresničevanju novih programov mnogo večja kot pri nas. V tujini so mladi ljudje že med študijem usmerjeni v iskanje programa, s katerim bodo kasneje kot podjetniki uspeli. Pri nas te orientacije ali am-

bicije še skoraj nimamo. Mi smo usmerjeni v iskanje zaposlitve. Vendar nas sistemski ukrepi, gospodarska kriza in vedno večja brezposelnost silijo v bolj podjetniško razmišljanje. Pričakujemo torej lahko, da se bodo sčasoma začeli pojavljati ljudje, ki bodo želeli svoje znanje, inovacije, programe itd. sami urediti in postati podjetniki.

V zadnjem času je mnogo govora o podjetnikih. Se podjetnik rodi ali se lahko tudi vzgoji, kaj vse mora znati itd.. Vsekakor je podjetnik človek, ki je sposoben priti do programa; ki je dovolj pogumen in ambiciozen, da prevzame rizik uresničevanja programa in ki zna sodobno organizirati proizvodni in poslovni proces. Podjetnik je torej človek z znanjem in ustreznimi dispozicijami, kot so: pogum, ambicija, komunikativnost, prodornost, požrtvovalnost. Poudarjanje pomena podjetnika ustvarja vtis, da je podjetnik solist, ki je odgovoren za vse; ki edini misli, odloča, odgovarja itd.. V tujini je podjetnik dirigent, ki usmerja, koordinira, razvija iniciativo in odgovornost vsakega sodelavca in s tem ustvari delovno, ustvarjalno, namesto nadzorne in disciplinske harmonije. Podjetnik se mora ukvarjati z okoljem in časom, torej perspektivo in razvojem, notranji odnosi se v ustvarjalnem vzdušju urejajo sami od sebe. Spodbujati moramo torej podjetništvo, pomagati in s strokovno pomočjo olajšati začetne korake. Tako bomo opogumili še druge, da bodo razmišljali o novih programih in njihovi uresnitvi.

## 5. RAZVOJ PODEŽELJA

Razvoj podeželja postaja tudi pri nas prioriteto vprašanje. Hitra povojna industrializacija, neustrezna kmetijska, turistična in obrtna politika itd. so prispevale k pustošenju podeželja. Odseljevanje ljudi v centre je za sabo pustilo neizrabljene možnosti kmetijstva, turizma, drobnega gospodarstva, celične proizvodnje itd..

Za izhod iz krize je pomembna tudi realizacija teh možnosti. Za to pa je potreben drugačen pristop k podeželju. Ne več toliko raziskovalni, prostorski in demografski, ampak bolj organizacijsko svetovalni in ekonomski. Zlasti problematiko razvoja drobnega gospodarstva moramo tesno povezati s problematiko podeželja. V razvoju drobnega gospodarstva na podeželju, in to v turizmu, tihi industriji, kmetijstvu itd. vidimo najlažji in najhitrejši izhod iz stagnacije. S takšnim pristopom se je RAZOR vključil v razvoj Črne in njene okolice. Prve aktivnosti kažejo, da je pristop pravilen in da lahko dosežemo v sorazmerno kratkem času solidne rezultate. Seveda pa sta tudi kakovost in hitrost spreminjanja stanja na podeželju v naših razmerah v veliki meri odvisna od razvojnih usmeritev Železarne Ravne in Rudnika Mežica, od njunega proizvodnega, organizacijskega in zaposlitvenega koncepta, od njune pripravljenosti, da programsko, kadrovsko in finančno pod-

preta razvoj podeželja itd.. Razvoj podeželja je v veliki meri odvisen tudi od naravnosti in prodornosti lokalnih dejavnikov. Le oni lahko ustvarijo ustrezno klimo med ljudmi, izborijo določene pogoje oziroma možnosti.

Skratka, s svetovalno funkcijo Razorja, aktivno vključitvijo ljudi in drugih dejavnikov lahko zastavimo uspešno oživljanje že mnogo preveč osiromašenega podeželja.

## ZAKLJUČEK

Za zaključek povzemimo glavne ugotovitve:

— Imamo zelo nerazvito drobno gospodarstvo in podeželje.

— Vzrokov za to je več, temeljni pa je v sedanji gospodarski strukturi občine, ki temelji na hitrem povojnem razvoju Železarne Ravne in Rudnika Mežica.

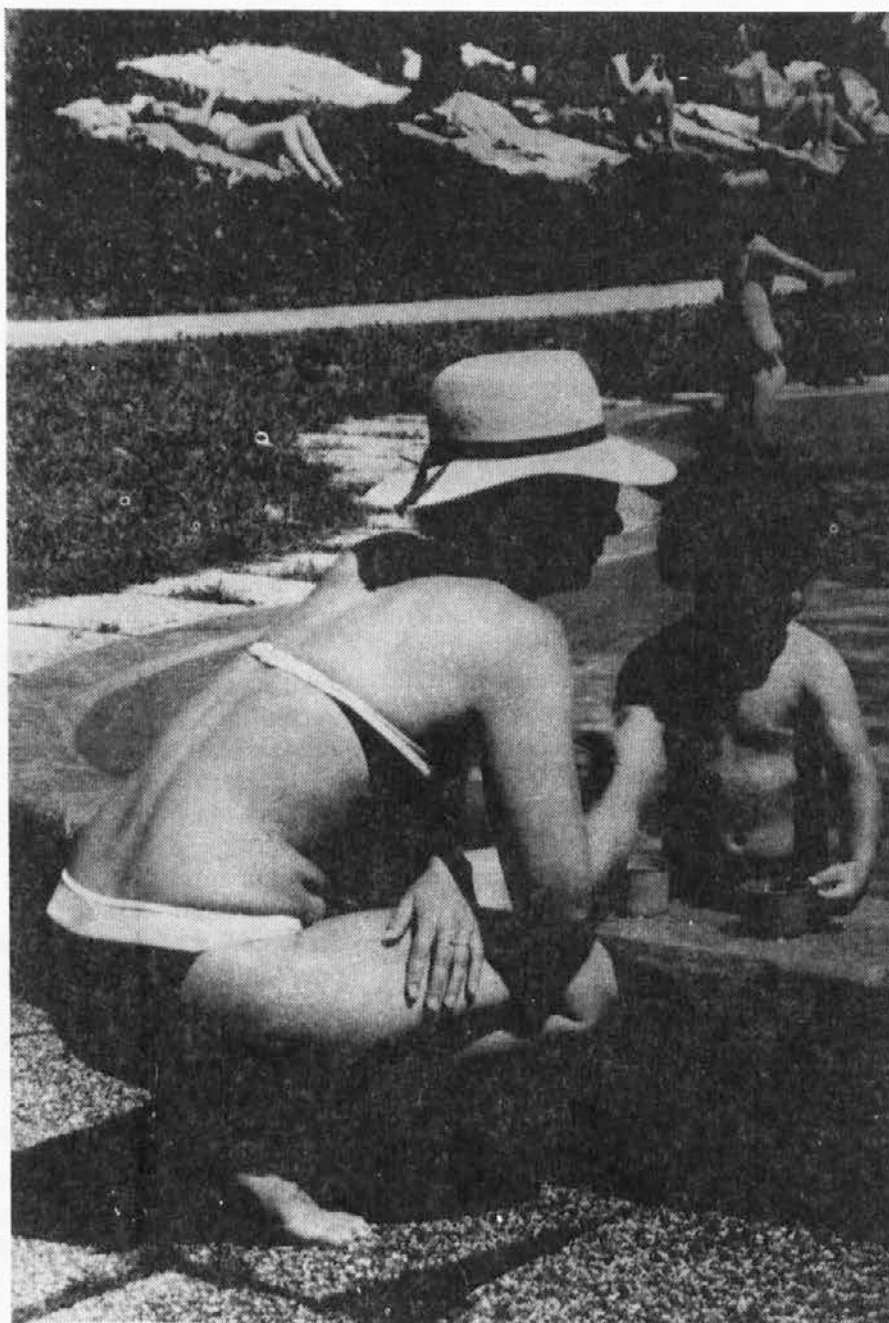
— Sorazmerno visoka industrijska razvitanost občine daje velike možnosti za hiter razvoj drobnega gospodarstva in podeželja.

— Ustvarjajo se tudi drugi pogoji za ta razvoj, kot npr. sodobne razvojne usmeritve velikih podjetij, zagonska sredstva, strokovna organizacija, sistemske možnosti itd..

— Gospodarska kriza, zlasti stagnacija zaposlovanja, nas sili v hitrejšo spreminjanje stanja, kar se kaže tudi v aktivnejšem subjektivnem odnosu do razvoja drobnega gospodarstva in podeželja.

— Prihajamo do spoznanja, da je razvoj drobnega gospodarstva in podeželja osnovno razvojno vprašanje naše občine, s tem pa tudi posameznih gospodarskih subjektov, zlasti Železarne Ravne in Rudnika Mežica.

V Koroški razvojni organizaciji RAZOR torej ocenjujemo, da imamo veliko možnosti za temeljit razvojni zasuk v občini. Ta se lahko odraža v večji programski specializaciji podjetij in v nastajanju množice enot drobnega gospodarstva, kar bo skupaj razvilo gospodarsko strukturo, prispevalo k prestrukturiranju, ustvarilo nova produktivna delovna mesta in dvignilo družbeni in osebni standard prebivalstvu.



Svetloba in sence



Vida Potočnik

# RUDNIK MEŽICA MED PRETEKLOSTJO IN PRIHODNOSTJO

## 1. UVOD

Delovna organizacija Rudniki svinca in topilnica Mežica, obremenjena z zapletenimi gospodarskimi, razvojnimi in ekološkimi problemi, je dolga leta poslovala na robu ekonomske učinkovitosti, izpostavljena tudi ostri kritiki zaradi onesnaževanja okolja.

Ob koncu leta 1986 je izvršni svet skupščine občine Ravne na Koroškem ocenil, da so se razmere zelo poslabšale in je skupščini občine Ravne na Koroškem predlagal, da uvede družbeno varstvo v tej delovni organizaciji. Ustrezen sklep je Skupščina občine Ravne na Koroškem sprejela na seji dne 23. 12. 1986.

Začetek leta 1987 smo delavci v tej delovni organizaciji doživljali kot pravo mōro: v zraku je visela grožnja o stečaju temeljne organizacije Rudarski obrati s separacijo, kar bi pomenilo ukinitvev nekaj sto delovnih mest in prav toliko brezposelnih delavcev, ki so, v okviru veljavne zakonodaje, lahko računali le z minimalno podporo za brezposelne, ki nikakor ni zagotavljala socialne varnosti. Trdni rudarji so imeli solze v očeh...

Potem je vendarle bila podana možnost, da smo proizvodnjo svinčeve – cinkove rude strokovno, tehnično in ekonomsko ocenili kot gospodarsko dejavnost, iz podjetniškega in družbeno-ekonomskega vidika.

Prav tako smo temeljito proučili možnosti za omejevanje, oziroma preprečevanje škodljivih emisij, ki nastajajo pri metalurški predelavi svinčeve rude in koncentratov.

Študije s tem v zvezi so opravili sodelavci Rudarskega inštituta, Metalurške fakultete in Inštituta za ekonomska raziskovanja iz Ljubljane ob prizadevnem sodelovanju rudniških ljudi.

## 2. PROGRAM POSTOPNEGA ZAPIRANJA RUDNIKA

Prvi pomemben kriterij za oceno rudarske proizvodnje je bila tržna perspektivnost svinca in cinka.

S tržno analizo smo ugotovili, da sta svinec in cink še tržno perspektivni ko-

vini, čeprav se področja uporabe spreminjajo in se mora proizvodnja ustrezno prilagajati.

Struktura porabe svinca se je v preteklih letih močno spremenila. Medtem ko se je še v šestdesetih letih svinec uporabljal za akumulatorje, kot dodatek k bencinu, kot dodatek k barvam ter za druge svinčene izdelke po skoraj enakih tretjinskih deležih, je danes pretežno področje uporabe svinca v proizvodnji svinčenih akumulatorjev, nekaj še v industriji kablov ter malo v kemični industriji in v proizvodnji drugih svinčenih izdelkov. Spremembe so posebej pomembne zaradi tega, ker se je povečala poraba svinca na področjih, kjer se metal ne izgubi, izrabljene izdelke (akumulatorje, kable) je mogoče ponovno zbrati ter kovino predelati v uporaben proizvod. Tako se sedaj že okoli polovica kovine pridobiva s ponovno predelavo svinčevih odpadkov.

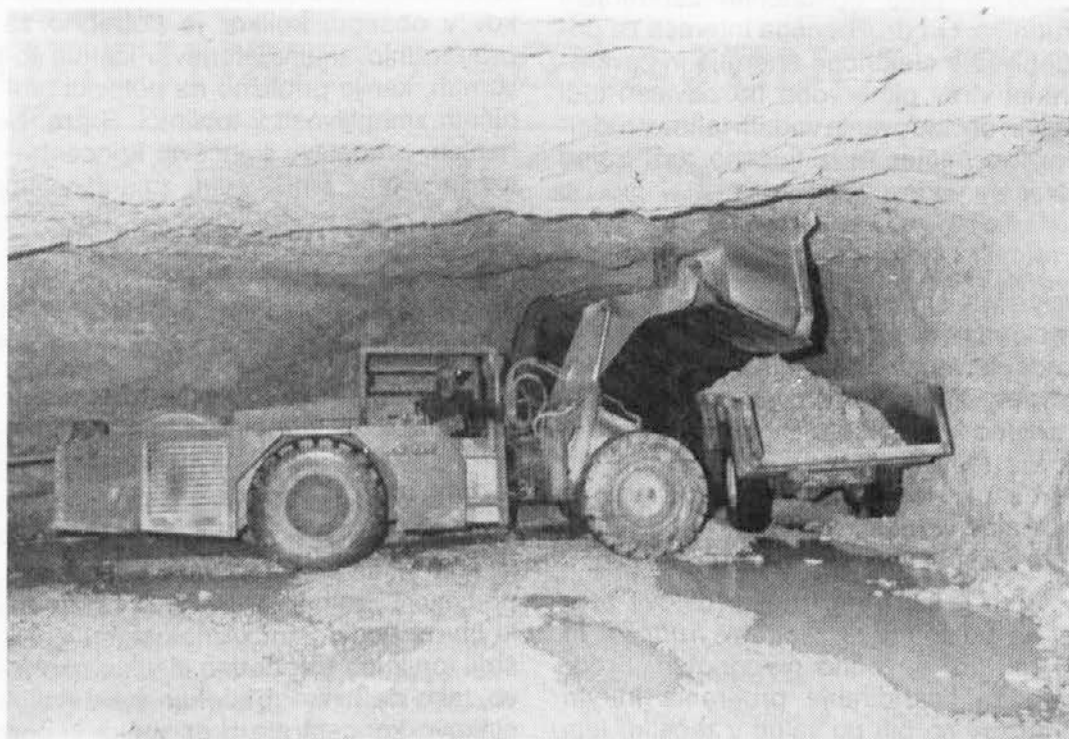
Ta razvoj je prisilil rudnike, da so izboljšali ekonomičnost proizvodnje, tudi tako, da izkoriščajo le rudo z visokimi vsebnostmi kovin. Nekatere rudnike z nizko vsebnostjo kovin v rudi so v zadnjih letih začeli tudi zapirati, najprej v ZDA, pozneje tudi v Evropi.

Področja uporabe cinka pa se intenzivno razvijajo. Uporabljajo ga za zaščito proti rjavenju, kjer za cink skoraj ni nadomestila. Barvanje in plastificiranje nista na splošno konkurenčna postopka. Veliko cinka se uporabi za izdelavo medenine in drugih cinkovih zlitin, za cinkove polizdelke in kemikalije. Intenziven razvoj uporabe cinka vzdržuje svetovne cene cinka na zelo visoki ravni, kar je ugodna okoliščina tudi za proizvajalce rude.

V teh tržnih razmerah rudnik torej lahko sodeluje s ponudbo svinčeve in cinkove rude in koncentratov.

Drugi kriterij, na osnovi katerega je bil izbran program postopnega zapiranja rudnika in začasnega nadaljevanja proizvodnje, je bila narodno-gospodarska učinkovitost. Z analizo ekonomskih in socioloških narodno-gospodarskih učinkov, vključno z vplivi rudarske proizvodnje na okolje, je bil ta program ocenjen bolje od drugih variant, ki so bile: takojšnje prenehanje proizvodnje in pospešeno zapiranje rudnika ali nadaljevanje proizvodnje brez zapiranja in brez sanacije okolja.

Program postopnega zapiranja in nadaljevanja proizvodnje je bil ocenjen kot



**Nakladalni stroj in kamion na gumijastih kolesih sta velika sprememba za jamsko tehniko. Vrtalnega stroja, ki spada v garnituro, še ni.**

najprimernejši tudi s podjetniško-poslovno analizo, pod določenimi pogoji glede organizacije proizvodnje in produktivnosti oziroma števila zaposlenih delavcev.

Ugotovili smo, da bi bilo proizvodnjo rude mogoče nadaljevati v omejenem obsegu in s povečanjem vsebnosti metalov v rudi na vsaj 5 %. To pa pomeni, da je po ekonomskih kriterijih mogoče izkoristiti le okoli 20 % od geoloških rudnih zalog, vse drugo je ruda z nižjo vsebnostjo metalov, katerih pridobivanje v sedanjih razmerah ni ekonomično. Rudne zaloge z višjo vsebnostjo metalov bi bilo mogoče izkoristiti v prihodnjih 15 letih, ob tehnično racionalni organizaciji proizvodnje in zmanjšanju števila delavcev. Vzporedno bi izvajali program zapiranja rudnika, ki obsega saniranje vseh v naravi vidnih posledic rudarjenja, saniranje hald in preprečevanje ponovnega migriranja flotacijskega mulja, ki ga odlagamo v že opuščene jamskih rovih, zavarovanje in zapiranje vhodov v rudniške jame, ki jih je okoli 200, demontažo zunanjih objektov in saniranje terena, demontažo vseh naprav in napeljav v rudniških rovih in zavarovanje virov pitne vode. Problem vodnega sistema v jami po opustitvi rudarjenja in po morebitnem zalitju jame v okviru študije iz leta 1987 ni bil proučen. Tako je še v teku posebna hidrološka študija, kjer bi s simulacijskimi modeli poizkusili predvideti bodoče razmere. Vodne tokove v rudniku, kot je znano, sedaj izkoriščamo za pridobivanje električne energije. Mogoče je zavarovati del rudnika tako, da bo obratovanje podzemeljskih elektrarn možno tudi naprej. Zmogljivost elektrarn je mogoče povečati. Tudi ta projekt je treba še proučiti v obdobju pred dokončnim zapiranjem rudnika. Od družbenega interesa za pridobivanje električne energije in zavarovanja virov pitne vode bo odvisen tudi način obvladovanja vodnih tokov v rudniku, pri čemer ni izključeno tudi trajno črpanje vode.

Ob dejstvu, da je povečanje ekonomičnosti proizvodnje povezano s spremembami v organizaciji dela, povečanju produktivnosti in zmanjšanju števila delavcev, je bilo s kadrovske analizo ugotovljeno, da bo treba zagotoviti nova delovna mesta vsaj za 180 delavcev, kar je definirano kot program zagotavljanja socialne varnosti.

Tako je bil torej izdelan celovit program postopnega zapiranja rudnika in je bil tudi finančno ovrednoten. Sredstva za financiranje programa in viri sredstev so bili po valuti v začetku leta 1987 ocenjeni z naslednjimi vrednostmi: (v milijonih din)

| Programi/financ.                     | Rudnik<br>Mežica | Občina<br>Ravne | R S S  | Sklad<br>solidarn. | Skupaj |
|--------------------------------------|------------------|-----------------|--------|--------------------|--------|
| Zapiranje rudnika<br>in separacije   | 1.033,5          | —               | —      | 10.264,5           | 11.298 |
| Geološke razisk.                     | 2.250,0          | —               | 13.086 | —                  | 15.336 |
| Zagotavljanje social-<br>ne varnosti | 449              | 4.020           | —      | —                  | 4.469  |
| Skupaj                               | 3.732,5          | 4.020           | 13.086 | 10.264,5           | 31.103 |
| Deleži                               | 12 %             | 13 %            | 42 %   | 33 %               | 100 %  |

Na osnovi tega programa je skupščina SRS 5. februarja 1988 sprejela Zakon o postopnem zapiranju rudnika svinca in cinka in sanaciji okolja v Zgornji Mežiški dolini.

Z zakonom so bila zagotovljena tudi sredstva za financiranje opisanega dela za zapiranje rudnika iz sredstev sklada solidarnosti.

Program proizvodnje in postopnega zapiranja sedaj uspešno uresničujemo, o čemer tudi poročamo odboru, ki na osnovi zakona spremlja izvajanje programa ter izvršnemu svetu in skupščini SRS.

### 3. PROGRAM EKOLOŠKE SANACIJE METALURŠKE PROIZVODNJE

V okviru študije smo proučevali več variant nadaljevanja metalurške predelave svinčevih koncentratov in več različnih tehničnih rešitev za čiščenje dimnih plinov, s katerimi uhaja v ozračje žveplov dioksid, ki nastaja predvsem pri predelavi svinčevih koncentratov. Ob tehnično izvedljivih metodah bi bil investicijski strošek za čistilno napravo previsok — za relativno majhno količino predelanega materiala oziroma proizvedene kovine in ob velikem primanjkljaju finančnih sredstev v podjetju. Tako je v teku nov projekt o popolni preusmeritvi topilnice na predelavo sekundarnih materialov, to je svinčevih odpadkov v obsegu, kolikor je potrebno za proizvodnjo akumulatorjev v lastnih tovarnah, kar je približno na polovici tehničnih zmogljivosti v topilnici. S prenehanjem predelave svinčevih koncentratov in s tem z bistvenim zmanjšanjem obsega dela v topilnici se dodatno zmanjšuje število delovnih mest in še bolj izstopa problem zagotavljanja novih delovnih mest v okviru novih proizvodnih programov.

Prav o tem delu projekta, torej o zbiranju sredstev v občini za zagotavljanje novih delovnih mest, pa se najteže sporazumemo.

Za predelavo svinčevih koncentratov je bila sklenjena poslovna pogodba s podjetjem Bleiberg Bergwerks Union, ki ima v Podkloštru (Arnoldstein) v Avstriji topilnico s sodobno čistilno napravo, tako da lahko predeluje svinčeve in cinkove koncentrate brez velike škode za okolje. Pogodba je v veljavi od julija letos. Možno je, da bomo v soglasju z



**V rudniku uvajajo stroje,  
ki ne potrebujejo tirov**

drugimi poslovnimi partnerji pogodbo razširili tudi na predelavo cinkovih koncentratov.

S prenehanjem predelave svinčevih koncentratov v topilnici v Žerjavu se bo količina žveplovega dioksida, ki z dimnimi plini uhaja iz topilnice, zmanjšala na okoli 800 ton na leto, kar je v primerjavi z emisijo 5.800 ton leta 1976 ali še 2.200 ton leta 1986 veliko zmanjšanje in v mejah toleranc po predpisih o varovanju okolja.

Ob predpostavki, da bodo emisije žveplovega dioksida omejene, je bil v letu 1987 pripravljen tudi okvirni program za obnovo gozdov in kmetij v okolici topilnice v Žerjavu. Ocenjeno je bilo, da bi bilo gozdove mogoče obnoviti v 50 letih, kmetije pa v 12 letih. Za začetno obdobje izvajanja obnove je bila ocenjena vrednost okoli 5 milijard dinarjev v valuti iz začetka leta 1987. Kot možni viri sredstev za ta namen pa so bili navedeni le viri, s katerimi razpolaga interesna skupnost za gozdarstvo oziroma sredstva za biološko reprodukcijo gozdov.

### 4. OCENA GOSPODARSKE MOČI PODJETJA ZA NOVO RAZVOJNO OBDOBJE

Če zaključimo, da je z opisanim programom določen razvojni načrt za področje rudarstva kot program postopnega zapiranja z začasnim nadaljevanjem proizvodnje na osnovi ekonomskega računa in da je v veliki meri omejeno onesnaževanje okolja, bi to pomenilo, da sta obvladana dva problema, ki sta v preteklih letih zelo angažirala intelektualni, delovni in finančni potencial podjetja ter

povzročala stanje razvojne agonije. Sedaj bi torej lahko pričakovali olajšanje, sproščanje ustvarjalnih sposobnosti in nov razvoj podjetja. Takšno pričakovanje je seveda zelo optimistično, predvsem zaradi dveh razlogov:

– zaradi dolgoletnega poslovanja z izgubami ali z minimalno akumulacijo je podjetje finančno zelo izčrpano, saniranje finančnih fondov v okviru projekta iz leta 1987 ni bilo izvedeno

– splošne gospodarske razmere v državi so obupne, zopet usmerjamo veliko produktivne energije za obvladovanje problemov, ki jih povzroča naraščajoča inflacija in smo manj angažirani za izboljšanje ekonomičnosti in pospeševanje razvojne intenzivnosti podjetja. Upamo, da bo vladni program gospodarskih reform uspešen.

Za zagotavljanje razvojne sposobnosti podjetja bi bilo zelo pomembno, da bi izboljšali strukturo finančnih virov podjetja in s tem dosegli večjo finančno stabilnost.

Bilanca premoženja podjetja v začetku leta 1989 je bila naslednja:

| Premoženje po vrstah sredstev:         | (milijoni din) | Struktur. delež |
|--|----------------|-----------------|
| Osnovna sredstva                       | 78.596         | 54              |
| Dolgoročne nalož.                      | 22.639         | 16              |
| Zaloge                                 | 9.904          | 7               |
| Terjatve                               | 25.232         | 17              |
| Denarna sredstva in vrednostni papirji | 6.758          | 5               |
| Izguba iz preteklih let                | 1.680          | 1               |
| Skupaj                                 | 144.809        | 100             |
| Viri financiranja pa so bili:          |                |                 |
| Poslovni sklad – trajni kapital        | 72.351         | 50              |
| Združena sredstva                      | 11.748         | 8               |
| Dolgoročni krediti                     | 3.771          | 3               |
| Kratkoročni krediti                    | 19.712         | 14              |
| Obveznosti iz poslovnih razmerij       | 34.182         | 23              |
| Druge obveznosti                       | 3.045          | 2               |
| Skupaj:                                | 144.809        | 100             |

Osnovna sredstva in dolgoročne naložbe predstavljajo 70 % premoženja podjetja, ki je z ustreznimi trajnimi viri pokrito le v deležu 61 %. 9 % vrednosti trajnih naložb ter celotno vrednost zalog, ki predstavljajo okoli 7 % skupne vrednosti premoženja in so v bistvu tudi trajna kapitalna naložba, pokrivamo s kratkoročnimi viri.

Analitične bilance vrednosti premoženja in finančnih virov so po posameznih področjih zelo različne, skrajni primer je bilanca rudarske proizvodnje, ki jo skoraj do 80 % financiramo iz kratkoročnih virov. Ob sedanjih inflacijskih razmerah to dejstvo ogroža dolgoročno uspešno izvajanje prej opisanega proizvodnega programa in programa postopnega zapiranja rudnika. Poizkušamo izdelati poseben projekt za finančno sanacijo tega proizvodnega področja.

Bilance vrednosti premoženja in finančnih virov drugih proizvodnih sektorjev so bistveno bolj uravnovešene in dajejo osnovo za večjo razvojno intenzivnost.

Sedaj (podatki so za leto 1988), so deleži posameznih proizvodnih področij v skupnih poslovnih prihodkih naslednji:

|                                |       |
|--------------------------------|-------|
| – proizvodnja rude in koncent. | 12 %  |
| – metalurška proizvodnja       | 32 %  |
| – proizvodnja akumulatorjev    | 45 %  |
| – proizvodnja strojne opreme   | 7,5 % |
| – proizvodnja elektroopreme    | 3,5 % |

Proizvode prodajamo na jugoslovanskem in na inozemskih tržiščih v naslednjih deležih:

|                            | YU-trg | Izvoz | Interno v podjetju | Druge |
|----------------------------|--------|-------|--------------------|-------|
| – proiz. rude in koncent.  | 39 %   | –     | 25 %               | 34 %  |
| – metalurška proizvod.     | 38 %   | 7 %   | 53 %               | 2 %   |
| – proiz. akumulatorjev     | 53 %   | 43 %  | 1,5 %              | 2,5 % |
| – proizvod. strojne opreme | 66 %   | –     | 30 %               | 4 %   |
| – proiz. elektroopreme     | 67 %   | 2 %   | 30 %               | 1 %   |

Vendar je, zaradi majhne donosnosti tekočega poslovanja, delež lastnega kapitala, ki ga moremo nameniti za nove investicije, zelo majhen. Preusmeritev proizvodnje na nova področja, ki zahtevajo nove investicije, bo zato sorazmerno dolg proces, pri tem pa se bomo morali naučiti tudi možnih novih oblik pridobivanja in gospodarjenja s kapitalom, kot so skupne naložbe, po možnosti tudi z inozemskimi partnerji, delnice in podobno, ki so nam oziroma nam bodo dovoljene z uveljavljanjem novega gospodarskega sistema.

V metalurški proizvodnji je ob povečani količini predelave svinčevih odpadkov, predvsem starih akumulatorjev, možnost za ponovno predelavo vseh sestavnih delov akumulatorjev, torej tudi

plastičnih ohišij, kar predstavlja novo proizvodno področje.

Investicijski projekt za povečanje proizvodnje akumulatorjev z uvajanjem proizvodnje starterskih akumulatorjev in akumulatorjev z vezanim elektrolitom je v zaključni fazi. V tej proizvodnji bo 80 novih delovnih mest. Investicija predstavlja nadomestni program za postopno opuščanje rudarske in deloma metalurške proizvodnje in program, s katerim dopolnjujemo in razvojno izpopolnjujemo po obsegu dejavnosti največji proizvodni sektor.

Z razvojnega vidika je vsekakor zelo zanimiva tudi proizvodnja strojne in elektro opreme. V teh proizvodnjah je delež dohodka, torej delež novoustvarjene vrednosti, visok, v našem primeru 30 % pri proizvodnji strojne opreme in celo 45 % pri proizvodnji elektro opreme. Te proizvodnje zahtevajo visok kvalifikacijski nivo delavcev, kar je ugodna ponudba za mlade generacije. Imamo dobre prostorske možnosti in kvalificiran kader za uvajanje novih proizvodnih programov, vendar je konkurenca zelo ostra, povpraševanje pa vsaj v našem gospodarskem prostoru v tem času precej omejeno.

Heterogena proizvodna usmeritev in nujnost pospeševanja razvoja različnih proizvodnih sektorjev bosta narekovali tudi primerno prilagoditev organizacije podjetja novi zakonodaji, kar bo treba izrabiti za čimvečjo motivacijo delavcev za tehnično in poslovno intenziven razvoj.

## OBČINSKI NAGRAJENCI 1989

15. maja, ob prazniku občine Ravne na Koroškem, je predsednik skupščine Jože Pratkanar na slavnostni seji razglasil letošnje občinske nagrajence.

### NAGRADO OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM ZA LETO 1989 je dobil

FRANC ČERNE

### ZA DOSEŽENE POSEBNE USPEHE TRAJNEJŠEGA POMENA PRI DELU DRUŠTVA INVALIDOV V OBČINI RAVNE NA KOROŠKEM

Franc ČERNE, rojen 6.10.1931 v Logatcu, izhaja iz številne delavske družine. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in nadaljeval šolanje na fakulteti za metalurgijo. Po končani fakulteti in odsluženju vojaškega roka se je 1960. leta zaposlil v Železarni Ravne, kjer je bil med prvimi študenti, najprej kot raziskovalec, sedaj kot vodja INDOK centra v tozdu Razvoj proizvodnje in trga.

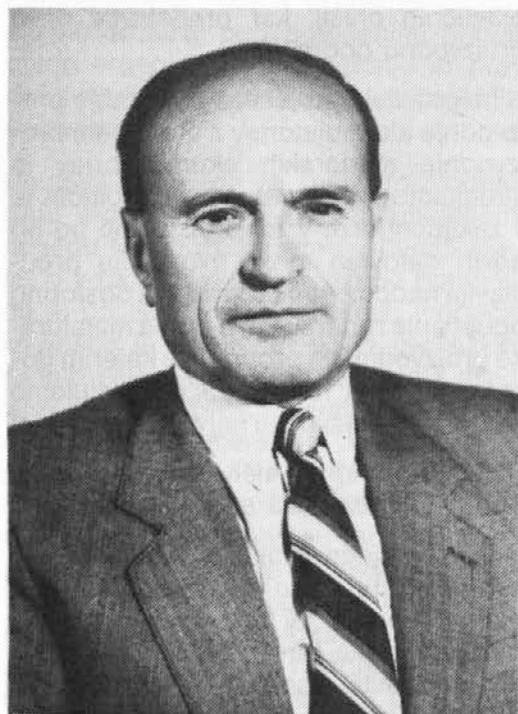
Ko se je organizirala invalidska organizacija v Sloveniji, se je že v začetku vključil najprej v Medobčinsko društvo telesnih invalidov Ravne na Koroškem, kjer je bil predsednik nadzornega odbora do ustanovitve občinskih društev invalidov 1974. leta. Nekaj let je bil podpredsednik Društva invalidov Ravne in od 1982. leta do danes predsednik društva. Že v prvih letih ustanovitve društva je bil eno mandatno dobo član republiškega odbora zveze invalidov, sedaj je že drugo mandatno dobo član predsedstva Zveze društev invalidov Slovenije.

Za svoje delo v zvezi društev invalidov je prejel srebrni znak in znak zveze.

Od ustanovitve koordinacijskega odbora pri predsedstvu OK SZDL je aktiven član odbora za delovanje socialno humanitarnih organizacij in socialistično solidarnost.

Bil je tajnik občinskega Društva inženirjev in tehnikov Ravne in kasneje tudi predsednik tega društva.

Po sklepu izvršnega sveta skupščine občine Rav-



Franc Černe

na Koroškem v letu 1987 je tudi predsednik komisije za popis arhitektonskih ovir. Prav zaradi njegovega aktivnega in prizadevnega dela je komisija temeljito opravila svoje delo in tako smo v občini dobili dokument, ki ima dobro strokovno podlago za reševanje problema arhitektonskih ovir.

Franc ČERNE je kljub težki invalidnosti vložil ves svoj trud in znanje, da bi se invalidska problematika obravnavala enakopravno, s postopnim reševanjem številnih problemov. Z veliko mero lastne samoiniciativnosti je bil nosilec mnogih dejavnosti v okviru reševanja invalidske problematike tako v občini kot tudi v regiji.

### NAGRADO OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM ZA LETO 1989 je dobil tudi

#### DAVORIN—MARTIN TEVŽ

### Za izjemne dosežke pri razvoju in vodenju ozda in za dolgoletno družbenopolitično dejavnost v občini Ravne na Koroškem

Martin TEVŽ, rojen 4.11.1937 v Šmartnem ob Dreti, je v naši občini zaposlen od leta 1964. Že na samem začetku se je uveljavil kot vesten in prizadeven delavec in je hitro napredoval.

Leta 1975 je postal direktor Temeljne organizacije INTEGRAL na Prevaljah. V času njegovega vodenja je temeljna organizacija, ki je imela takrat 38 avtobusov, prerasla v sorazmerno veliko in uspešno podjetje s 100 avtobusi, ki pokrivajo vso koroško krajino. Aktivno pa se vključuje tudi v mednarodno prometno ožilje, saj s prevozi zdomcev zasluži precej še kako potrebnih deviznih sredstev.

TEVŽ se je v vseh teh letih dokazal in potrdil tudi kot dober tovariš, saj je z vsemi delavci gojil tople prijateljske odnose in je v vseh teh letih demokratično vodil razvijajoče se podjetje.

V tem obdobju se je dokazal tudi kot aktiven družbenopolitični delavec, saj je bil sekretar OO ZKS v tozdu, predsednik KK SZDL Dobja vas, član občinskega komiteja ZKS Ravne na Koroškem, član RO sindikata delavcev prometa in zvez v SR Sloveniji. Je tudi član številnih občinskih in republiških strokovnih združenj.

Za svoje dosedanje uspešno delo je Davorin TEVŽ prejel naslednja odlikovanja in priznanja:

- medaljo dela
- plaketo SAP VIATOR in
- srebrni znak delavcev prometa in zvez ob dnevu samoupravljalcev.

Njegov prispevek k razvoju prometne organizacije in zvez v občini in regiji je neposredno vplival tudi na razvoj drugih gospodarskih dejavnosti, zaradi tega prerašča ozke okvire tako družbenopolitične skupnosti kot prometne stroke.

### PRIZNANJE OBČINE RAVNE NA KOROŠKEM ZA LETO 1989 pa so dobili

#### KOROŠKA KMETIJSKA ZADRUGA TZO »T R A T A« PREVALJE

### Za prispevek k razvoju družbenega in zasebnega kmetijstva in za uspešno uvajanje novih tehnologij v kmetijski proizvodnji.

TZO »Trata« Prevalje je edini ozd v občini Ravne, ki se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo. Je nosilec razvoja družbenega in zasebnega kmetijstva, ki je v preteklem obdobju doseglo vidne uspehe pri proizvodnji hrane in preskrbi občanov.

Naravne razmere podražujejo proizvodnjo, pa vendar sta zagnanost delavcev v kmetijstvu in »trmasta« ljubezen koroškega kmeta do zemlje botrovali vsakoletnemu povečevanju prireje mleka in mesa.

Zagnanost in volje do dela niso bistveno zmanjšale niti izjemno neugodne gospodarske razmere, ki kmetijstvu kot osnovni gospodarski panogi ne priznavajo njenih bistvenih posebnosti oziroma različnosti.

TZO »Trata« Prevalje je v preteklem obdobju dosledno izpolnjevala svoje in s tem tudi plane naše družbenopolitične skupnosti.

Prireja mleka in mesa je naraščala vsako leto in prav rast proizvodnje je bistveno vplivala na to, da se odvisnost oskrbe s hrano ni povečala.

V TZO je združenih 480 kmetij, ki priredijo letno 2.200.000 litrov tržnih viškov mleka in vzredijo 340 ton žive teže govejih pitancev, na farmah Šrotnek in Poljana pa 800.000 litrov mleka. S takšno proizvodnjo so v celoti pokrite potrebe po konzumnem mleku v naši občini.

TZO »Trata« je v preteklem obdobju zadovoljivo opravila svoje delo pri uvajanju novih tehnologij v proizvodnji, intenziviranju pridelave krme in oskrbe z repromateriali.

Danes ima vsaka kmetija traktor in osnovno mehanizacijo za spravilo krme. Na vsaki kmetiji so zgrajeni silosi. Obnovljeni so hlevi, veliko površin je mehaniziranih.

Jasno pa je, da bi bil tak razvoj nemogoč brez dovtetnosti za novosti našega združenega kmeta, ki je bil v celotnem prehojenem obdobju steber proizvodnje.

Zato velja priznanje, ki ga prejema TZO »Trata« Prevalje, tudi vsem kmetom v njenem združenem sestavu.

#### MEŽIŠKI LOVSKO-GOJITVENI BAZEN

### Za izjemne uspehe pri gojitvi, varstvu in ohranjanju divjadi ter za prispevek k dobremu sodelovanju med lovci v občini Ravne na Koroškem.



Tine Tevž

Mežiški lovsko-gojitveni bazen povezuje sedem lovskih družin s 470 lovci v naši občini, ki upravljajo lovišča v skupni površini 29307 ha.

Pod sedanjim nazivom delujejo od leta 1973, ko so lovske družine sklenile samoupravni sporazum o gojitvi divjadi na tem območju.

Svet bazena je najvišji organ in ga sestavljajo starešine in gospodarji vseh sedmih lovskih družin. Poleg sveta obstajajo še strokovne komisije, ki na osnovi izsledkov znanosti, lastne prakse ter poznavanja divjadi in okolja, v katerem živi, preučujejo gibanje te divjadi: številčnost, odstrel, pogin, bolezni, življenjsko-prehrabne razmere in podobno, vse s ciljem, da bi ohranili divjad, ki je pri nas avtohtona. Ugotovitve te komisije prenašajo na članstvo LD in s tem izpopolnjujejo strokovno znanje vseh lovcev.

Vsako leto v drugem krajevnem centru organizira pregled trofej uplenjene divjadi iz preteklega leta v obliki lovske razstave, ki je dostopna vsem občanom pa tudi šolski mladini.

Zaradi stekline lisic in bližajoče se nalezljive bolezni gamsov – gamsjih garij – imajo lovci še kako pomembno nalogo, saj ne gre le za to, da je divjad splošno premoženje posebnega družbenega pomena, temveč je steklina tudi smrtno nevarna ljudem.

Organi bazena so že leta 1976 navezali stike s Klubom prijateljev lova v Celovcu in s tem zagotovili menjavo strokovnih izkušenj s slovenskimi lovci na Koroškem v Avstriji.

Svet bazena pa vzdržuje tesne stike z lovsko-gojitvenimi okolisi mejnih lovišč onstran Strojne, Pece in Olševe na avstrijskem Koroškem, saj so mnogi člani teh organizacij Slovenci.

S prirejanjem kulturnih prireditev, kot je srečanje lovskih pevskih zborov, s sodelovanjem na turističnih prireditvah in v SLO pa lovci bazena dajejo nadaljnji prispevek k obogatitvi družbenega povezovanja v občini.

S svojim prostovoljnimi delom ter s čutom za ohranitev narave skrbijo za čistejšo okolje in s tem prispevajo za zaščito ogroženih vrst divjadi.

Z zaščitnimi in gojitvenimi ukrepi je lovčema Mežiške doline uspelo, da danes uplenijo in oddajo za izvoz letno že 13.500 kg divjadi, medtem ko so leta 1945 uplenili samo 4 do 5 srnjakov.

Za izpolnjevanje lovsko-gospodarskih načrtov v občini lovci brezplačno prispevajo veliko prostega časa za ohranitev, zaščito in gojitev divjadi.

## PIHALNI ORKESTER RUDNIKOV SVINCA IN TOPILNICA MEŽICA

**Za negovanje in prenašanje glasbeno-umetniškega izročila ter za prispevek k razvoju glasbene kulture v občini Ravne na Koroškem**

Pihalni orkester Rudnikov svinca in topilnice Mežica je bil ustanovljen leta 1901. V vseh obdobjih obstoja je razvijal in negoval ter prenašal na nove rodove v zgornji Mežiški dolini glasbena kulturna izročila.

S trdim delom, ki sloni na amaterizmu, volji in organizacijskih sposobnostih, se je razvil v pomemben in nepogrešljiv člen kulturnega življenja v našem okolju. Zlasti v povojnem obdobju se je orkester uspešno razvijal in širil ter tako zagotovil velikemu številu mladih glasbeno izobraževanje, predvsem pa možnost – večkrat tudi edinega – kulturnega delovanja.

V preteklosti, ko še na Ravnah ni bilo glasbene šole, je pihalni orkester vzgajal in izobraževal mlade godbenike in tako prispeval velik delež k razvoju glasbene kulture.

Pihalni orkester tudi sedaj z materialno pomočjo in spodbudami opravlja to poslanstvo prek Glasbene šole.

Smisel svojega obstoja in pomen za okolje, kjer deluje, je Pihalni orkester dosegel s širokim posredovanjem glasbene kulture delovnemu človeku in občani. S samostojnimi koncerti, proslavami in drugimi javnimi prireditvami na območju občine in širše prispeva pihalni orkester pomemben delež k razvoju in dvigu kulture.

Uspehi niso izostali. To dokazujejo številna priznanja, ki so jih prejeli člani orkestra in orkester sam za kulturno poslanstvo in tekmovalne uspehe v orkestralni glasbi.

Pihalni orkester Rudnika Mežica je postal sestavina našega življenja in si tako izboril svoje mesto v naši kulturi.

**Na slavnostni seji so podelili tudi državno odlikovanje – orden zasluge za narod JOŽETU BORŠTNERJU.**

Obdobje, za katero se podeljuje inženirju Jožetu BORŠTNERJU orden zasluge za narod s srebrnimi žarki, je obdobje intenzivne rasti Železarne Ravne, s katero je bil odlikovanec neposredno povezan in je pomembno vplival nanjo.

V tem času je bil inž. Borštner najprej ravnatelj tozda Projektivno izvajalni inženiring, nato pa strokovni svetovalec. Na ta način je bil zadolžen za naslednje investicijske projekte, ki so uspešno realizirani:

- modernizacija Jeklarne,
- povečanje kapacitet jeklolivarne za posebno litino,
- posodobitev proizvodnje rudarskih vrtnalnih strojev in naprav,
- modernizacija valjarne, II. etapa,
- investicijski projekt za namensko proizvodnjo KAPELA,
- kalilnica za namensko proizvodnjo in
- projekt proizvodnje karbidnih trdin.



### Dipl. inž. Jože Borštner podeljuje priznanja

Poleg rednih delovnih nalog, ki jih je opravljal z vso resnostjo in izjemno vestno, pa inž. Borštner ni pozabil, da mora celovita osebnost delovati tudi na drugih področjih. Poznamo ga predvsem kot zagnanega športnega funkcionarja, pred tem pa tudi funkcionarja KUD Prežihov Vranc.

**Ob iskrenih čestitkah vsem dobitnikom nagrad in priznanj ter državnega odlikovanja smo oba nagrajenca vprašali, kaj jima občinska nagrada pomeni in kako si predstavljata jutrišnji dan v dejavnosti, za katero sta nagradi dobila.**

**Franc Černe je dejal:**

»Sklep o podelitvi letošnje občinske nagrade me je vsekakor prsenetil, saj menim, da je veliko zaslužnejših. Končno pa sem je le vesel in mi veliko pomeni. Še toliko bolj, če upoštevam, da delo pri reševanju invalidske problematike ni toliko vidno in cenjeno, pa tudi vabljivo ni. Ta nagrada pa je vendarle znak, da družba ceni to delo. Posredno daje priznanje vsem, ki na tem področju delajo in jih spodbuja k nadaljnjemu delu. Saj ima le skupinsko delo lahko širši uspeh, posameznik malo pomeni.

Invalidska problematika je široko področje, saj obsega socialno varnost, bivalne oziroma stanovanjske razmere, zaposlovanje in problematiko zaposlenih invalidov, vključevanje prizadetih v družbeno življenje, možnosti gibanja v grajenem okolju in še bi lahko našteval. Družba pri nas, kakor tudi v svetovnem merilu, se zaveda, da ta problematika ni optimalno rešena. Večje aktivnosti so se začele leta 1981, ki ga je OZN proglašila za leto prizadetih oseb. Marsikatero področje je z zakonodajo še kar primerno opredeljeno. V zadnjih 20 letih, kolikor že trajajo prizadevanja, da bi se organiziral čim širši krog invalidov in pomagal družbi reševati invalidsko problematiko, je bilo storjeno kar precej, tako v zakonodaji kakor tudi v

vsakodnevnem življenju invalidov. Ugotavljamo pa, da marsikatero zakonsko določilo težko najde pravi posluš za uresničevanje. Najpogostejši izgovor je pomanjkanje materialnih sredstev. Dejstvo pa je, da je marsikaj možno izpeljati z minimalnimi sredstvi, predvsem pa z dobro voljo. Vsi se moramo zavedati, da v vsaki družbi obstaja določeno število prizadetih oseb. Prometne in tehnološke razmere pa proizvajajo vedno nove invalide. Zato se mora miselnost posameznikov in organiziranih dejavnikov podrediti temu dejstvu in tudi samoiniciativno prilagajati okolje in družbeno življenje prizadetim občanom. Vzemimo samo kot primer arhitekturne ovire oz. ovire v grajenem okolju. Zakonodaja ne dopušča nastajanja novih ovir v grajenem bivalnem in prometnem okolju. Obstaja pa mnogo že zgrajenih ovir. Prav te so najtrši oreh in prav pri odpravljanju teh se bo pokazala prava pripravljenost in zrelost vseh izvajalcev rekonstrukcij, kako hitro bomo dostopnost in prehodnost objektov prilagodili tudi prizadetim občanom. Vsako izboljšanje ima vedno dolgoročni pomen.

V zadnji dobi pa je posebej kritična socialna varnost invalidnih oseb, predvsem materialni položaj, posebej nezaposlenih invalidov. Prav ti so najbolj izpostavljeni. Ob današnjem »tehtanju« zaposlenosti pa so v nevarnosti tudi zaposleni invalidi, da bodo všteti v »ekonomski višek«, pa bi z 'raznimi akcijami' (upokojevanje) pomagali rešiti ta problem.

Invalidska problematika je torej kompleksnega značaja. Glavno breme reševanja je naloženo družbi. V veliko pomoč in spodbudo so ji tudi invalidi sami, kot posamezniki ali kot člani samoupravnih organov ali vključeni v invalidske in druge socialnomanitarne organizacije.

Bodimo vztrajni in optimisti, le tako lahko pričakujemo uspeh.«

**Tine Tevž pa je povedal naslednje:**

»Menim, da je občinska nagrada, ki sem jo prejel ob prazniku občine Ravne, priznanje kolektivu, ki ga vodim in ki je v zadnjih letih dejansko dosegel velik napredek.

V kolektivu, kakršen je naš, z 210 zaposlenimi, je pripadnost izrednega pomena, ker pri vsakem posamezniku vzbuja željo po napredku. Tako je potem lažje uveljavljati nove, napredne ideje.

Zato mislim, da je občinska nagrada, ki sem jo prejel osebno, priznanje našemu kolektivu in da je to velika spodbuda za prihodnje, še posebno v sedanjih težkih časih.

Obenem je to potrditev, da smo na dobri in pravi poti, ki nas vodi k nadaljnjemu razvoju.

Razvijali se bomo naprej tako, kot smo se usmerili, saj bomo od 1.1.1989 samostojno koroško podjetje. S tem datumom smo izstopili iz firme INTEGRAL in iščemo novo ime, pod katerim bomo nastopali v prihodnje.

Usmerili se bomo predvsem v izboljšanje kakovosti naših storitev, čeprav že sedaj ugotavljamo, da smo po kakovosti nad republiškim povprečjem; še posebno glede kakovosti voznega parka. To raven hočemo

še zvišati in se vključevati v evropsko prometne tokove, kjer smo navzoči že nad deset let.

Poleg prevozov pa bomo opravljali še razna vzdrževalna dela na voznem parku združenemu delu koroške regije.

Zaradi narave dela smo izpostavljeni občasnim kritikam, ki so včasih upravičene, drugi pa neupravičene. To pa je razumljivo, saj prepeljemo dnevno približno 21000 potnikov.«

Tone Sušnik

# Park kulture na Ravnah

Stari grad Streiteben, Schlangenbergov, Thurnov, grajski park, muzejske zbirke o železarstvu, rudnikih, lesu, kašta, repač..., gimnazija, telovadnica z bazenom, teniško igrišče, ... Utelesenje stare modrosti že od Grkov in Rimljanov dalje.

Mens sana in corpore sano, kakor je že Juvenal zapisal. Ustanove, ki so strnjene na tem jezerskem platoju ponujajo to harmonijo, to skladnost med lepoto duha in lepoto telesa.

Podajamo se na pot po teh hramih lepote. Ustavimo se najprej v starem grajskem parku.

## I. PARK KULTURE

Ko je še Valvasor popotoval tod okoli leta 1680 in nato objavil podobe gradov

v svoji Topographiji Archiducatus Carinthiae leta 1688, torej pred tristo leti, so bila naokoli polja. Dvesto let kasneje, od leta 1863, je grof Johann Douglas Thurn preuredil okolje v lep park. Njegov sin, tudi Douglas, je bil član dendrološke družbe – verjetno berlinske. Posadil je vrsto eksotičnih dreves. »Imeli so čudovit čut za estetiko in harmonijo v naravi.

... Nič ni strogo, linearno, nič baročnega. Stil je preprost in sproščen. Te vrste parki so angleški – priroda naj se razbohoti. ... Vse poti v parku so bile lepo negovane... Ob njih so bile grede lepotnega, naravnega cvetja. ... Tudi vodomet je bil lepo urejen. ... Voda je brizgala iz fantkovega prsta na roki. Kipec je naredil

grof Otto sam.« Imeli so teniško igrišče in prostor za golf.

Popis parka je po maturitetni nalogi Stanislave Erženičnik (1963), ki ga je povzela po pismu dr. Aripanda Thurna, pliberškega grofa (pismo hrani ravenska študijska knjižnica). Tudi sestav dreves parka povzemamo po navedeni nalogi.

Vsako drevo se je nemoteno košatilo in raslo. Bila je vrsta navadnih smrek, kanadska smreka, čudovita srebrna bodeča smreka, nekaj je rumenozelene ameriške duglazije, tuji podobna pacipresa, tudi macesna je vmes, na severni strani nogometnega igrišča rasejo bori, čez stezo mu je črni bor, bliže gradu, ob vodnjaku, stojita tuja in tisa. To so iglavci parka. Med listavci prvači bukev, prostor pred študijsko krasijo lipe, hrasta je nekaj, divji kostanji so, jesen, brest, čudovita magnolija se bohoti ob gradu, trepetlika, gaber... Poglejmo si tudi priloženo skico.

Marsikatero drevo je padlo, najbrž zaradi rastočega onesnaženja.

Tudi vodomet ni več. O parku, o pestrosti pa tudi o nekulturnem odnosu do parka se je razpisal profesor Mišo Kodrin (Korf. 25.4.1986). Svoje razmišljanje je sklenil: »Potrebno je sprotno obnavljanje, negovanje in čiščenje. Več kulturnosti, več vzdrževalnega reda v to naravno in kulturno dediščino. Park je še vedno na spisku zaščitene spomenikov in varovalnih območij občine Ravne na Koroškem. ...«

## II. ALEJA KULTURNIKOV

Danes je še ni, zamisel pa je že bila. Zaenkrat sameva Prežihov spomenik. Morda bi v aleji našli svoj prostor Preži-



Naša »gimnazija«

hov Lojz, Sušnik, Mavrel, Kramolc, Suhodolčan, Vogel. Na Meška najbrž ne bi smeli pozabiti. Tudi Kotnikov ne, vsaj Franca ne. Park bi dobil novo vsebino.

O Prežihovem spomeniku. Navajamo kar govor ob odkritju spomenika dr. Franca Sušnika leta 1966.

Dolžnost je bila in dolg kraja: spomenik Prežihovemu Vorancu, ki je v veliko luč povzdignil našo koroško deželo in podobe naših ljudi za velike čase sklesal kakor spomenike bridke človečnosti.

Odbor za postavitev spomenika in njegovo razsodišče, ki so bili v njem poleg domačih še arhitekt iz Maribora in iz Ljubljane urednik Prežihovega pisateljskega dela in ravnatelj Moderne galerije, je zupal izdelavo spomenika akademskemu kiparju Dragu Tršarju in potrdil njegovo zamisel in stvaritev in tudi njegovo mnenje, naj bi bil spomenik na temle kraju.

Prežihova telesna podoba se je že odmaknila; tisti, ki so 20, 25 let stari, je ne vedo več; že bo 17 let, kar je umrl; sedemnajst let od tistega veličastnega pogreba iz Maribora v Ljubljano in iz Ljubljane na Ravne in v Kotle, ko so bili tedaj kljub zimi vsi hotuljski grobovi pokriti z rožami, tisoč dvesto, tisoč petsto vencev je bilo.

Veren je v osnovi Prežihov obraz na spomeniku; močno, silovito je izražen in poudarjen v značilnostih svojih, poveličan v duhovno podobo njegovo.

Proti Uršlji gori je obrnjen, proti obzorjem, kjer so zadaj Obir in pod Obirjem Karnice.

Ob obrazu so razsute in razsejane dragotine njegovih misli in besed, v žlahtnem bronu zapisane,

tiste mogočne, ki ne bodo minile, dokler bojo iz tega roda rodovi živeli:

...vi niste kakor drugi otroci – vi ste samorastniki... in tiste uporne:

...temu, kar ni moje, se odpovem: temu pa, kar je moje, se ne odpovem...

in tiste od Gospe svete, ko je bil Prežih z dvema avstrijskima nemškima tovarišema tam in

...smo strmeli nad prečudno koroško deželo z istim duhom odrešilnega človeškega spoznanja, ki bo nekoč oba naroda pobratilo in ki bo nekoč Gosposvetsko polje edino napravilo večno lepo...

Ali je spomenik tu drevo iz tal samorastno ob macesnih – ali je ogromen list, ki je na jasi večno tih obstal, pri vходу v bodoči ravenski kulturni gaj.

Odkritje Prežihovega spomenika se druži z dnevom republike,

vračanje k Prežihu, k oporoki njegove matere samorastnikov,

k vsem tem njegovim ljudem, ki so naši očetje in matere, v trpljenju, v borbah in blodnjah, v zmotah in grehih; obliči



Vorančev spomenik

od lepote in prekleti, navdani od ene, od globoke svoje strasti, ki je bila ljubezen, urečena ljubezen do te domače zemlje in slutnja domovine.

(1966)

### III. GRAD

PREDZGODOVINA: Staro ime je Streiteben, tako ga imenuje Valvasor v svoji Topographiji Koroške (1688). »Grad Ravne je čisto nad trgom Guštanjem na prijaznem gričku in ima položna, dobra polja. Bil je last Mathiasa Süchtenskega, zdaj pa pripada Andreju Süchtenskemu.« (prevod) Kasneje so ga imeli v lasti baroni pl. Schlangenbergi, od leta 1760 je bil lastnik Friderik Jakob baron von Schlangenberg, leta 1772 je zapisan Johann Leopold von Schlangenberg, nato je prešel v last Elizabete Kovachevich in Ane von Schlangenberg (1808). Februarja 1809. leta je grad prišel v roke grofov Thurnov – Valsassina. Poslednji plemiški lastnik ravenskega gradu je bil grof Otto Thurn (1893–1956), bil je sicer gluhi, dober kipar, v Münchenu je dosegel doktorat političnih ved. Nacisti so ga izgnali, nekaj mesecev je bil celo v Dachauu, potem pa živel v Pliberku in tam umrl. Na Ravnah je imel kiparski atelje. Na Dunaju je bil učenec kiparja Ambrosija Gustina. Skulpture je delal iz marmorja, granita, lesa. Bil pa je tudi graver. Na pliberškem gradu hranijo njegove skulpture, tudi z ravenskega gradu: sedeča deklica iz marmorja, podoba stare matere iz lesa...

RAZNE PERIPETIJE. Ob zlomu Avstro-Ogrske novembra leta 1918 so se grofje začasno umaknili v Pliberk, v matični grad koroške veje. V prvih prevratnih dneh je grad zasedel poročnik Malgaj s svojo vojsko. To je bilo zelo kratko obdobje.

Takoj ob vdoru aprila 1941 so nacisti grofe Thurne razlastili in izgnali v Pliberk. V grad so naselili gospodinjstvo šolo. Po osvoboditvi maja 1945 so grajske prostore najprej spremenili v ljudsko sodišče z zapori političnih jetnikov, predvsem domačih Nemcev in nemčurjev iz vseh krajev doline pa tudi iz Pliberka in okolice.

— GIMNAZIJA je dobila prostore začasno v gradu. Na srečo se z ravenskim gradom ni zgodilo kot z mnogimi po Sloveniji. Mnogi so propadali. Ob vnemi za ustanovitev koroške gimnazije je že septembra 1945 grad dobil novo, kulturnejšo vsebino. Res je, da je bila tesnoba: dva pisarniška prostora, zbornica, razredi, posejani v osrednji stavbi, v prizidkih, nekdanji konjušnici pa celo na osnovni šoli v trgu, v gradu so bila celo stanovanja profesorjev. Na podstrešju je stanoval in ustvarjal akademski slikar Lajči Pandur, nekaj let profesor na tej gimnaziji.

V prostorih današnjega likovnega salona, uprave muzeja, urbanistov je bil dolga leta dijaški internat (1945–19...). Upravniki so mu bili Uratarič, Knez, Mlakar, Kodrin. V počitniških mesecih so bivali v prostorih brigadirji, graditelji novega poslopja gimnazije.

Leta 1949 začne rasti v tedanjih gimnazijskih učilnicah nova kulturna ustanova – študijska knjižnica. Za silo se je gimnazija naselila v novo nastajajoče poslopje leta 1952. Odslej je bil grad dom študijske knjižnice.

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA. 3. februarja 1949 je rojstni dan študijske knjižnice na Ravnah. O tem priča njena ustanovna listina, ki jo je izdal tedanji okrajni ljudski odbor Dravograd. Listino so izdali 3. marca 1949 in pravi, da okrajni ljudski odbor

Dravograd »izdaja na osnovi člena 28 splošnega zakona o ljudskih odborih odločbo o ustaovitvi študijske knjižnice na Ravnah.

#### 1. člen

Ustanovi se študijska knjižnica za dravograjski okraj s sedežem na Ravnah in z naslovom – študijska knjižnica na Ravnah – ...

...«

Prvi knjižni fond je poklonila ravska gimnazija, svojo profesorsko knjižnico, sledili so darovi osrednjih knjižnic Maribora, Ljubljane, Celja. Kompletirali so z nakupi po antikvariatih, privatne knjižnice, kot so Felacherjeva knjižnica, knjižnica dr. Franca Kotnika z omarami vred, s pisalno mizo in stolom. Zdaj dobiva obvezne primerke slovenskih založb. Knjižnih enot je že do danes (1989) kar krepko čez sto tisoč. (publ. 170.000 bibliotečnih enot!)

Prva in pomembna skrb knjižnice je smotrno izgrajevanje knjižnega fonda. Večji del skladov je slovenskih, skrbi tudi za izbor literature ostalih jugoslovanskih narodov. Po finančnih možnostih skrbi za tujo literaturo, predvsem strokovno. Posebna skrb pa velja domačijski literarni ustvarjalnosti, tudi slovenski ustvarjalnosti na Koroškem.

Velike dragocenosti knjižnice:

– dela Prežihovega Vranca vseh izdaj, prevodi, rokopisi, pisma, študije o njem

– literarna ostalina Vrančevih bratov, kar je bilo količjak dosegljivega

– vsa ostalina dr. Franca Kotnika, narodopisca, rojaka z Dobrij

– originalna Dalmatinova Biblija (1584), hranjevali pri Mlinarjevi domačiji na Blatu (Moos) pri Pliberku (Avstrija)

– originalni rokopis Drabosnjakovega Zgubljenega sina.

#### BRALNICE

**KUHARJEVA BRALNICA** (imenovana po Avgustu Kuharju): tu so predvsem strokovna dela filozofije, naravoslovja, književnosti, jezikoslovja, zgodovine. Ta prostor namenjen študirajočim.

(2) Prostor je opremljen s koncertnim klavirjem za morebitne svečanosti.

**PARADIŽEVA BRALNICA** (bil je ravska dijak, slavist, obenem pa že v študijski knjižnici zaposlen, mlad umrl), danes bralnica s prostim pristopom; sem zahajajo učenci vseh stopenj. Tu je vse za obvezno branje, učbeniki, poljudne knjige.

**BRALNICA ENCIKLOPEDIJ**, slovarjev, učbenikov. Poleg vseh jugoslovanskih enciklopedij so še britanska, avstrijska, nemška, sovjetska, francoska, ameriška; tu imajo večkrat razstave. (glej zb. Med Peco in Pohorjem? kor. bibliog.)

**MARKSISTIČNA BRALNICA**. Bistvo nam že naslov pove. So številna dela o naši osvobodilni borbi, delavskem gibanju, svetovnih revolucijah. V njej prirejajo razne seminarje.

V ČASOPISNI BRALNICI so s prostim pristopom dostopni številni časopisi, domalega vsi slovenski časopisi in časniki drugih jugoslovanskih narodov. Nekaj je pa tudi tujih časnikov in časopisov. Urejena je po sodobnem Huber–Fach sistemu.

**CVITANIČEV KABINET** (po mlademu umrlem domačem podporniku Frančku Cvitanču) je v bistvu domoznanska zbirka. Je dragocen in bogat »sklad koroške domoznanske literature: pisana priča naših korenin in izvirov.« (Poročilo)

Dopolnilo temu je **ROKOPISNI ODDELEK**, ki hrani mnogo pisem in rokopisov pomembnih koroških kulturnikov: Prežih, njegovega brata Avgusta, dr. F. Sušnika, dr. F. Kotnika, Meška, Špicarja, Drabosnjaka, Jarnika, Felaherja in drugih. Sem sodi bogata fotografska zbirka krajine, dogodkov, ljudi.

**PREŽIHOVA SOBA** je pravzaprav del rokopisnega oddelka. Tu hranijo najzlahtnejše dragocenosti in jo najbolj obiskujejo organizirane skupine, predvsem učencev.

**KOTNIKOV KABINET** je opremljen s pohištvom in knjigami dr. Franca Kotnika. (Stare slike na steklo!)

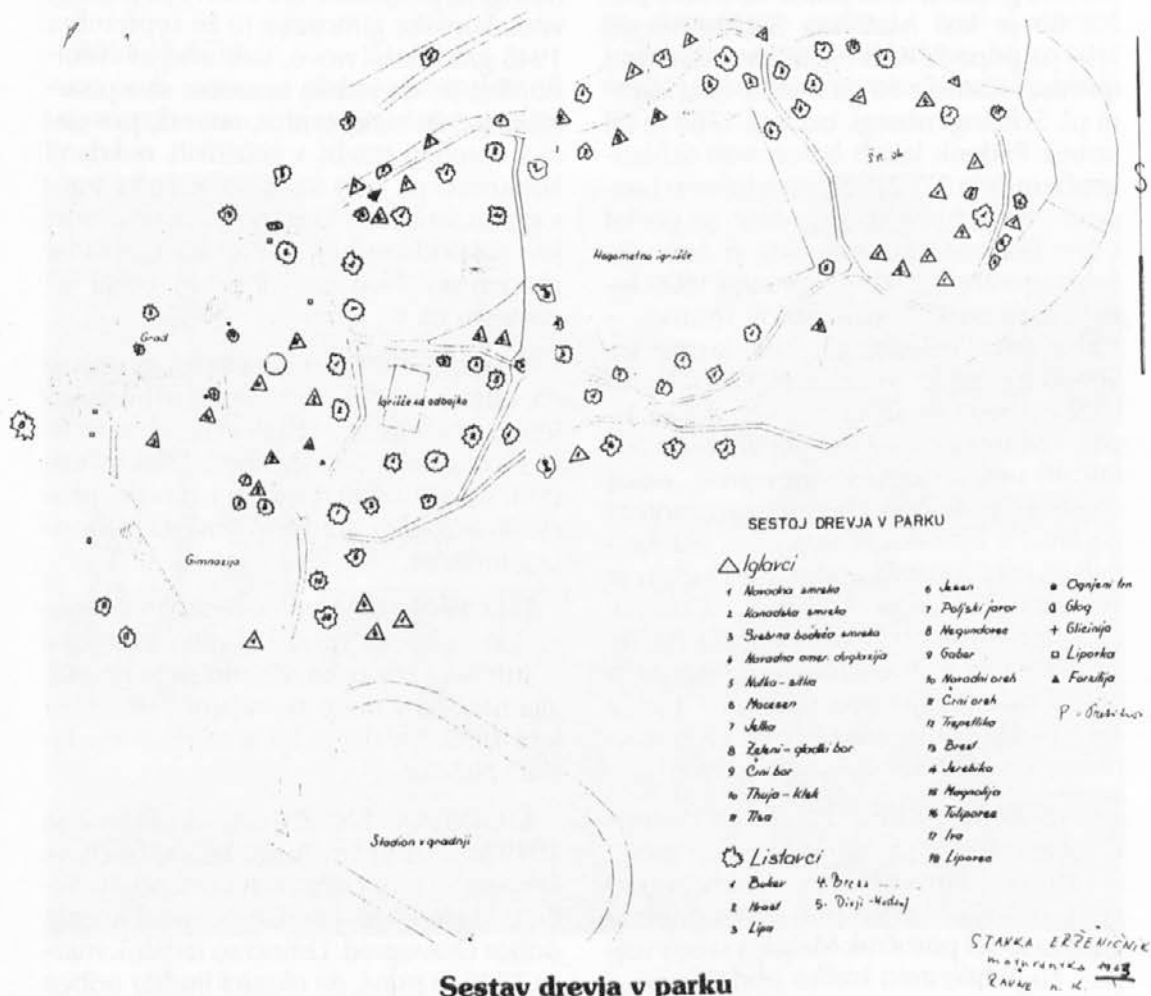
Spomin na stare grajske čase je **MALI SALON** s starimi knjigami, tudi z raznimi izdajami Valvasorja – to je bolj dekorativno. Vredno se je ustaviti pri lepi stari kahlasti peči.

Škoda, da so že nacisti pregradili staro **GRAJSKO KAPELO** Janeza Nepomuka. To je dal graditi Janez Friderik Schlangenberg z ženo Marijo Jožefo baroneso Adelstein v letih 1756–1757. Samo pročelje še pričča o tem.

Ravska študijska knjižnica je stala ob rojstvu slovenske študijske knjižnice v Celovcu, podpirala in oživljala podeželske knjižnice med Slovenci na Koroškem, zlasti v Podjuni. Zdaj so prevzele to skrb ljubljanske založbe in inštituti.

Obiskovalci študijske v bistvu prezrejo bogastvo umetniških slik. Preseneča vrednost slik, ki se žal zgubijo po raznih prostorih, salonih in hodnikih. Najbrž bi bilo zanimivo predstavljati umetnine po prostorih, navedli jih pač bomo po abecedi. Je okoli šestdeset umetniških slik vidnejših sodobnih slovenskih umetnikov:

Ernest Arbeitstein iz Pliberka (»Žanjice«) Milan Berbuč (»Gradišče, Tihožitje«), Gvido Birola (Škofjeloško pogorje), domačin Franc Boštjan (Španarjevo, Na samem, Na Šratneci), Miro Cetin (Svetilnik), Maksim Gaspari (Kurent), Franc Godec (Mati z otrokom, Mir ob reki), Bojan Golija (Težka misel), domačin Franjo Golob (Rudarji, Popov terc), domačin Andrej Grošelj (Vstajenje), Robert Hlavaty (Kraška jesen), Maks Kavčič (Primorska hiša, Boriči, Samo-





stan na hvaru), Ciril Kogovšek (Pokrajina), Slavko Kores (Tihožitje, Haloška vas), Tone Kralj (Mladinska proga), Miha Maleš (dva grafična lista Sonetnega venca), Lajči Pandur – bil nekaj let tu profesor (Prekmurska domačija, Pri čitanju), Ludvik Pandur – sin Lajčija (V pivnici), Slovenjgradčan Karel Pečko (Valjarna, V železarni), France Peršin (Pri pouku, Steklenice), Dora Plestenjak (Na vasi), Marij Pregl (Moj oče), Mučan Anton Repnik (Delavci, Žena s torbico), Smiljan Rozman (Huba s pavom), Franc Slana (Srebrno obrežje), Vida Slivnik (Julija), – nekdanja tukajšnja dijakinja, Herieta Šentel (Berberka), Janez Šibila – bil tu kako leto profesor (Avtoportret, Prežihov Voranc), Ive Šubic (Johana), Slovenjgradčan Jože Tisnikar (Strah, Mati z otrokom, Ugasnilo je življenje), Fran Tratnik (Ivan Cankar), Janez Vidic (Filomena, Parada, Prežihova bajta), dve sliki sta še stari, grajski. Imajo nekaj akvarelov Lazarevića in Florjančiča.

Nekaj slik je v prostorih Likovnega salona: Arbeitsteina, Curka, Gnamuša (domačin), Golia, Grošlja, Maleša, Omerza, Polaka, Primožiča, Ravnikarja, Torkarja, Potočnika, Koresa, domačina Plevnika, Podpečana (Kuharjevo), Jesiha, Ciuha.

Imajo tudi nekaj kiparskih del. Na najvidnejšem mestu je glava v bronu »Dr. Sušnik,« Mirsada Begiča, isti avtor je naredil Suhodolčana za Pionirsko knjižnico; razni osnutki za spomenik Prežihovega Voranca (Keršič, Pohlen, Tihec, Vojsk, Zupančič); tri lesene reliefe ima Dolenc, simpatični miniaturo sta v malem salonu M. Vilharja (Pevci, Don Kihot), Kos (Kosec), Potočnik (Vaza), R. Nikolič (Meško); impozantno krasita Batičevi skulpturi v avli. Tudi Slomšek je pri hiši – dar sorodnikov župnika in skladatelja Ludvika Viternika.

#### USTANOVITELJI IN PODPORNICI

Danes se uradno imenuje KOROŠKA OSREDNJA KNJIŽNICA DR. FRANC SUŠNIK Ravne na Koroškem. Dobila je ime po ustanovitelju. Miroslav Osojnik, dolgoletni delavec študijske, je takole meditiral: »... bil nam je vseskozi strog in preudaren ravnatelj ter zrel in izkušen mentor... Ob neki priložnosti (okoli leta 1978) nam je... dejal približno takole:

– Zadnja leta je bilo moje delo predvsem mentorsko: da bi vi – delavci študijske knjižnice živeli pristno samoupravno skupnost, da bi vam to delo in ta ustanova bila pri srcu, da bi se poglobljali vanj, v bistvo in smisel svojega dela, si poglobljali in širili znanje in obzorja, bili zdravo kritični in samokritični, nikoli vase zaverovani; da bi bili na svojo Koroško krajino navezani do korenin – in na osnovni ljudski delavski element (pa da je pri vašem delu zmeraj prisotna tudi misel na zamejsko Koroško).« Miroslav Osojnik, Dr. Franc Sušnik, Korf. 8.2.1985).

Tesno je sodeloval s Študijsko knjižnico in njenim ravnateljem Sušnikom Avgust Kuhar, eden vodilnih v železarni na Ravnah, trajno pa se je zapisal v domačo zgodovino s Koroškim fužinarjem (od 1951. dalje). Od prvih dni je sodelovala Marija Osojnik, kasneje poročena s pisateljem Leopoldom Suhodolčanom, vzorna sestavljalka bibliografij. Od leta 1979 (septembra) vodi ustanovo prof. Janez Mrdavič, literarno razgledan, velik poznavalec Prežihovega dela, izdal knjigo o imenih kmetij okoli Črne (1988), oglašala se mu tudi leposlovna beseda (Izgubljeno otroštvo, MK 19...).

Grad je prisoten v prenekaterem Prežihovem delu, predvsem pa v romanu Požganica.

LIKOVNI SALON. Pravno spada pod Študijsko knjižnico, delo pa vodi strokovni odbor. Trenutno ga vodi slikar Franc Boštjan, po rodu s Prevalj. Prirejajo predvsem slikarske razstave. (Glej zb. Med Peco in Pohorjem 2,3 Kor. bibliog.).

DELAVSKI MUZEJ. Pretežno so prostori v nekdanji grajski konjušnici. Kasneje so bili tu gimnazijski razredi. Ko se je gimnazija izselila, so prostori dobili muzejske zbirke. Zaslužni za to pomembno pridobitev so bili poleg dr. Sušnika Avgust Kuhar, profesor Franjo Baš, ravnatelj muzeja v Mariboru (velik prijatelj Sušnika), marljivo je delal Maks Dolinšek.

Zbirke:

– Železarniška nam predstavlja predvsem prevaljski vzpon; kaže nam aristokratsko podobo ustanovitelja Avgusta Rosthorna.

– Rudarska se osredotoča na mežiški rudnik svinca.

– Lesarji so predstavili predelavo lesa (žage, papirnico, gozdni transport), posebej pa več ali manj etnografsko zbirko vse

sorte orodja gozdnih delavcev; predstavili so gozdarsko bajto, posodo, okras te zbirke je medved, ki so ga uplenili v okolici Pece in Olševe.

– O starih kovačih govori mučka (Muta) zbirka.

– Zunanji eksponati: posebej je predstavljena dimnica s tipičnim inventarjem z javorovo mizo in bogkovim kotom.

Repač stoji zunaj, staro dvigalo, stara lokomotiva, ki je svojčas vozila po železarni. Okolici v okras stoji kašta, ob njej frnjača (sušilnica sadja), pod gozdom za srednjo šolo stoji žaga. To je naš »skansen«.

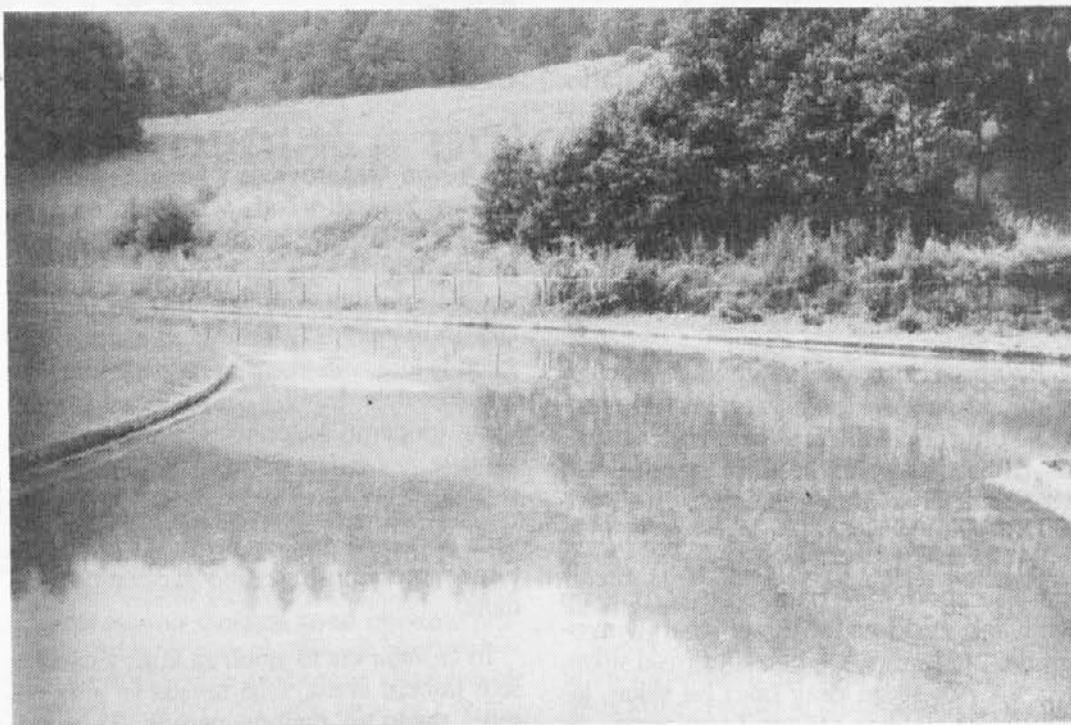
V sklopu muzeja so danes tudi skulpture iz rimske postojanke nekje nad tovarno papirja pod Barbaro (Prevalje!), na sredi poti med Colatiumom (pri Starem trgu) in Juenno pri Globasnici. Iz druge polovice drugega stoletja po vsej verjetnosti. Najmarkantnejša je reliefna podoba Venera. Grof Thurn si jih je dal prinesiti za svoj park. Zdaj stojijo v pokritem prehodu med muzejem in »gimnazijo«.

Zdaj vodi muzej profesor Alojz Krivograd, ki zbira gradivo za delavsko gibanje.

#### IV. »GIMNAZIJA« – hram učenosti.

»TO GIMNAZIJO JE POSTAVILO  
DELOVNO LJUDSTVO ZA SPOMIN  
PADLIM ZA SVOBODO MLADIM  
RODOVOM ZA RAST SOCIALISTIČNE  
DOMOVINE  
SVETILNIK KULTURE  
SLOVENSKE KOROŠKE  
10. OKTOBRA 1954

»In da bo vedel, kdor vanjo stopi, da je na tej gimnaziji obljuba in obetanje, da bodo otroci delovnega ljudstva imeli v njej šolo resnice, lepote in dobrote, da bodo prihajali iz nje mladi rodovi, ki



Umetno jezero? Ne, atletska steza po dežju!



**Babica (Ies)**

bodo znali in hoteli služiti svojemu ljudstvu, ne gospodje, marveč prvi delavci svojega ljudstva. Tako naj živi ta naša koroška delavska gimnazija za srečo mladim pokolenjem.« (dr. F. Sušnik ob otvoritvi novega poslopja, sklep)

S tem se zaokroža harmonija Parka kulture. Mar ne razbija forma viva s svojimi brezosebnimi traverzami iz železa skladnost estetskega parka in duhovitosti? Je morda neslutena vizija atomskega veka betona in železa, svarilo uničujoče prihodnosti?

Bili so časi, ko je ravnatelj Sušnik s svojo navzočnostjo ustvarjal harmonijo na šoli. Kasnejša ravnatelj, Golčer in Kožarjeva, sta pa pod pezo pravilnikov, neštetih sporazumov, raznih reform, zasuta z birokracijo, le komaj in komaj bila sredi ravnateljsko pedagoškega dela.

Je pa menda edina šola na Slovenskem, kjer so kar trije dobili Žagarjevo nagrado: dr. F. Sušnik, prof. T. Golčer, prof. S. Lodrnt.

Na tej šoli je delala vrsta odličnih umetnikov, bodisi besede ali barve. Je vrsta univerzitetnih profesorjev, znanstvenih delavcev na inštitutih. Tudi doktorantov je cela vrsta.

Po abecedi navajamo nekdanje profesorje gimnazije, ki so se zapisali v slovensko kulturno življenje:

dr. Štefan Barbarič, literarni zgodovinar, Ignac Kamenik, dramatik, kritik, esteta, Janko Messner je pisatelj in esejist, dr. Jože Mlinarič je eden najboljših poznavalcev starejše zgodovine na Slovenskem, Josip Mravljak, zgodovinar Vuzenice in Dravograda, Lajči Pandur je bil akademski slikar, Martin Plevnik je prav tako bil slikar, Janez Šibila – slikar, Milena Topolovec – literarna zgodovinarica, ne pozabimo na

domačega slikarja, citraša, modrijana Filipa Večka – Lagoječega.

Mnogi nekdanji dijaki ravske gimnazije so dosegli vidno mesto v slovenskem kulturnem prostoru.

Pesniki in pisatelji: Hergoldova, Kolar, Mrdavšič, Pungartnik, Vogel, Zagernik.

Igralci: Ban, Druškovičeva (Šugman), Hermanova, Mrzelova, Poberžnikova, Wolf.

Glasbeniki: Lebič, Letonja, Petrač.

Likovni umetniki: Boštjan, Grošelj, Kumprej, Prodnik, Slivnik, Slivnikarjeva, Vinškova (Kočica). D. Pečko

Režiserji: Mlakar, D. Pečko, I. Prodnik.

Sestavljalci sl. učbenikov, metodiki sl. jezika ipd.: Kolarjeva, Mrdavšičeva, Rozman.

Ni rečeno, da smo morda izpustili tega ali onega, bi tudi marsikoga večkrat omenili, v bistvu pa smo hoteli dati vtis o vzračanosti »gimnazije« v slovenski kulturni prostor.

V. PARK TELESNE KULTURE. Ob študijski in gimnaziji je zrasel park za telesno urjenje, za rekreacijo. V stavbi so bazen, telovadnice, kegljišče, igrišče za namizni tenis, savna, masaža, ob nji je lepo nogometno igrišče, z raznimi atletskimi stezami. V ta sklop spada teniško igrišče, nad igrišči je urejeno smučišče.

A.P.

## Kako pridobiti mlade za raziskovanje

### UVOD

Dr. Jan Makarovič je v knjigi *Odkrivanje talentov* zapisal: »Toda v sodobni eri avtomatizacije in računalništva grozi vsakomur, kadar gradi zgolj na fizičnem delu, ne pa na lastnih intelektualnih talentih, na lastnem znanju in pameti, stagnacija in agonija. Prisiljen je kupovati licence – odpadke intelektualnega dela drugih – in se počasi spreminja v moderno kolonijo, v prirepek tujega kapitala.

Ekonomska stagnacija in odvisnost pa seveda pomenita prej ali slej tudi izgubo kulturne samobitnosti, izgubo nacionalne identitete.

In če velja vse to sploh za koga v tem našem ljubem svetu, velja seveda še prav posebej ravno za majhne narode. Ti narodi imajo slabe perspektive, če ne angažirajo

VI. Osnovna šola PREŽIHOV VORANC z internatom za učence srednjih šol v bistvu sklepa krog tega kompleksa, ki je lepa celota. Morda je edina enota, ki je smiselna in harmonična na Ravnah, za razliko od vseh drugih: Čečovja, Javornika, Gramoznice in skaženega nekdanjega trga – saj danes ne moremo govoriti o podobi starega trga, ki ga poznamo že iz Valvasorjeve upodobitve.

O vseh teh kulturnih podobah bo govoril dejansko prvi del kulturnega sprehoda po Ravnah.

Viri in literatura:

Zborniki Med Peco in Pohorjem I – III (1965, 1975, 1985 – izšlo sicer leta 1986)

Janez Mrdavšič: *Petintrideset let Koroške osrednje knjižnice »Dr. Franc Sušnik«* Kor.f. 8.2.1985

Miroslav Osojnik: *Ob 40-letnici Koroške osrednje knjižnice, Informativni fužinar 1989, št. 2*

Trideset let dejavnosti študijske knjižnice Ravne na Koroškem: *Odsev in pričevanje kulturne volje kraja in koroške krajine (Tipkopis) Koroški Fužinar: razni članki*

Stanka Erženičnik: *Park Ravne, maturitetna naloga 1963/gimn. Ravne*

Viktor Smolej: *Guštanj–Ravne, Kor.F. 25.4.1980 (O začetkih gimnazije)*

vseh sposobnosti, vseh talentov, kar jih je moč odkriti v njihovi sredini...

Pomen, ki ga ima talentiran posameznik za materialno in duhovno bogatenje naroda ter za ohranjanje njegove identitete, pa je še vedno samo en vidik zadeve.

Nič manj pomembno ni odkrivanje in razvijanje sposobnosti za posameznika samega. Najvišja, najbolj človeška potreba posameznika, ki se pojavi tedaj, ko so zadovoljene njegove nižje, biološke potrebe, je namreč ravno potreba po samouresničevanju.

Resnično polno lahko zaživi posameznik šele tedaj, ko so v največji možni meri angažirane vse njegove sposobnosti, vsi njegovi potenciali.

(Jan Makarovič /1985): *ODKRIVANJE TALENTOV*, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 12–14.

Tega dejstva smo se v Sloveniji vsaj v zadnjih nekaj letih začeli ponovno zavedati in lahko trdimo, da je kar nekaj institucij in organizacij, ki na različne načine pristopajo k odkrivanju sposobnih oziroma nadarjenih mladih ter jim poleg rednega šolskega programa poskušajo pomagati pri razvoju njihove nadarjenosti (razne prostovoljne dejavnosti na osnovnih ter srednjih šolah, poletni raziskovalni tabori mladih, gibanje Znanost mladini, različne akcije občinskih raziskovalnih skupnosti, natečaji za nagrade delovnih organizacij...).

Tudi v koroški krajini si prizadevamo odkrivati in omogočati razvoj bolj nadarjenim.

Namen tega prispevka je prikazati, kaj smo za odkrivanje in razvijanje nadarjenih naredili v

- občinski skupnosti za zaposlovanje Ravne
- občinskih raziskovalnih skupnosti Dra-vograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec in
- v Železarni Ravne.

Tudi pri nas so kmalu ugotovili pomen ustvarjalnosti in ustvarjalnih. V šestdesetih letih smo imeli akcijo Milijoni za talente. Žal je bila akcija 1974. leta ukinjena. »Teorija« enakih želoncev je zahtevala, da so tudi glave enake, v luči te »teorije« pa so postali nadarjeni družbeno škodljiva elita. Po nekajletnem zatišju se je psihologija ustvarjalnosti spet razmahnila, tako imamo danes precej strokovnjakov, ki se ukvarjajo s tem problemom: Trstenjak, Pečjak, Žagar, Jaušovec, Makarovič in Jurman so najpomembnejši med njimi.

Zanimanju znanosti za nadarjene je leta 1986 sledila Skupnost za zaposlovanje. Z nekaterimi dopolnitvami sporazuma o štipendiranju je omogočila štipendiranje nadarjenih. Povzemimo na kratko ta določila:

– štipendije so namenjene učencem in študentom, ki z izrazito nadpovprečnimi (učnimi) rezultati in uspešnim vključevanjem v šolske in izvenšolske dejavnosti dokazujejo svoje izjemne intelektualne sposobnosti in delovne rezultate;

– takšne učence predlagajo za štipendijo sveti vzgojnoizobraževalnih organizacij, če njihovi družinski člani za preteklo leto niso plačali davka od skupnih dohodkov občanov – višina štipendije se za takšne učence in študente določi po kriterijih za izračun kadrovske štipendije.

Po treh letih štipendiranja lahko že rečemo, da je ta nova akcija na najboljši poti, da postane uspešna. Toda zgolj štipendiranje je premalo. Tem učencem je treba zagotoviti ustrezne možnosti za razvoj tudi v vzgojnoizobraževalnem procesu in jih ustrezno zaposliti.

Za informacijo naj bo zadosti. Mogoče le še to: nadarjenih je le do 5 % vseh učencev.

Srečko Mlačnik

## O štipendiranju nadarjenih

Proučevanje nadarjenih oziroma ustvarjalnih je sorazmerno novo področje, s katerim se ukvarja psihologija. Posamezni psihologi so se sicer kmalu po »nastanku« psihologije že ukvarjali z ustvarjalnostjo umetnikov in vrhunskih znanstvenikov, z genialnimi posamezniki, vendar so bili to bolj opisi ustvarjalnih ljudi, govorilo se je o iluminaciji, »aha« trenutku, o ustvarjalnem procesu, o imaginaciji; poimenovanja so bila pač različna (resnici na ljubo: pojmovne enotnosti še danes ni, zato govorijo nekateri o ustvarjalnosti, drugi o kreativnosti, eni o nadarjenosti, drugi o talentu itd.)

O natančnem datumu nastanka psihologije ustvarjalnosti je težko govoriti. Vsekakor pa se je pričela v petdesetih letih, ko sta Guilford in Torrance ponovno ugotovila, da so nekateri posamezniki z visokim IQ izrazito nesposobni. A to je bilo premalo. Potreben je bil šok. In ta je prišel ob uspehu sovjetskega Sputnika leta 1957. Pričela se je doba ustvarjalnosti. Američanom ni šlo v račun, da zaostajajo. Zato so najprej pričeli z razvijanjem tehnik za pospeševanje ustvarjalnosti. Nastale so: Crawfordova tehnika zbiranja atributov, tehnika prisilnega povezovanja (Gordonova sinektika), Osbornov »brainstorming«, Torrancova tehnika vhod-izhod, morfološka analiza problemov itd.

In kaj je nadarjenost? Terman je še 1954. enačil nadarjenost, talent z visoko splošno intelektualno sposobnostjo. Danes, ko vemo o problemu več, smo bolj previdni. Splošne in enotne definicije nadarjenosti ni, zato pa so opisi lastnosti, ki jih nadarjeni imajo.

Po Torrancu (1962) in Barronu (1969) so nadarjeni (ustvarjalni): mentalno in fizično pretirano aktivni, pretirano radovedni, imajo razvit smisel za humor, dosti berejo, radi raziskujejo, uživajo v imaginativni igri,

so občutljivi za probleme, radi imajo znanost in umetnost, so emocionalno stabilni, neodvisni, imajo visoko splošno inteligentnost, so dominantni, nekonformistični (ne nujno tudi v socialnem obnašanju), zadržani v medosebnih odnosih, abstraktni v mišljenju in kontrolirani v obnašanju.

Ker je ustvarjalnost težko izmerljiva (Torrance in Guilford sta izdelala več kot petdeset testov za merjenje, dobrih testov sicer, ki pa vsak zase merijo le eno od lastnosti nadarjenih, npr. fluentnost, fleksibilnost, originalnost itd.), velikokrat uporabljamo kot kriterij stvaritve ali ustreznost opisom nadarjenih, vsi znanstveniki pa so si edini: za ustvarjalnost je potrebna zadostna intelektualna sposobnost.

Marija Praznik

## Strokovnjake potrebujemo, mar ne?

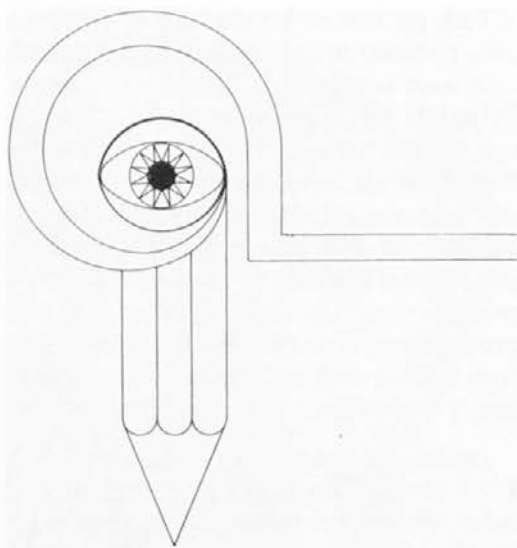
Kako bodo mladi dosegli ta status, pa ni naš problem, saj navsezadnje gre za njihovo kariero. Ko bodo dovolj strokovno podkovani, se lahko zaposlijo tudi pri nas.

Tako nekako si lahko, sicer malo grobo, predstavimo položaj, v katerem se pogosto znajdejo mladi, ambiciozni ljudje, ko se tako »solo« prebijajo iz množice. Kakšno pozornost posvečajo tem ljudem naš šolski sistem, občine in delovne organizacije?

Predmetniki na srednjih šolah so zastavljeni tako, da imamo skorajda samo obvezne predmete, od katerih je splošnih več kot strokovnih! Za dodatno izobraževanje mlad človek nima niti možnosti niti časa, saj je že z rednimi šolskimi obveznostmi dovolj obremenjen. O kakšnem spodbujanju individualnih spo-

sobnosti na strokovnih področjih torej ne moremo govoriti, še posebej sedaj ne, ko so t.i.m. krožkovne dejavnosti črtane iz programov, ki jih financirajo izobraževalne skupnosti, in so prepuščene dobri volji posameznih pedagoških delavcev. Edina oblika tovrstnega izobraževanja, seminarske naloge, pa naj bi bile prihodnje šolsko leto celo ukinjene. Skratka, možnosti za razvijanje individualnih sposobnosti so prepuščene iznajdljivosti in volji posameznika. Razen štipendij za nadarjene tem potencialnim strokovnjakom ne nudimo ničesar več.

Res smo pred leti v Sloveniji dobili program z zvenečim nazivom »2000 mladih raziskovalcev«, vendar je ta namenjen že do neke mere izoblikovanim mladim ljudem (diplomantom). Kaj pa prej, na srednješolski stop-



Znak raziskovalcev

nji? Kako je sploh z odkrivanjem mladih talentov, njihovim usmerjanjem in možnostjo dodatnega izobraževanja na določenem področju ter seveda z njihovo zaposlitvijo?

Kaj je bilo na Koroškem storjeno v zadnjih letih za te bodoče kadre? Morda tu in tam kak hvale vreden poskus. (Nagrada Železarne Ravne...), v celoti vzeto pa ni nobenega sistematičnega pristopa k temu problemu. Da to je eden izmed problemov, o tem verjetno ni dvoma. Dovolj je že podatek, koliko mladih izobražencev z območja štirih koroških občin si poišče zaposlitev drugje, v okolju, ki jim, večinoma že v času izobraževanja, nudi več kot domače okolje. In ni malo takih, ki se v tem drugem okolju uspejo prebiti takorekoč na sam vrh v svoji stroki. Takrat seveda s ponosom ugotavljamo, da je to naše gore list – žal odvržen že v času nastajanja. Pogosto šele takrat začnemo razmišljati, kako bi privabili te naše ljudi nazaj, da bi vendar storili kaj tudi za svoj domači kraj.

Je temu kriva brezbržnost do strokovnega razvoja, nezaupanje v neizkušeni (nedokazani?) kader ali neorganiziranost?

Ena izmed služb na Koroškem, ki se je pričela ukvarjati tudi s to problematiko, je strokovna služba Občinskih raziskovalnih skupnosti Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem in Slovenj Gradec.<sup>2)</sup>

Te skupnosti imajo že nekaj let v svojem programu delovanja tudi POSPEŠEVANJE RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI MED MLADIMI. Po prvih, neuspešnih poskusih oživitve te dejavnosti na osnovnih in srednjih šolah na Koroškem s klasičnim razpisom oz. vabilom za sodelovanje smo program zastavili drugače.

Poleg nagrad najuspešnejšim mladim raziskovalcem smo ponudili še nagrade mentorjem najuspešnejših raziskovalnih nalog (denarna nagrada), in da bi zainteresirali tudi šole, še nagrado najuspešnejši šoli. V razpisu (plakat) smo, bolj kot pomoč pri izbiri raziskovalne naloge, navedli tudi nekaj naslovov možnih nalog.

Po prvem letu takega pristopa ni bilo še nobenega raziskovalnega buma na šolah. Prejeli smo le štiri naloge mladih raziskovalcev s treh osnovnih šol in nobene iz srednjih šol. Takrat smo, za še večjo spodbudo (l. 1987) nagradili vse tri šole (OŠ Dravograd, Radlje ob Dravi in Mislinja), in sicer z možnostjo nakupa opreme za raziskovanje.

Naslednje šolsko leto je bilo nalog sicer že več, niso pa vse zadostile kriteriju, ki zahteva, da so v nalogi prisotni elementi raziskovalnega dela ter da je poročilo sistematično urejeno. Od skupno 12 nalog je komisija pozitivno ocenila 5 nalog, nagrado za najuspešnejšo šolo pa so si prislužili učenci Osnovne šole Prežihov Voranc na Ravnah na Koroškem. Tudi v l. 1988 nismo prejeli nobene raziskovalne naloge iz srednjih šol, pač pa smo prejeli pobudo za organizacijo mladinskega raziskovalnega tabora, ki so jo dali ravenski srednješolci. Tabor smo v sodelovanju s Srednjo šolo na Ravnah tudi izvedli.

Že takrat pa smo pričeli razmišljati, kako zainteresirati srednješolce za raziskovalno delo. Ravno v tem času sta bili pri nas na praksi dve srednješolki. Kot je že uveljavljeno, sta opravljali razna pomožna dela. Pojavila se je ideja, da bi raziskovalno delo in obvezno prakso povezali, torej ponudili mladim »obvezno prakso nekoliko drugače«.

Akcijo smo pričeli na osnovi ugotovitve, da v preteklih letih na naš razpis »Mladi raziskovalci Koroške« nismo dobili nobene raziskovalne naloge iz srednjih šol in da obvezna praksa, takšna kot je, ne zadovoljuje ambicij vseh dijakov. Nekateri si želijo takšno prakso, ki bi od njih zahtevala ne le preverbo pridobljenega znanja, ampak tudi dodatno znanje – torej dodatno izobraževanje.

In prav raziskovalno delo to omogoča in tudi zahteva.

Še pred pričetkom šolskega leta smo delovne organizacije na Koroškem seznanili z našo zamislijo o nekoliko drugačni praksi. Drugačnost te prakse je v tem, da se zanjo dijak prostovoljno odloči – torej, odloči se, da bo opravljal raziskovalno nalogo na osnovi lastne izbire izmed zbranih predlogov oziroma nalogo lahko sam predlaga in mi poiščemo ustrezno delovno okolje in mentorja. Takšna praksa tudi ne poteka nujno v času, ki je v ta namen določen. Če naloga zahteva npr. občasna, dalj časa trajajoča opazovanja, merjenja ipd., ima dijak v času obvezne prakse pač prosto, ker sicer nalogo opravlja v svojem prostem času. Nalogo lahko dela tudi doma, ob občasnih konsultacijah z mentorjem, če vsebina naloge to dopušča.

Dokaj privlačno, dokler ne pomislimo na to, da ta dijak prevzame tudi določeno tveganje. Če namreč dela ne vzame dovolj resno, se mu lahko zgodi, da mu obvezne prakse na šoli ne bodo priznali. Pogoj za to je namreč, da recenzent pozitivno oceni poročilo o raziskovalnem delu. To poročilo odda dijak namesto klasičnega dnevnika o obvezni praksi.

Z nekaj delovnimi organizacijami smo se torej dogovorili za raziskovalne naloge, ki so bile tudi za njih, če že ne potrebne, pa vsaj koristne. Večinoma smo se zmenili še za mentorstvo.

Z nameravano akcijo smo seznanili tudi srednje šole in se, predvsem z organizatorji prakse na šolah, dogovorili za sodelovanje pri njeni izvedbi.

Naša naslednja pot je vodila kar v razrede – k dijakom. Predstavili smo jim našo ponudbo za drugačno prakso in jih že seznanili z izbiro nalog.

Posebej velikega odziva sicer nismo pričakovali, saj smo šteli za uspeh, če bi se za takšno prakso odločilo vsaj nekaj dijakov. Vendar na odziv ni bilo treba dolgo čakati in bil je večji od pričakovanega. Na letošnjem srečanju z mladimi raziskovalci Koroške smo že lahko predstavili rezultate enoletne akcije.

V okviru obvezne prakse je bilo začelih 10 raziskovalnih nalog, dokončanih jih je 9, ena pa bo zaradi obsežnejšega programa dokončana prihodnje šolsko leto. Pri teh 9 nalogah je sodelovalo 21 srednješolcev, in sicer:

- 3 dijakinje iz ŠC v Slovenj Gradcu (ekon. usmeritev) in
- 18 dijakov iz srednje šole na Ravnah.

Že iz navedenih števil je razvidno, da je bila le redka takšna naloga, pri izvedbi katere bi sodeloval le en dijak. Mladi torej znajo – želijo delati v skupinah.

Poleg teh nalog, opravljenih v času obvezne prakse, smo iz srednje šole na Ravnah prejeli še 5 nalog, ki so jih dijaki pripravili kot seminarske naloge. Dve od teh sta zadostili kriterijem za raziskovalno poročilo.

Sodelovali so predvsem dijaki 3. in 4. letnikov, ki so po opravljeni praksi imeli na voljo še čas za pripravo poročila. Seveda je bil to njihov prosti čas. V začetku maja so bile vse naloge oddane in pripravljene za pregled recenzentov. V njihovih mnenjih smo želeli dobiti potrdila o tem

- ali ima naloga elemente raziskovalnega dela,
- ali je uporabna,
- je opravljeno delo v poročilu sistematično prikazano in še kaj.

Pa smo bili očitno prezahtevni. Mnenje enega izmed recenzentov nalog je bilo, da stavljamo preveč zahtev v vsako nalogo. Kajti, če toliko izobražencev z diplomu v žepu še ni sposobno kaj uporabnega, družbi koristnega ustvariti, kako naj bodo temu kos učenci?

Zato sta bila v nadaljnji fazi ocenjevanja nalog (komisija) naša edina kriterija prisotnost raziskovalnega dela in primerna predstavitev rezultatov, seveda ob obvladovanju strokovnega področja.

Na osnovi tega in na podlagi mnenj recenzentov nobena izmed 9 nalog ni dobila negativne ocene, ki pa bi v tem primeru lahko pomenila le, da je naloga slabo opravljena ali pa da sploh ni raziskovalna naloga.

In kaj menimo o izvedeni akciji in celotnem mladiskem raziskovalnem programu v preteklem šolskem letu v strokovni službi ORS?

Število sodelujočih, torej tistih mladih, ki želijo vedeti več, narašča tako na osnovnih kot srednjih šolah. Z osnovnih šol na Koroškem smo letos prejeli 15 nalog, pri izvedbi katerih je sodelovalo nad 100 učencev. Žal na tej stopnji ugotavljamo, da nekateri mentorji namenijo premalo pozornosti prav uvajanju mladih v osnove raziskovalnega dela. Pri nalogah, kjer je sodelovalo večje število učencev, so bili ti pogosto le izvrševalci posameznih akcij, niso pa bili dovolj seznanjeni z raziskovalnim pristopom, metodo, predvsem pa je manjkala obdelava zbranih podatkov. Temu primerna je bila tudi odločitev komisije, ki je s knjižnimi nagradami in priznanji nagradila mlade raziskovalce 8 nalog. Letos je sodelovalo

6 osnovnih šol, in sicer s Prevalj, iz Črne, obeh šol na Ravnah, Dravograda in Slovenj Gradca. OŠ Koroški jeklarji je imela največ pozitivno ocenjenih nalog in je bila torej letos ta šola najuspešnejša. Prejela je nagrado – možnost nakupa opreme za raziskovanje v višini 10.000.000 din.

V začetku prihodnjega šolskega leta bomo pripravili za mentorje iz osnovnih šol seminarje o uvajanju mladih v raziskovalno delo s predstavitvijo metod raziskovanja ipd. Namen te akcije je pomagati tem redkim pedagoškim delavcem, ki se ukvarjajo s to obliko dela z mladimi. Sicer pa za osnovnošolsko stopnjo za prihodnje leto ne načrtujemo novosti.

Kolikor bo mogoče, bomo skušali njihovo delo usmerjati, saj mentorji pravijo, da je najtežje izbrati pravo temo oz. predmet raziskovanja. Tudi na tej stopnji tako mentorji kot učenci težijo po delu, ki bi komu koristilo ali bilo potrebno. Naslovi njihovih nalog to dovolj zgovorno potrjujejo.

Akcija »Mladi raziskovalci na osnovnih šolah« bi lahko označili kot prvi stik s potencialnimi mladimi raziskovalci, skratka, kot predispozicijo za možnost razvoja raziskovalne dejavnosti na srednjih šolah. Če je za osnovnošolce prvi stik z raziskovalnim delom bolj spoznavanje pravil, ki jih mora raziskovalec upoštevati in ob tem preizkus metod raziskovanja, potem za srednješolce tega ne moremo več trditi.

Kakšno pomoč potrebujejo torej srednješolci pri raziskovalnem delu?

Za njih lahko rečemo, da imajo večinoma že vsak svoje interesno področje, ki prevladuje nad ostalimi. To področje je tudi vodilo pri izbiri raziskovalnih nalog, pri izvedbi katerih pa jim pogosto manjka – dodatnega znanja.

Že v uvodu sem zapisala, da naš šolski sistem premalo pozornosti namenja individualnim sposobnostim. Predmetnik, število ur in še kaj – vse je enako tako za tistega, ki je s tem zadovoljen, in za drugega, ki na določenem področju želi več znanja. Pa bo kdo ob tem nemara dejal, kdo mu pa brani, saj se lahko dodatno izobražuje, naj bere strokovno literaturo, se ukvarja z raziskovanjem itd. Že res, vendar je to ob prenatrpanem in v mnogočem nepotrebnem predmetniku veliko breme za mladega človeka.

Mnogo vzrokov bi lahko našteali za nastanek predloga o tem, kako ne le pomagati tem potencialnim mladim strokovnjakom, ampak jih že sedaj vključiti v dogajanja v domačem okolju ter hkrati temu t.i.m. okolju tudi nekaj ponuditi.

Predlog se imenuje MLADINSKA RAZISKOVALNA DELAVNICA.

Že lani, ko smo pripravljali MLADINSKO DELAVNICO oz. njen prvi del, imenovan »Obvezna praksa nekoliko drugače«, smo zapisali, da bo od uspešnosti te akcije odvisno nadaljevanje oziroma uresničitev celotnega programa Mladinske raziskovalne delavnice.

V okviru tega programa predlagamo:

1. Nadaljevanje »Obvezne prakse nekoliko drugače«.

2. Izobraževanje mladih raziskovalcev – kar pomeni, da bomo že preizkušenim mladim raziskovalcem omogočili udeležbo na strokovnih seminarjih, skratka, jim nudili kar naj-

več možnih oblik dodatnega izobraževanja na področju, ki jih najbolj zanima in na katerem nameravajo tudi nadaljevati šolanje.

3. Status mladega raziskovalca za dokazane mlade raziskovalce, ki bi s tem dobili košček akademskih svoboščin. Predlog velja seveda za tiste srednješolce, ki so v preteklem šolskem letu sodelovali bodisi pri našem ali v drugih raziskovalnih programih oziroma natečajih ter so bile njihove naloge pozitivno ocenjene. In še en pogoj je: da tudi v tekočem šolskem letu sodelujejo oziroma opravljajo raziskovalno delo in se v okviru Mladinske raziskovalne delavnice dodatno izobražujejo. Status, ki že leta velja za aktivne športnike, naj bi dobili tudi mladi raziskovalci, kajti sicer izobraževanja mladih raziskovalcev ne bo mogoče izvesti, raziskovalno delo pa bo srednješolcem še naprej dodatna obremenitev.

4. Ustrezno nagrajevanje mentorjev vseh tistih nalog, ki jih bodo recenzenti in komisije pozitivno ocenili. Brez mentorjev, ki so bili ob svojih rednih delovnih obveznostih pripravljene te mlade vedoželjneže v preteklem šolskem letu usmerjati, spodbujati in jih s svojim znanjem popeljati v svet raziskovanja, danes ne bi mogli govoriti o nikakršnih raziskovalnih dosežkih mladih raziskovalcev. Njihov prispevek je toliko bolj hvale vreden, ker večina od njih za to delo ni dobila nobene finančne spodbude, razen morda redkih, ki so jim njihove delovne organizacije namenile odstotek ali dva pri osebnem dohodku. Zato bo tudi te ljudi, brez posebne spodbude, za njihovo delo, iz leta v leto manj.

5. Prostor, opremljen za potrebe mladih raziskovalcev, ki ga je za ta namen že ponudila Koroška razvojna organizacija RAZOR na Ravnah.

To je torej naš predlog vzgoje mladih raziskovalcev za prihodnje šolsko leto, ki seveda ni poceni in presega finančne možnosti ORS na Koroškem. Te so namreč vsa pretekla leta v celoti financirale mladinski raziskovalni program.

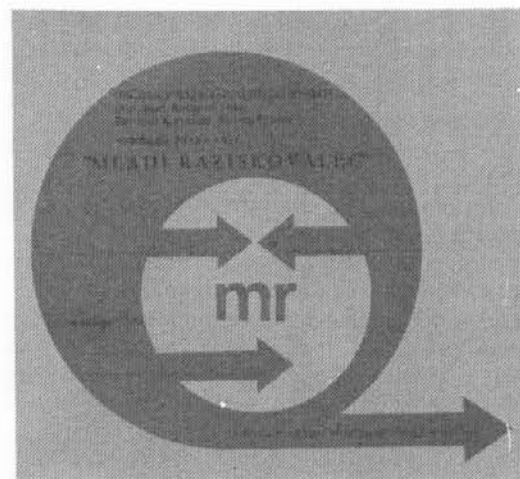
Zaradi tega in seveda zato, da bi program sploh lahko pričeli izvajati, predlagamo, da sredstva ORS dopolnimo še s sredstvi iz drugih virov, ki bodo v tem primeru pomenila naložbo v perspektivne kadre.

Kaj imamo v mislih?

Opiramo se na ugotovitev, da preveč izobražencev iz naše regije išče in najde zaposlitev drugje, pogosto prav zato, ker imajo tam že v času študija večje ugodnosti.

Predlagamo torej, da v delovnih organizacijah preverijo možnosti za združevanje sredstev za izobraževanje ali, lahko bi rekli, dodatno strokovno usposabljanje teh mladih ljudi, ki s svojim raziskovalnim delom izpričujejo voljo, ambicije in vsekakor znanje. Gre torej za naložbo v preizkušene in še vedno dokazujejoče se mlade raziskovalce. Možnosti za sodelovanje bodo zainteresirane organizacije gotovo najlažje same poiskale. Mi jih vidimo:

- v sredstvih za dodatno izobraževanje
- v možnosti, da firma začasno (npr. za eno leto) odloži razpis za podelitev kadrovske štipendije in ta sredstva nameni v predlagani fond
- v sredstvih za razvoj firme
- gotovo bi v ta fond, po namenu, spadali tudi del sredstev izobraževalnih skupnosti
- tudi kak razvojni sklad pri občinah ne bo dosegel zelenih uspehov brez naložbe v per-



»Mladi raziskovalec«

spektivne strokovnjake.

Kakšne pa so prednosti takšnega združevanja sredstev za vse investitorje?

V anketi, ki smo jo izvedli med sodelujočimi mladimi raziskovalci, so takorekoč vsi izjavili, da bi se po končanem študiju želeli zaposliti nekje na Koroškem, nekaj jih je že sedaj zainteresiranih za kadrovske štipendije (sedaj skoraj vsi prejemajo štipendije iz združenih sredstev).

Če bo torej regija z zbranimi sredstvi investirala v strokovni razvoj posameznega mladega raziskovalca, mu omogočila vse, kar smo prej našteali ali pa še kaj, se bo ta, če bo navedene ugodnosti želel izrabiti, moral obvezati, da se bo po končanem šolanju vrnil in zaposlil na Koroškem, kolikor mu bo to omogočeno oziroma ponujeno.

Eden izmed ciljev je torej – obdržati dobre strokovnjake z omogočanjem možnosti strokovnega razvoja (tudi to je pot iz periferije, takšne ali drugačne).

Če te ljudi želimo obdržati doma, jih moramo zaposliti. Še bolje pa je, če si jih pridobimo že v času študija s podelitvijo kadrovske štipendije. Prednost podelitve štipendije mlademu raziskovalcu je za firme v tem, da jo bo podelila dijaku ali študentu, ki se je že preizkusil na strokovnem področju.

Če bi npr. firma želela podeliti štipendijo za določeno področje, je ena izmed možnosti, da je tisto leto ne podeli, ampak razpiše raziskovalno nalogo s tega področja in financira njeno izvedbo prek Mladinske raziskovalne delavnice. Dijak ali študent, ki bi se odločil za to nalogo in jo po mnenju recenzenta pozitivno opravil, bi imel absolutno prednost pri pridobitvi te štipendije. Hkrati pa bi si s tem ustvaril tudi možnosti za dodatno izobraževanje. Prednost pri podeljevanju štipendij mladim raziskovalcem bi imele torej tiste delovne organizacije, ki bi investirale v razvoj teh kadrov.

Kar veliki načrti in morda preveliki upi za njihovo uresničitev!

Preveliki zato, ker večina ljudi jemlje delo z mladimi in zanje še vedno kot neko igrčkaenje, nekaj, kar je namenjeno samo mladim in vseh drugih še vedno nič ne briga.

Zakaj tako pesimistično, kljub tako široko zastavljenim načrtom?

Že nekaj časa opravljam to delo in zadnji dokaz odnosa okolja do te dejavnosti je bil na Srečanju z mladimi raziskovalci 29. junija letos.

Na to srečanje smo poleg mladih raziskovalcev, ki so svoje naloge tudi predstavili, povabili še:

- njihove mentorje
- predstavnike firm, v katerih so bili na praksi
- predstavnike srednjih šol v regiji in organizatorje prakse
- predstavnike Zavoda za šolstvo iz Maribora, Ljubljane in OE v Dravogradu
- predstavnike Izobraževalnih skupnosti v regiji
- predstavnike OK ZSMS na Koroškem in
- predstavnike družbenopolitičnih skupnosti.

Poleg mladih raziskovalcev so se vabilu odzvali samo še predstavniki srednje šole na Ravnah, OK ZSMS na Ravnah, Železarne Ravne, prišel pa je tudi en mentor in novinar Koroškega radia, čeprav smo v vabilu jasno napisali, kakšen je namen tega srečanja. Nameravali smo se namreč z vsemi temi predstavniki pogovoriti prav o opisanem predlogu. Da se seveda nobenemu ni zdelo vredno priti ali pa vsaj sporočiti svoje odsotnosti (čeprav to vabilo seveda ni bilo za nikogar obvezujoče), je verjetno posledica tega, da je zadeva za njih pač premalo pomembna. Na tem srečanju namreč (še) ni bilo imen z zvenečimi nazivi, bilo pa je tudi »samo« v Koroški osrednji knjižnici, ki nosi ime po očetu tukajšnjega izobraževanja, Dr. Francu Sušniku.

Pravzaprav je še najbolj zanimiva odsotnost predstavnikov Zavoda za šolstvo, ki se baje za to obliko dela z mladimi na terenu zelo zanimajo, in predstavnikov Izobraževalnih skupnosti, ki se ob nenehni skrbi za gmotni položaj šolstva prav gotovo zavedajo tudi svoje vloge pri skrbi za kakovost izobraževanja.

Je torej iluzorno pričakovati, da bo predlog dobil trdnjšo oporo, ali pa so v naših firmah, institucijah in še kje še ljudje, ki se ne bojijo le za svoje stolčke, ampak skrbijo tudi za to, da jih bo nekoč nekdo primerno nadomestil? So v teh časih še ljudje pri nas, ki ne skrbijo le za svoj razvoj, ampak tudi za razvoj in obstoj svoje firme? Nekaj takih ljudi smo ob snovanju lanskoletne akcije že spoznali. Upanje, da bomo nekoč lahko rekli: »Dobre strokovnjake IMAMO, mar ne?« torej le obstaja. Ali pa bo uresničeno, bomo lahko, vsak delno, ugotovili že septembra, ko bomo ponovno sklicali vse predstavnike pristojnih in zainteresiranih firm organizacij in institucij.

1 – Iz naloge Sonje Mlakar: Želimo si dobre srednje šole

2 – Strokovno službo za ORS opravlja Koroška razvojna organizacija RAZOR na Ravnah na Koroškem (prej tozdr. Ekonomskega centra Maribor).

Ana Pavše

## NAGRADA ŽR RAVNE – UVAJANJE MLADIH V RAZISKOVALNO DELO IN SPODBUDA ZA RAZISKOVALNO DELO ŠOLAJOČE SE MLADINE

Kako v Železarni Ravne odkrivati, pridobivati, razvijati nadarjene, ustvarjalne in delavne srednješolce in študente?

To zelo kompleksno in zapleteno področje kadrovske dejavnosti smo pri nas začeli reševati z razpisovanjem raziskovalnih nalog za srednješolce in študente.

Celoten pristop, sklop aktivnosti smo poimenovali natečaj za nagrado Železarne Ravne.

Letos smo nagrade Železarne Ravne podelili že tretjič.

Prvič smo nagrade Železarne Ravne podelili 1987. leta, kar pomeni, da smo pristop k prvim poskusom odkrivanja in razvijanja nadarjenih srednješolcev in študentov, poimenovan natečaj za nagrado Železarne Ravne, začeli sistematično pripravljati skoraj dve leti pred tem.

Razmišljanje, da bi tudi v Železarni Ravne poskusili uvajati mlade v raziskovalno delo po principu razpisovanja Krkinih nagrad, je še posebej spodbujal mag. Guido KACL, takratni predsednik poslovodnega odbora Železarne Ravne.

Uspelo nam je začeti in priznati je treba, da so vsi tako ali drugače sodelujoči pri izvedbi natečaja (člani sveta nagrade, mentorji, člani komisij za ocenjevanje nalog, predlagatelji tem...) poleg svojih rednih delovnih obveznosti pokazali veliko dobre volje in entuziazma, da smo z natečajem za nagrado Železarne Ravne prišli tako daleč, kot smo.

### Nekaj bistvenih pojasnil o razpisovanju nagrade Železarne Ravne

Pristop v zvezi z razpisovanjem nagrade Železarne Ravne urejamo s pravilnikom (Pravilnik o nagradi Železarne Ravne).

Z nagrado upravlja svet nagrade, ki izbere teme za razpis, imenuje komisije za ocenjevanje nalog in

– obravnava, potrdi ter razglasi rezultate razpisa.

V natečaju razpisujemo naloge iz štirih tematskih področij, in sicer:

– strojništvo (procesno strojništvo, konstrukterstvo in gradnja strojev, energetika)

V šolskem letu 1988/89 so bile v okviru obvezne prakse opravljene naslednje raziskovalne naloge:

### 1. POPIS NEIZKORIŠČENIH, PROPADAJOČIH OBJEKTOV

Kristina Grabner in  
Bojana Škrubej, obe 3. letnik NMU na Ravnah

Mentorica: Mateja Mešl, Razor, Ravne

### 2. PODPECA – LEVI DEVŽEJ KOROŠKE

– Helena Štumpfl  
– Nataša Blatnik in  
– Darja Časl, vse iz 4. letnika pedagoške usmeritve

Mentorica: Mateja Mešl, Razor, Ravne na Koroškem

### 3. ALTERNATIVNO OBLIKOVANJE IZLOŽB

– Alenka Smolčnik, 4. letnik SEŠ, Slovenj Gradec

Mentorica: Helena Dolenc, Nama Slovenj Gradec

### 4. ODVISNOST PORABE KALIJEVEGA PERMANGANATA V ODPADNIH VODAH OD ČASA OKSIDACIJE

– Benjamin Gorinšek  
– Vojko Šuštaršič  
– Damjan Pristovnik  
– Sonja Strmčnik – 3. letnik naravoslovne usmeritve na Ravnah

Mentorica: Marija Stermec, Železarna Ravne

### 5. PRISOTNOST 6-VALENTNEGA KROMA V ODPADNIH VODAH IMONTA

– Janko SMOLAR  
– Metka SMOLAR, 3. letnik NMU na Ravnah  
Mentorica: Lidija Pušnik, Gorenje Muta

### 6. PROJEKT UREDITVE OKOLICE HALE KOPA

– Domen Frasn, 3. letnik NMU na Ravnah  
Mentor: Andrej Kotnik, Kograd, Projektivni biro Ravne na Koroškem

### 7. POKLICNO USMERJANJE MLADIH

– Mojca Arih, 4. letnik Srednje ekonomske šole v Slovenj Gradcu  
Mentor: Srečko Mlačnik, Skupnost za zaposlovanje, Dravograd

### 8. VPLIV PLASTIFIKATORJA OLJA NA LASTNOSTI TERMOPLASTIČNE GUME

– Urška Čegovnik in  
– Marička Špegel, 2. letnik NMU na Ravnah  
Mentorica: Silva Ravlan, Tovarna usnja, Slovenj Gradec

### 9. ŽELIMO SI DOBRE SREDNJE ŠOLE

– Sonja Mlakar, 3. letnik Srednje ekonomske šole v Slovenj Gradcu  
Mentorja: Franc Garb in Franček Lasbahe, Zavod za šolstvo, OE Dravograd

Naloge izven obvezne prakse:

### 10. ONESNAŽEVANJE ZRAKA (seminarska naloga)

– Dominika Kos

### 11. RAZPAD LISTNIH BARVIL

– Bojan Merc  
– Simon Jevšnikar in  
– Rudi Verovnik – dijaki 3. in 4. letnika NMU na Ravnah  
Mentor: Patrik Kolar, študent kemije

- elektrotehnika, računalništvo in informatika
- ekonomija, pravo in druge družboslovne vede.

Iz vsakega navedenih področij vsako leto razpišemo najmanj eno in največ tri teme. Teme razpisujemo ločeno za srednješolski ter višji in visokošolski nivo.

Teme za razpis lahko svetu nagrade predlagajo:

- strokovne službe ali posamezniki iz Železarn Ravne
- izobraževalne in znanstveno-raziskovalne organizacije, s katerimi sodelujemo
- študenti in učenci.

Glede na določila pravilnika poteka razpis od novembra do marca. V tem času kandidati z mentorjevo pomočjo obdelajo razpisane teme.

Naloge ocenjujejo 5-članske komisije. Osnovni kriteriji ocenjevanja so:

- teoretični pristop
- izvirnost posameznih izpeljav, dokazov in rešitev ter
- praktična uporabnost naloge.

Nagrajenci prejmejo denarno nagrado in pisno priznanje. Višina denarne nagrade je odvisna od izplačanega OD na delavca v Železarni Ravne v 1. kvartalu tekočega leta

- |             |       |
|-------------|-------|
| 1. nagrada: | 100 % |
| 2. nagrada: | 75 %  |
| 3. nagrada: | 50 %  |

Za srednješolsko raven se višina nagrade zmanjša za 30 %.

Poleg denarne nagrade prejmejo nagrajenci tudi pisno priznanje.

Nagrade podelimo na slovesnosti, na katero svet nagrade povabi vse udeležence natečaja, mentorje, člane ocenjevalnih komisij, predstavnike šol.

**Čemu vse to delo? Kdo ima od tega korist?**

Pri izvajanju natečaja za nagrado Železarn Ravne nastaja med sodelujočimi trikotnik ŽELEZARNA RAVNE – MLADI (študenti ali srednješolci) in ŠOLA (univerza ali srednja šola, ki so v medsebojni povezavi ter v medsebojnem vplivu. Koristi imajo vsi: MLADI, ŽELEZARNA in ŠOLA.

**Kaj lahko pomeni natečaj sodelujočim študentom oz. srednješolcem?**

Nekaj odgovorov:

- možnost nadarjenim, sposobnim in delavnim, da opozorijo nase, na svoje sposobnosti, znanje, interese, ambicije
- možnost in priložnost, da pod mentorjevim vodstvom pridobijo, poglobijo, razširijo teoretično ali praktično znanje na svojem interesnem področju in si postavljajo

temelje za svoj profesionalni razvoj ali uspešen študij

- da se seznanijo z osnovno metodologijo raziskovalnega dela, da se navajajo na raziskovalno delo
- da s svojim teoretičnim znanjem pristopijo k reševanju praktičnega problema
- da spoznajo konkretne praktične probleme v delovnih procesih
- da navezujejo stike z ljudmi in okolji
- da dobijo denarno nagrado itd.

**Kakšne koristi prinaša natečaj železarni:**

Koristne posledice natečaja so:

- iskanje, odkrivanje, spoznavanje nadarjenih srednješolcev in študentov in pridobivanje najbolj nadarjenih za delo z zanjo koristnimi temami
- iskanje potencialnih vrhunskih strokovnjakov med mladimi
- način oblikovanja bodočega kadra
- seznanjanje mladih (štipendistov in neštipendistov) z našo dejavnostjo, našimi razvojnimi potrebami
- uporaba njihovega svežega znanja
- uporaba idej in zamisli mladih, ki so še neobremenjeni s prakso, z negativnimi izkušnjami oziroma s prepričevanjem, da se ne izplača niti poskusiti, da to pri nas ne bo šlo...
- formiranje in dodatno izobraževanje bodočih kadrov itd.
- način povezovanja z vzgojnoizobraževalnimi oziroma znanstvenimi institucijami, kjer se šolajo naši bodoči kadri.

**In kaj lahko ima od tega šola?**

Mentor prof. Stanko Lodrant je ob lanski podelitvi nagrad Železarn Ravne v Informativnem fužinarju o tem odnosu povedal naslednje:

»Šola ima namreč od takšne dejavnosti ogromno korist in bi bila neumna, če se je ne bi posluževala, saj bi se mi morali z eno nogo že preseliti v železarno.«

Pa šole tega, kar jim nudi natečaj, še niso izkoristile! Ocenjujemo, da od vseh sodelujočih najmanj.

Ne vemo, po čigavi krivdi!

**Naše dosedanje izkušnje z razpisovanjem natečaja**

Po triletnih izkušnjah z natečajem ugotavljamo, da smo na pravi poti in da je treba sistematično nadaljevati.

Pristopi, ki jih uvrščamo med vzgojnoizobraževalna področja, zahtevajo poleg ostalih dejavnikov tudi svoj čas, da se uveljavijo, da postanejo vrednota, da začno dajati tudi rezultate.



**Mag. Milan Švajger, dipl. inž. met. predsednik nagrade Železarn Ravne**

Kljub včasih že kar nestrpnemu in prisiljenemu hotenju in prizadevanju po večjem številu nalog, se nam v treh letih število nalog in število udeležencev ni bistveno povečalo.

Povprečno smo imeli na leto 16 nalog, in sicer:

- 1987. leta 17 nalog (4 študentske, 13 srednješolskih)
- 1988. leta 14 nalog (10 študentskih, 4 srednješolske)
- 1989. leta 19 nalog (8 študentskih, 11 srednješolskih)

Število udeležencev natečaja je naslednje:

- 1987. leta 51 (5 študentov, 46 srednješolcev)
- 1988. leta 25 (13 študentov, 12 srednješolcev)
- 1989. leta 43 (16 študentov, 27 srednješolcev)

Natečaj se je uveljavil le na področju metalurgije in kemije, na drugih treh področjih razpisovanja nalog prihaja do nihanj pri odzivu na razpis. Da nam natečaj za nagrado Železarn Ravne lepo poteka le na področju metalurgije in kemije, prav gotovo ni ključje. Ugotavljamo namreč, da je na tem področju izpolnjenih kar nekaj pogojev, pomembnih za uspeh natečaja (primerne in zanimive teme v razpisu, prizadevni, izkušeni in dobri mentorji, zainteresiranost šole za tovrstno sodelovanje z železarno npr. prof. Lodrant, dr. Kosec, dr. Lamut...).

Letos z veseljem ugotavljamo, da je med nagrajenci kar 6 srednješolcev, ki sodelujejo v natečaju že tretjič in so tudi nagrado Železarn Ravne osvojili že trikrat.

Že trikrat nagrajeni z nagrado Železarn Ravne so naslednji ravenški srednješolci:

Helena Štumpf  
Nataša Blatnik  
Darja Časl

# Podpeca - leví devžej Koroške

Smo praktikantke pri RAZORJU, Koroški razvojni organizaciji, ki si je zadala nalogo »Naredimo Črno zopet barvito«. V okviru te naloge smo se, po programu Mladinskih delavnic, odločile za samostojno obdelavo območja Podpece z vidika možnosti razvoja.

Za lažje razumevanje naše odločitve in same naloge bomo najprej nakazale nekaj primerjav o tem prostoru nekoč in danes, ki bodo nazorno pokazale, da se mora s Podpeco »nekaj zgoditi«, če ne želimo že čez leta imeti tam prazen obmejni prostor.

Sredi preteklega stoletja je bilo v Podpeci pet kmetij z nad 150 ha zemljišč ter štiri kmetiji z od 100 do 150 ha. Leta 1962 je bila le še ena kmetija z nad 150 ha in le dve z od 100 do 150 ha.

Ob tem se je bistveno spremenila tudi struktura zemljišč. Zmanjšuje se obseg njiv, povečuje pa zlasti delež gozdnih površin, kar nazorno prikazuje priloženi graf izrabe zemljišč. Logično nadaljevanje opisanih trendov je seveda zmanjševanje števila prebivalcev, kot je razvidno iz naslednjega prikaza:

Število prebivalcev se je v obdobju od 1931 do 1988 zmanjšalo kar za dve tretjini – od 1114 v letu 1931 na vsega 300 v letu 1988!

Samo po sebi se ob tem pregledu zastavlja vprašanje

**KAJ PA BI LAHKO NAREDILI, DA BI TA PROSTOR SPET ZAŽIVEL?**

Seveda so se nam porodile izvrstne zamisli. Ena izmed njih je, da bi ta kraj turistično obarvali. Možnosti za turizem so že v lepi pokrajini. Zavedamo pa se, da samo lepa pokrajina ni dovolj. Bistveni pogoji so še:

– da so ljudje pripravljeni sodelovati pri oživiljanju svojega kraja oziroma okolja. Ne samo, da načelno pritrjujejo, pripravljeni morajo biti aktivno sodelovati.

– KS Črna in občina Ravne na Koroškem se morata zavedati, da se to območje prazni, da se ljudje odseljujejo, ker nimajo enakovrednih

- Benjamin GORINŠEK
- Damjan PRISTOVNIK
- Jerneja REBERNIK
- Gabrijela SIMETINGER
- David SENICA
- Peter VOGEL

Vsi ti trikratni nagrajenci so začeli na področju kemije in če lahko tako rečemo, prihajajo vsi iz »Lodrantove« ali »Kertove« šole dela z mladimi, nadarjenimi učenci.

Pridobljene izkušnje kažejo, da nam sistematično delo pri pridobivanju, vzgoji in razvoju bodočih kadrov s pomočjo razpisovanja raziskovalnih nalog lahko v perspektivi prinese dobre rezultate.

pogojev za bivanje in delo, kot so v dolini. Torej morata KS in občina pomagati ustvariti pogoje za hitrejši razvoj.

To so razlogi, ki so nas spodbudili, da smo se odločile za to nalogo, za podrobno analizo razvojnih možnosti v Podpeci, možnosti, ki izhajajo iz same pokrajine in ljudi, ki tam še prebivajo.

## SPREHOD PO PODPECI

Črna na Koroškem leži v zgornjem delu Mežiške doline v slikoviti, utesnjeni in z gozdovi obdani trikraki kotlini ob reki Meži. S svojim starejšim jedrom leži tudi ob križišču ceste, ki pripelje po Mežiški dolini in se razcepi levo proti Soštanju in desno proti Koprivni.

Črna je, kot zadnja v verigi naselij ob reki Meži, s skoraj 3000 prebivalci in 160 hišami urbanizirano naselje. V okvir krajevne skupnosti Črna na Koroškem pa sodijo še naslednja agrarna in polagrarna naselja: Bistra, Javorje, Koprivna, Ludranski vrh, Topla in PODPECA.

Če gremo iz Črne po glavni cesti proti Koprivni, za Mihelovo žago pa pri prvem odcepu na desno (severno) stran, bomo prišli v Podpeco.

Domačini pravijo Podpeci Helena, sami pa so Helenarji. Obsežno, razpršeno naselje se dviga iz doline ob cesti Črna–Koprivna po slikovitih grapah in bregovih na obeh straneh Helenskega potoka in se na SZ zaje v pobočje Pece (2126 m NMV), na severu pa v pobočje Velikega vrha (1166 m NMV) in Šumahovega vrha (1152 m NMV). Na zahodu meji ob Riški gori že na sosednjo Avstrijo. Podpeco sestavljajo: osrednji zaselek ob rudniku ter iz nekdanjih kmetij nastali rudarski zaselki Šmelc, Igerčevo, Pecnikovo, Bricmanovo, Navršnikovo, Nagernikovo, Terčevo, Pikovo, Mitnev in še nekaj kmetij.

## Nekaj zgodovine

Podpeca je star rudarski revir mežiških rudnikov svinca in cinka. Vsepovsod do vrhov Pece so tod številne sledi opuščenih rudnikov in napol zaraščeni nasipi jalovine, ki jim pravijo halde.

Večino posestev so v Podpeci po letu 1830 kupili rudarski podjetniki in si s tem olajšali rudarsko dejavnost.

Do leta 1889 je spadala Podpeca v občino Bistrica, ki je sedaj v Avstriji, potem so jo priključili k občini Mežica. Leta 1931 se je naselje delilo tako, da je večji del obdržal dotedanje ime



Pred hotelom Peca

Dolgoletno dobro delo turističnih delavcev iz naše občine se že obrestuje. Uspešna predstavitev naših turističnih zmoglosti ob predlanskem in lanskem obisku pri številnih potovalnih agencijah v Belgiji je botrovala številnejšemu prihodu belgijskih gostov v našo dolino. Vse kaže, da bo občina letos dosegla 5000 nočitev (in prav toliko penzionov) gostov iz Belgije, ki so k nam pripotovali kar s PETIMI potovalnimi agencijami: BENELUX CARS, ALK–REIZEN, DE ZIGEUNER, DE REISDUIF in DE

MORGENSTER (lani samo BENELUX CARS), bivali pa so (in še bodo) pri PLODRU, na RIMSKEM VRELCU, v hotelu PECA v Mežici in v obnovljenem hotelu PLANIKA v Črni.

Kako so se gostje iz Belgije pri nas počutili, kaj vse so jim pripravili naši »hotelirji« in kaj je treba za »naš turizem« ob naši koroški šegavosti, pa tudi trdobočnosti še storiti, pa bomo objavili v reportažnem zapisu v naslednji številki Koroškega fužinarja.



Podpeca in se priključil k občini Črna, manjši del, današnje naselje Breg pa je ostalo v Mežici.

Vse povojno obdobje se prostor močno prazni. Ljudje se selijo v dolino, v Črno in Mežico, pa tudi dlje, največ v občinsko središče Ravne na Koroškem. Osnovni vzrok je v ugodnejših življenjskih pogojih.

Skozi Podpeco vodi več planinskih poti do doma na Mali Peci (1665 m NMV), do koder je speljana od leta 1957 tudi tovorna žičnica.

Šolski pouk je bil v Podpeci organiziran leta 1896, sprva na kmetiji Mihev. Leta 1904 je rudnik zgradil šolsko stavbo. Od leta 1971 do 1978 je bila šola ukinjena, nato za nekaj let spet odprta, da bi jo v začetku osemdesetih let dokončno ukinili.

Zaradi razdrobljenosti naselja, velikih razdalj in odseljavanja prebivalcev je tudi sicer dobro organizirano družabno življenje opešalo. Med obema vojnama je bil v Podpeci telovadni odsek mežiškega Sokola, deloval je pevski zbor, pozneje je obstajal fizikturni aktiv...

### ... in o ljudeh

Podpeco in ljudi, ki tam živijo, najbolje spoznaš tako, da greš mednje. Tako smo se tudi me odpravile v Podpeco, tako rekoč od hiše do hiše. Kajti, kot že rečeno, poleg same pokrajine nas zanimajo zlasti ljudje, njihovo življenje, želje, potrebe,... in končno njihova pripravljenost za sodelovanje pri oživiljanju tega prostora.

Najprej smo se ogasile v rudarskem naselju **ŠTOPARJEVO**. Prvotno je bila tu kmetija Štopar, zdaj pa je rudarsko naselje, ki to ime komaj še zasluži, kajti ljudje množično odhajajo. Po pripovedovanju Franca Primožiča, ki še živi tu, je kmetijo prodal kot zadnji kmečki lastnik Lorenc Delalut pred 1914. letom. V tem času je rudnik v južnem delu naselja, zgradil enonadstropno stavbo, v kateri so pozneje uredili šolo. V SZ delu so zgradili štiri enostanovanjske hiše, ki so jih kasneje prodali rudarjem, na JZ delu pa dvonadstropno hišo za stanovanja uradnikov, ki jo še danes imenujejo »haus«.

Naselje ima torej šest stanovanjskih objektov (stara kmečka hiša je opuščena), v katerih je skupno dvanajst stanovanj, od tega pa kar šest praznih!

Poleg omenjenih je v tem prostoru kar 26 malih, pretežno lesenih stavb, ki jih prebivalci uporabljajo kot drvarnice, za rejo živali,...

V tem naselju živijo danes še štiri družine. Štefka Vesničar pravi, da bi bilo v Podpeci bolj živo, če bi se ljudje začeli ukvarjati s turizmom, kar bi se v tako privlačnem okolju, kot je Podpeca, gotovo hitro obrestovalo. Ponovno bi se tu naselili ljudje, ki so pred časom odšli, prav tako pa bi turizem privabil nove, mlade družine.

Pri Kraševčevih je bil doma stari ata, ki je hitro povedal, da je sam že veliko naredil za to, da bi Podpeca ponovno zaživela. Rešitev za zadrževanje ljudi vidi v izgradnji manjšega podjetja, ki bi zaposlovalo 20 do 30 ljudi. Tako bi zmanjšali odseljavanje in ob tem bi se lahko sčasoma začel razvijati turizem. Zatrdil je, da bi njihova družina sodelovala, če bi akcija »Naredimo Črno zopet barvito« stekla.

Obiskale smo tudi Franca Seilerja. Pred kratkim je začel z gradnjo nove hiše in optimistično gleda na razvoj turizma v Podpeci. V hiši, ki jo bo zgradil, bo dovolj prostora za turiste, ki bi si zaželeli svežega zraka, miru in seveda pokrajine, ki nudi izjemne možnosti za planinjenje.

Ljudje, ki smo jih obiskale, so na vprašanje o njihovih potrebah, željah glede oskrbe v Podpeci predvsem odgovarjali, da si želijo zabave, družabnih in kulturnih prireditev, skratka, možnosti za srečanja in družabno življenje.

Dobro voljo in pripravljenost za sodelovanje smo med ljudmi na Štoparjevem torej našli. Ob pogovorih so se nam porodile tudi zamisli o tem, kaj bi konkretno v tem zaselku lahko naredili. Lahko bi organizirali zimsko šolo v naravi. Veliko je prostora, primerne za gradnjo počitniških hišic. Vse to bi lahko z malo dobre volje in dela (v obliki brigadirske akcije) uredili koroški mladinci in tako tudi pridobili tako potreben počitniški prostor zase.

Pot nas je vodila naprej do **KMETIJE ŽAČEN**. Domačija ima dominanten položaj na položnem grebenu. Pod njo se polja pahljačasto razprostirajo v dokaj položni legi. Kmetija je obnovljena, skedenj s hlevom je nov. Hiša je zidana, pokrita s skodlami in daje videz mogočne kmečke hiše. Takoj ko smo prišle tja, smo dobile vtis, da tu gospodarijo trdni kmetje, ki ne razmišljajo o tem, da bi se preselili v dolino. Zelo urejena kmetija bi bila prav gotovo primerna za kmečki turizem. Lastniki pravijo, da bi se s slednjim tudi ukvarjali, le da so velik problem finančna sredstva. Če bi dobili ugodne kredite za preureditev notranjosti hiše, bi se za to dejavnost brez premišljanja odločili. »Dolina pa bi s tem pridobila še eno privlačno turistično točko,« smo dodale me.

Pa smo na **NAJBRŽEM**. Nekdaj je bila tu, verjetno še v drugi polovici 19. stoletja, samostojna kmetija, ki jo je kupilo rudniško podjetje in v njej uredilo stanovanja za rudarje. Leta 1959 je vse pogorelo in sedanji lastnik je povedal, da je bilo tu zadnje leto pred požarom 22 družin, vsega skupaj 73 ljudi! Danes so tu razvaline nekdanje kmečke hiše, provizorični hlevi in nova zidana hiša. Tudi na Najbrževem smo se spogledovali s podobno mislijo kot pri Žačnu in se tudi srečali z enakim problemom – finance! V obeh primerih lahko ugotovimo, da so ljudje pripravljeni nekaj storiti, imajo svoje načrte, vendar čez ovire, ki se postavljajo, resnično ne morejo. Če ni denarja, tudi ni lepih, obnovljenih in urejenih hiš. Za vse je potreben denar, ki pa ga ti ljudje nimajo. Vendar pa mora biti realna rešitev in prav je, da jo poiščemo!

Pri **PODOJSTRŠKU** so nas najprej prav prijazno pozdravile ovce, ki so se mirno pasle in uživale na soncu. Doma pa smo našle Erika in Marijo. Podprla sta predlog, da se v Podpeci razvije turizem, ker menita, da bi s tem dolina spet zaživela.

Na **TERČEVEM** gre za skupino poslopij, ki so postavljena v nekoliko nagnjen svet in so v skladu z okolico. Osrednja hiša (kjer je sedaj hlev) je vredna največ pozornosti. Skupno s sedanjo stanovanjsko hišo, dvema malima hlevoma, novo garažo in počitniškima hišicama, katerih lastnika sta od drugod, pa tvorijo skupno zaočkroženo celoto, ki pa žal to v lastninskem in proizvodnem pomenu ni več. Vse stavbe, razen garaže, so krite s skodlami. Sedanji gospodar Franc Mlinšek, ki ima teh nekaj več kot 1000 m<sup>2</sup> v najemu, se aktivno ukvarja z živinorejo, za prihodnost pa načrtuje kmečki turizem.

Počasi smo se spuščale proti rudarskemu naselju Helene, skozi slikovito dolino **MITNEK**. Ustavile smo se pri Valentinu Mlačniku. Lepi, ravni tereni so nas takoj navdušili za tenis, pa smo mu to omenile. Povedal je, da o tem že razmišlja njegov sosed Matjaž Mrdavšič, ki je tu prav tako zgradil novo hišo. Sam pa o turiz-



V Šentanelu

mu meni isto kot kmetje v Podpeci. Možnosti, da se razvije, so, le denarja manjka! Pri Mlačnikovih imajo hišo, v kateri je veliko praznih prostorov, ki bi jih lahko uredili. Iz njih bi nastale prijetne sobice za popotnike, ki bi se ustavili v Podpeci.

Pot nas je vodila naprej v dolino. Malo nad rudarskim naseljem Helena so na desni strani tri lepo urejene stanovanjske hiše, ki prav izstopajo – zbrane so okrog bivše kmetije **GRUBELNIK**. Obiskale smo Eda Grubelnika, ki živi v eni od velikih hiš čisto sam. Pravi, da bi se želel ukvarjati s kakšno obrtjo in si s tem krajšati čas. Njegov hobi so rože in urejanje vrtov, kar se je, če si se le malo ozrl naokrog, tudi lepo videlo. Prazne sobe v hiši pa turiste tako rekoč že čakajo! Njegova sestra, ki ima hišo ob njegovi, živi v Ljubljani. Ko se bo vrnila, pa namerava odpreti kmečki turizem. V tem primeru denar ni tako huda ovira, skrbi jih le slaba cesta, ki lahko kaj hitro odžene turista.

Končno smo pristale v naselju **HELENA**. Ljudje v tem naselju živijo v dveh stanovanjskih blokih in v bližnji prihodnosti ne načrtujejo gradnje lastne hiše ali razvijanja kakšne obrti. Večinoma so to starejši ljudje ali pa mlade družine. Čeprav nimajo ambicij za samostojno delo, obrt, s katero bi lahko prispevali k razvoju turizma v Podpeci, pa ne skrivajo želje, da bi Podpeca ponovno oživela, da ljudje ne bi več odhajali.

Menijo, da se mora najprej vsekakor urediti cesta in dostopnost, saj sedaj niti šolskega avtobusa za otroke nimajo.

Nadalje vidijo možnost v organiziranju proizvodnje katere od koroških tovarn v tem predelu, saj sta glavna problema zaposlitev in oddaljenost delovnega mesta.

Naslednji problem je kmetijstvo. Možnosti so, kmetije pa se opuščajo. Nekaj primerov smo že navedle, značilen pa je še primer kmetije Mihev, doslej največje in najmočnejše med vsemi, sedaj pa prazne. Ob tem primeru se vsi

sprašujemo – ali jo bodo dediči res pustili propasti?!

Naš »sprehod« smo končale z ogledom izjemno privlačne točke, ki s svojo urejenostjo že lahko pomeni pomemben prispevek k razvoju turizma – pri **PIKU**.

Ob obnovljeni cerkvi sv. Helene so naslednje stavbe: južno je stara, lesena hiša iz prve polovice 19. stoletja, planinska postojanka, JV od nje je drvarnica, južno pa prav tako renovirana kapelica.

## NAŠI ZAKLJUČKI

Prav je, da si na koncu odgovorimo na vprašanje, ki smo si ga zastavile v uvodu:

**KAJ BI LAHKO NAREDILI, DA BI TA PROSTOR SPET ZAŽIVEL?**

1. Najprej je gotovo treba urediti cesto, napeljati telefon, skratka, dati ljudem občutek, da niso odrezani od sveta, temveč da z njim, čeprav oddaljeni, živijo!

2. Kmetom, ljudem, ki želijo kmetovati, je treba dati zemljo in jim z raznimi olajšavami (gre za hribovske kmetije!) omogočiti, da bodo z njo dostojno živeli. Naj to ilustriramo s primerom: Na Terčevem imajo v najemu samo toliko zemlje, kolikor zaseda poslopje, potrebovali in zmogli obdelovati pa bi je veliko več, saj se aktivno ukvarjajo z živinorejo in letno oddajo 3.000 kg klavne teže zadružni organizaciji. Da so pridobili staro poslopje, od njihove hiše oddaljeno vsega 10 m in v njem uredili hlev, so potrebovali dve leti. Nekdo drug je namreč želel tam imeti vikend! Da je absurd še večji, je zemljišče, ki meji na to kmetijo in je neobdelano, čeprav pri-

merno za strojno obdelavo, oddano kmetu iz Mežice za pašnik!

V tem primeru torej nista ovira za razvoj le cesta in telefon, temveč predvsem ustrezne službe v občini Ravne, zlasti Kmetijsko zemljiška skupnost, ki jim ne omogočita zaokrožitve kmetije.

Občina torej mora, ne le v tem primeru, s primerno kmetijsko zemljiško politiko omogočiti, podpreti razvoj kmetijstva, ki bo istočasno lahko pomembno spodbudil razvoj turizma v Podpeci.

3. Sam turizem pa bi se po našem mnenju lahko najprej začel v rudarskem naselju Štoparjevo. Šest praznih stanovanj (soba + kuhinja) čaka, da jih lastnik Rudnik Mežica preuredi in iz njih napravi sobe za turiste, ki se bodo namenili v Podpeco. Kdo ve, mogoče tudi na ogled opuščenih rudnikov!

Če Rudnik tega ni pripravljen storiti, pa naj objekte odda ali proda nekomu, ki se bo s tem želel ukvarjati.

Možnosti za bivanje turistov torej so že, ne le na Štoparjevem, tudi drugod smo jih našle (Grubelnikovo).

4. Kaj pa dejavnosti, rekne smo, da samo lepa pokrajina ni dovolj. Veliko je terenov za športne dejavnosti, tudi take bolj nevsakdanje, kot so golf, tenis, jahanje (nekoč so v Podpeci že gojili konje), zmajarstvo, ... Trimske steze, sprehajalne in planinske poti pa bi bilo treba le urediti.

Prav tako so primerni prostori za kampiranje, taborjenje, območja vikendov – eno se že načrtuje, in sicer v Mitneku.

5. Vso ponudbo, vse te dejavnosti pa bi lahko povezal in organiziral turistični servis, ki se

že ustanavlja ravno z namenom, da bi dopolnil ponudbo turističnim agencijam in drugim organizacijam, z nudenjem posebnih storitev, prilagojenih zahtevam posameznih turistov. Gre za servis GORA, ki bo ob prenočišču in hrani gostom ponudil tudi dejavnosti, ki bi bivanju v zdravem okolju in ob zdravi hrani dodale piko na i.

Ko se bodo prvi turisti sprehajali po Podpeci, upamo, da se ne bodo ustrašili takšnih in podobnih zgodbic, ki so in še danes krožijo po dolini Helenskega potoka:

### Preprečena usoda

Nekoč je neka ženska rodila fanta. Ko je bil že krščen, se ji je sanjalo, da sliši glas, ki ji pravi: »Ta fant bo utonil v reki, ko bo star dvajset let«. Ženska je zaradi teh sanj šla v župnišče vprašat župnika za nasvet. Seveda je povedala, kaj se ji je sanjalo. Župnik ji je svetoval, naj njen sin vsak dan, ko začne opoldne zvoniti angelsko češčenje, poklekne, pa naj bo kjerkoli, in zmoli molitev. Res je vzgojila sina, da je vsak dan, ko je zaslišal zvonjenje opoldne, takoj pokleknil in zmoli molitev. Ko je bil star dvajset let, je nanoslo, da bi moral iti v sosednjo vas. Ravno je stopil na leseni most, ko zasliši zvonjenje. Takoj je naredil korak nazaj in pokleknil ter zmoli molitev. Ko je še ni končal, pa je narasla voda odnesla most. On je pa zaslišal glas: »Ura je prišla, človeka pa ni!«

Če smo začele, pa naj še zaključimo z retoričnim vprašanjem:

KDO SE BO ZBUDIL PREJ:  
KRALJ MATJAŽ, KI SPI POD PECO,  
ALI TURIZEM, KI SPI V LJUDEH IN  
POKRAJINI!?

Marijan Lačen

# Duševna prizadetost – del našega bivanja

Lahko, da je le naključje, lahko pa je tudi plod našega prizadevnega dela, da združujemo praznovanje 20-letnice zavoda z največjo pridobitvijo vse od tistega 20. februarja 1968. leta, ko je prag te hiše prestopil prvi, nam zaupani otrok: ob 20-letnici se zavod ovija v novo, lepšo, humano podobo. V zadnjem letu in pol smo namreč združili velika družbena sredstva, da smo posodobili osnovnemu namenu prilagodili prostore in opremo ter tako dosegli optimalne življenjske razmere gojencev in delovne pogoje delavcev.

Ta posodobitev in mnoga priznanja, ki jih je prejel zavod, med katerimi so nam najdražja Žagarjevo priznanje, priznanje skupnosti socialnega skrbstva Slovenije in zlata plaketa UNICEF, nas ob svečanem praznovanju obletnice obvezuje k nadaljnjemu oblikovanju in razvoju vsega doseženega.

Nezadovoljstvo z doseženim stanjem in neprestano iskanje nečesa novega je vsa leta krojilo razvoj zavoda in povzročalo, da se je v zavodu stalno nekaj dogajalo. Tako je bilo storjenih kar nekaj smelih korakov na področju defektološke teorije in prakse. Zavod je popolnoma odprta ustanova, integrirana v kraj, v katerega se gojenci dnevno vključu-

jejo. Na mnogih področjih socializacije, spretosti in delovnih navad gojenci danes dosega višje rezultate, kot so bili pred leti v teoriji in praksi zastavljeni. V smotno in humano organizirani delavnici pod posebnimi pogoji se v doživljanju in počutju varovancev zrcali osmišljenost njihovega življenja.

Osmisliti življenje prizadetih oseb pa je bilo in je temeljno poslanstvo našega dela.

In to poslanstvo moramo in želimo ohranjati in razvijati tudi v prihodnje ter ga bogatiti predvsem v razvoju humanih, psihodinamičnih odnosov med gojenci in delavci zavoda; sprotne uvajanje vseh najnovejših spoznanj defektološke teorije in prakse ter drugih znanosti: uvajanje takšnih vsebin, oblik in metod v dejavnosti zavoda, ki bodo gojence optimalno angažirale ter jih vključevale v skladu z njihovimi sposobnostmi v delo in življenje; in v razvijanju zavoda v sodoben center za usposabljanje in delo duševno prizadetih oseb.

Tako strnjeno smo si delavci zavoda ob praznovanju 20-letnice zapisali naša prizadevanja, uspehe in usmeritve. Seveda je sedaj, po toliko letih, to mogoče skriti v nekaj skopih

stavkov, ne da bi opazili velike napore, ki so bili potrebni, da se lahko ti stavki napišejo. Res je 20 let za človeško vrsto zanemarljivo kratko obdobje; za posameznika, ki pa so se mu v tem obdobju uresničila bistvena življenjska vprašanja, je to neprecenljiva vrednost. Približno to pa pomeni ustanovitev zavoda v Črni oziroma začetek rednega šolskega usposabljanja zmerno in teže duševno prizadetih otrok in mladostnikov v Sloveniji. Čeprav je namreč v vseh ustavah SR Slovenije po letu 1945 zapisano, da imajo VSI otroci in mladostniki pravico do obveznega osnovnega šolanja, te pravice duševno prizadeti niso bili deležni. Delno je to pripisati stvarnim ekonomskim možnostim naše družbe, ki je, kar je popolnoma razumljivo, najprej poskrbela za zdrave osebe in njihovo šolanje, ker se družbi obrestuje in vrača presežna vrednost. Se več pa je tega odstopanja od ustavnih določil pripisati stopnji ozaveščenosti družbe katere razmišljanje je bilo orientirano tako, da je bolje problem pustiti v miru, v kotu in potem seveda to ni problem oziroma nekaj, o čemer bi kazalo razmišljati.

Sčasoma pa se je eno in drugo začelo spreminjati: ekonomska moč družbe je rastla,

pobude osveščenih posameznikov in predvsem staršev prizadetih oseb so vse bolj zavdale na ušesa, pripravljena poslušati. Za prizadete so prihajali lepši časi! Krepila se je zavest, da smo humana družba, ki mora poskrbeti za vse svoje člane. Tudi za prizadete oziroma za njih še bolj, ker si brez druge pomoči sami ne morejo pomagati. Vse bolj so izginjali časi, ko so prizadete zaradi njihove »nekoristnosti« pobijali (stari vek, tudi v času druge svetovne vojne), ko so jih zapirali skoraj v hermetično zaprte ustanove, da ne bi motili zdravih ljudi (srednji vek, 19. stol.), ko smo bili do njih brezbržni in nismo uvidevali njihovih osnovnih življenjskih potreb (novejše obdobje, po vojni).

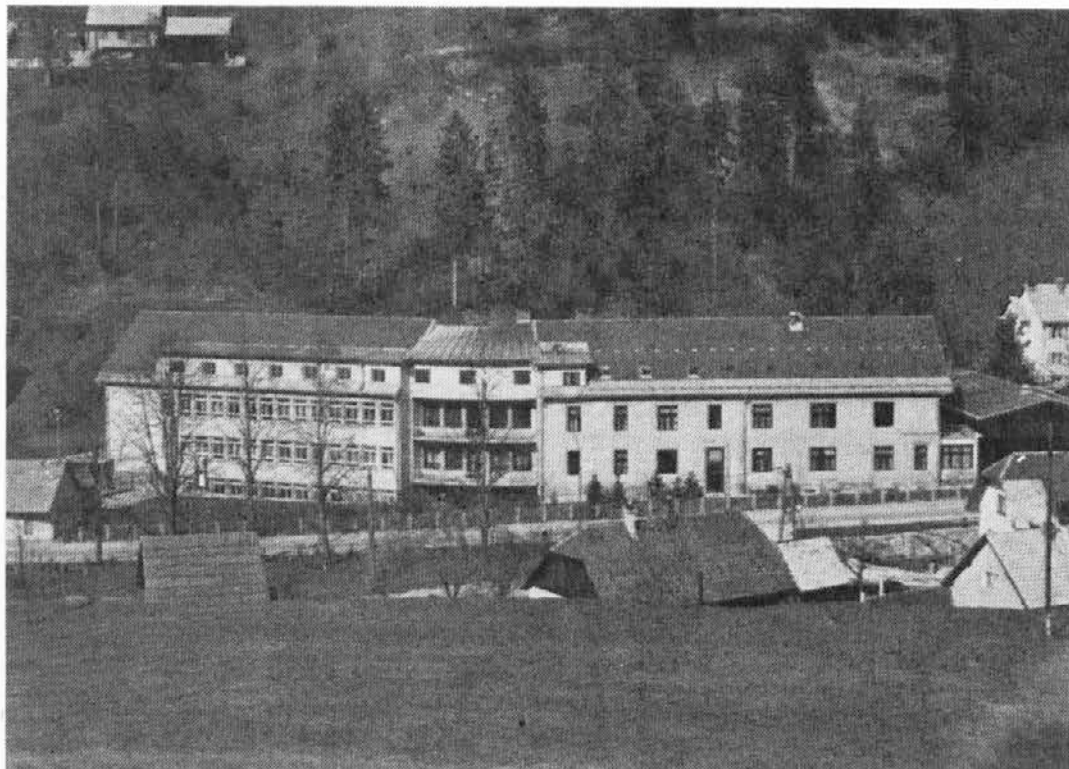
In katere so te njihove potrebe? Kakšni so pravzaprav ti ljudje? Še danes je zaradi pomanjkanja informacij (oziroma neželje sprejeti informacijo) predstava o njih precej nepopolna.

Kaj je duševna prizadetost? Duševna prizadetost je splošno podpovprečno intelektualno funkcioniranje, ki se kaže v razvojni dobi in je vezano na neprimernost adaptivnega obnašanja. Če to definicijo razčlenimo, lahko ugotovimo:

– Duševna prizadetost je stanje (ne bolezen, ne je torej zamenjevati z duševno boleznijo), do katerega je prišlo zaradi okvar centralnega živčnega sistema ali skrajno neugodnega življenjskega razvoja v prvih štirih do šestih letih človekovega življenja. To stanje se, vsaj pri današnji stopnji razvoja medicine, ne da bistveno izboljšati; lahko pa se precej omili z zgodnjim in sistematičnim socialno-pedagoškim tretmanom.

– Temeljne značilnosti duševne prizadetosti so znižane intelektualne sposobnosti. Duševno prizadeti niso nič drugačni od drugih ljudi, niso nič manj ljudje, so le manj sposobni. Njihove sposobnosti so znižane do takšne mere, da so prišli pod nivo tistega, kar si je določena družba postavila, da je še v mejah normale. Da je resnično tako, si pogledimo na poenostavljenem primeru: Združba npr. atomskih fizikov živi v svojem dokaj zaokroženem okolju, s svojimi normami in pogledom na življenje; po njihovih merilih in komuniciranju bi se povprečni ljudje med njimi počutili kar precej duševno prizadete. Ali primer: med ljudmi visoko nadpovprečne inteligence (genialni ljudje) in ljudmi povprečne inteligence je bistveno večja razlika kot pa med ljudmi podpovprečne inteligence (ki se imajo za čisto normalne in to tudi so) in duševno prizadetimi. Pojem sposobnosti in s tem tudi duševne prizadetosti je torej zelo relativen; in vsako neuvidevanje tega, ne glede na to, na kakšni intelektualni stopnji človek reagira, pač kaže na očitno umanjkanje določenega dela inteligence.

– Anatomsko-fiziološke sposobnosti duševno prizadetih oseb so praviloma neokrnjene. Le-te pa v veliki meri določajo človeku temperament in njegovo čustvovanje. Custvovanje je za človeško vrsto brez dvoma vsaj tako pomembno kot intelektualne sposobnosti. Če ga izključimo, dobimo robote. Če čustva izključimo, ne moremo doživeti otroškega veselja ob igri, ne moremo čutiti mravljincev po hrbtu ob izpovedi prve ljubezni, ne moremo doživeti lepote lesketajoče se jutranje rose ob vzhajajočem soncu. Skratka, življenje, oropano čustev, bi izgubilo svoj smisel. Duševno prizadetim osebam je ta smisel ostal, ali pa ga imajo morda še več. Morda marsikatero umanjkanje svojih sposobnosti nadomestijo s povečanimi čustvi. Ne morda!



**Zavod za delovno usposabljanje – drugi dom za mnoge prizadete otroke in odrasle osebe**

Kdor jih pozna, ve, da je to res: ti otroci ljubijo, se navezujejo, niso sposobni hudo bje (kar je produkt razuma), celotno njihovo življenje je zgrajeno na spletu čustev, ki ob razumevanju okolice preraste v neomejeno čustveno dajanje in sprejemanje.

– Duševna prizadetost ni popolna determiniranost, temveč je vezana na razvojno dobo. To pomeni, da ljudi na splošno in torej tudi duševno prizadete, ne tlačimo v neke naprej opredeljene predalčke z etiketo stalnosti, drugačnosti. Danes ljudi opredelimo za duševno prizadete samo zato, da v določenem življenjskem obdobju pridobijo zaradi tega potrebne pravice (npr. do posebnega šolanja, posebne zaposlitve, invalidnine, drugih ugodnosti, ki jih potrebujejo zaradi svojega stanja). Če človek z opredeljevanjem ne pridobi določenih bonitet, to opredeljevanje ni potrebno, niti ni humano. Če to ilustriramo s primerom: laže duševno prizadete osebe zaradi znižanih sposobnosti potrebujejo prilagojeno šolanje, nato pa si pridobijo status delavca, postanejo dobri delavci, si ustvarijo svojo družino. Ali je še potreba, da govorimo o duševno prizadetem človeku? In če to delamo, ali ne morda iz nekkih ne najbolj poštenih nagibov?

Svetovna zdravstvena organizacija deli duševno prizadete osebe na štiri skupine:

– Laže duševno prizadeti: njihove sposobnosti so znižane do take stopnje, da potrebujejo posebno družbeno skrb v času šolanja in prilagajanje v začetnih fazah zaposlitve. Nato se praviloma asimilirajo v življenje zdravih oseb.

– Zmerno in teže duševno prizadeti: njihove sposobnosti so znižane do take stopnje, da bodo vse življenje potrebovali posebne oblike šolanja in zaposlitve ter pomoč ožje go okolja in širše družbe. Praviloma se zaposlijo v delavnicah pod posebnimi pogoji.

– Težko duševno prizadeti: njihove sposobnosti so znižane do take stopnje, da bodo vse življenje v vseh svojih temeljnih življenjskih funkcijah (hranjenje, gibanje) ostali odvisni od svojega okolja.

Etiologija (vzroki) duševne prizadetosti je danes še zelo neraziskano področje. Sodobna znanost danes lahko odgovori pozitivno le na približno tretjino duševne prizadetosti; pa še pri tej tretjini dobimo odgovor šele takrat, ko je do prizadetosti že prišlo, nimamo pa vpliva, da bi le-to preprečili. V zadnjih letih je bilo odkritih nekaj načinov preprečitve in testov, ki preprečujejo duševno prizadetost. To daje upanje, da bo znanost v perspektivi tudi na tem področju napredovala.

Zaradi takšnega (ne)poznavanja vzrokov velja spoznanje (tega ne navajamo zato, da bi razvijali pesimizem, temveč zaradi objektivnih dejstev): katerim koli staršem, v kateri koli družini se lahko rodi prizadet otrok!

Kljub pomanjkanju znanja o vzrokih za duševno prizadetost le-te lahko razdelimo v tri skupine (to je groba razdelitev za splošno informacijo):

– prenatalni vzroki (pred rojstvom otroka): dednost, genske spremembe, kromosomske aberacije, različne bolezni ali poškodbe matere v času nosečnosti

– natalni vzroki (med rojstvom otroka): to so praviloma poškodbe možganov zaradi pomanjkanja kisika ob kompliciranih porodih

– postnatalni vzroki (po porodu do približno 4. leta otrokove starosti): poškodbe, bolezni, zastrupitve, radiacija, huda vzgojna zanemarjenost.

Večkrat se pojavlja vprašanje glede pogostosti duševne prizadetosti in ali je več ali manj. Različni avtorji (in tudi različne mednarodne organizacije) zaradi različne metodologije navajajo delno različne podatke o številu duševno prizadetih v človeški populaciji. Za našo okvirno informacijo zadostuje podatek, da je med ljudmi tri do štiri odstotke duševno prizadetih; torej so na vsakih 100 ljudi trije do štiri duševno prizadeti. Ali se ta številka z razvojem človeške družbe večja ali manjša? Pri tem pa so si vse raziskave dokaj enotne. Duševna prizadetost se številčno nekoliko povečuje. Pri tem sta navzoča dva nasprotujoča si momenta:



### Z druge olimpiade zavodov SRS

– zaradi poznavanja vzrokov duševne prizadetosti in s tem večje socialne in medicinske prevencije je duševne prizadetosti manj

– zaradi nezdravega življenja (oporečna hrana, voda, zrak, kemijski preparati na vsakem koraku, povečana radiacija) in, kakor se sliši absurdno, je vendar res, zaradi razvoja medicine (medicina danes ohrani pri življenju mnoge novorojence, ki so včasih umirali, a žal večkrat za ceno duševne prizadetosti) je duševne prizadetosti več.

Zaradi navedenih momentov ugotavljamo, da se menja struktura vzrokov duševne prizadetosti. Tako izginjajo nekateri vzroki duševne prizadetosti (npr. fenilketonurija, hipertireozem idr.), pojavljajo pa se drugi. Druga ugotovitev pa je, da je vedno manj lažje in enostavne duševne prizadetosti, vedno več pa težjih oblik prizadetosti s kombiniranimi motnjami. Ta gibanja so dokaj stvarno razložljiva z vzroki, ki povečujejo pogostnost duševne prizadetosti in so bili prej navedeni. Ti vzroki namreč niso enostavni, temveč večplastni in njihova posledica je praviloma težja (kombinirana) prizadetost.

Že v začetku smo navedli, da smo z ekonomsko močjo naše družbe in višjo stopnjo ozaveščenosti o problemu duševne prizadetosti začeli več razpravljati in s tem ustvarjati možnosti za usposabljanje za življenje in delo prizadetih oseb. Kakšno je stanje danes?

Lažje duševno prizadeti se v predšolskem obdobju vključujejo v redne vrtece z zdravimi vrstniki. V šolskem obdobju so vključeni v osnovne šole s prilagojenim programom. Program teh šol, ki imajo status osnovne šole, je prilagojen njihovim dejanskim sposobnostim. Po končani šoli se nekateri zaposlijo, drugi pa se vpišejo v skrajšane ali prilagojene programe srednjega usmerjenega izobraževanja. Do nedavnega z njihovim zaposlovanjem ni bilo večjih težav. Vzporedno z zaposlitvijo pa so se vključili v življenje zdravih oseb in za veliko večino ni ostala skrivnost, da so bili na drugačni šoli; le-to so namreč potrebovali le v določenem delu svojega

življenja. V zadnjih letih pa je postal problem zaposlovanja lažje duševno prizadetih zelo velik. Ob veliki brezposelnosti v naši družbi je postalo skoraj samo ob sebi umevno, da ostajajo absolventi osnovne šole s prilagojenim programom na repu liste čakajočih na zaposlitev. Pri tem pa bi kazalo poudariti, da te osebe sploh niso slabi delavci in da so v delovnih organizacijah z njimi praviloma zadovoljni. Zaradi vedno bolj naraščajoče nezaposlenosti lažje prizadetih oseb (in tudi drugih težje zaposljivih) se v odgovornih forumih vedno bolj pogosto pojavlja misel o ustanovitvi invalidske delavnice za koroško regijo. Le-ta bi uspešno in dokaj kvalitetno rešila problem zaposlovanja te populacije in invalidov sploh. Pri nagibih in odporih za ustanovitev takšne delavnice je prav, da vemo predvsem to, da tovrstne delavnice niso socialni zavodi, temveč ustanove, ki se vzdržujejo z lastnim delom oziroma proizvodnjo.

Zmerno in teže duševno prizadeti se v predšolskem obdobju vključujejo v posebne skupine pri rednih vrtcih. Za šolsko obdobje pa je bil za njih 1978. leta sprejet program delovnega usposabljanja. S tem jim je bila dana temeljna ustavna pravica, to je pravica in obveza do rednega osnovnega šolanja (prilagojenega njihovim sposobnostim). Ta program, ki traja do mladostnikovega 18. oziroma do 21. leta starosti, se izvaja v oddelkih za delovno usposabljanje pri osnovnih šolah s prilagojenim programom in v zavodih za delovno usposabljanje. Po končanem programu se ti mladostniki praviloma vključijo v delavnice pod posebnimi pogoji. Te delavnice so posebni socialni zavodi, ki zmerno in teže duševno prizadetim osebam dajejo zaposlitev (brez statusa delavca; imajo pa status invalida po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb iz leta 1983), nadaljnje usposabljanje in varstvo. Ta oblika družbenega varstva je praviloma eksterna (prizadete osebe prihajajo v delavnico le na delo, bivajo pa v družini, pri sorodnikih, rejnikih ipd.), po potrebi pa tudi interna – zavodska (za osebe, ki nimajo možnosti bivati v domačem okolju).

Za težko duševno prizadete je pri nas dejansko najmanj poskrbljeno. Na razpolago imajo samo možnost, da ostanejo doma (v družini), ali pa se vključijo v ustrezen zavod. V zavodih pa uradno ni zagotovljen (predpisan in s tem financiran) ustrezen program šolanja oz. rehabilitacije. Zaradi tega v strokovnih krogih potekajo intenzivna prizadevanja za nastanek programa za usposabljanje težko duševno prizadetih, ki bi ga nato ponudili izobraževalni skupnosti Slovenije in s tem tudi težko duševno prizadetim osebam omogočili pravico do šolanja. Danes je namreč ta del človeške populacije v naši družbi edini, ki mu je, lahko rečeno, kratena ena temeljnih ustavnih pravic – obvezno osnovno šolanje.

Zavod v Črni je v svojem 20-letnem delu iz zavoda za delovno usposabljanje razvil naslednje vsebine dejavnosti:

– delovno usposabljanje zmerno in teže duševno prizadetih otrok in mladostnikov (135 gojencev)

– osnovno usposabljanje težko duševno prizadetih otrok in mladostnikov (20 gojencev)

– delavnica pod posebnimi pogoji – interna (55 varovancev) – eksterna (15 varovancev)

– preizkus delovne zmožnosti za lažje duševno prizadete pred zaposlitvijo

V zavodu je zaposlen 101 delavec; od tega je več kot tretjina strokovnih delavcev z višjo izobrazbo.

Danes, ko se oziramo na prehojeno pot, na razvoj zavoda, s ponosom ugotavljamo, da je pravzaprav celoten razvoj družbene pomoči za duševno prizadete (razen lažje duševno prizadetih) v Sloveniji nastajal in se oblikoval v času razvoja našega zavoda. Da sta nastajala vzporedno, da enega brez drugega sploh ne bi bilo. Tako so v Črni nastajale praktične izkušnje, ki so oplajale potrebno teorijo in zakonodajo; po drugi strani pa se je že v samem zavodu bogata praksa izkristalizirala v teoretična spoznanja in danes predstavlja kar enega izmed močnih temeljnih kamnov slovenske defektološke teorije. Najbolj bistveni momenti, ki so zavod v Črni dvignili iz povprečja in ga naredili za vzorno institucijo pri nas in se po njih lahko primerja tudi v razvitem svetu, so naslednji:

– zavod je bistveno prispeval k razvoju defektološke teorije pri nas (ob nastajanju programa za delovno usposabljanje, priložnika za skrb za samega sebe in socializacijo in v zadnjem času ob nastajanju programa osnovnega usposabljanja za težko duševno prizadete)

– zavod je prvi v Jugoslaviji razvil obliko bivalne skupnosti za odrasle zmerno in teže duševno prizadete in ob načelih te bivalne skupnosti postavil teoretične temelje za nadaljnji razvoj v Sloveniji in Jugoslaviji

– zavod, ki je po svoje psihiatrična ustanova, je do temeljev razbil staro gledanje na to populacijo in način njihovega življenja: podrl je plotove zaprtosti, prizadete vključil v družbo in življenje zdravih ljudi, duševno prizadetim odprl pot k popolnemu razvoju v skladu z njihovimi sposobnostmi na osnovi velike mere pedagoškega optimizma.

In predvsem pedagoški optimizem je tisto, kar je gradilo in gradi razvoj zavoda kot celote in posameznega delavca v njem. Ta opti-

mizem in upanje se kaže v tem, da ne obupaš pri otroku, ki kaže le osnovne znake življenja – in je njegov nasmeh ugodja po dolgih urah in dnevih trdega dela največja nagrada delavcu; da ne obupaš ob psihomotorično nemirnem otroku, ki ga, kot pravi ljudski pregovor, trije ne bi obdržali – in nato sedi minuto, dve pri miru; da ne obupaš, ko žlica noče in noče najti ust – in morata miniti leto, dve ali še več, da se otrok nahrani sam; da ne obupaš, ko je roka tresoča, nerodna – ko pa gojenec odhaja iz zavoda, visi na razstavi najlepša tapiserija – delo njegovih rok.

Ta optimizem je podrl definicije o duševni prizadetosti izpred 20 in več let, ki so naštevale, česa vse duševno prizadeta oseba ne zmore, in rodil nove, kaj ona zmore. Danes zmerno in teže duševno prizadete osebe kolesarijo, plavajo, hodijo na prireditve, same uporabljajo javna prevozna sredstva, so uspešne pri delu v delavnicah, se zaljubljujejo, zabavajo – skratka, živijo življenje, spodobno človeka na pragu 21. stoletja.

Znana ameriška pisateljica Pearl S. Buckova, ki je tudi sama imela prizadeto hčerko, je zapisala: »Tudi njena pamet ima vso pravico do popolnega razvoja. Mogoče je čisto majhna, pa vendar ima iste pravice kakor ti ali kdo drug. Če ji vzameš pravico do znanja, kolikor bi ga mogla zaobjeti, ji narediš krivico.«

K temu bi lahko dodali samo še to: Duševno prizadeti so sestavni del naše družbe,

kdor tega ne bi dojel, bi bil sam usodno prizadet.



Pri glasbi je najbolj veselo

Milka Tevž

## OSNOVNA ŠOLA JURIČEVEGA DREJČKA

Osnovna šola Juričeva Drejčka Ravne na Koroškem vzgaja in izobražuje učljive duševno prizadete otroke. Pri organizaciji dela smo v šolskem letu 1988/89 upoštevali usmeritve in ukrepe občinske izobraževalne skupnosti glede zagotavljanja programa. Zmanjševali smo število oddelkov podaljšanega bivanja od 5 na 3. Novelirani program življenja in dela osnovne šole s prilagojenim programom smo uvajali od 1. do 4. razreda.

Prostorske razmere so se izboljšale. Prostori po velikosti ne ustrezajo normativom, vendar zagotavljajo učencem normalen enoizmenski pouk. Zelo pogrešamo primerno telovadnico in ob šoli urejene zunanje površine. Za dve šolski uri tedensko imamo v najemu zimski bazen, vse leto pa uporabljamo športne objekte v parku telesne kulture. Novogradnja se vse bolj oddaljuje, zato lahko samo še upamo in čakamo! Opremljenost šole z učno tehnologijo, učili in učnimi pripomočki se iz leta v leto slabša. Zagotovljena sredstva ne zadostujejo niti za pokrivanje sprotih materialnih stroškov in ne omogočajo nobenih nakupov.

V poslovnem letu 1988 je bilo finančno poslovanje oteženo, ker OIS med letom ni zagotavljala dovolj sredstev za redno dejavnost. S skrajnim varčevanjem smo komaj pokrili materialne stroške. Vse leto smo bili na robu likvidnosti. Ob zaključku poslovnega leta smo ugotovili, da dohodek zadošča le za pokritje bruto izplačanih osebnih dohodkov in za 88,6 %

obračunanih prispevkov iz dohodka, popolnoma pa je izpadlo oblikovanje rezervnega sklada in sklada skupne porabe za stanovanjske potrebe.

Šola je obiskovalo 74 učencev, od tega z območja občine Ravne 64 in iz Dravograda 10. Delovalo je 9 oddelkov od 1. do 8. razreda s paralelko v 4. razredu in 3 oddelki podaljšanega bivanja z 29 učenci.

V primerjavi s preteklim šolskim letom se je odstotek vključenih otrok v podaljšanem bivanju zmanjšal od 66 % na 40 %. V podaljšano bivanje je vključeno tudi varstvo vozačev in prehrana učencev.

Socialna struktura in ekonomska preskrbljenost družin je slaba. Poleg tega je treba upoštevati, da je večini teh otrok potrebna stalna pomoč in nadzor pri učenju, za kar starši nimajo dovolj časa in potrpljenja. Tako so otroci več ali manj prepuščeni sami sebi, postajajo vzgojno problematični in vedenjsko moteni. Tem neljubim posledicam se lahko izognemo le, če učence vključimo v podaljšano bivanje, zato smo se trudili ohraniti vsaj nekaj oddelkov.

Posebnost šole so številni vozači (37 učencev ali 50 %), ki se vozijo do 25 km v eno smer in so dnevno odsotni od doma 6 do 11 ur. Na Ravnah in v bližnji okolici živi v času šolanja v rejniških družinah 7 učencev zaradi preoddaljenosti šole od doma in neurejenih družinskih razmer. Stroške prevoza pokriva

OIS, rejnine pa skupnost socialnega skrbstva. Šola pripravlja malice za vse učence. Kosila pripravlja OŠ Prežihov Voranc (34 obrokov), kamor hodijo učenci v spremstvu vzgojiteljev. Za šolsko prehrano je del sredstev prispevala OIS, občinski svet sindikata pa je za 3 mesece zagotovil 13 učencem brezplačne malice. Za regresiranje šolske prehrane bo treba zagotoviti sredstva za oddaljene in socialno ogrožene otroke v okviru mejnih nalog OIS, skupnosti otroškega varstva in socialnega skrbstva oziroma poskrbeti za reden vir sredstev.

Analiza učnega uspeha je pokazala, da so učnovzgojni uspehi dobri. Uspešno je razred izdelalo 73 učencev ali 98,65 %, negativno ocenjen je 1 učenec ali 1,35 %. Uspeh je bil naslednji: 9 odličnih, 32 prav dobrih, 29 dobrih, 3 zadostni in 1 nezadosten. V primerjavi s preteklim šolskim letom se je uspeh izboljšal za 1,18 %.

Učni načrti so predelani in snov utrjena. Opravljene so bile tudi planirane ure dopolnilnega in dodatnega pouka, načrtovane ekskurzije, kulturni, naravoslovni in športni dnevi, delovne akcije in drugo družbeno potrebno delo.

Učenci so sodelovali v organiziranih interesnih dejavnostih, ki so se odvijale od 11,20 do 15,30 ure. Večina učencev dela v najmanj treh dejavnostih. Pri izvedbi 14 programov so sodelovali 3 zunanji mentorji.

Vse dejavnosti so se odvijale v okviru ZPS in

ZSMS. Na kulturnih področjih sta delovala pevski zbor in dramski krožek. Člani folklorne skupine so sodelovali na vseh kulturnih prireditvah na šoli, uspešno nastopali na srečanju učencev OŠ Prežihovega Voranca, OŠ Juričevega Drejčka in gojencev Zavoda za delovno usposabljanje, občnem zboru Društva invalidov Ravne in na slavnostni akademiji Društva invalidov Ravne v počastitev 20. letnice delovanja društva in mednarodnega dneva invalidov. Ob tej priložnosti je izšel bilten, kjer so s svojimi prispevki sodelovale vse socialno-humanitarne organizacije in društva v občini. V avli Družbenega doma so bili razstavljeni izdelki invalidnih oseb in prikazana dejavnost in priznanja za dosežene uspehe v športno – rekreacijski dejavnosti.

Pionirji in taborniki so sodelovali na proslavi za krajevni praznik, nosili kurirčkovo torbico in se udeležili številnih pohodov – dvodnevna pohoda na Obretanovo, po poti sedmih talcev in po Prežihovi poti.

Planinci so na svojih pohodih pridno zbirali žige, opisovali prehojene poti in zato zaslužen prejel bronasti planinski znak pionirja planinca. Uživali so tudi ob komentarju in prikazovanju barvnih diapozitivov Karavank, Kamniških in Julijskih alp ter Andov.

Člani obrambnega krožka so skrbeli za urejenost spomenika sedmih talcev pri Sv. Neži in za ohranjanje tradicij NOB.

Šport je najbolj priljubljena dejavnost. Sodelovali smo na atletskih predstavah v občini, na področnem tekmovanju v športnih igrah OŠ s prilagojenim programom in na republiških športnih igrah. Vestno so vse leto delali in se trudili, da bi tudi letos prejeli priznanje Republiškega centra ŠŠD.

Programi dela so uresničili tudi mladi člani RK, pravilničnega, tehničnega in prometnega krožka.

V tem letu smo ustanovili pionirsko hranilnico, kjer so učenci prizadevno varčevali in prejeli priznanje LB.

Učenci so predstavili svoje likovne in tehnične izdelke na dveh samostojnih razstavah. V okviru družbeno potrebne dela smo pospravljali poljske pridelke, pogozdovale, gojili cvetje, zbirali odpadne surovine ter izvedli več očiščevalnih akcij za lepše in bolj zdravo okolje.

Delovno prakso je letos opravilo 18 učencev 7. in 8. razreda v sedmih OZD (Pralnica, Železarna Ravne, Sonjak, Tekstilna tovarna, Grafika, TRO, Integral Prevalje). Zbrana sredstva za nagrade so učenci porabili za končni izlet. Poklicno se je letos usmerilo 7 učencev. Šolanje bo nadaljevalo v prilagojenem skrajšanem programu kovinske usmeritve 6 učencev, ena deklica se bo usposabljalna na delovnem mestu.

Šola namenja posebno skrb razvoju psihofizičnih sposobnosti učencev. V skrbi za zdravje tesno sodeluje s šolsko ambulanto, kjer so vsi učenci vsako leto sistematično pregledani in zdravljeni, redno obiskujejo zobozdravnika in logopeda. V veliko veselje in zadovoljstvo otrok nam je s pomočjo OZD uspelo organizirati zimsko šolo v naravi na Naravskih ledinah in letno šolo v naravi v Karigadorju, kjer bo v šolskih počitnicah letovalo še 18 otrok.

Letni delovni načrt smo izpolnili in zastavljene cilje dosegli. Šola je dobro vraščena v okolje in dobiva veliko pomoči, za kar se iskreno zahvaljujemo vsem ozdom, sisom, družbenopolitičnim skupnostim, društvom in ustanovam.

Jožica Ovnič

# OSNOVNA ŠOLA MILOŠA LEDINEKA, ČRNA V LETU 1988/89

Osnovna šola Miloša Ledineka ima poleg centralne šole v Črni še tri podružnične šole, in sicer v Javorju, Koprivni in v Žerjavu. Njen šolski okoliš je zelo velik, zato se na centralno šolo vozi vsak dan še 80 učencev. Kljub velikemu okolišu pa število učencev v zadnjih letih stagnira oz. celo upada (predvsem v Koprivni in Javorju).

V tem šolskem letu smo imeli na centralni šoli v 16 oddelkih 355 učencev, na podružničnih šolah pa v 5 oddelkih 46 učencev, skupno torej v 21 oddelkih 401 učenca. Poleg tega smo imeli organizirana še polovična oddelka podaljšanega bivanja.

Kljub številnim problemom, ki so se pojavljali skozi vse šolsko leto, smo uspeli letni delovni načrt zadovoljivo uresničiti in smo dosegli naslednje uspehe:

#### Učni uspeh:

| ČRNA        |         |         |            |         |        |
|-------------|---------|---------|------------|---------|--------|
| 1. do 4. r. | 8 odd.  | 155 uč. | 153 pozit. | 98,7 %  | 2 neg. |
| 5. do 7. r. | 6 odd.  | 159 uč. | 153 pozit. | 96,2 %  | 6 neg. |
| do 8. r.    | 2 odd.  | 41 uč.  | 40 pozit.  | 97,6 %  | 1 neg. |
| 1. do 8. r. | 16 odd. | 355 uč. | 146 pozit. | 97,46 % | 9 neg. |

#### PODRUŽNICE

|          |             |        |           |         |        |
|----------|-------------|--------|-----------|---------|--------|
| Javorje  | 2 komb.odd. | 7 uč.  | 7 pozit.  | 100 %   | 0 neg. |
| Koprivna | 1 komb.odd. | 5 uč.  | 4 pozit.  | 80 %    | 1 neg. |
| Žerjav   | 2 komb.odd. | 34 uč. | 32 pozit. | 94,1 %  | 2 neg. |
| SKUPNO   | 5 komb.odd. | 46 uč. | 43 pozit. | 93,47 % | 3 neg. |

Skupni učni uspeh je 97 % in je boljši kot v lanskem šolskem letu.

Osnovnošolsko obveznost je letos zaključilo 46 učencev, od tega 41 v 8. razredu, 5 učencev pa v nižjih (1 učenec v 7., 4 učenci pa v 6.) od skupno 47 vpisanih pred 8 leti. Generacijski uspeh je 85,1 %. Vsi učenci, ki so zaključili osnovnošolsko obveznost v osmem ali v nižjih razredih, razen enega, so se tudi vpisali v programe srednjega usmerjenega izobraževanja.

Med temi je bilo kar 14 učencev odličnih, 10 pa vseh osem let: Sandra Grabner, Nena Pečovnik, Tomaž Plesec, Manja Šjpek, Eva Vrčkovnik, Andraž Vodovnik, Tomaž Steharnik, Sebastjan Štruc, Mojca Petrič in Petra Lesjak. Vsem čestitamo!

Med vsemi učenci je bilo 126 odličnih (31,4 %), 115 prav dobrih (28,7 %), 94 dobrih (23,4 %), 54 zadostnih (13,5 %) in 12 nezadostnih (3 %). Vsi odlični učenci so prejeli zlate značke oz. medalje Bratov Ribar.

Boljši učenci so bili vključeni v dodatni pouk (38 učencev), fakultativni pouk srbohrvaškega in nemškega jezika (22 učencev), različne interesne dejavnosti, kjer so lahko še dodatno razvijali svoje sposobnosti. Zadnja leta namenjamo več pozornosti nadarjenim učencem in prav je tako! V prihodnje morajo biti še bolj deležni pozornosti in skrbi celotne družbe, saj je to tisti intelektualni potencial, ki je gonilo razvoja in napredka vsake družbe.

Slabšim učencem smo pomagali na najrazličnejše načine (medsebojne pomoči), predvsem pa z vključevanjem v dopolnilni pouk, ki ga je obiskovalo okrog 100 učencev. Mnogim učencem je to pripomoglo k boljšemu učnemu uspehu ali vsaj k zadostnemu.

Nekaj vidnih uspehov, ki so jih dosegli naši učenci ob pomoči učiteljev in drugih sodelavcev:

– občinskega tekmovanja iz angleškega jezika se je udeležilo 10 učencev v 8. razredu, 2. in 3. mesto sta dosegli Sandra Grabner in Eva Vrčkovnik.

– sodelovanje na občinskem tekmovanju Kaj več ob prometu je prineslo našim učencem 4. mesto

– občinskega tekmovanja iz vesele šole se je udeležilo 26 učencev, dve učenki, Andreja Polajner iz 3. in Silva Kos iz 7. razreda, pa sta se uvrstili na republiško tekmovanje

– na občinskem tekmovanju iz matematike je izmed 10 učencev dosegla najboljši rezultate Silva Kos iz 7. razreda in se uvrstila na republiško tekmovanje

– poleg tega so se naši učenci udeležili še občinskega tekmovanja iz SLO in DS, likovnega srečanja v Radljah, tekmovanja mladih tehnikov v Koprju, fizikalnega tekmovanja, kjer so prav tako dosegali solidne uspehe

– ne smem pozabiti poudariti, da so bili naši učenci zelo uspešni na vseh športnih tekmovanjih in naše ŠŠD je prejelo zlato plaketo za to šolsko leto

– skozi vse leto sta aktivno delovala dva pevski zbora, pionirski in predvsem mladinski, ki sta nastopala na različnih prireditvah in proslavah v kraju, občinski reviji in MPZ še na samostojnem koncertu ob dnevu OF in 1. maju v Črni. Prav tako so se pevci MPZ udeležili množičnega nastopa na celjskem mladinskem festivalu v Celju, kar je bila največja nagrada za letoletno trdo delo

– omeniti moram tudi ritmično oz. plesno skupino Balestra, ki samostojno pripravlja program in nastopa na številnih šolskih prireditvah. Skupino vodijo dekleta višjih razredov (Maruša Pušnik, Manca Jug, Anita Kumer in Petra Lesjak) in za njihovo ustvarjalno delo jih je pohvalil tudi učiteljski zbor. Hkrati pa gre zahvala tudi staršem teh otrok, ki so sodelovali s šivanjem dresov oziroma oblek

– med najbolj uspešne interesne dejavnosti lahko vsekakor štejemo lutkovni krožek, ki se je z igrico Taca muca prebil vse do republiškega tekmovanja in bil izbran za gostovanje v Lutkovnem gledališču Ljubljana. Po šolah in vrtcih vse do Radelj so odigrali 17 predstav, nato pa so pripravili še igrico Pokvarjene počitnice (5 predstav). Mentorica Mavčevi s šole in zunanji sodelavki Joži Praprotnik čestitam!

Poleg Praprotnikove je še več drugih zunanjih mentorjev in delavcev uspešno dopolnjevalo

naše delo v različnih kroških, klubih ali kako drugače: T. Topolič v krožku za varstvo živali, M. Stern pri pouku nemškega jezika, M. Žagar kot trener odbojke, Alojz Keup in F. Pumpaš pri tekačih, J. Plesec kot trener alpincev, L. Šteharik pri namiznem tenisu, J. Modrej v šahovskem krožku, Sušnik, vodja računalniškega centra v Rudniku Mežica, je našim učencem posredoval osnovna znanja iz računalništva, postaja milice Črna, kot sodelavci pri opravljanju kolesarskih izpitov, GD Črna – pomoč pri pripravi in izvedbi obrambnega dne ter splošno pomoč šoli, strelska družina pri obrambnem dnevu, J. Sorčan kot mentorica šiviljskega krožka, trenerji NK Peca. Vsem hvala za prispevek k vzgoji mladega rodu!

Posebna zahvala še vsem tistim iz DO in iz kraja, ki ste kakorkoli pripomogli, da smo na šoli lažje uresničili zadane naloge in postorili ali obnovili nekaj najnujnejših stvari mimo skopo odmerjenih sredstev.

Z okoljem in starši smo uspešno sodelovali v sestavi staršev, svetu šole, na govorilnih urah in roditeljskih sestankih. Želimo si še več tega, da bo naše delo še uspešnejše.

Učenci so spoznavali življenje tudi na naravoslovnih, kulturnih dnevih, pri družbeno koristnem delu, na ekskurzijah itd.

Učencem, ki so že tako zaprti med nedrja gora in oddaljeni od kulturnih središč, smo v goste povabili posameznike in skupine od drugod, da je bilo naše življenje vsaj malo bolj pestro. V tem letu smo se srečali s pesnikom in igralcem Tonetom Kuntnerjem ob podelitvi bralnih značk, ogledali smo si predstavo raven-skih srednješolcev SŠTNPUVZZ, prisluhnili pevki Simoni Weiß, uživali ob harmonikarjih KUD Gozdarstvo Črna, učence 8. razredov smo popeljali v Ljubljano v Cankarjev dom na koncert simfoničnega orkestra, kar je bilo zanje veliko doživetje.

Poleg tega so si učenci ogledali devet filmskih predstav, pripravili zaključno prireditev šole, povezano s sprejemom v ZSMS in RK, ob dnevu JLA so se srečali z vojaki...

Na končnih ekskurzijah so si lahko ogledali lepote naše ožje in širše domovine. Velik del sredstev za vse to so seveda morali prispevati starši, kar precej denarja pa so prislužili tudi učenci sami z delovnimi in zbiralnimi akcijami. Naj omenim le, da smo v dveh zbiralnih akcijah zbrali več kot 17.000 kg papirja, nekaj tisoč steklenic, učenci 8. razredov pa so bili prvi v Sloveniji pri prodaji 7D in Večera.

Na naravoslovne dneve smo vabili tudi zunanje sodelavce, ki so jih učenci poslušali z velikim zanimanjem. Z njimi so učenci tudi gobarili, spoznavali vrste energije in električno omrežje, obiskali Potočko zijalko na Olševi, na bližnjih kmetijah so si lahko ogledali pridelavo hrane. Poleg številnih dejavnosti ob pouku smo si prizadevali organizirati tudi zimsko šolo v naravi. Zaradi slabih snežnih razmer je nismo mogli izvesti na Slemenu, kakor smo skupno s starši načrtovali in zbirali sredstva.

Izvedli pa smo tridnevno pevsko šolo na Slemenu, za kar se je posebej zavzel učitelj glasbe Berložnik s pomočjo nekaterih dobrotnikov v kraju.

V septembru bodo odšli na letno šolo planjanja učenci bodočih 4. razredov.

Ob padanju standarda je staršem vse težje plačevati nenehne izdatke, to se prav tako pozna pri številu malic in kosil v šoli. Letos je malicalo v Črni 310 učencev, kosila pa je imelo povprečno 40 učencev. Najbolj ogroženim učen-

cem smo uspeli del prehrane tudi regresirati iz sredstev tozda Gozdarstvo Črna (za otroke njihovih delavcev) dotacij občinskega sindikata (3 mesece za 30 učencev) ter sredstev OIS.

Prav tako je postal velik strošek prevoz otrok, ki so od šole oddaljeni manj kot 4 km, saj morajo na primer starši iz Žerjava do Črne mesečno plačati (junij) 150.000 din za vozovnico. Za obvezno prešolane učence pa prevoz plačuje OIS.

Da bi starše vsaj malo razbremenili, smo izvedli ponovno akcijo zamenjave učbenikov. Starši so prispevali le 30 % cene, da bomo lahko dotrajane učbenike dokupili in kompletirali. Ta del so lahko plačali tudi v dveh obrokih. Tudi MK je omogočila nakup šolskih potrebščin in delovnih zvezkov v več obrokih, in to že v juniju.

V skrbi za zdrav razvoj otrok smo tesno sodelovali tudi s KZD Ravne, prav tako pa za šolo in učence veliko pomeni nova zobna ambulanta, kjer ob strokovni pomoči zobozdravnika naši učenci pridobivajo osnovne higienske navade, saj je bilo v Črni to dolga leta zanemarjeno.

Kadrovska zasedenost na šoli je ustrezna, vsi predmeti, razen zemljepisa v 8. razredu in biologije v enem 7. razredu, so bili strokovno zasedeni. Vsi učitelji imajo opravljen strokovni izpit. Na šoli smo imeli od februarja tudi pripravnico–študentko OIS, v novem šolskem letu pa bomo pripravništvo nudili predvidoma še dvema absolventkama PA Maribor.

V tem šolskem letu je bilo na šoli skupno zaposlenih 51 delavcev, nekaj samo za polovičen delovni čas. Od tega je pedagoških in strokovnih delavcev 35 (30 na centralni šoli v Črni in 5 na podružnicah).

Z upokojitvijo tajnice smo zmanjšali število de-

lavcev v administraciji, ob ostalih upokojitvah smo opravili tudi nekaj notranjih prerazporeditev. Prizadevamó si naše delo čim bolj racionalizirati in enakomerno porazdeliti. Naše nadaljnje delo in planiranje pa bo odvisno še od mnogih zunanjih dejavnikov, za katere trenutno še ne vemo (nacionalni program,...).

Vse leto smo opozarjali na problem slabšanja materialnega položaja šole. Ne moremo tekoče vzdrževati stavbe, učilnice (vsaj nekatere), hodniki in sanitarije so nujno potrebni beljenja predelave, da bo zadoščeno vsaj minimalnim sanitarno higijenskim predpisom.

Potrebovali bi boljše tehnično delavnico, kuhinja je v nezavidljivem stanju.

Slabša se opremljenost s sodobnimi učili (računalniška oprema za pouk...), stara učila pogosto že odpovedujejo. Prav tako bi si želeli več strokovne literature in dodatnega izobraževanja za delavce, vemo pa, da so seminarji in ostali stroški že zelo visoki.

Upamo, da se bo stanje ob ukinjenih interventni zakonodaji in višji prispevni stopnji le izboljšalo, saj je nevzdržno in žalostno, da se moramo na šolah vse prevečkrat ukvarjati z materialno osnovo.

Naše delo mora v prvi vrsti postati kvalitetno načrtovanje dela in kvalitetno delo samo, temeljita priprava otrok na življenje in delo v 21. stoletju.

Da bomo lahko to svoje temeljno poslanstvo dobro opravljali, moramo imeti tako materialno osnovo, ki bo to omogočala. Ne more in ne sme se skrb in obveza za prihodnost naroda in prihodnjih rodov ustaviti pri nesistemskih rešitvah in denarju, kar povzroča splošno nejevoljo.

Le družba, ki ceni znanje, delo in ustvarjalne ljudi, ima prihodnost!

Karel Potočnik

## DELO OSNOVNE ŠOLE FRANCA PASTERKA – LENARTA, MEŽICA

Osnovna šola Franca Pasterka–Lenarta Mežica vključuje učence iz krajevne skupnosti Mežica in zaselkov Plat, Lom, Breg, Polena, Podkraj in Onkraj Meže.

V tem šolskem letu smo imeli v 18 oddelkih 470 učencev ali povprečno 26,1 učenca na oddelk. V dopoldanskem času so imeli pouk učenci od 5. do 8. razreda ter po en prvi in drugi razred. Učenci razredne stopnje od 1. do 4. razreda so imeli pouk v izmenah – teden dopoldne, teden popoldne. Pesti nas veliko pomanjkanje šolskih prostorov, zato so imeli trije oddelki pouk popoldne, v prostorih rudarske šole pa smo imeli oddelk razrednega pouka. Ta prostor na rudarski šoli nam je zelo dragocen, kajti brez tega razreda bi imela učenka 1. razreda, ki je oddaljena od šole 9 km, pouk tudi popoldne, to bi pa povzročilo dodatne organizacijske, predvsem pa finančne težave. V polletju smo imeli polno obliko podaljšanega bivanja od 11.20 ure do 15.30 ure, v drugem polletju pa smo imeli samo še polovično obliko dela v oddelku podaljšanega bivanja. Oddelk smo skrčili zaradi manjšega števila

učencev, manj učencev pa je bilo zaradi večjega deleža, ki ga morajo starši plačevati za podaljšano bivanje. Zaradi skrajšane oblike dela v oddelku podaljšanega bivanja tudi nismo mogli uresničiti vseh smotrov. Na šoli je zaposlenih 37 delavcev. Poleg 24 pedagoških delavcev je na šoli zaposlenih še: šest snažilk, dve kuharici, tajnica, računovodkinja, pedagoginja, hišnik in ravnatelj. Zaradi krčenja programa občinske izobraževalne skupnosti smo morali ukiniti vodstvo šolske prehrane. Zaradi povečanega normativa čiščenja nismo imeli viška snažilk, ker so že zaposlene delavke nekaj prostorov čistile v nadurni obveznosti.

Večji prispevek za malico in kosilo je povzročil, da se je za malico odločilo le 80 % učencev (v preteklih letih nikoli pod 95 %), za kosila pa samo 10 % učencev (v preteklih letih najmanj 20 %). Ukinitve vodstva šolske prehrane in odjave šolske prehrane nas skrbijo, saj bo pomanjkanje tople in kvalitetne šolske prehrane v daljšem času povzročilo pri učencih določene bolezenske motnje. Mislimo, da bi nam družbeno okolje mo-



OŠ Mežica – kulturna dejavnost

ralo bolj pomagati, da bi vsi učenci imeli kvalitetno in toplo šolsko prehrano za sprejemljivo plačilo.

Od septembra 1988 dalje so ukinjeni tudi regresi za prevoze učencev, ki so od šole oddaljeni manj kot 4 km. Ti učenci stanujejo na Torčevi žagi in Marholčah; zanje se bojimo, da bodo morali obiskovati šolo peš ob tako ozki, prometni in nevarni cesti. S šolskim vozilom smo vozili šest učencev iz zaselkov Lom in Plat. Tak način prevoza učencev je razmeroma poceni, zato bi ga morali še kje posnemati, kajti najeta zasebna in družbena vozila so zelo draga.

Učni uspeh je zadovoljiv, saj je 96,17 % učencev napredovalo (lani 96,36 %), en učenec 8. razreda pa še lahko opravi popravni izpit. Uspeh v 7. razredu je najslabši, dejstvo pa je, da od osmih negativnih učencev kar pet konča šolsko obveznost. Pri nekaterih učencih opažamo upadanje motivacije za učenje in bojimo se, da je v naši družbi znanje tako malo cenjeno, kar bo imelo lahko zelo daljnosežne posledice. Letos nas je posebno veselilo, da je kar 18 učencev zaključilo 8. razred z odličnim uspehom. Odličnim učencem 8. razreda Simoni Pečnik, Meliti Mavrič, Petri Krajnc, Aleksandru Mlinšku, Petri Sveršina, Janji Ulcej, Danijeli Dretnik, Neli Maze, Janezu Paradižu, Davorinu Moriju, Urošu Podovšovniku, Lovru Pratnekarju, Matjažu Krumpačniku, Hermini Dlopst, Nataši Perkljč, Primožu Pustoslemšku, Poloni Bivšek in Tatjani Oprešnik smo na zaključni slovesnosti podelili knjižne nagrade.

Učni uspeh po razredih pa je naslednji:

| Razred | št. učen. | število  |               | %    |
|--------|-----------|----------|---------------|------|
|        |           | pozitiv. | negativ.      |      |
| 1.     | 58        | 58       | –             | 100  |
| 2.     | 45        | 44       | 1             | 97,8 |
| 3.     | 60        | 60       | –             | 100  |
| 4.     | 62        | 62       | –             | 100  |
| 5.     | 55        | 49       | 6             | 89,1 |
| 6.     | 68        | 66       | 2             | 97,1 |
| 7.     |           | 68       | 60            | 88,2 |
| 8.     | 54        | 53       | 1 (popr. iz.) | 98,1 |
| učen.  | 470       | 452      | 18            |      |
| %      |           | 96,17    | 3,83          |      |

V interesne dejavnosti na šoli je bilo vključenih 84 % učencev, izven šole pa 42 %. Učenci imajo široke možnosti izbire, saj lahko obiskujejo naslednje dejavnosti:

**ŠOLSKO ŠPORTNO DRUŠTVO ŠTALEKAR** – odbojka, namizni tenis, atletika, košarka, nogomet, moderna in športna gimnastika, smučanje, šah, strelstvo, taborništvo in planinstvo. ŠSD že nekaj let dobiva zlato republiško plaketo za organiziranost in delo na šoli. Mladi atleti so ekipni občinski prvaki, posamezniki pa so dosegli nekaj sijajnih rezultatov na večjih tekmovanjih (v Ljubljani in Andori sta zelo dobre rezultate dosegla Anita Mežnar in Matjaž Krumpačnik). Pri ŠSD še vedno pogrešamo dobre mentorje iz športnih društev, ki bi še bolje delali z našim mladim.

**MLADINSKO KULTURNO-UMETNIŠKO DRUŠTVO** – recitacijski, likovni, literarni, lutkovni, folklorni krožek, šolski radio ter otroški in mladinski pevski zbor. Zelo uspešna sta pevka zbor, ki sodelujeta na vseh prireditvah na šoli in krajevni skupnosti, uspešno pa sta nastopila tudi na občinski in regijski reviji pevskih zborov. Ob koncu leta, za krajevni praznik in ob slavnostni seji skupščine občine so pevci, plesalci, glasbeniki in recitatorji pripravili prisrčne programe, za katere smo dobili pisna priznanja.

**KLUB MLADIH TEHNIKOV** – modelarski, maketarski, foto, elektrotehnični, računalniški, kolesarski, biološki, ročnodelski krožek in pionirska hranilnica. Pionirska hranilnica je že vsa leta vzorno vodena, pa tudi ostali krožki solidno delajo. Tehnično področje bi želeli še bolj razviti, vendar nam primanjkuje dobrih tehničnih strokovnjakov iz gospodarstva.

Na šoli zelo uspešno delujejo tudi organizacije učencev (PO, ZSMS, MRK, šolska skupnost), ki dobro skrbijo za dobro počutje in organiziranost učencev.

V letošnjem letu nam je uspela preureditev kotlovnice na kurjenje z zemeljskim plinom, tako da nismo več odvisni od neredne dobave kurilnega olja.

Terezija Jaser

### KO JE ČLOVEK MLAD

Dokler si mlad,  
plavaš visoko nad oblaki,  
ne vidiš zla in ne gorja,  
kaj mar ti je za drugo vse.

Ko ves žariš od hrepenenja,  
ti zdravje vsako  
mišico napenja,  
veliko hočeš  
od življenja še.

A kaj kmalu,  
preden se zaveš,  
lahko se vse zasuče,  
saj nihče ne ve,  
kdaj nit življenja pretrga se.

Če si bolan,  
željo imaš le eno,  
ozdraveti si želiš  
za vsako ceno.

A ko dano ti je,  
da živel še en čas  
boš na tem svetu,  
hvaležen bodi  
za vsako uro preživetu.

Ob koncu šolskega leta smo se vključili tudi v akcijo zagotovitve učbenikov za prihodnje šolsko leto. Z obstoječim bogatim šolskim fondom in hitro akcijo smo za jesen zagotovili vsem učencem učbenike in delovne zvezke s popustom do 60 % redne cene.

Težko čakamo na dograditev šole, kajti po vrstnem redu smo za osnovno šolo na Prevaljah. Zavedamo se, da je to v sedanjih razmerah zelo oddaljen cilj, upamo pa, da bosta naša družba in okolje le dojeli, da je vlaganje v znanje najpomembnejša in najracionalnejša naložba za človeštvo 21. stoletja. Oprema učilnic je zelo pomanjkljiva, manjka nam mnogo učil. Učilnice so klasično grajene in pomanjkljivo opremljene (šola je bila zgrajena leta 1926). Najbolj pomanjkljiva je oprema v učilnicah za fiziko, kemijo, biologijo, glasbeno vzgojo, tehnični pouk in šolska knjižnica. Nismo tudi primernega prostora za šolsko pedagoginjo, podaljšano bivanje pa itak lahko organiziramo šele po četrty učni uri, ko izpraznimo učilnico.

Slabo materialno stanje osnovnega šolstva je pripeljalo tako daleč, da ne moremo misliti na nobeno prepotrebno tekoče vzdrževanje stavbe ali na nobeno nabavo učil. Skrbi nas tudi skokovito naraščanje fiksnih materialnih stroškov (ogrevanje, energija, živila), kar povzroča nenehne likvidnostne težave (računov že več mesecev ne moremo plačevati v zakonitem roku). Žalostno sliko sta pokazala tudi zaključni in periodični račun, kjer nismo mogli vložiti niti dinarja v sklade.

Temeljna pomanjkljivost sedanjega trenutka je ta, da smo učitelja odtegnili od učnega procesa v nenehno iskanje eksistenčnih možnosti. Učitelji in učenci potrebujemo pedagoški mir, ustanovitelj obvezne osnove šole pa mora odgovorno skrbeti za nemoteno delo šole.



Ivan Kušnik

# OSNOVNA ŠOLA FRANJA GOLOBA PREVALJE V LETU 88/89

Učni uspeh na centralni šoli

| Razred | štev. učencev | izdelali | %    | niso izdelali | %   |
|--------|---------------|----------|------|---------------|-----|
| 1.a    | 24            | 24       | 100  | —             | —   |
| 1.b    | 25            | 25       | 100  | —             | —   |
| 1.c    | 24            | 24       | 100  | —             | —   |
| 2.a    | 25            | 25       | 100  | —             | —   |
| 2.b    | 21            | 21       | 100  | —             | —   |
| 2.c    | 24            | 23       | 95,8 | 1             | 4,2 |
| 3.a    | 21            | 21       | 100  | —             | —   |
| 3.b    | 23            | 23       | 100  | —             | —   |
| 3.c    | 23            | 22       | 95,6 | 1             | 4,4 |
| 4.a    | 28            | 28       | 100  | —             | —   |
| 4.b    | 30            | 28       | 93,3 | 2             | 6,7 |
| 4.c    | 26            | 26       | 100  | —             | —   |
| 5.a    | 29            | 28       | 96,5 | 1             | 3,5 |
| 5.b    | 29            | 29       | 100  | —             | —   |
| 5.c    | 28            | 28       | 100  | —             | —   |
| 6.a    | 32            | 29       | 90,6 | 3             | 9,4 |
| 6.b    | 30            | 27       | 90   | 3             | 10  |
| 6.c    | 29            | 29       | 100  | —             | —   |
| 7.a    | 29            | 29       | 100  | —             | —   |
| 7.b    | 28            | 28       | 100  | —             | —   |
| 7.c    | 31            | 31       | 100  | —             | —   |
| 8.a    | 25            | 25       | 100  | —             | —   |
| 8.b    | 26            | 26       | 100  | —             | —   |
| 8.c    | 27            | 27       | 100  | —             | —   |
| 8.č    | 26            | 26       | 100  | —             | —   |
| 663    |               | 652      | 98,3 | 11            | 1,7 |

PODRUŽNIČNE ŠOLE

Leše

| Razred | štev. učencev | izdelali | %    | niso izdelali | %   |
|--------|---------------|----------|------|---------------|-----|
| 1.     | 5             | 4        | 80   | 1             | 20  |
| 2.     | 10            | 10       | 100  | —             | —   |
| 3.     | 6             | 6        | 100  | —             | —   |
| 4.     | 8             | 8        | 100  | —             | —   |
| 29     |               | 28       | 96,5 | 1             | 3,5 |

Holmec

| Razred | štev. učencev | izdelali | %   | niso izdelali | % |
|--------|---------------|----------|-----|---------------|---|
| 1.     | —             | —        | —   | —             | — |
| 2.     | 7             | 7        | 100 | —             | — |
| 3.     | 7             | 7        | 100 | —             | — |
| 4.     | 5             | 5        | 100 | —             | — |
| 19     |               | 19       | 100 | —             | — |

Šentanel

| Razred | štev. učencev | izdelali | %   | niso izdelali | %   |
|--------|---------------|----------|-----|---------------|-----|
| 1.     | 4             | 4        | 100 | —             | —   |
| 2.     | 2             | 1        | 50  | 1             | 50  |
| 3.     | 3             | 3        | 100 | —             | —   |
| 4.     | 4             | 4        | 100 | —             | —   |
| 13     |               | 12       | —   | 1             | 7,7 |

## IZREKI O ŽENAH

Žena lahko postane moškemu prijatelj samo po tem vrstnem redu: najprej znanca, potem ljubica, a šele nato prijatelj.

ČEHOV

Ženi, ki ima svoj poklic, ni potreben mož, zadostuje ji ljubimec.

Alfred CAPUS

Na centralni šoli smo imeli še dva oddelka podaljšanega bivanja. Oddelka za odrasle Delavska univerza Ravne letos ni organizirala.

Izpeljali smo zimsko in letno šolo v naravi. Zimsko šolo v naravi, za učence 5. razredov, smo tudi letos organizirali na Grmovškovem domu. Zaradi pomanjkanja snega je druga skupina imela nekoliko okrnjen program. Letno šolo v naravi smo organizirali v karigadorju za učence 4. razredov. Tako zimsko kot letna šola v naravi sta se pokazali za zelo uspešni. To pa je gotovo odtehtalo stroške, ki so bremenili starše. Da smo šolo v naravi lahko kvalitetno izpeljali, smo pritegnili k sodelovanju zunanje sodelavce oziroma mentorje Bogdana Sovinca, Majo Marin, Stefana Peršaka, Jožeta Rahtena, Matejo Volk in Nado Kadiš. Tudi Zveza za telesno kulturo občine se je vključila v šolo v naravi s tem, da nam je pokrila stroške za dva vaditelja smučanja.

Učenci 3. razredov so v juniju opravljali kolesarski izpit. Pri praktični vožnji so bili nepogrešljivi miličniki Postaje milice Ravne. Zaradi gostjšega prometa na Prevaljah nas resno skrbi varnost učencev, ki se pripravljajo na kolesarski izpit.

Fakultativni pouk nemškega jezika je obiskovalo 35 učencev.

## Dejavnosti ob pouku

Večina učencev je bila vključenih v prostovoljne dejavnosti. Otroški pevski zbor pod vodstvom Marjane Dretnik je med najboljšimi v občini. Klub OZN se je uvrstil na republiško tekmovalje v Bohinju, kjer je pod mentorstvom Dušana Tinte zasedel odlično 3. mesto. V ekipi kluba OZN so tekmovali učenci Sašo Pačnik, Andrej Verček in Maja Potočnik. Učenka Aleksandra Vrhovnik se je udeležila srečanja 22 mladih pesnikov Slovenije v Ljubljani. Poleg

Milana Ročnika je mentorstvo čebelarkega krožka prevzel še Rajko Jelenko.

Gasilski krožek redno dela že vrsto let. Tudi letos se je udeležil republiškega srečanja mladih gasilcev.

Ob 10. obletnici Komunalnega podjetja na Prevaljah sta proslavo pripravili naša folklorna skupina in recitacijski krožek. V športu so najboljše rezultate dosegli v odbojki in streljanju z zračno puško.

Vključili smo se v raziskovalno dejavnost in pripravili 5 raziskovalnih nalog z naslednjimi temami in mentorji: Oskrba psov in mačk v zasebnih hišah na Prevaljah – mentor Helena Potočnik–Gostenčnik, Ugotavljanje onesnaženosti s pomočjo lišajev – mentor Dragica Brožnik, Širjenje onesnaženosti zraka v mestu – mentor Mateja Tevž, Pustni običaji na Prevaljah – mentorici Iva Potočnik in Olga Rogina, Dediščina preteklosti – mentor Zvone Robar. Z raziskovalnimi nalogami so se učenci seznanili z metodologijo proučevanja, raziskovanja, zbiranjem podatkov, primerjanjem in povzemanjem. Pri tem naj bi bilo osnovno vodilo, da so to naloge učencev samih, seveda pod vodstvom mentorjev.

Svoje delo je zelo razširila šolska hranilnica. Ob današnji inflaciji ravno šolska hranilnica pomaga učencem zbirati sredstva za šolo v naravi, ekskurzije, izlete in podobno, saj so svoja sredstva z vezavo še oplemenitili.

Učenci so tekmovali za bralno značko in osvojili 175 Suhodolčanovih, 219 Prežihovih, 85 cibabnovih in 12 Gašperjevih bralnih značk. Opažamo, da število bralcev upada. Zato bo treba v prihodnje ponovno spregovoriti o bralni znački, morebitni spremembi in osvežitvi, nakupiti novejša, privlačnejša knjige.

Učenci so tekmovali še za prometno in športno značko, zbirali star papir, oblačila, raznašali vabila za referendum itd.

## Šola in okolje

Ob 60-letnici rojstva pisatelja Leopolda Suhodolčana je bila v Zireh proslava z odkritjem spominske plošče. Prireditve se je udeležila delegacija naše šole in pripravila samostojno proslavo.

Ugotavljamo, da se šola čedalje uspešneje



Računalniški krožek

in tudi vedno bolj nujno povezuje z okoljem. Le tako lahko primerno uresničuje vse vzgojno-izobraževalne smotre. Tako so naše učence povsod toplo sprejeli, ko so iskali informacije in gradiva za raziskovalne naloge. Pri organizaciji naravoslovnih dni je vse razumevanje pokazala Železarna Ravne, TOZD Energija, kjer so učence izredno lepo sprejeli in jim dali bogate strokovne informacije. Letos smo izpeljali naravoslovni dan tudi s Kmetijsko zadrugo TRATA, tudi zelo uspešno. Že kar utečeno je sodelovanje s Koroškim zdravstvenim domom pri zdravstveni vzgoji, zobozdravstveni vzgoji, preventivi in tekmovanju v zobni higiji.

Večina delovnih organizacij nam priskoči na pomoč pri uresničevanju naših smotrov in ciljev.

Tozd TRO Prevalje nam je tudi letos omogočil, da smo lahko kupili in podelili Ribarjeve značke vsem odličnim učencem. Učencem osmih razredov, ki so bili odlični vseh osem let obveznega šolanja, pa je tovarna Lek Prevalje v sodelovanju s krajevno skupnostjo predstavila nove obrate tovarne in jih pogostila.

Nenehno sodelujemo s kulturnimi dejavnostmi v kraju, pomagamo pri organizaciji Jesenskih

srečanj, najrazličnejših prireditev v kraju, pa tudi do vrha Uršlje gore.

V tem šolskem letu smo ustanovili s šolsko svetovalno službo Posvetovalnico za starše, ki je bila ugodno sprejeta.

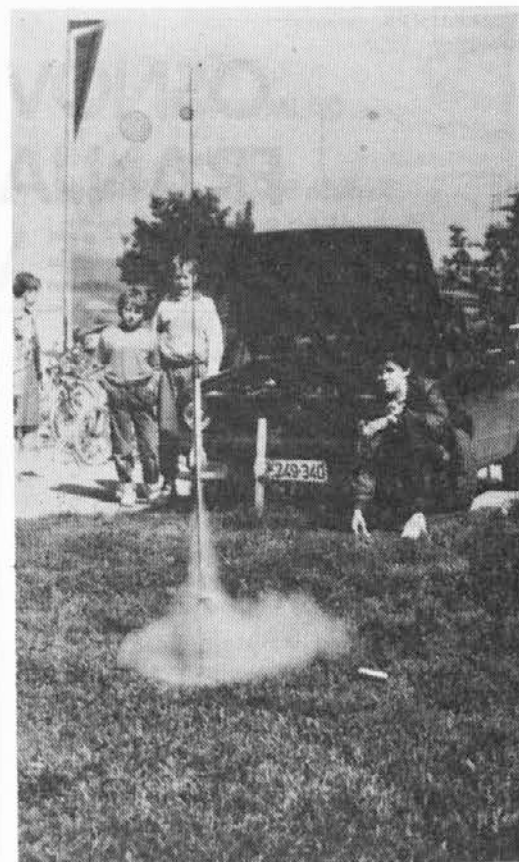
Namesto tradicionalne zaključne prireditve smo letos ob koncu šolskega leta pripravili odprti dan šole. Starši so lahko prisostvovali pri pouku, krožkih, zvečer pa se je tudi dan zaključil v Družbenem domu s koncertom, na katerem so sodelovali glasbeni gostje iz Mežice.

#### Prizidek šole

Nadaljujemo z gradnjo prizidka šole. Zaradi visoke inflacije cene materiala in storitev vrto-glavo naraščajo. Zbiranje denarja pa nikakor ne dohaja podražitev, zato letos prizidka ne bomo dokončali. Zbralo se je okrog 1,5 milijarde dinarjev, kar pa daleč ne zadošča za dokončanje in opremo.

Ker se je letos precej spremenil odnos do družbenih dejavnosti v pozitivnem smislu, lahko pričakujemo, da bomo v doglednem času tudi ta objekt dokončali.

Za vsa zbrana sredstva se gradbeni odbor vsem delovnim organizacijam najlepše zahvaljuje in se priporoča za naprej.



#### 3, 2, 1, 0...

Uspeh šole v celoti je dober. Od 18 učencev, ki razreda niso izdelali, jih je pet zaključilo šolsko obveznost v 7. razredu in bodo šolo zapustili. V prihodnjem šolskem letu bo razred dejansko ponavljalo 13 učencev. Med ponavljalci so tisti učenci, ki niso osvojili minimalnega znanja, da bi lahko uspešno delali v naslednjem razredu.

Še vedno je visoko število učencev izdelalo z zadostnim uspehom. Kvaliteto uspeha zlasti predstavljajo učenci z odličnim ali prav dobrim uspehom. Teh je 429 ali 56,6 % vseh učencev šole. Letošnje leto je bilo zadnje, ko je število učencev na centralni šoli rastlo. Generacije, ko se je število učencev v posamezni generaciji gibalo od 100 do 105, se pomikajo na višjo stopnjo, prihajajo pa generacije z 80 do 90 učenci. Posledica tega bo v naslednjih 4 ali 5 letih padanje skupnega števila učencev. Vsi kazalci kažejo, da bomo prešli od 29 oddelkov in 758 učencev v letošnjem šolskem letu do leta 1992/93 na 24 oddelkov in okoli 650 učencev. Na podružnični osnovni šoli Strojna upada število učencev že 3 leta in bo v šolskem letu 1991/92 le še 12 učencev v 5 ali 6 programih. Glede na sedanji šolski prostor, z upoštevanjem stare šolske zgradbe, bomo prešli ponovno na enoizmenski pouk predvidoma v šolskem letu 1992/93.

#### DEJAVNOSTI OB POUKU

Uspešnosti šole ne pomenijo le rezultati, ki jih daje pouk, ampak ji dajejo bogastvo vse vzgojno-izobraževalne dejavnosti skupaj z rezultati pouka. Celotno vsebinsko bogastvo šole predstavljajo pouk, dodatni, dopolnilni, fakultativni, tečajni pouk in bogate vsebine dejavnosti ob pouku. V okviru delovnega programa šole so potekale vse šolsko leto najrazličnejše dejavnosti, v katere so se lahko vključevali učenci. Učenci so bili aktivni v kulturnih dejavnostih in tehničnih dejavnostih, v športu, vključevali so se v dodatni pouk in opravljali družbeno koristno delo.

Kulturne dejavnosti so bile organizirane v PMKUD. Kulturnih dejavnosti je bilo kar precej.

Franc Valentar

## OSNOVNA ŠOLA PREŽIHOV VORANC RAVNE V LETU 1988/89

Osnovno šolo Prežihov Voranc Ravne na Koroškem je v šolskem letu 1988/89 obiskovalo 758 učencev od 1. do 8. razreda v 29 oddelkih. Na centralni šoli je deloval še en oddelk podaljšanega bivanja, ki je vključeval 20 učencev 1. in 2. razreda.

Podružnično osnovno šolo Strojna je obiskovalo 16 učencev. V dveh kombiniranih oddelkih smo imeli 7 programov. Učencev 4. razreda ni bilo.

Od 758 učencev centralne šole je razred uspešno izdelalo 740 učencev, 18 učencev pa bo razred ponavljalo. Na podružnični šoli Strojna so vsi učenci razred, ki so ga obiskovali, uspešno izdelali.

#### UČNI UPSEH CENTRALNE ŠOLE

| Razred | št. vseh uč. | Razred zaključili z uspehom |      |      |      |      | skupaj | %   | niso izdelali |
|--------|--------------|-----------------------------|------|------|------|------|--------|-----|---------------|
|        |              | odl                         | pdb  | db   | zd   |      |        |     |               |
| 1.     | 90           | 30                          | 27   | 20   | 11   | 88   | 97,8   | 2   |               |
| 2.     | 87           | 28                          | 21   | 29   | 8    | 86   | 98,9   | 1   |               |
| 3.     | 90           | 36                          | 25   | 20   | 8    | 89   | 98,9   | 1   |               |
| 4.     | 100          | 39                          | 21   | 34   | 5    | 99   | 99     | 1   |               |
| 5.     | 102          | 16                          | 43   | 25   | 15   | 99   | 97     | 3   |               |
| 6.     | 104          | 19                          | 26   | 33   | 22   | 100  | 96,2   | 4   |               |
| 7.     | 101          | 18                          | 33   | 27   | 17   | 95   | 94,1   | 6   |               |
| 8.     | 84           | 18                          | 27   | 27   | 12   | 84   | 100    | —   |               |
| šola:  | 758          | 204                         | 223  | 215  | 98   | 740  | 97,6   | 18  |               |
| %      | 100          | 26,9                        | 29,7 | 28,4 | 12,9 | 97,6 | —      | 2,4 |               |

#### UČNI USPEH PODRUŽNIČNE ŠOLE STROJNA

|       |    |   |   |   |   |    |     |   |
|-------|----|---|---|---|---|----|-----|---|
| 1.    | 3  | — | 2 | 1 | — | 3  | 100 | — |
| 2.    | 3  | — | — | 1 | 2 | 3  | 100 | — |
| 3.    | 2  | — | 1 | 1 | — | 2  | 100 | — |
| 4.    | —  | — | — | — | — | —  | —   | — |
| 5.    | 1  | — | — | 1 | — | 1  | 100 | — |
| 6.    | 3  | — | 1 | 2 | — | 3  | 100 | — |
| 7.    | 2  | — | — | 1 | 1 | 2  | 100 | — |
| 8.    | 2  | 1 | — | 1 | — | 2  | 100 | — |
| šola: | 16 | 1 | 4 | 8 | 3 | 16 | 100 | — |



### Sprejem v pionirsko organizacijo

Delovali so: šolski radio, dramska skupina, lutkarji, recitacijski krožek, literarni krožek z glasilom Samorastniki, pravljčni, likovni in novinarski krožek, mladinski pevski zbor, otroški pevski zbor. Učenci so tekmovali za Cicibanovo, Suhodolčanovo in Prežihovo bralno značko.

Športniki šole so sodelovali v rokometu, košarki, odbojki, namiznem tenisu, plavanju, smučanju, atletiki, šahu, ritmiki, planinstvu...

Mnogi učenci so vključeni še v športne klube zunaj šole. Največ je plavalcev, igralcev namiznega tenisa in smučarjev. Precej jih je pri rokometu, nogometu in odbojki.

V okviru tehničnih dejavnosti so delovali: modelarstvo, raketarstvo, Fischler tehnik, 4 skupine tehničnih krožkov od 1. do 8. razreda, fotokrožek, elektroniki, prometna dejavnost v štirih starostnih skupinah, mladi prometniki.

Učenci so se ukvarjali še s čebelarstvom, tkalstvom, vrtnarstvom in cvetličarstvom. Vse leto so se vključevali v razne oblike družbenokoristnega dela. Zbrali so nad 20 ton odpadnega papirja, večjo količino steklenic, skrbeli so za urejenost šolskega okolja, pomagali na kmetijah pri spravilu jesenskih pridelkov. Učenci 6. in 8. razreda so v okviru družbeno koristnega dela opravili v šolski kuhinji dobrih 800 delovnih ur.

Učenci od 4. do 8. razreda so se lahko vključevali k dodatnemu pouku pri matematiki, slovenskem jeziku, fiziki, kemiji, angleškem jeziku, biologiji in zgodovini. Matematiki so tekmovali za Vegovo priznanje. Na republiško tekmovalje so se uvrstili trije učenci, dva sedmošolca in en osmošolec, Aleš KEBER, ki je na republiškem tekmovalju osvojil ZLATO VEGOVO PRIZNANJE s 100 % osvojenimi točkami. V mesecu juniju se je udeležil zveznega tekmovalja, kjer je dobil posebno priznanje. Za nagrado se je udeležil sedemdnevne poletne šole mladih matematikov v Piranu. Pri tem nam je finančno pomagala Raziskovalna skupnost Ravne. Tudi pri fiziki so se trije naši učenci uvrstili na republiško tekmovalje. Med njimi je bil zopet Aleš Keber. Pet učencev šole se je udeležilo republiškega tekmovalja mladih tehnikov, ki je bilo v Kopru. Še je bilo doseženih nekaj vidnih in po-

membnih rezultatov, na katere smo vsi, tako učenci kot delavci šole, ponosni.

Učenci so bili aktivni v organizaciji RK, v pionirskem odredu Karla Prušnika-Gašperja in v mladinski organizaciji. V natečaju JPI so sodelovali na sedmih področjih in za dosežene rezultate prejeli posebno priznanje in nagrado. Raziskovalne naloge, s katerimi so sodelovali na natečaju JPI, so poslali v oceno tudi na občinsko raziskovalno skupnost Ravne na Koroškem.

Od 18. do 21. maja 1989 smo učenci in delavci šole gostili 40 učencev in 8 pedagoških delavcev iz prijateljske osnovne šole Jovan Kurla iz Varvarina. Za zelo uspešno organizacijo

Katica Karadža

## OŠ KOROŠKI JEKLARJI V JUBILEJNEM, DESETEM LETU

Obletnice vedno obudijo trenutke, ki so pomembni v našem spominu. Ob takih priložnostih analiziramo uspešnost, spodrsrljaje, nedosežene cilje v preteklosti in skušamo na najboljših dosežkih graditi naprej.

V desetih letih obstoja naše šole smo doživeli razcvet kot ena največjih celodnevnišol v Sloveniji. Ob desetletnici celodnevne šole v Sloveniji smo prejeli republiško priznanje.

O COŠ smo govorili kot o viziji bodočnosti osnovnega šolstva, a besed, dejanj in predvsem sredstev za uresničitev teh načrtov je bilo iz leta v leto manj. Danes število COŠ v Sloveniji pada, čeprav so se izkazale kot kvalitetne šole. Vzrok je povsod enak, pomanjkanje sredstev in prostorske težave.

Vsi, ki smo nekaj let delali v COŠ, moramo priznati, da smo se veliko naučili, kar nam koristi pri vsakdanjem vzgojnoizobraževalnem delu. Ne samo učitelji, tudi starši, še posebej tisti, ki so imeli otroke nekaj let v COŠ. Mnogo

srečanja se moramo zahvaliti zlasti staršem naših učencev, ki so prevzeli goste iz Varvarina, in nekaterim delavcem šole, ki so gostili učitelje iz Varvarina, delovnim organizacijam in obrtnikom, ki so nam finančno pomagali pri izvedbi srečanja.

Letos je bilo tradicionalno srečanje Prežihovih šol 26. in 27. maja 1989 v Dolini pri Trstu. Srečanja se je udeležilo 11 učencev in 6 delavcev šole. Tudi za to srečanje smo bili deležni pomoči okolja naše šole.

Načrtov imamo še veliko, smo pred resnimi problemi, saj se je šola v šolskem letu, ki ga zaključujemo, srečevala z največjimi finančnimi težavami. V preteklem letu nismo za potrebe pouka kupili niti enega učila.

Šolska knjižnica bo kmalu postala prazen prostor, v katerem ne bo knjig. Sprašujemo se, ali je normalno, da šola v celem letu uspe, in še to težko, kupiti vsega 30 knjig. Samo za potrebe nižje stopnje pa bi morali kupiti vsaj 300 do 400 knjig. Kaj naj rečemo prvošolčku, ki pride v knjižnico iskat prvo knjigo, pa mu je skoraj ne moremo več dati. Ker bi bili radi dobri gospodarji in bi radi dobro gospodarili z objekti in opremo, ki je osnova za naše delo, smo se ob soglasju nekaterih pedagoških delavcev odločili, da smo junija 1989 z udarniškim delom in ob pomoči Gozdarstva TOK Prevalje in gradbenega podjetja Gradis opravili zaščito lesnih oblog in stavbnega pohištva na podružnični šoli Strojna. Za potrebno zaščito smo porabili 46 litrov lesola, to pa pove, kolikšne kvadrature smo morali očistiti in prepleskati. Na obeh koncih šole smo ob sodelovanju delavcev Gradisa postavili 11 m visok oder. Hvala vsem, ki ste nam pomagali.

Ob koncu šolskega leta se zahvaljujem vsem, ki ste s šolo sodelovali, vsem, ki ste nam pomagali. Želimo, da bi se vsi dejavniki okolja šole še tesneje povezovali s šolo, saj bomo le s skupnimi močmi premagali težave, ki ne pomenijo napredka in dviga kakovosti našega dela.

manj skrbi so imeli kot danes, ko trepetajo ob misli, kaj počenjajo otroci doma, kadar imajo popoldanski pouk, sami pa so na delovnem mestu.

Čudovita zgradba, nekoč vsa sijoča v živahno, celo drzno pobarvanih stenah, z razkošnimi stopnišči, bogato opremljenimi učilnicami, je z leti spremenila podobo. Devet let je bila deževnica, ki je pronicala skozi streho, naš stalni spremljevalec pri pouku. Nova streha je odnesla te skrbi, ne more pa zakriti vsega, kar je voda v preteklosti poškodovala.

Osnovna šola Koroški jeklarji še vedno vzbuja pri obiskovalcih občudujoče poglede in izvablja priznanja, da ni veliko šol, ki bi ji bile podobne. Tisti, ki živimo in delamo v njej, vidimo mnoge pomanjkljivosti, a nam je kljub vsemu prirasla k srcu. Radi bi jo ponovno odeli v razkošje preteklih let, a s sredstvi, ki jih dobimo za vzdrževanje, komaj lahko nakupimo čistilna sredstva, vse ostalo pa so le načrti in želje.



### Učenci iz pobratene šole Ratka Mitrovića iz Čačka so imeli smučarski tečaj

Glede ukinitve COŠ pa moramo priznati, da je delo v poldnevni šoli bolj umirjeno.

Prav pa bi bilo, če bi nekatere elemente COŠ vnesli v poldnevne šole. Pogrešamo prvo uro samostojnega učenja.

Hkrati nas je pestila težava, kam z vsemi učenci, ki so se znova in znova priseljevali v KS Javornik. Zaradi prostorske stiske in pomankanja sredstev smo ukinili celodnevno šolo in uvedli dvoizmenski pouk, kar pomeni velik korak nazaj. Samo osem let so osnovnošolci na Ravnah obiskovali enoizmenski pouk. Dovolj, da so starši spoznali, koliko nevednosti smo jim povzročili z dvoizmenskim poukom glede varstva otrok.

Vsi težimo za boljšim, kvalitetnejšim delom in pogoji za delo. Dvomim, da bi katera OZD v kraju sprejela tak korak nazaj, kot smo ga morali v osnovni šoli! Sredstev za tretjo osnovno šolo še dolgo ne bo.

#### Materialne razmere

Šola postaja pretesna za vse učence, ki spadajo v naš šolski okoliš. Imamo 32 oddelkov, kar pomeni štiri paralelke na razred. Za dobro počutje otrok in kvalitetno pedagoško delo, naj bi osnovne šole ne presegle 600 učencev. Na Ravnah je osnovnošolcev za tri šole!

Za ponovno uvedbo enoizmenskega pouka bi potrebovali še osem učilnic in manjšo telovadnico. Zgradba je potrebna temeljitega popravila. Ne moremo uspešno gospodariti, če redno dobivamo premalo sredstev za materialne stroške. Sodobni pouk zahteva svoje, mi pa nemočno opazujemo, kako se revščina vedno bolj udomačuje v šolskih prostorih. Prosjačenje je v naši družbi prepovedano, v šoli pa naj bi bila uspešnost gospodarjenja odvisna prav od tega!

#### Učenci

So iz najbližje šolske okolice in vozači iz Kotelja in z Dobrij. Skupaj jih je 861, od tega v Kotljah 82. Izhajajo iz najrazličnejših družin. Imamo veliko otrok drugih narodov in narodnosti, približno 8 % od vseh, a z njimi nimamo pro-

blemov, razen začetnih jezikovnih težav. Problem javniških učencev je v neprimernem bivalnem okolju. Kamor se ozrejo, povsod asfalt in bloki! Dopoldne v šoli uporabljajo ista igrišča kot popoldne za prosti čas.

Starši so zaposleni in velikokrat pozabijo, da je božajoča roka in nežna beseda mnogo več vredna od materialnih dobrin, s katerimi zasipajo otroke. Otroci potrebujejo starše zase, da se z njimi ukvarjajo, pogovarjajo, igrajo, smejiijo in ob skupnem delu vzgajajo. Premalo časa preživijo skupaj.

#### Učni uspeh šole

Dosegli smo enak uspeh kot v preteklem šolskem letu. Od 861 učencev je uspešno končalo šolsko leto 839 učencev ali 97,5 %, 22 učencev bo razred ponavljalo. Najboljši uspeh so dosegli učenci četrtil in osmih razredov ter učenci podružnične šole v Kotljah. Vsi so pozitivni. Najslabši uspeh na šoli imajo petošolci. Peti razredi so številčno najmočnejši, v oddelkih je bilo po 32 učencev. Zaskrbljujoč je odnos do dela pri naših sedmošolcih, saj je četrtilina učencev dosegla le zadosten splošni uspeh. Največ negativnih ocen je v petih razredih pri SN, SD, sledijo: tuji jezik, FI, MA, SL, KE... Učni uspeh šole je vsa leta približno enak.

Pohvaliti moramo učence, ki so bili od 1. do 8. razreda odlični:

8.a – Predrag Todorovič, Petra Cifer, Maja Čepin, Damjana Krauberger

8.b – Helena Gostenčnik, Marija Lotrič, Dragana Obrenovič, Ingrid Spahič

8.c – Gregor Švajger, Aljaž Arnold, Melanie Veselko, Nataša Fajmut.

#### Kadri

Vzgojnoizobraževalno delo je opravljalo 45 učiteljev in 27 drugih delavcev. Vsako leto imamo več oddelkov in vedno manj učiteljev. V COŠ smo imeli 27 oddelkov in 53 učiteljev, sedaj pa opravi delo v 32 oddelkih in 2,5 oddelkih podaljšanega bivanja 45 učiteljev. Govorice, da je na naši šoli preveč zaposlenih,

so neupravičene.

Posamezni predmetni učitelji so že preobremenjeni. Nujno bi potrebovali še učitelja glasbene vzgoje za polovični delovni čas. Vsi delavci šole so strokovno usposobljeni in imajo strokovne izpite.

Novost na šolah so učitelji pripravniki, ki se pripravljajo za strokovne izpite. Na šoli smo imeli dve pripravnici, profesorico telesne vzgoje in razredno učiteljico. Treba je izreči pohvalo naši OIS, da mladim omogoča vsaj obvezno pripravništvo, če jim že stalne zaposlitve ne moremo dati.

#### Interesne dejavnosti

So sestavni del vzgojnoizobraževalnega dela. Tudi teh je zdaj na šoli manj kot v COŠ. Naši učenci so dosegli vidne uspehe na najrazličnejših tekmovanjih.

Na občinskih tekmovanjih ŠŠD so osvojili 1. mesto v košarki, odbojki – Ž, v šahu, rokometu, v znanju in veščinah SLO in DS in imajo prvo mesto posameznikov na različnih področjih. Dekleta so zasedle 2. mesto v SRS v odbojki in ekipno smo republiški prvaki v plavanju. Predvsem smo veseli uspehov mladih atletov, kajti uspehi posameznikov bodo pritegnili še druge. Omeniti moramo plavalca Evo Breznikar in Matija Medveška, ki s svojimi rezultati sodita v vrh jugoslovanskega plavanja.

#### Tečaji

Vsi učenci 2. razredov so obiskovali v okviru interesnih dejavnosti plavalni krožek, učenci 3. razredov pa obvezno prometni krožek. Na koncu so opravili izpit za kolesarje. Osmošolci so imeli plesni tečaj.

Noben učenec naj naše šole ne bi zapustil kot neplavalec. Prav tako bi radi vsem učencem vcepili v zavest, da je prometna varnost odvisna od tega, koliko cestno-prometnih predpisov so sprejeli kot koristno navado, ki jih bo ščitila pred nevarnostmi na cesti.

#### Raziskovalno delo mladih

Na razpis Raziskovalne skupnosti Ravne so poslali štiri naloge, ki jih je strokovna komisija ocenila za najboljše in prisodila šoli prvo nagrado. Naši mladi raziskovalci so tako pridobili denarno nagrado za nakup učil, ki jim bodo pomagala pri nadaljnjem raziskovalnem delu na naravoslovnem področju. Pri treh nalogah je bila mentorica Vera Savič – BI, KE, pri eni pa Danica Jakob – ZE. Na dosežek naših raziskovalcev smo zelo ponosni.

#### Sodelovanje s pobrateno šolo Ratka Mitrovića iz Čačka

Traja že nekaj let. Pozimi je bila pri nas skupina učencev, za katere smo organizirali smučarski tečaj. Pri Ivarčkem jezeru smo našli krpico snega in izvedli tečaj smučanja. Razkazali smo jim naš kraj in jih popeljali na Bled in v Postojnsko jamo. Avgusta pa bodo naši učenci skupaj z vrstniki iz Čačka letovali v Ulcinju.

#### Šola v naravi

Naši petošolci so prva generacija učencev, ki ni imela zimskih šole v naravi, ker nam jo je zagodla premila zima. Letno šolo pa bomo imeli avgusta v Karigadorju.

#### Nove pridobitve

Dobili smo urejeno asfaltno igrišče, ki so nam

ga uredili namesto odbojarskih igrišč. Ta so spremenili v parkirišče ob novem bloku.

### Šolska prehrana

Vsi učenci so v šoli malicali, poprečno 300 pa jih je kosilo. Letos smo kuhali še kosila za učence OŠ Prevalje.

Želeli bi, da bi v šoli kosilo več otrok, saj je mesečni prispevek za malico in kosilo enak ceni treh litrov cenene vina. Groba primerjava, a realna.

### Potrebe, želje za šolsko leto 1989/90

Vse želje, zapisane v minulem letu, ostajajo

Ivan Radovič

# SREDNJA ŠOLA RUDARSKÉ USMERITVE V MEŽICI

Srednja šola rudarske usmeritve v Mežici deluje v okviru izobraževalnega centra rudnika Mežica, ki je organizacijsko služba v okviru kadrovske—splošnega sektorja delovne skupnosti za opravljanje skupnih del. Naš izobraževalni center spada med najstarejše, saj je bil ustanovljen že 1960. leta (prvi IC v SRS 1959. leta pri železnici). Prvo verifikacijsko odločbo za center smo dobili 1974, čeprav se je postopek za verifikacijo pričel že 1962. leta, ponovno pa 17. 3. 1986. leta. Danes smo eden izmed 17 verificiranih izobraževalnih centrov v SRS. V osnovno dejavnost IC spadajo:

- izvajanje programa za pridobitev izobrazbe rudarja
- izvajanje vzgojnega programa v domu učencev
- funkcionalno izobraževanje za delo, štipendiranje, proizvodno delo oziroma delovno prakso in pripravništvo.

Industrijska rudarska šola je bila z odločbo Okrajnega ljudskega odbora v Mariboru ustanovljena aprila 1959, 1971. leta se je preimenovala v Poklicno rudarsko šolo, z nastopom zakona o usmerjenem izobraževanju pa v Srednjo šolo rudarske usmeritve. Vsa ta leta smo z večjimi ali manjšimi uspehi in težavami izobraževali rudarje za potrebe naše jame in separacije, zadnja leta pa smo izobrazili tudi več kot 100 rudarjev za Rudnik urana v Zirovskem vrhu.

Po letu 1984 je vpis učencev iz domačega okolja povsem izostal, po naši oceni zaradi predvidenega zapiranja rudnika in negotove prihodnosti mladih, ki bi se za poklic rudarja sicer odločili. Zato je šola zadnja leta vezana izključno na učence iz republike BiH. V šolskem letu 1988/89 smo imeli ob začetku šolskega leta v prvem letniku 34 učencev, v tretjem pa 12. Drugega letnika ni bilo, ker leta 1987 po odločitvi začasnega kolegijskega organa ni bilo vpisa. Prvi letnik je po popravnih izpitih uspešno končalo 24 učencev, tretjega pa vseh 12. Ker so bili vsi učenci iz republike BiH, smo ob pričetku šolskega leta dodatno organizirali začetni tečaj slovenskega jezika z namenom, da bi učencem olajšali razumevanje pri pouku, ki poteka v slovenskem jeziku.

neuresničene — temeljita obnova naše zgradbe. Želimo si nadaljevati z gradnjo. Pod novo streho imamo prostora za vse učilnice, ki nam manjkajo, pa še glasbeni šoli bi lahko odstopili prostor, saj vsa leta dela v nemogočih razmerah.

Želimo si več miru in redno zagotavljanje sredstev, ki jih potrebujemo za vzgojnoizobraževalno delo.

Ob koncu naj se zahvalimo vsem, ki so nam kakorkoli pomagali uspešno izpeljati tudi to šolsko leto.

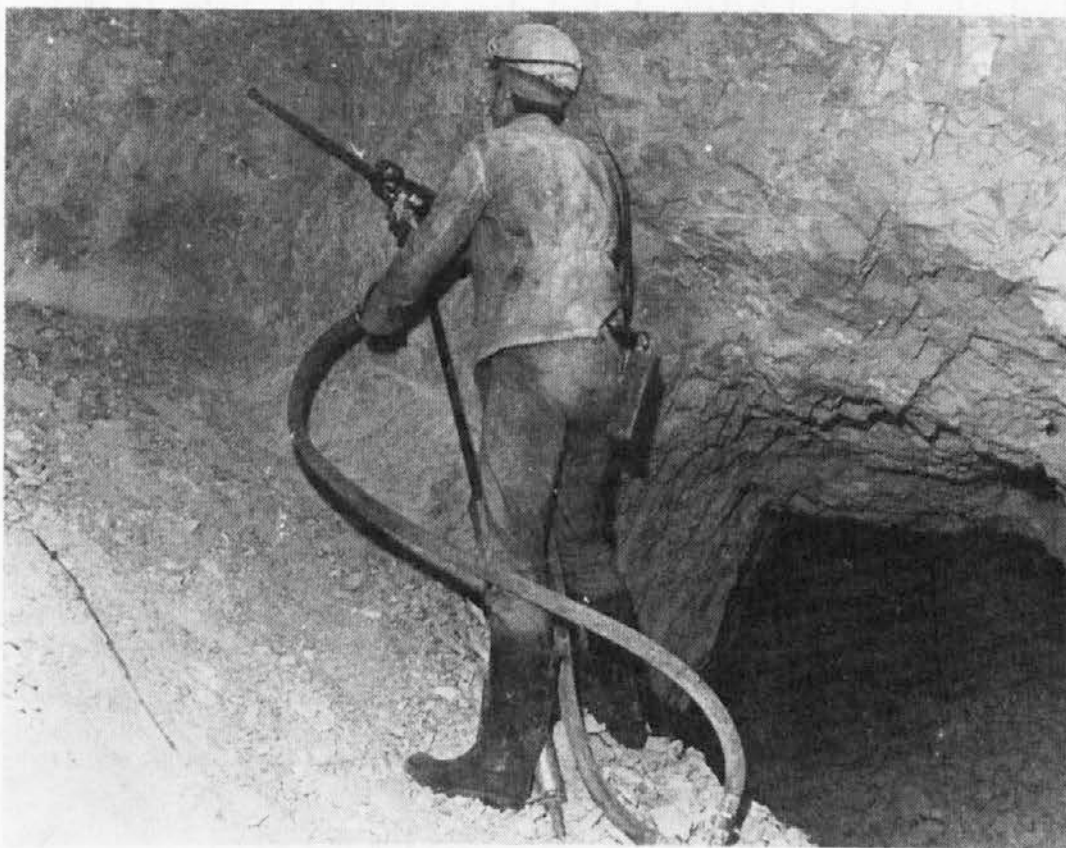
Starši — ostanite naši zavezniki, naši cilji pri vzgoji otrok so enaki!

prilagoditev na naše socio—kulturno okolje in se odraža med drugim tudi v visokem osipu. Učencem poskušamo pomagati na različne načine. Seznanjamo jih z našo ožjo domovino, tudi praktično, ne zgolj verbalno. Materialno s kadrovske štipendije, brezplačnimi učbeniki, brezplačnim bivanjem v novem domu učencev ter kritjem dela stroškov, ki jih imajo s prehrano. Primerno prilagodljivi smo tudi pri pripravi šolskega koledarja, ki ga vsako leto sestavimo tako, da učenci ob raznih praznikih lahko ostanejo doma tudi po teden dni in več. Manjkajoče dneve pa zadelamo ob sobotah. Tudi pri individualnih odhodih domov pokažemo dovolj razumevanja in tolerantnosti, tako da so učenci po tej plati v glavnem zadovoljni. V njihovem medsebojnem komuniciranju in izražanju kulturne identitete pa je naše vodilo permisivnost.

V domu učencev za gojence skrbita dva vzgojitelja, ki poleg ostalega organizirata obvezne učne ure, pri slabših učencih pa tudi dopolnilni pouk.

V preteklem šolskem letu je na šoli učilo 16 učiteljev. Od teh je bil le učitelj praktičnega pouka v rednem delovnem razmerju s polnim delovnim časom, vsi ostali učitelji pa so zaradi majhnega števila ur pouka poučevali na osnovi pogodbe o delu. Strokovne predmete so poučevali ustrezni strokovnjaki rudnika Mežica, za del splošno—izobraževalnih predmetov pa smo na osnovi soglasja dobili učitelje na SSTNPU na Ravnah ter enega v Zelezarni Ravne. Tak način angažiranja učiteljev pa ni najprimernejši z vzgojno—izobraževalnega vidika. Znano je, da učitelji, ki poučujejo honorarno, ne »živijo« s šolo ter pri svojem delu poudarjajo pretežno izobraževalni, precej manj pa vzgojni vidik dela. Obseg vpisa in število ur, ki odpadejo na posameznega učitelja, pa nam onemogočata redno zaposlitev večjega števila učiteljev.

V letnem delovnem načrtu predvidene kulturne, naravoslovne, telesnovzgojne in obrambne dejavnosti so bile realizirane, v nekoliko



Praktični pouk v jami

manjšem obsegu od načrtovanega pa tudi program mladinske organizacije, šolskega športnega društva ter domske skupnosti.

Interesa za izobraževanje ob delu v minulem šolskem letu ni bilo. Smo pa z vodenim samo izobraževanjem s konzultacijami in preverjanjem znanja ter s prekvalifikacijo ali dokvalifikacijo izobrazili 30 rudarjev za potrebe rudnika urana v Žirovskem vrhu ter 5 rudarjev za domačo jamo.

V prihodnjem šolskem letu bomo imeli na šoli in v domu učencev le še 24 učencev 2. letnika, ker letos ponovno ni bilo razpisa za vpis v 1. letnik. Čeprav zadnja beseda o šoli še ni bila izrečena, pa vendarle pričakujemo, da bo šola v prihodnjih dveh letih prenehala z izobraževanjem. Kadrovske potrebe rudarskih obratov s separacijo, usklajene s projektom postopnega zapiranja jame, pa bodo odločile o tem, ali bomo v prihodnjih letih še vpisali novo generacijo učencev.

program) in v smeri – obdelava kovin (prilagojeni skrajšani program obdelave kovin). Šolanje traja dve leti. V dveh oddelkih skrajšanega metalurškega programa se je letos šolalo 39 + 3 = 42 učencev; v prilagojenem skrajšanem programu pa sta delovala dva oddelka z 10 + 12 = 22 učenci.

#### Kovinarstvo in strojništvo

Učni uspeh učencev tega programa znaša 73,8 %. Povprečni učni uspeh v prvih letnikih na V. stopnji znaša 72,6 %; na IV. stopnji pa 67,3 %. V drugih letnikih V. stopnje znaša uspeh 70,1 %; na IV. stopnji pa 70,1 %. Najslabši uspeh je v 2.d razredu. Učni uspeh v drugih letnikih je bil vse leto slab, zaradi tega je bilo precej oddelčnih konferenc, na katerih smo reševali učno in vzgojno problematiko. Tretji letniki V. stopnje so dosegli 77,9 % učni uspeh, na IV. stopnji pa 75,3 %. Četrty letnik ima 92,3 % učni uspeh.

Največje število nezadostnih ocen je pri matematiki (113), pri zgodovini (28), pri strokovnih predmetih pa je največ negativnih pri mehaniki (19) in tehnologiji (15). Od 156 negativnih učencev jih je z eno nezadostno 83, zato so realne možnosti, da se bo učni uspeh po popravni izpiti precej izboljšal.

Vzgojna problematika: izrečenih je bilo 121 ukorov, predvsem zaradi neopravičenih izostankov. Pravega učinka pa vzgojni ukrepi nimajo. Vzrok je v tem, da ocen iz vedenja ni več. Za prizadevano delo v šoli in za pomoč sošolcem smo učencem podelili 14 pohval in knjižnih nagrad.

#### Metalurgija

Povprečni učni uspeh znaša 76,0 % (lani 72,0 %). V drugem letniku znaša učni uspeh 65,4 %; v tretjih letnikih 72,5 %; v četrtyh letnikih pa 92,3 %. Od 18 negativnih učencev jih ima eno nezadostno 12, kar napoveduje, da se bo učni uspeh po popravni izpiti precej izboljšal. Največje število nezadostnih ocen je iz matematike (15), fizike (7) itd. Neocenjeni so 4 učenci, to so predvsem smučarji, ki bodo svoje obveznosti opravili v rokih za popravne izpite.

Vzgojna problematika: ugotovitve glede vzrokov izrečenih vzgojnih ukrepov so podobne kot v programu kovinarstvo in strojništvo. Učencem je bilo izrečenih 33 ukorov različnih stopenj. Pohvaljeni in nagrajeni pa so bili trije učenci.

#### Skrajšani programi

V smeri metalurgija so učenci dosegli 80,9 % učni uspeh: v smeri strojništva (prilagojeni program) pa 81,8 %. Skupni učni uspeh v skrajšanih programih znaša 81,2 %. Vzgojna problematika je podobna kot pri ostalih programih. Veliko učencev je bilo kaznovanih z ukori različnih stopenj. Pohvaljeni pa so bili 4 učenci.

#### Pedagoška usmeritev

V 7 oddelkih te usmeritve se je letos šolalo 25 + 184 = 209 učencev. Rezultati vzgojnega dela ob zaključku II. polletja so naslednji: I. letnik (75 %), II. letnik (83,3 %), III. letnik (97,7 %) in IV. letnik (85,3 %), skupaj usmeritev (83,7 %). Negativni po predmetih: MA – 30; FI – 9; KE – 3; AN – 4; NE – 5; PE – 1; GEO – 1; ZG – 1; INST – 1.

Učni uspeh je v primerjavi s prvim polletjem malo višji (2,6 %). Vzroki za neuspeh so različni, vendar so med pogostimi vzroki: izostajanje, neprizadevanje med šolskim letom in nizke sposobnosti nekaterih učencev.

Tone Golčer

## SREDNJA ŠOLA TEHNIŠKO–NARAVOSLOVNE IN PEDAGOŠKE USMERITVE RAVNE NA KOROŠKEM V ŠOLSLEM LETU 1988/89

Šola izobražuje mlade v kovinarskih in metalurških poklicih od II. do V. stopnje zahtevnosti za potrebe naših organizacij združenega dela. V naravoslovni in pedagoški usmeritvi pa pripravljajo učence predvsem za nadaljnje šolanje na višjih in visokih šolah ter fakultetah.

Ustanovitelja srednje šole sta skupščina občine Ravne na Koroškem in Železarna Ravne na Koroškem. Usmeritve in programi šole so verificirani.

V tem šolskem letu je potekalo delo na šoli v skladu s predpisanimi učnimi načrti in po delovnem načrtu šole, ki ga je sprejel svet šole na seji 19. 10. 1988.

#### UČNI USPEH UČENCEV V JUNIJU

(ob zaključku II. polletja š.l. 1988/89)

Ob zaključku pouka je bilo na šoli 1290 učencev. Razporejeni so bili v tri usmeritve in v 46 oddelkov. Uspešno jih je junija izdelalo 577 + 460 = 1037 ali 80,4 %. Kar 135 učencev ima po eno negativno oceno. Največ negativnih ocen je pri matematiki – 209 (16,2%); sledijo: fizika – 35; zgodovina – 30; tuji jeziki – 28; slovenščina – 26 itd.

Učni uspeh je glede na celoto zadovoljiv; je pa v primerjavi z lanskim šolskim letom za 2,3 % slabši.

PREGLEDNICA USPEHA:

| št. oddelkov | usmeritev | Število učencev |        |        |         | Izdelali |         |       |         |       |        |        |      | Niso izdelali |            |            |       |        |        |      |    | neocenjeni | % |
|--------------|-----------|-----------------|--------|--------|---------|----------|---------|-------|---------|-------|--------|--------|------|---------------|------------|------------|-------|--------|--------|------|----|------------|---|
|              |           | moški           | ženske | skupaj | ponavl. | odlični  | pr.dob. | dobri | zadost. | moški | ženske | skupaj | %    | z 1 nezad.    | z 2 nezad. | z 3 in več | moški | ženske | skupaj | %    |    |            |   |
| 10           | NMD       | 129             | 185    | 314    |         | 52       | 131     | 102   | 4       | 118   | 171    | 289    | 92,9 | 17            | 2          | 4          | 10    | 13     | 23     | 7,3  | 2  | 0,3        |   |
| 7            | PU        | 25              | 184    | 209    |         | 15       | 66      | 88    | 6       | 18    | 157    | 175    | 83,7 | 17            | 12         | 4          | 7     | 26     | 33     | 15,8 | 1  | 0,5        |   |
| 10           | STR V     | 204             | 68     | 272    |         | 5        | 64      | 124   | 16      | 157   | 52     | 209    | 76,8 | 32            | 18         | 12         | 47    | 15     | 62     | 22,7 | 1  |            |   |
| 11           | STR IV    | 273             | 66     | 339    | 8       | 1        | 25      | 150   | 66      | 191   | 51     | 242    | 71,3 | 51            | 25         | 18         | 79    | 15     | 94     | 27,7 | 3  | 1          |   |
| 2            | STR SPII  | 10              | 12     | 22     |         | -        | 6       | 8     | 4       | 8     | 10     | 18     | 81,8 | 3             | 1          | -          | 2     | 2      | 4      | 18,2 |    |            |   |
| 4            | MET V     | 68              | 24     | 92     |         | 9        | 10      | 46    | 5       | 53    | 17     | 70     | 76,0 | 12            | 3          | 3          | 12    | 6      | 18     | 19,5 | 4  | 4,5        |   |
| 2            | MET SKRII | 39              | 3      | 42     |         | 1        | 2       | 17    | 14      | 32    | 2      | 34     | 80,9 | 3             | 5          | -          | 7     | 1      | 8      | 19,1 |    |            |   |
| 46           | ŠOLA      | 748             | 542    | 1290   |         | 83       | 304     | 535   | 115     | 577   | 460    | 1037   | 80,4 | 135           | 66         | 41         | 164   | 78     | 242    | 18,8 | 11 | 0,8        |   |

Po popravni izpiti v juliju in avgustu se bo uspeh bistveno izboljšal, saj obstaja velika verjetnost, da bodo učenci, ki imajo po eno ali dve negativni oceni, uspešno zaključili letnik. Menimo, da bo do zaključka šolskega leta izdelalo še dodatnih 150 učencev. S tem pa se bo učni uspeh šole dvignil na okoli 92 %, kar je zelo zadovoljivo.

#### PROBLEMATIKA UČNOVZGOJNEGA USPEHA PO USMERITVAH

##### I. Kovinarsko – metalurška usmeritev

V tej usmeritvi se učenci šolajo v treh vsebinsko različnih sklopih programov, in to:

##### Kovinarstvo in strojništvo

V smeri strojni tehnik (V. stopnja), kjer traja

šolanje štiri leta, se je letos šolalo v 10 oddelkih 204 + 68 = 272 učencev. V različnih smereh kovinarskih poklicev (IV. stopnja), kjer traja šolanje 3 leta, pa se je šolalo v 11 oddelkih 273 + 66 = 339 učencev.

##### Metalurgija

V smeri metalurški tehnik, kjer traja šolanje 4 leta, se je letos šolalo v 4 oddelkih 68 + 24 = 92 učencev. V različnih smereh metalurških poklicev (IV. stopnje), kjer traja šolanje tri leta, pa trenutno ne deluje niti en oddelk. Vzrok je v tem, da za te poklice pri mladih (morda starših?) ni interesa.

##### Skrajšani programi

Na šoli šolamo učence v smeri – pridobivanje in predelava kovin (skrajšani metalurški

**1. letnik**

Doseženi učni uspeh (75 %) je pričakovan in skladen s prizadevanji posameznih učencev skozi vse šolsko leto, kakor tudi z njihovimi sposobnostmi. Razen izostajanja posebnih problemov v razredih ni bilo. Pohvaljenih je bilo 7 učencev, le eden pa je bil kaznovan z ukorom razrednega učiteljskega zbora zaradi izostajanja.

**2. letnik**

Učenci so uspeh iz prvega polletja izboljšali skoraj za 12 %. Problem je še vedno izostajanje z dvomljivimi opravičili staršev. Učiteljski zbor je nagradil 5 učencev, devet pohvalil, trem pa izrekel ukor razrednika zaradi neopravičenega izostajanja.

**3. letnik**

Učni uspeh je 97,7 %. Ena dijakinja je bila neocenjena. Posebnih vzgojnih problemov ni bilo. Dijaki so si zelo prizadevali tudi pri izvenšolskih dejavnostih. Nagradjenih je bilo 8 dijakinj, dve pa pohvaljeni.

**4. letnik**

Uspeh (85,3 %) je pričakovan. Negativne ocene so pretežno iz matematike. Šest učenek je konferenca nagradila, dva učenca pa sta bila pohvaljena.

Učiteljski zbor je spremljal učnovzgojne rezultate vse šolsko leto. O vzgojni problematiki smo razpravljali na redovalnih konferencah. Skupni roditeljski sestanki smo imeli na začetku šolskega leta za I. letnik, kjer smo seznanili starše z delom učencev na šoli. Sklicali smo tudi starše II. letnikov, kjer smo največ časa namenili za pripravo smučarskega tečaja. Roditeljski sestanki so bili v vseh oddelkih, največkrat po redovalnih konferencah, kjer so razredniki starše obveščali o učnovzgojnih rezultatih in ukrepih.

**III. Naravoslovno – matematična usmeritev**

10 oddelkih te usmeritve se je letos šolalo 129 + 185 = 314 učencev. Učni uspehi so bili vse šolsko leto približno enaki. Ob 1. konferenci je bil uspeh 87,3 %, ob polletju in ob 3. konferenci 89,4 %, ob 4. konferenci pa znaša 92,9 %. Tako visoki in ustaljeni učnovzgojni rezultati so odsev resnega in zavestnega šolskega dela večine učencev in učiteljev. Kakovost dela je vidna tudi v razmerju med ocenami, saj je težišče na prav dobrem uspehu – 41,7 %, dober uspeh ima – 32,4 %, odličnih je – 16,5 %, zadostni uspeh pa ima le 1,2 % učencev. Ne zadostne ocene ima 23 učencev (7,3 %) od tega po eno nezadostno 17. Neuspehi so predvsem pri matematiki. Učni uspehi posameznih letnikov bistveno ne odstopajo od celote.

V prvem letniku so si razredne skupnosti prizadevale obdržati dobre učne rezultate, ki so jih učenci imeli v osnovnih šolah. Uspeh je zelo dober (94,9%).

Razredne skupnosti 2. letnika so učne uspehe izboljšale. Največ težav je bilo pri fiziki in matematiki, predvsem zaradi prehoda na zahtevnejšo snov. Uspeh je dober (89 %).

Učni uspeh v 3bN je nekoliko slabši od uspeha v 3aN. Največ težav so učenci imeli pri matematiki. Učenci tretjega letnika so dosegli 87,6 % uspeh. Zaradi neopravičenih izostankov so bili v 3aN izrečeni tudi vzgojni ukrepi.

Oba zaključna razreda sta dokaj uspešno končala šolanje (96,6%). Pouk je do konca potekal brez večjih motenj.

Veliko učencev te usmeritve se je udeležilo raznih republiških tekmovanj (tuji jeziki, ma, fi, ke), sodelovalo v Gibanju znanost mladini ter tekmovalo za nagrado Železarne Ravne. Veliko jih je sodelovalo v raznih kroških, pri almanahu Vresje, pri organizaciji zaključnega plesa, pri bralnih značkah itd.

Dobri delovni uspehi v šolskem in izvenšolskem delovanju, pri različnih interesnih dejavnostih kakor tudi na družbeno-političnem, športnem, kulturnem, raziskovalnem področju se zrcalijo tudi v skupnem številu pozitivnih vzgojnih ukrepov, saj pohvale in nagrade daleč prevladujejo nad kaznovanjem. Podelili smo 24 nagrad in 25 pohval. Med ukori pa je 6 ukorov razrednika, 1 ukor razrednega učiteljskega zbora in 2 ukora ravnatelja. Navedene kazni so bile izrečene zaradi neopravičenih izostankov od pouka.

Med šolskim letom je potekalo delo razrednikov s starši na roditeljskih sestankih in na rednih govorilnih urah. Za starše učencev 1. in 4. letnika sta bila ločena skupna roditeljska sestanka.

**Praktični pouk**

Za učence kovinarske in metalurške usmeritve je bil praktični pouk organiziran v skladu z učnimi načrti za posamezne usmeritve, smeri in letnike.

Večino programov smo izvajali v šolskih delavnicah, program ulivanja v jeklovilarni, program toplotne obdelave v kailnici Železarne Ravne. Učenci 2. letnikov metalurškega SKR programa so imeli praktični pouk v metalurških tozidih v Železarni Ravne, Gorenju FECRO in Rudniku Mežica, kovinarji preoblikovalci pa pri raznih tozidih teh dejavnosti v koroški regiji.

**Proizvodno delo in delovna praksa**

Na proizvodno delo in delovno prakso smo razporejali učence v večino OZD po koroški krajini. Večina učencev pa je opravljala to delo v Železarni Ravne.

Nadarjenim učencem smo skušali poiskati taka delovna mesta, kjer so lahko opravljali raziskovalne naloge.

Sodelovanje med šolo in delovnimi organizacijami ter mentorji je bilo tudi v tem šolskem letu zelo dobro.

Vsem organizatorjem in mentorjem ter delovnim organizacijam se zahvaljujemo za pomoč pri tem delu.

**Pedagoška praksa**

Pedagoška praksa za učence pedagoške usmeritve je potekala na osnovnih šolah koroške regije. Učenci drugega letnika so opravljali enotedensko prakso v času pred novim letom, vezano na praznovanja novega leta in na druge dejavnosti izven pouka. Učenci tretjega letnika so opravljali prakso v dveh delih, in to: enotedensko prakso v času pred 29. novembrom (vzgojni predmeti, interesne dejavnosti, dopolnilni in dodatni pouk) in prakso, ki je potekala vse šolsko leto (vodili so različne interesne dejavnosti na osnovnih šolah in v okviru TVD Partizan). Učenci četrtega letnika pa so opravili 14-dnevno prakso v marcu 1989 (hospitacije in nastopi pri pouku različnih predmetov).

**Kulturne dejavnosti**

Kulturne dejavnosti so potekale po delovnem načrtu. Realizirali smo dva kulturna dneva. Poleg tega so si učenci ogledali še štiri filmske, v Titovem domu pa gledališke predstave: Zločin na Kozjem otoku, predstavi naših šolskih gledaliških skupin – SŠTNPVVŽ in angleško predstavo Čarovnik iz OZA. V okviru srečanja Naša beseda pa še: Temni trenutki, Orkester, Fiziki. Poslušali smo monodrami: Beseda Miška Kranjca in Pogovor z Goyo. Gostoval je kantavtor Marko Breclj z javno vajo. Učenci pedagoških in prvih naravoslovnih razredov so si v Ljubljani ogledali razstave Impresionisti, Evropska tihožitja in stalno razstavo v Narodni galeriji. Pedagoški razredi so si ogledali operni predstavi Figarova svatba in Slovo od mladosti. Ogledali smo si tudi nastop Folklorne skupine KUD Prežihov Voranc.

**Naravoslovne dejavnosti**

Naravoslovni dnevi so bili opravljeni v okviru predvidenih ur in vsebin, različno po letnikih in usmeritvah.



Šola v naravi



### Poletni taborniški utrip

Učenci 1. letnika so te dejavnosti realizirali z laboratorijskimi – raziskovalnimi vajami; z ogledom železarskih, rudarskih, gozdarskih ter etnoloških posebnosti v muzeju. Na Šrotneku pa so spoznali delo in proizvodnjo na živinorejski farmi. Učenci V. stopnje so opravili geografsko in ekološko ekskurzijo v Prekmurje in Pomurje; učenci IV. stopnje pa so se seznanili z ekološkimi posebnostmi gozda na Navrškem vrhu. Učenci NMD so obiskali arboretum Volčji potok. Učenci vseh usmeritev so izvedli pohod na Naravske ledine in Uršljo goro. Učitelji geografije, geologije in biologije so jih seznanili z značilnostmi tega območja. Nekateri učenci so si ogledali notranjost TV pretvornika.

Učenci 2. letnikov so si ogledali elektrarno Dravograd ter tehnologijo v obratih livarne Vuženica. Učenci NMD in PU so se seznanili s tehnologijo pridelovanja svinca v Žerjavu ter si ogledali ekološke ter geografske značilnosti v dolini Tople. V okviru zgodovinsko–slavistične in geografske ekskurzije po Dolenjski pa so se seznanili tudi z naravoslovnimi posebnostmi te pokrajine.

Učenci tretjega letnika so si ogledali mednarodni obrtni sejem v Celju; izvedli so ekskurzijo po slovenski Koroški v Avstriji (V. stopnja) ter strokovne ekskurzije v termoelektrarno Šoštanj in obrate tovarne Gorenje (MET. STR.). Metalurgi so si ogledali tehnologijo v Železarni Jesenice. Zaključne ekskurzije po Jugoslaviji pa so se udeležili učenci pedagoške in strojne usmeritve.

Učenci 4. letnikov (NMU, PU) so na začetku šolskega leta izvedli program zaključnih ekskurzij po Jugoslaviji. Metalurgi so imeli strokovno ekskurzijo po Bosni in Hercegovini, strojniki pa na Reko – Prvomajska in v Koper – Cimos.

### Športne in obrambne dejavnosti

Letos smo imeli zaradi pomanjkanja snega težave z zimskimi športnimi dnevi. Športni dnevi so bili zaradi tega organizirani v obliki pohodov v štiri različne smeri. Učenci so med potjo spoznavali kulturne in zgodovinske spomenike iz naše preteklosti. En športni dan pa je bil namenjen športnim igram. Izvedli smo ga v Parku telesne kulture.

Obrambni dan smo pripravili v aprilu. Razne materiale smo pravočasno razdelili učiteljem in izvajalcem. Uspešno smo ga izvedli v soboto, 6. maja. Ekipe učencev so tekmovali na štirih trasah in na kontrolnih točkah reševale zastavljene naloge iz SLO in DS.

18. maja 1989 je bilo na šoli regijsko tekmovanje mladih v SLO in DS. Tekmovali sta tudi naši prvovrščeni ekipe. 9. maja 1989 pa so naši učenci sprejeli v goste okoli 200 mladih iz zveznega tekmovanja v SLO in DS, ki je bilo v Mariboru. Šola je prejela od zveznega odbora za organizacijo tekmovanja mladih v SLO in DS posebno zahvalno listino.

### Društva na šoli

#### 1. MKUD Franci Paradiž

V okviru MKUD so v šolskem letu 1988/89 delovali naslednji krožki:

**Gledališki krožek**, v katerem je delovalo 25 učencev – mentorica Silva Sešel – je pripravila zelo uspelo predstavo SŠTNPVZZ. S predstavo se je uvrstil na področno srečanje slovenskih gledaliških skupin v Ptuj. Uspešno so nastopali na Ravnah in po sosednjih krajih. Uprizorizili so 25 predstav. Te predstave si je ogledalo okoli 5000 gledalcev.

**Angleški gledališki krožek** je deloval pod vodstvom Emila Pečnika. Predstavo, ki je izjemno zahtevna, so pripravili proti koncu šolskega leta, uprizorili so jo le na Ravnah. Prihodnje šolsko leto bodo Čarovnika iz Oza predstavili tudi širšemu občinstvu.

**Recitacijski krožek** (9 učencev) pod mentorstvom prof. Mirana Kodrina je pripravil recital Grobovi tuljijo – pogovori s slovenskimi pesniki. Z recitalom so se uvrstili na regionalno srečanje gledaliških skupin.

**Lutkovni krožek**, v katerem je delalo 10 učencev pod mentorstvom Marjane Žaže, je pripravil predstavo Guliver med lutkami tudi šele proti koncu šolskega leta. Lutkarji so odigrali 4 predstave za lutkovni abonma na Ravnah in v Dravogradu, z nastopi pa bodo nadaljevali prihodnje šolsko leto.

**Literarni krožek** pod vodstvom Vere Mrdavišič je deloval le v prvem polletju; zaradi premajhnega zanimanja so v drugem polletju krožek opustili. Mentorica je individualno delala z

dvema učencema, ki sta uspešno sodelovala na področnem literarnem srečanju v Laškem.

**Dekliški pevski zbor** (zborovodja Branko Čepin), v katerem je prepevalo 40 dijakinj, je naštudiral sedem pesmi, s katerimi se je uspešno predstavil na šolskih proslavah. Zbor se je zelo uveljavil na občinski reviji mladinskih zborov v Črni in na regijski reviji na Muti, kjer se je uvrstil na republiško revijo mladinskih pevskih zborov, ki bo prihodnje šolsko leto v Zagorju ob Savi.

V okviru MKUD smo pripravili proslave ob dnevu republike, slovenskem kulturnem prazniku, Prežihovo in prvomajsko proslavo.

### 2. ŠŠD – srednje šole

Na začetku šolskega leta so dijaki v razredih izvolili športne referente, ki sestavljajo širši odbor ŠŠD. Na uvodnem sestanku so člani širšega odbora izvolili 9 predstavnikov v izvršilni odbor ŠŠD.

Izvršilni odbor je izdelal program dela društva, ga na svojem sestanku sprejel in ga med šolskim letom izvajal. Člani izvršilnega odbora so se sestajali 2 x mesečno.

Osnovna dejavnost ŠŠD se je odvijala v krožkih. Na začetku šolskega leta smo izdelali program krožkov z urnikom vadbe formirali skupine in izbrali mentorje ter vodje krožkov. Skozi vse leto pa smo spremljali njihovo delovanje.

V okviru ŠŠD so letos delovali naslednji krožki: – odbojka – fantje, odbojka – dekleta, košarka – fantje, košarka – dekleta, nogomet, rokomet – fantje, rokomet – dekleta, ritmična skupina, atletika, streljanje, šah, tenis, namizni tenis, ter krožek za neplavalce.

Med šolskim letom smo organizirali mednarodna tekmovanja v košarki, odbojki in nogometu. V okviru teniškega krožka smo organizirali odprto prvenstvo šole za posameznike in pare. Velik uspeh smo dosegli v krožku za neplavalce, saj je od 60 neplavalcev večina splavala.

V okviru krožkov pa so se pripravljale tudi sekcije šole za republiško tekmovanje srednjih šol.

**Odbojka** – 21. 2. 1989 smo se udeležili regionalnega prvenstva v odbojki za fante in dekleta. Zmagali smo v dveh konkurencah in se tako uvrstili na področno tekmovanje. 19. 4. smo organizirali področno tekmovanje v odbojki za dekleta, kjer smo zasedli prvo mesto pred ekipami Velenja, Slovenj Gradca in Celja in si tako pridobili pravico do udeležbe na finalu republiškega tekmovanja srednjih šol. 26. 5. so se dekleta udeležila republiškega prvenstva na Jesenicah in osvojila 1. mesto in naslov republiških prvakinj SŠ Slovenije. Fantje pa so se 10. 5. udeležili področnega prvenstva v Velenju in osvojili 1. mesto. S tem so si pridobili pravico do udeležbe na republiškem prvenstvu, ki je bilo 27. 5. v Kamniku. Naši dijaki so se prebili do finala, kjer jih je premagala ekipa Ljubljane in so tako dosegli 2. mesto.

**Košarka** – 28. 2. 1989 smo na Ravnah organizirali regijsko prvenstvo v košarki za fante in dekleta. Dijaki so osvojili 1. mesto in se uvrstili na področno tekmovanje. 17. 5. je bilo področno tekmovanje v košarki v Velenju, kjer smo osvojili 4. mesto. Diakinje pa se niso uspeli uvrstiti v nadaljnja tekmovanja, saj so na regijskem prvenstvu osvojile 2. mesto.

**Nogomet** – nogometaši so se udeležili regijskega prvenstva v Celju 17. 5. in osvojili 3. mesto.

**Atletika** – člani atletske selekcije šole so se udeležili republiškega prvenstva srednjih šol in v panogi 1000 m dosegli 2., 4. in 5. mesto.



Sodelovali so tudi na tradicionalnem »teku svobode« v Ljubljani.

**Planinski krožek** – člani tega krožka so bili zelo aktivni jeseni in spomladi. Pod vodstvom Stanka Lodranta (ml) so organizirali več pohodov na Uršljo goro, Peco in Pohorje.

Vse leto so člani ŠSD pomagali pri organizaciji športnih dnevov, organizirali so prijateljska srečanja med dijaki in učitelji v različnih športnih panogah.

### Interesne dejavnosti

Interesne dejavnosti so bile vse do letošnjega leta sestavni del vzgojnoizobraževalnega dela na šoli. Zanje so se odločali mnogi nadarjeni učenci po svojih interesih. Z začetkom letošnjega koledarskega leta pa je izobraževalna skupnost ukinila financiranje mentorjev za te dejavnosti.

Na naši šoli so potekale te dejavnosti vse do zaključka šolskega leta po zastavljenih programih. Ne vemo pa, kako bodo te dejavnosti potekale v prihodnjem šolskem letu, če ne bomo dobili denarja za te namene.

Na šoli so delovali zelo različni krožki po naslednjih področjih dela: poljudnoznanstveno, kulturno – umetniško, športno – obrambno in tehniško področje.

Na poljudnoznanstvenem področju so delovali krožki iz tujih jezikov, kemije, biologije, fizike, matematike, geografije in zgodovine. Mnogi učenci, ki so bili vključeni v te krožke, so uspešno tekmovali na republiški ravni v znanju jezikov, matematike, fizike in kemije. Sodelovali so v »Gibanju znanost mladini« in tekmovali za »nagrado Železarne Ravne« ter osvojili obilo dobrih uvrstitev, priznanj in nagrad. Velika škoda za mlade in družbo bo, če teh dejavnosti ne bomo vzpodbujali in gojili.

Značke: Za Prežihovo bralno značko je letos tekmovalo 78 učencev, od tega je osvojilo IV. stopnjo 46, V. stopnjo pa 32 učencev. Kajuhovo bralno značko so osvojile 3 učenke, Gašperjevo bralno značko pa 7 učencev.

### Jutranje oddaje

V jutranjih oddajah smo začeli z rednimi poročili o olimpijskih igrah.

V oktobru pa smo ustanovili 2 stalni radijski ekipi, v katerih je delovalo 12 dijakov, ki sta samostojno pripravljali 10 do 20 – minutne radijske oddaje enkrat tedensko z zelo raznoliko tematiko: problemi alkoholizma, nesreče, oddaje s področja glasbe, družbenopolitične teme, problematika štipendiranja itd. Ekipi sta izvedli precej intervjujev z učenci, učitelji in ravnateljem.

### Učenci vozači

V šolo se vozi okoli 70 % učencev. Pretežno se vozijo z avtobusi, manj z vlakom. Glede na prometne zveze in organizacijo pouka učencem ne ostaja veliko časa pred poukom in po njem. Vozači imajo na voljo proste razrede na šoli, prav tako pa lahko izrabijo svoj prosti čas za delo v bližnji študijski knjižnici.

### Delo pedagoških delavcev in strokovnih organov šole

Delo pedagoških delavcev in strokovnih organov šole je bilo organizirano tako kot prejšnja šolska leta. Glede na to, da izvajamo različne VIP po usmeritvah, delujejo učiteljski zbori usmeritev, učiteljski zbor šole, na posameznih predmetnih področjih pa strokovni aktivni. Celotno

pedagoško ravnanje so usmerjali in koordinirali ravnatelj šole in pomočniki ravnatelja za posamezne usmeritve.

Strokovni aktivni so usklajevali pedagoško problematiko na svojem predmetnem področju, se sestajali, primerjali realizacijo učnih načrtov, ugotavljali vzroke bistvenih zaostankov pri pouku, ustreznost predpisanih učbeniških gradiv, organizirali medsebojne hospitacije v razredih, vzorčne nastope, se udeleževali regijskih in republiških oblik strokovnega izpopolnjevanja, seminarjev Zavoda SRS za šolstvo in zborovanj strokovnih društev ter skrbeli za delovanje interesnih dejavnosti.

Pedagoško vodenje je potekalo skladno z letnim delovnim načrtom. Pri delu smo upoštevali izkušnje iz preteklih šolskih let. Pripravili smo: redne seje učiteljskih zborov posameznih usmeritev ob zaključku ocenjevalnih obdobj, skupne konference učiteljskega zbora šole, sestanke strokovnih aktivov, hospitacije pedagoških vodij pri posameznih učiteljih, medsebojne hospitacije učiteljev in razgovore o opravljeni učni uri.

Učiteljski zbor šole se je v šolskem letu 1988/89 redno sestajal. Obravnaval je analizo učinkovitosti dela in poslovanja šole v preteklem šolskem letu, letni delovni načrt za tekoče šolsko leto. Redno smo spremljali učno-vzgojne uspehe usmeritev kot tudi vse šole, obravnavali smo temeljna vprašanja spreminjanja in dopolnjevanja Zakona o usmerjenem izobraževanju.

### Materialna problematika šole

Dober pouk je odvisen tudi od ekonomskega položaja učitelja in od opremljenosti šole s sodobno učno tehnologijo ter od prostorskih možnosti.

V prvih mesecih šolskega leta 1988/89 smo dokupili za šolske delavnice najnujnejše stroje (mehanske škarje, krivilni stroj, aparat za varjenje barvastih kovin itd.)

V obdobju januar – junij smo izdali za razno opremo 672.697.670 dinarjev. Od tega za: šolsko pohištvo (omare) 45.108.000, za prenosno ozvočevalno napravo in za ozvočevalno napravo v stavbi na Koroški 10 – 73.128.000, za računalniško učilnico in opremo zanjo – 338.869.190, za AV – sredstva (2 kasetofona, 6 videorekorderjev, 2 videoplejerja, 6 barvnih TV, videokamera) 132.091.350, za fotokopirni stroj 65.930.000 ter za druga drobna učila 17.571.130 din.

Za opremo računalniške učilnice so doslej prispevale delovne organizacije 312.000.000 din.

Med počitnicami bomo prepleskali 16 učilnic ter še druge prostore, obnovili tla v kemijski učilnici, nadomestili strešna okna na prizidku s kritino, zamenjali vratna krila v stavbi gimnazije, skušali bomo obnoviti čim več oken. V te namene bomo porabili približno 600.000.000 dinarjev.

### Dom učencev

V šolskem letu 1988/89 je bilo vključenih v Dom 19 učencev. Učenci so obiskovali vse usmeritve na naši šoli, tri učenke pa Srednjo šolo Edvarda Kardelja v Slovenj Gradcu. Med šolskim letom so Dom zapustili trije učenci; prišla pa je ena učenka. Delo v Domu je potekalo po načrtu. Učenci so si ogledali tri filmske uspešnice in obiskovali razstave v Likovnem salonu. Vzgojne probleme so reševali na rednih mesečnih sestankih vzgojne skupine. V tem času so v Domu dobili tudi sistem kabske



Zagorelost, da se reče

TV. Trije učenci, ki so bivali v Domu, so letos končali šolanje na SŠTNPU Ravne.

### Delo šolske skupnosti in mladinske organizacije

ŠS in MO sta delali skladno s programom dela, ki je zapisan v letnem delovnem načrtu šole. Koordinacijski svet se je sestajal približno vsakih 14 dni, skupnih sestankov so imeli 6. Naloge, ki so nas bolj angažirale, so bile naslednje: načrtovanje dela in anketa o delu ŠS in MO; priprava in organizacija mladinskih ur za 1. letnike; izdaja glasila o interesnih dejavnostih na šoli; organizacija ter priprava programa ob praznovanju Dneva mladosti na Ivarčkem jezeru; organizacija dežurstev na šoli; delo disciplinske komisije; priprava na sodelovanje na srečanju srednjih šol; evidentiranje štipendistov Titovega sklada, zbiranje dokumentacije in oblikovanje pisne utemeljitve predloga; pomoč pri izvedbi programske – volilne konference; povezovanje v OK OO ZSMS Ravne in izvajanje skupnih nalog.

### Izobraževanje odraslih

V tem šolskem letu smo izvajali naslednje programe:

#### A. Pridobitev stopnje izobrazbe

| Stopnja:                    | Vpisanih:      | Zaključilo šolanje: |
|-----------------------------|----------------|---------------------|
| II. stopnja                 |                |                     |
| – metalurgi                 | –              | –                   |
| – kovinarji                 | –              | 1 slušatelj         |
| IV. stopnja                 |                |                     |
| – metalurgi                 | 12 slušateljev | 3 slušatelji        |
| – kovinarji                 | 17 slušateljev | 4 slušatelji        |
| V. stopnja – obratni tehnik |                |                     |
| – metalurgi                 | 35 slušateljev | 2 slušatelja        |
| – strojniki                 | 90 slušateljev | 20 slušateljev      |
| Delovodja – izpopolnjevanje |                |                     |
| – metalurgi                 | 8 slušateljev  | 4 slušatelji        |

V tem šolskem letu je bilo tudi veliko število preverjanja znanja občanov. Tako je pred ustreznimi komisijami 25 kandidatov opravilo 52 izpitov.

#### B. Funkcionalno izobraževanje

Na seminarjih, predavanjih in tečajih se je usposabljal ali izpopolnjevalo v 51 skupinah 606 delavcev. Od tega je opravljalo preverjanje znanja 456 delavcev, 211 delavcem pa smo izstavili ustrezna potrdila o usposobljenosti.

Pri izvajanju programov so nam največ pomagali strokovni delavci iz Železarne Ravne.

### Vpis novincev za šolsko leto 1989/90

V program strojništvo, za katerega smo razpisali 150 prostih mest, se je prijavilo 129 učencev. Tako bosta prihodnje šolsko leto delovala dva oddelka strojnih tehnikov (V. stopnja) in dva oddelka kovinarjev (IV. stopnja).

V skrajšani prilagojeni program predelave in obdelave kovin pa se je vpisalo 9 učencev iz posebnih osnovnih šol.

Za metalurške programe tudi letos ni bilo prijav. Tako v prihodnjem šolskem letu ne bo deloval niti en oddelek I. letnika V. in IV. stopnje zahtevnosti.

### PREDMETNIK

### IZOBRAŽEVALNA SKUPNOST SLOVENIJE

USMERITEV: Naravoslovno-matematična

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI PROGRAM: naravoslovno-matematična dejavnost

Smer izobraževanja:

A – naravoslovno-matematični tehnik

B – splošnoizobraževalna

Deloval bo le en oddelek metalurškega skrajšanega programa, v katerega je vpisanih 21 učencev.

V pedagoško usmeritev se je na 60 razpisanih mest prijavilo 60 učencev – za dva oddelka.

V naravoslovno – matematični usmeritvi pa je bil letos zelo velik interes za novi B – program. Tako se je v ta program vpisalo kar 90 učencev, v A – program (prejšnji program NMU) pa 33 učencev. Za B – program je značilno, da je dokaj podoben nekdanjemu programu splošne gimnazije, kar je razvidno iz primerjave predmetnikov A – in B – smeri.

Hubert Močivnik

### U K A Z I

(Prosto po Prešernu)

Da ne smem, je ukazala  
»vlada,« plače si zvišvat,  
inflacija je pa zdvijala,  
revež moral bom postat.

Da ne smem, je ukazala,  
za žulje svoje plačan bit,  
birič nam vlada je postala,  
kot taka: »pojdi se solit.«

Moram, pa je ukazala,  
poravnat dajatve vse,  
ni nikoli me vprašala,  
če meni kaj ostane še.

Moram da, je ukazala,  
jezik držat za zobmi,  
če ne, ukrepe bo poslala,  
in že z arestom ti grozi.

Zraven si mi ukazala,  
kredite naj bi povrnili,  
zakaj pa jaz; naj vrne tisti,  
ki dolge nam je naredil.

Al' pogruntaj nekaj tak'ga,  
da brez hrane bom živel,  
če ne bo mene, prej pa tebe  
kmalu lep hudič vzel!

| Predmeti   | Oznaka predm. | 1. letnik   |             | 2. letnik   |             | 3. letnik   |             | 4. letnik   |             | Skupaj ur   |             |
|--|---------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
|  |               | A           | B           | A           | B           | A           | B           | A           | B           | A           | B           |
| 01 Slovenski jezik in književnost                          | SJK           | 4           | 4           | 4           | 3           | 4/3         | 4           | 3/4         | 4           | 15          | 15          |
| 02 Prvi tuji jezik   | TJ1           | 3           | 3           | 3           | 3           | 3           | 3           | 3           | 3           | 12          | 12          |
| 03 Drugi tuji jezik  | TJ2           | 3           | 3           | 2           | 3           | 2           | 2           | 2           | 2           | 9           | 10          |
| 04 Umetnostna vzgoja                                       | UVZ           | 2           | 2           | –           | –           | –           | –           | –           | –           | 2           | 2           |
| 05 Matematika  | MAT           | 4           | 4           | 4           | 4           | 4           | 3           | 4           | 3           | 16          | 14          |
| 06 Računalništvo in informatika                            | RAI           | 1           | 1           | 2           | 2           | –           | –           | –           | –           | 3           | 3           |
| 07 Fizika  | FIZ           | 2           | 2           | 3           | 2           | 3           | 2           | 3/4         | 3           | 11/12       | 9           |
| 08 Kemija  | KEM           | 2           | 2           | 3           | 2           | 3           | 2           | 3/2         | 3           | 11/10       | 9           |
| 09 Biologija   | BIO           | 2           | 2           | 3           | 2           | 3           | 3           | 3/2         | 2           | 11/10       | 9           |
| 10 Zgodovina   | ZGO           | 3           | 2           | 2           | 2           | –           | 2           | –           | 2           | 5           | 8           |
| 11 Geografija  | GEO           | 2           | 2           | 2           | 2           | 1           | 2           | –           | –           | 5           | 6           |
| 12 Geologija   | GEG           | –           | –           | –           | –           | 1/2         | –           | –           | –           | 1/2         | –           |
| 13 Družbenopolitična ureditev SFRJ                         | DPU           | –           | –           | 2           | 2           | –           | –           | –           | –           | 2           | 2           |
| 14 Psihologija   | PSI           | –           | –           | –           | –           | 2           | 2           | –           | –           | 2           | 2           |
| 15 Sociologija   | SOC           | –           | –           | –           | –           | 2           | –           | –           | 2           | 2           | 2           |
| 16 Filozofija  | FIL           | –           | –           | –           | –           | –           | –           | 2           | 2           | 2           | 2           |
| 17 Obramba in zaščita                                      | OZA           | –           | –           | –           | 2           | 2           | 2           | 2           | –           | 4           | –           |
| 18 Telesna vzgoja  | TVZ           | 2           | 2           | 2           | 2           | 2           | 2           | 2           | 2           | 8           | 8           |
| 19 Zdravstvena vzgoja                                      | ZVZ           | 1           | 1           | –           | –           | –           | –           | –           | –           | 1           | 1           |
| 20 Predmet po izbiri šole                                  | VIO           | 1           | –           | –           | –           | –           | 2           | –           | 2           | –           | 4           |
| <b>SKUPAJ UR – tedensko</b>                                |               | <b>32</b>   | <b>30</b>   | <b>32</b>   | <b>31</b>   | <b>32</b>   | <b>31</b>   | <b>27</b>   | <b>30</b>   | <b>123</b>  | <b>122</b>  |
| <b>Izbirni predmeti</b>                                    |               |             |             |             |             |             |             |             |             |             |             |
| <b>I. skupina</b>  |               |             |             |             |             |             |             |             |             |             |             |
| 21 Uporabna matematika                                     | UMA           |             |             |             |             |             |             | 3           | –           | 3           | –           |
| 22 Računalništvo in programiranje                          | RPR           |             |             |             |             |             |             | 2           | –           | 2           | –           |
| <b>II. skupina</b>   |               |             |             |             |             |             |             |             |             |             |             |
| 23 Fizikalna merjenja                                      | FIM           |             |             |             |             |             |             | 5           | –           | 5           | –           |
| <b>III. skupina</b>  |               |             |             |             |             |             |             |             |             |             |             |
| 24 Kemijsko laboratorijsko delo                            | KLD           |             |             |             |             |             |             | 5           | –           | 5           | –           |
| <b>IV. skupina</b>   |               |             |             |             |             |             |             |             |             |             |             |
| 25 Biološko laboratorijsko in eksperimentalno delo         | BLD           |             |             |             |             |             |             | 5           | –           | 5           | –           |
| <b>SKUPAJ UR V SMERI na leto (ted. št. ur x 35 tednov)</b> |               | <b>1120</b> | <b>1050</b> | <b>1120</b> | <b>1085</b> | <b>1120</b> | <b>1085</b> | <b>1120</b> | <b>1050</b> | <b>4480</b> | <b>4270</b> |
| 26 Delovna praksa  | DEP           | –           | –           | 80          | 80          | 80          | 80          | –           | –           | 160         | 160         |
| 27 Kulturne dejavnosti                                     | KUD           | 30          | 30          | 18          | 18          | 18          | 18          | 18          | 18          | 84          | 84          |
| 28 Naravoslovne dejavnosti                                 | NAD           | 24          | 24          | 12          | 12          | –           | –           | –           | –           | 36          | 36          |
| 29 Telesnovzgojne in obrambne dejavnosti                   | TOD           | 24          | 24          | 24          | 24          | 24          | 24          | 24          | 24          | 96          | 96          |
| 30 Tečaj prve pomoči                                       | TPP           | –           | –           | –           | –           | 12          | 12          | –           | –           | 12          | 12          |
| 31 Strokovne ekakurzije                                    | EXS           | –           | –           | –           | –           | –           | –           | 24          | 24          | 24          | 24          |
| <b>SKUPAJ VSEH UR V SMERI – LETNO</b>                      |               | <b>1198</b> | <b>1128</b> | <b>1254</b> | <b>1219</b> | <b>1254</b> | <b>1219</b> | <b>1186</b> | <b>1116</b> | <b>4896</b> | <b>4682</b> |

Štefan Šumah

### IŠČEM ČLOVEKA

Vsak dan, vse več  
se slišijo besede:  
– Odkar sem spoznal ljudi,  
postajajo mi ljubši psi.  
A so še ljudje,  
oh, humanisti pravi,  
ki iščejo človeka,  
jih iz tira nič ne spravi.  
Iščejo človeka vsak dan  
po ulicah in plažah,  
po bifejih, kavarnah, parkih,  
po domovih in garažah.  
Poznam ljudi,  
ki smisel njihove  
je filozofije:  
Najti človeka  
(na čigar se račun napije!)

# Ob 40-letnici prve mature na Ravnah

Letos 14. maja je praznovala 40-letnico mature prva generacija maturantov ravenske gimnazije. Ker je to po svoje praznik vseh, ki so zdaj obiskovali ta koroški hram učenosti, objavljamo tri prispevke s tega srečanja pri Korošu na Jamnici. Zapisali so jih – tedaj mladi – profesorji ravenske Gimnazije.

**Milena Topolovec**

## NEKAJ BESED OB PRAZNOVANJU

Minilo je 40 let, odkar je dokončno prestopila prag ravenske gimnazije prva generacija njenih maturantov. To je pomemben praznik za Koroško, za ravensko gimnazijo in za vas, nekdanje njene dijake. Kot povabljenka na to praznovanje se čutim počaščena v vašem krogu, čeprav se zavedam, da je moj prispevek k življenjskemu vašemu uspehu le droben, droben, droben kamenček v zgradbi vaše izobrazbe. Bila sem med vami komaj leto dni. Na Ravne sem prišla po svoji volji in na svojo prošnjo, in to z namenom, temeljito preučiti okolje, iz katerega je izšel in v katerem je živel Prežihov Voranc. Njegovi Samorastniki so se mi namreč neizbrisno vtisnili v spomin. Prva povojna leta o njem ni bilo kaj dosti objavljenega, on sam pa je bil nekako odrinjen. Po prigovarjanju prof. dr. Marje Boršnikove naj bi se lotila pisanja znanstveno poglobljene monografije o njem, ki naj bi izšla v zbirki Klasje. Prežih je s tem soglašal, bil celo zelo vesel in pripravljen »sedeti«, kakor je označil intervjuje. Hotela sem torej поблиže spoznati in podoživeti deželo, iz katere je izšel, njene probleme, ljudi, njih naravo in navade, mišljenje in čustvovanje. Ko pa sem jeseni 1947 prišla na Ravne, se je nepričakovano zgrnila name obilica drugega dela, saj sem tedaj hkrati dobila kar 4 dekrete, in to za delo na različnih področjih. Ne le za profesorico, tudi za vzgojiteljico dijaškemu domu, za inšpektorico pouka slovenščine na številnih nižjih gimnazijah in za inšpektorico pouka slovenščine in ruščine na industrijskih šolah. Zlasti to zadnje dvoje je bilo glede na takrat zelo slabe prometne zveze in hrano na karte zahtevno in močno otežkočeno. Ob vsej tej preobremenitvi z delom, kar me je tudi časovno vezalo, in zaradi nepredvidenih okoliščin se nisem mogla posvetiti znanstvenemu delu in raziskavam v zvezi s Prežihom, kar bi terjalo mir in zbranost. Tako je dragocena in naravnost idealna priložnost, ko bi lahko dobila od Prežiha samega, njegove soproje in družine predragocene in

izvirne podatke, bila zame nenadomestljivo izgubljena, saj sem v vsem šolskem letu enkrat samkrat lahko obiskala Prežiha, pa še to z dijaki in za kratek čas. Res sem naslednje leto, ko sem bila premeščena v Ljubljano, večkrat prišla s tem namenom k Prežihu, toda Prežih je bil tedaj že težko bolan in zagrenjen, v bolnici v Slovenj Gradcu in v Mariboru pa mi je bil docela nedosegljiv. In tako me je prehitela njegova smrt. S tem je bilo konec moje znanstvene ambicije. Preveč je bilo zaprek, ki se jim ni dalo izogniti. Medtem so se pojavili že drugi literarni zgodovinarji z več možnostmi za tozadevno delo, jaz pa sem pod silo razmer morala svoje interese preusmeriti drugam, v dokaj prezrto kulturno prosvetno in pedagoško delo, kjer je bilo treba začeti skoraj čisto znova: z učnimi načrti, učbeniki, predavanji, seminarji itd.

So mi pa Ravne omogočile čisto drugo, posebno doživetje. Bila sem namreč aktivna priča nastajanja edinstvenega novega življenja, ki je poganjalo tedaj na Čečovju. Ravenska gimnazija – gimnazija samorastnica je postala kulturno žarišče slovenske Koroške pod močno osebnostjo ravnatelja dr. Sušnika. In kakor je bila ta gimnazija svojstvena po izvoru, rasti in pomenu in kakor je bil svojstven po notranjem žaru, stvariteljskih zamislih in prizadevanjih njen ravnatelj, tako je bila svojstvena tudi srenja mladih ljudi, žejnih znanja, ki se je zgrinjala sedaj v to kulturno žarišče iz različnih krajev, celo z najbolj oddaljenih hribov in globač. Vam, dijakom, je bila ravenska gimnazija drugi dom, ljuba ustanova, kovačnica znanja, zame, ki sem drugače in živo spremljala njen razvoj in delo, pa edinstvena, veličastna in dragocena stvaritev neprecenljive vrednosti in pomena, edinstvena tudi v tem, da je zrastle iz žuljev delavcev in da je njene temelje gradila ta nova mladina, tudi vaša generacija. In vesela sem, da sem čeprav kratko, delovala na njej.

Prav zanimivo je bilo moje prvo srečanje s to prvo, to je vašo generacijo v razredu. Bilo je jeseni leta 1947. Živo se spominjam tega dne. Vaš, to se pravi tedaj 7. razred, je bil v pritličnem traktu prizidka h gradu, pravzaprav republika zase. Prostor je bil majhen in to me je v hipu nekako povežalo z vami. Presenetila me je cvetoča lepota deklet na desni strani razreda in vrsta bujnolasih mladeničev na levi. Lepi, radovedno samozavestni, dozoreli obrazi. Zadnje živo steno v razredu je tvorila strnjena vrsta kritično ocenjujočih »sodnikov«. Tako sem vas tedaj občutila. Bežno sem se izpod tre-

SOLSKI ZVONEC IN PRIJATELJSTVO  
IZ DIJASKIH LET  
VABITA K

## 40. OBLETNICI MATURE

V ROKO SI BOMO SEGLI  
V ŠTUDIJSKI KNJIŽNICI

DR. FRANCA SUŠNIKA NA RAVNAH,  
13. MAJA 1989 OB 10. URI

KRAMLANJE BOMO NADALJEVALI  
PRI KOROŠU V SENTANELU.

NAJ NIHČE NE IZOSTANE,  
KER BI VSAKEGA POGREŠALI.

NASVIDENJE!

PRIPRAVLJALNI TRIO

palnic zazrla v vas, za trenutek me je ob tem obšla nekaka plahost, vendar sem pogumno in samozavestno, pa tudi nepopustljivo razvila pred vami svoj delovni program, ki ni bil ravno skromen, a sem ga kasneje le uresničila. Takrat pa sem imela občutek, kot da se je nekdo med vami ob njem prizanesljivo posmehnil, češ: kaj si le domišlja, da bo dosegla. Toda bili ste dober, v nekem smislu celo izjemen razred: samostojen, kritičen, zgodaj dozorel.

Vojna vihra in povojni čas sta vas prinesla iz različnih krajev, z različnimi življenjskimi usodami in izkušnjami in z različnimi hrepenenji, sanjami in hotenji. Nekateri med vami je življenje že tudi bridko zaznamovalo. In moram reči: navezala sem se na vas, kajti začutila sem v vas, vsaj v večini, resnejšo žejjo po znanju, na vaših obrazih in v sijočih očeh razbrala željo po lepšem življenju, lepšem svetu in vero vanj. To nas je družilo. Čim bolj ste se s svojim delom kjerkoli udeleževali in izkazali, tem bolj sem cenila in spoštovala v vas pozitivno se razvijajočo osebnost. Tako sta mi bila blizu Seki in Praprotnik, nekaka stebra domske delovne ekipe, blizu Golob s svojima izrednima seminariskima nalogama, blizu Plešivčnik, predstavnik mladinske organizacije, ki je imel z njo dovolj posla, blizu Marija, Anica itd., ki so si prizadevale oživiti literarno glasilo Nova brazda ter pričele zbirati folklorno gradivo, stare izraze, blizu Paradiž zaradi svoje zanosne ljubezni do odra in igranja, blizu Pečnik, razpet med Čečovjem in Guštanjem, blizu vsi, ki ste bili voljni delati, ali ki ste pokazali kak globlji interes. V duhu sem spremljala vaše delovanje, vas preučevala in ni mi bilo vseeno, kaj se dogaja z vami in če vas je kaj v živo prizadelo. Posebno težko mi je bilo, ko sem zvedela za Paradiževo težko bolezen. Vede-la sem namreč za revno otroštvo nekdanjega mariborskega dijaka, vedela za taboriščne poskuse tudi na njem v Dachauu, presenečala sta me njegov živ idealizem in ljubezen do življenja in pretresla njegova tragedija. Dano mi je bilo spremljati njegovo

Golgoto, kajti v najtežjih, najbolj bolečih stiskah se je večkrat s pismi obrnil name. Po razumevanje? Po spodbudno besedo? Vsekakor iz silne potrebe osamljenega.

Danes praznujete 40. obletnico tako rekoč prve svoje pomembnejše življenjske zmage, obletnico mature. Iskreno vam čestitam k vašim zmagam in uspehom. Ob tej priložnosti pa bi vam rada tudi za hip približala tega vašega tovariša, vedno veselega, zanosnega in požrtvovalnega, ki mu ni bilo dano z vami vred slaviti te zmage, približala z njegovimi lastnimi pretresljivimi besedami, odlomkoma iz njegovih pisem. Mislim, da si to lahko dovolim, v njegov spomin.

18.2.1949

»Po štirinajstih mesecih sem zopet doma. S kakšnimi občutki sem zapuščal Novo Celje, vam ne morem opisati. Saj sem prebil tam leto trde preizkušnje, leto, v katerem sem kljub vsemu trpljenju notranje zorel in jeklenel. Včasih sem se počutil tako strašno samega. V takih trenutkih sem že dvomil, da bi mogel prestati vse in upati na lepše. Ne vem, zakaj mora življenje tako neusmiljeno trpinčiti samo nekatere, drugim pa gre vse tako lepo, brez vsake težje preizkušnje. Kolikokrat sem med tem letom premišljeval, ali se sploh splača živeti, in zakaj vse to. Včasih so prišli trenutki, ko mi je bila duša polna gorja in obupa. Nikdar nikomur nisem tožil tega. Saj vem, da me nihče ne bi razumel, ker malo malo je ljudi, ki te razumejo v duševnem trpljenju. Vsi so se čudili moji veselosti, ker so me vsi gledali površno. Če pa bi mogel kdo pravilno pogledati v mojo dušo, bi videl, kako strašno je včasih trpela.

Takrat, ko sem zbolel, nisem mislil, da bo tako dolgo trajalo in da bom moral žrtvovati 7 reber. Za rebra mi ni žal, saj se tudi brez reber da živeti. Žal mi je le za letom, ki sem ga tako izgubil. To leto me je sicer ojeklenilo in mislim, da ni na svetu več ničesar, kar bi me moglo bolj udariti, kot me je ta bolezen. Komaj sem začel spoznavati življenje, ga gledati v pravi luči, komaj sem okusil prve sladkosti in dobrote, že sem moral končati. Vidim, da ne bom nikdar mogel dati duška svojim življenjskim silam, kajti duh je premočan, telo pa preslabo.

V sredo sem bil na gimnaziji. Take občutke sem imel, kot da se vračam ne vem od kod. Sprejem je bil sicer prisrčen, ali jaz se čutim nekam tujega, nepoklicanega. Eno uro sem prebil v razredu. Bila je ura slovenščine. Jemali so Murna. Danes mi je žal, zakaj sem sedel v klopi, kajti vzbudile so se v meni spet stare rane. Kako zelo sem si želel, da bi tudi jaz lahko zopet tako sedel in se učil z njimi. Vendar meni to ni dovoljeno. Moje stanje je sicer dobro, vendar še ne smem opustiti zdraviliškega reda. Moram še veliko veliko počivati. Vesel bom, če bom mogel študirati doma. Najhujše pa mi bo takrat, ko bodo moji sošolci maturirali. Kako težko mi bo takrat, že sedaj slutim.



#### Prvi ravenski maturanti ob 40. obletnici mature.

**Od leve proti desni: Roman Flis, Franc Pečnik, Jože Rozman, Jožica Cizej-Rapoš, Mina Rojnik-Pengov, Jožko Golob, Irma Veselko-Borovčanin, Štefan Vevar, Berta Ring-Plešivčnik, Ivo Štrucl, Marjan Lebič, Zdravko Vezjak, Drago Plešivčnik, Marija Osojnik-Suhodolčan-Dolenc, Karel Bevc, Dušica Nabergoj-Mikluš, Franc Reiter, Jakob Palir, Zvonko Gorečan. Manjkajo: Anica Raušl, Adi Praprotnik in Rudi Brundula.**

Ne smete pa misliti, da gledam bodočnost v črni luči. Nikakor ne! Saj sem se vdal v usodo. Danes doživljam lepoto v tem, kar mi je bilo včasih malenkost... Kako lepo je živeti!!!

V drugem pismu pravi: »Rad bi vzgajal mladino, ji svetil na poti skozi življenje. Mislim, da bom takrat najbolj srečen.«

Odlomek iz pisma 14.3.1949:

»Sedaj sem začel študirati. Kako življenje človeka čudovito spremeni.

Prej, ko sem bil še zdrav, ni bilo v meni nobene trdne volje. Bil sem podoben zanesenjaku, ki sam ne ve, kaj hoče. Tipal sem v praznini in zato sem čutil tudi v sebi praznino. Zanimarjal sem šolo, česar si danes ne morem odpustiti... Danes mi učenje pomeni vse. Vzljubil sem ga strastno... Tako rad bi se poglobil v znanost, si je zajel z obema rokama, potem pa bi jo sipal med ljudstvo, med ono, ki je v bistvu tako dobro, ki pa se od zunaj kaže tako robato in surovo. Med tem letom sem veliko premišljeval o tem, saj sem bil vse leto med preprosto »rajo«. Krasne like sem spoznal in zato mi je še bolj žal, da nimam čuta za pisatelja. Vsega imam: veselja in snovi, nimam pa talenta. Ne znam zlititi na papir, kar nosim v duši.

Posvetil se bom biologiji. Kolikokrat zabavljam čez svojo prekleto usodo, da ne morem ustvariti v življenju tega, kar bi hotel. Vsa naša Koroška je tako malo raziskana in tukaj bi me čakalo ogromno hvaležnega dela. Morda pa bom le še kedaj ko-

ristil človeški družbi, če mi bo seveda moja usoda to dovolila.

Moji sošolci se mi kar smilijo. Tako se reveži tresejo pred maturo. Drugače so z mano zelo ljubeznivi in me vedno vabijo v razred. Vedno se izmaknem. Če sem med njimi, mi je veliko huje in ves dan ne najdem tal pod sabo.«

Iz pisma 5.2.1950

Najbolj sem vesel, da se mi stare moči zopet polagoma vračajo. Najbrž je to rezultat volje do dela in življenja. Sedaj najdem srečo v vsaki najmanjši stvarci. Prej tega nisem poznal.

In kasneje: »Sedaj snujem s Francijem Sušnikom načrt za botanični vrt. Za pomoč in nasvet sva prosila dr. Angelo Piskernik. Pripravljena nama je pomagati.«

Paradiža sem slučajno srečala nekaj let kasneje v Ljubljani. Prihajal je ravno od neuspelega izpita iz primerjalne književnosti. Do dna srca se je čutil ponižanega in razboljenega. Prof. Ocvirk je svoj občutek manjvrednosti cynično sublimiral v prav neodpustljivem vedenju do nekaterih študentov. Paradiž se je čutil po srečanju z njim prav razčlovečenega. In vendar, s kakšno voljo in trudom se je pripravljaj na ta izpit. »Tudi ta kruta bolečina ni mogla mimo njega. Tako se je dopolnjevala njegova življenjska usoda, in tako je počasi dobesedno izgorevala že med vojno nalomljena življenjska moč mladega idealista, kljub njegovemu silnemu hrepenenju po življenju, kljub nenasitni želji po ustvarjanju in kljub nenehni pri-

pravljeno pomagati sočloveku, koristiti človeštvu, Ravnam in domovini, kar pri njem ni bila prazna fraza.

Najbrže je tudi on umiral z enakim spoznanjem kot Srečko Kosovel, ki v Predsmrtnici pravi:

»Vsi bodo dosegli svoj cilj,  
le jaz ga ne bom dosegel.  
Ognja prepoln, poln sil  
neizrabljen k pokoju bom legel.

Oprostite mi, da sem vas za nekaj časa dovrnila od veselejšega dela sprečanja. Mislim, da je bil spomin na vašega tovariša na mestu; vam pa je lahko ob njem v tolažbo spoznanje, da se je vaša usoda verjetno tkala pod milejšimi zvezdami.

Janko Messner

## O BESEDI

Ljube moje tovarišice, ljubi moji tovariši, kar je, je v besedi. Več ni.

Kar se nam je zgubilo na dozrajšnji poti, je bilo zgubljeno že, ko smo še iskali in kdaj pa kdaj menili, da smo vendarle našli. A bil je samo gnoj za našo rast, za naše iskanje.

Vse, kar je, je v iskanju.

V besedi.

Ne v lepi ne v topli, ne v sladki ne v prilizjeni, ne v preračunani ne v lažnivi. Tudi v častni ne in ne v slovesni.

Vse, kar je, je v resni besedi, v pravični.

Sprašujem se, kaj je lepa beseda, ki da lepo mesto najde, več kakor pokrita rihta, kakor prazen zgovoren politik, ki ministrski stol najde?

In kaj je beseda, če ni konj? Če ni še več ko konj, če ni slon?

Tista krivična, ki nam je Ivan o njej napisal Skodelico kave. Tista prelomljena, ki iskarijoti iz nje kujejo srebrne in zlate dobičke.

In se sprašujem čedalje češče, kaj bo šlo našega tja čez v veliki B R E Z? V brezdanje brezno?

Hegel nam je namignil, kaj.

Prej pa nam je še biti ali ne biti na tej zemlji, na tem mičkenem slovenskem prostorčku pod soncem.

Saj še nismo stari, smo samo malo starejši, kakor smo bili takrat pred 40 leti v parku grofa Thurna na Ravnah.

Ali nazaj k besedi: h glasni, k tisti, ki protestira. Večkrat sem že bral pri izobraženih, večkrat slišal od pametnih ljudi, se učil osem let pri modrem Francu Sušniku, da prihaja najglasnejši protest iz zaprtih ust.

Prav, prav, vendar ne vsakteri protest ne v vsakterem medčloveškem odnosu.

Takšna rahločutna, obzirna, duhovno aristokratsko samopremagljiva modrost more veljati pač – o tem sem do kraja prepričan – samo za družbo samokritičnih, ne-sebičnih, negrabežljivih, skratka, plemenitih ljudi, ne pa za družbo blebetavih bedakov, nenasitnih komolčarjev, tihih in glasnih nasilnikov.

Vemo, kaj je dejal Sokrat: da ve, da nič ne ve. In vemo, kaj bedak trdi: da ve, da drugi nič ne vedo.

Vse, kar je, je v pravični besedi, ki meso postane in med ljudmi prebiva.

In se ne usmradi.

Kajti vse, kar je, je v pravični besedi, izgovorjeni o pravem času, razločno, nedvoumno, necincavo.

Vse, kar zraste zdravega, zraste iz Manifesta in Pridige na gori. Brat Marx in tovariš Jezus sta nam zanesljiva vodiča.

V Tovarišiji in v Listini je slovenski program.

Bojim se, da leži na dnu tistega kupa pravičnih, modrih spisov, ki jih »merodajni slovenski politiki našega skupnega slovenskega kulturnega prostora« niso nikoli prebrali in se jim jih tudi v današnjih hudih družbenopolitičnih in gospodarskih blodnjah ne ljubi brati.

Pa ne samo v Jugoslaviji, tudi v Avstriji gre vse po zlu.

Wirtschaftswachstum je čarna beseda pri nas, konzumizem pri vas. Eno celo milijardo šilingov je položil slovenski narod z nekaj Hrvati v letu 1987 samo koroškemu gospodarstvu na oltar!

Zato, da nas tod kakor sužnje ponižujejo: moj vnuk Ilja se v Celovcu, svojem rojstnem kraju, ne sme učiti slovenskega materinega in očetovega jezika v ljudski šoli. Uči se ga v Ljubljani. Spodbudni takšni dobrososedski odnosi med SFRJ in Avstrijo!

Dokumentirani z milijardami lepih jugoslovanskih besed.

Ki nobena od njih ni konj.

Znano je, da človek ne živi samo od kruha, vendar kako naj demonstrira s polnimi usti? In čemu naj demonstrira, če pa ne občuti duhovne lakote?

V zadnjih letih me prevzema čedalje hujše domotožje po tujini. Najljubši moj prijatelj je menih in pesnik Ernesto Cardenal v Nikaragvi.

Berite njegove Psalme. Niko Košir jih je prevedel za Partizansko knjigo v Ljubljani. Leta 1986.

Pa zdravi mi ostanite, vsi, zdaj zanbart du leta 1994!

Vaš Something.

Ivo Arhar, razrednik

## Spoštovani in dragi prvi ravenski maturanti!

S presenečenjem sem prebral vabilo na 40-letnico vaše mature (prve na ravenski gimnaziji). Kaj je res že minilo 40 let!

Na izjemno skrbno in lepo oblikovanem vabilu piše: Naj nihče ne izostane, ker bi vsakega pogrešali.

Takšnega srečanja pa res ne smem zamuditi – in sem šel in zdaj sem tu, med vami, že šestdesetletniki, sam pa dobrih 10 let starejši, se pravi, vsi skupaj že malce v letih, v srcih pa še vedno mladi, posebno ob tako svečanem in prijateljskem srečanju, ko se v spominih vračamo v svoja resnično še mlada leta, vi v leta svojega učenja, oblikovanja in dozorevanja v šolskih klopeh ravenske gimnazije, jaz pa v sam začetek svojega poučevanja za katedrom.

Bil sem še pravi zelenec v svojem delu. Po diplomi tik pred začetkom vojne so prišla duhovno suha vojna leta, pa pol leta služenja vojaškega roka v makedonskem Kumanovu in pol leta poklicne službe na soboški gimnaziji sredi prekmurske, panonske ravnine, ki mi Gorenjcu po rodu, ni bila ravno preveč všeč.

Nato pa iz mehkega sveta M. Kranjca naravnost k vam, v hriboviti, trdi svet Prežihovega Voranca, v svet pod Uršljo goro in v bližino Pece. Ta svet mi je bil neprimerno bližje, nekam domač, čeprav – v tistem času – preveč odmaknjen od kulturnih središč. Tako kulturno središče pa je bilo treba na Ravnah šele ustvariti. Zaradi duhovnega kapitala Prežiha in Sušnika je bilo to precej lažje. Nadvse pomemben dejavnik nove kulturne rasti pa je bila Gimnazija. Znašli smo se skupaj v stari gimnaziji v nekdanjem gradu (simbolu minulih časov), spodaj pa so tolkla kladiva ravenske železarne, glasnice novih časov.

Vi pa ste se zatekli vanjo z vseh koncev, iz starega Guštanja, iz Žerjava in Črne (z vmesnima Mežico in Prevaljami), pa na čisto drugem koncu iz Slovenj Gradca in koroškega dela Dravske doline, da bi se v hramu učenosti dokopali čim prej do znanja, ki bi odprlo pot v svet, v življenje vam in hkrati z vašim znanjem, pomočjo tudi domačemu, koroškemu svetu. V tej vaši zagnanosti, navezanosti nanj je bilo tudi nekaj romantike, iracionalne krajinske mistike, ki je mi prišleki nismo mogli povsem razumeti. Rodila pa je sadove.

Verjetno se še spominjate, kaj je pisalo na steni v veži starega grajskega poslopja, kamor vas je vsak dan vabil šolski zvonec.

Dali smo vam, kolikor smo pač premogli, če pa se je kaj zataknilo, je priskočil na po-

moč pokojni dr. Franc Sušnik, duhovni oče ravske gimnazije in vam, nam pa skrben svetovalec in vodnik. Če ni šlo naravnost, pa malo po ovinkih, po diplomatsko, tako da si se prav znašel in ga razumel šele po daljšem času.

Brez njega in seveda dela ravske gimnazije, zlasti še nove, ki pa so jo že pomagale graditi vaše žuljave roke. Potem pa še Študijska knjižnica, ki naj bi bogatila in plemenitila vaša srca, ob včasih malo suhem šolskem znanju, z lopatami umetniškega sveta, kar je dobro vedel odlični poznavalec domače in svetovne literature, prof. dr. Sušnik.

Leta so tekla in že je bila tu matura, prva na ravske gimnaziji. Kaj vse se je nabralo v teh letih med vami in v bolj ali manj prijateljskem sožitju z nami, je skrbno shranjeno v vašem spominu, iz katerega je že prišlo na dan to ali ono ob minulih srečanjih in bo prav gotovo tudi danes, ko je za vami že 40 let pravega življenja.

Vsakdo izmed vas ima za sabo že dolgo zgodbo, bolj ali manj srečno, veselo, je dosegel že svoje poklicne uspehe, večje ali manjše, je izpolnil že omenjeno naročilo, življenjski napotek—zapis na steni grajske veže. Kolikor vse to poznam, vem, da se je tako tudi zgodilo.

Ne bom imenoval nikogar posebej, mimo enega vašega sopotnika pa le ne morem: bil je to Franci Paradiž, sin ravskega fužinarja, s sedemnajstimi leti partizan, v zimi 1944 ranjen, nato mučena žrtev gestapovskih mučilnic v Celju, Mariboru, Dachauu. Pa je le trmasto učakal svobodo.

Njegov ravnatelj na gimnaziji in v Študijski knjižnici je o njem zapisal:

Plameneč govornik, režiser, igralec, organizator; gore bi bil prestavljal, kaj bi ne bil razsul mladosti časa na svojih Ravnah! In nad vse mu je bila njegova gimnazija.

In malo naprej. Zdaj je živel le še za svojo Študijsko knjižnico. Njegova beseda je pridobila delavce zanjo. Zanje jo je hotel, za njihove sinove.

Zaradi hude bolezni, posledice muk in trpljenja v času okupacije in narodno-osvobodilnega boja, je postal, zaostal za vami, si še enkrat opomogel, nadaljeval študij, maturiral, se zaposlil v Študijski knjižnici, a se končno le moral odpovedati sebi in svojemu delu. To pot za vedno...

Naj mu tudi danes velja naša dobra misel in topel spomin...

Marsikaj, kar ste se, lahko bi tudi rekel, smo se skupaj učili, je danes že ob svojo ceno, ostala pa je vera v človeka, ostala je ljubezen do včasih povsem preproste lepote, ostala je pristna, prisrčna navezanost na vaš ožji koroški svet, na domače ljudi in njihovo govorico, ostal prijeten spomin

na vaš drugi dom — ravske gimnazijo, čeprav so se vam na življenjski poti po maturi prikradla nova spoznanja in doživetja. Zato bi bilo hudo narobe, če bi zaradi let, ki so se že nagrmadila na vaša pleča, malodušno obstali in sklepali bolj ali manj dokončen življenjski obračun.

Za zgled naj vam bo vaš nekdanji ravnatelj, prof. dr. Sušnik, ki je še v pozni starosti, sicer s počasno hojo in sključen, vsak dan premeril svojo pot s Prevalj v šolo in pozneje v Študijsko knjižnico in nazaj domov, in razmišljal in snoval vedno kaj novega, boljšega. In ko so ga ob snemanju za televizijski dokumentarec spraševali, od kod ta njegova velika ljubezen do domačega, koroškega sveta in njegovo neutrudno delo zanj, je pomolčal, se zamislil in nato

dvakrat ali trikrat počasi ponovil: Tako je... tako je...

Kakšna samoumevna, preprosta in hkrati velika, globoka življenjska modrost!

In te življenjske modrosti vam želim danes, ob 40-letnici mature, ob 40-letnici vaše življenjske poti, in da bi se (približno računamo) še srečevali, dokler pač ne pride tisti čas, ko...

In če bom tudi sam še dočakal kakšno srečanje z vami, bom morda, tudi sam že utrujen in sprijaznjen z vsem, vstal in dejal: Tako je... tako je..., vzel v roke kozarec in vam nazdravil po vaše: SREČNO, kakor vam nazdravljam tudi danes, ob spominu na tista lepa, čeprav po svoje tudi težka leta na stari ravske gimnaziji. SREČNO!

Miroslav Osojnik

## IMENITEN USPEH: DVE ZLATI MEDALJI ZA PIHALNI ORKESTER RAVENSKIH ŽELEZARJEV NA 11. SVETOVNEM PRVENSTVU V HOLANDIJI

Na 11. svetovnem prvenstvu pihalnih orkestrrov, ki je bilo tudi letos od 30. junija do 20. julija v mestu KERKRADE, ki leži na jugu Nizozemske, dežele Holandcev in Flamcev, tulipanov in mlinov na veter, je pihalni orkester ravske železarjev dosegel tako imeniten in odmeven uspeh, da ga tudi po tihem niso pričakovali niti največji optimisti in ljubitelji glasbene kulture. Naši fantje so osvojili kar dve zlati medalji. Zlato jim je pripadlo v koncertnem delu tekmovanja in v korakanju. Ravnsko sodelovanje na 11. svetovnem prvenstvu v Holandiji pomeni zato doslej največji uspeh slovenskih pihalnih orkestrrov na tako pomembnem tekmovanju.

Ker Korošci »slovimo« tudi po tem, da kaj radi premalo cenimo tisto, kar je naše, vse drugo pa zelo radi povzdignemo v oblake, bi bilo ob tem zares briljantnem uspehu primerno tudi vsaj zelo v skopih obrisih obuditi spomin še na prve začetke naše godbe in na njeno dejavno, zimzeleno rast, ki je v skoraj dvetdesetih letih pognala tako čvrste in zdrave korenine, da nas danes poznajo in cenijo po vsem svetu.

### Od prvih ljubiteljskih začetkov do pihalnega orkestra

Še tri leta morajo preteči, pa se bo zaočkilo že devetdeset let, kar ravske fu-



Kerkrade 15.7.1989

žinarji organizirano gojijo glasbeno kulturo v svojem pihalnem orkestru. Kje je že tisto davno leto 1902, v katerega segajo skromni začetki in prve korenine glasbene kulture v Guštanju (sedanjih Ravnah na Koroškem)! Takrat se je v Guštanju zbralo nekaj glasbenih navdušencev in sklenilo organizirano igrati in tako širiti glasbeno kulturo tudi v svojem domačem kraju. Kljub težavam, s katerimi se je moralo spoprijemati teh osemnajst glasbenih navdušencev, so z vztrajnostjo in neupogljivo voljo uresničili lepo zamisel. Vedno širše in više je rastla košata krošnja, ki so jo z veliko ljubezni in odrekanja gojili številni ravenski entuziasti. Toda začetka sta bila pravzaprav dva. Prvega je utemeljil tistega dneva 1902. leta Maks Štuk—Rogačnik. K njemu so hodili pionirji naše godbe in po napornem šihu v fabriki vsrkavali vase opoj notnih in tonskih čarovnij. Ker so bili vsi prvi guštanski glasbeniki delavci, so si tudi instrumente kupovali sami. Čisti amaterizem — ljubiteljstvo, ki ga v takem pomenu besede, žal, danes ni več veliko! Časi se pač spreminjajo in z njimi tudi vrednote — in ljudje...

Ob izbruhu prve svetovne vojne je moral marsikateri godbenik odriniti na fronto, zato so 1916. leta tudi guštansko godbo razpustili. Že leta 1923 pa so se ponovno zbrali mladeniči, ki so imeli veselje do godbe. Hitro so se jim pridružili še nekateri starejši godbeniki in želja, da bi spet ustanovili godbo, se je uresničila že leta 1923.

Vihra druge vojske pa, žal, ni prizanesla tudi ravenskim godbenikom; takoj po končani vojni pa se je že 10. maja 1945 ravenska godba vključila v sklop Tomšičeve brigade, kasneje pa so naše godbenike priključili štabu XIV. divizije.

In tu je zdaj drugi začetek! Po osvoboditvi je steklo delo veliko bolj organizirano in kmalu so bili vidni prvi uspehi. Orkester je številčno rasel in že leta 1949 dosegel prvo mesto na tekmovanju v Mariboru. Kar vrstila so se sodelovanja na proslavah, festivalih in drugih kulturnih prireditvah, pa nastopi širom po Sloveniji, Jugoslaviji in izven meja naše domovine. Dočakali so tudi prva snemanja za radio in televizijo. Z uspešnimi nastopi je rastla samozavest, zato so program obogatili s težjimi skladbami od klasike do modernih ritmov in harmonij. Na vseh republiških tekmovanjih je Pihalni orkester ravnenskih železarjev dosegel najvišja mesta, slutnja vrha pa so bile požrtvovalne priprave za nastop na 8. svetovnem prvenstvu pihalnih orkestrrov v Holandiji leta 1978.

Od osvoboditve do leta 1979 je pihalni orkester vodil priljubljeni in požrtvovalni dirigent Jožko Herman, od njega pa je dirigentsko palico prevzel profesor Lojze Lipovnik, ki z vso zavzetostjo nadaljuje uspešno delo z orkestrom. Za svoje dragoceno kulturno delo je ravenski orkester prejel številna družbena priznanja in nagrade. Tu

di zlata Prežihova plaketa mu je bila prisojena. Najdražji od vseh pa je gotovo red dela z zlatim vencem, s katerim ga je odlikoval predsednik Tito.

Ob vedno večjem številu godbenikov rastejo tudi talenti. Nekateri člani ravnenskega pihalnega orkestra, ki šteje zdaj okrog sto članov, so zdaj člani Slovenske filharmonije, Simfoničnega orkestra RTV in opernih ansamblov, drugi pa so se odločili za poklic glasbenih pedagogov. Od zdajšnjih članov pihalnega orkestra sta skoraj dve tretjini mladih glasbenikov s končano ravensko glasbeno šolo, s katero orkester vsa leta vzorno sodeluje. Velika večina njegovih članov pa je zaposlena v naši železarni, ki z zavirljivo skrbjo bdi nad razvojem orkestra in ga podpira po svojih najboljših močeh: moralno in materialno. V zahvalo se ji godbeniki oddolžujejo z dobro glasbo in tudi tako na svoj način prispevajo svoj delež k že priznani kakovosti ravnenskega jekla, ki ga izdelujejo naši železarji.

### Kerkrade 1978 — prva slutnja vrha

Leta 1978 se je našemu pihalnemu orkestru prvič ponudila priložnost, da na svetovnem glasbenem tekmovanju v Holandiji pokaže, kaj zna in zmora tudi v primerjavi s svetovnim vrhom. Kriteriji za nastop na svetovnem prvenstvu so zelo strogi in sam denar, ki ga je treba zbrati za udeležbo na prvenstvu, je samo eden od manj bistvenih pogojev za nastop na njem. Ko se orkester prvič prijavi za določeno kvaliteto skupino, mora poslati ploščo ali pa vsaj magnetofonski posnetek izvedbe nekaj svojih skladb, na podlagi katerih ga mednarodna žirija oceni, ugotovi raven njegove kakovosti in mu določi primerno skupino. Če orkester kakovosti ne ustreza nobeni skupini, ga seveda odkloni, prav tako pa je zavržen, če skladba po lastni izbiri ne ustreza svetovni težavnostni lestvici. O vsem žirija pravočasno (v treh jezikih) obvesti prijavljeni orkester.

»Kerkrade! Tam bo vsakdo našel svoje mesto, pa še se je precenjeval ali podcenjeval. Mesto upanj in razočaranj je, prizorišče zdravega veselja in tihih razmišljanj o napakah in lastnih spoznanjih,« je takrat zapisal Ivan Gradišek, dolgoletni in zaslužni član pihalnega orkestra, v almanahu, ki so ga naši godbeniki izdali ob svojem prvem odhodu na svetovno prvenstvo. Dirigent Jožko Herman pa je takrat razmišljal takole: »Ali smo pred ciljem, o katerem smo tako dolgo sanjali in nemalokrat podvomili, da je sploh dosegljiv? Morda nas je strah, morda — toda tudi pogumni smo, saj hrabrost je zmaga nad strahom... Zato tudi sedaj ne bomo klonili, temveč se oprijeli dela kot še nikoli doslej. Vsi naši sodelavci z zaupanjem pričakujejo, da jih bomo častno zastopali in ne smemo jih razočarati. Oči vseh Ravenčanov so uprte v nas.«

In res, vse se je uresničilo, celo najdrznejša pričakovanja in upi so bili doseženi



Alojz Lipovnik, prof.

in preseženi. Pihalni orkester je leta 1978 na Nizozemskem zbral 297,5 točk in osvojil zlato medaljo! Pot v Holandijo, ki je bila našemu pihalnemu orkestru tudi zahvala za dolgoletno plemenito delo in življenjski cilj marsikaterega godbenika, se je opredmetila kot največji uspeh našega orkestra doslej! Relativno majhne Ravne so takrat svetu prvič dokazale, da pri nas lahko v majhnem kraju uspeva velika glasbena kultura.

### Kerkrade 1989 — uspeh, ki ga niso pričakovali niti največji optimisti

Ravnenski pihalni orkester je po odmevnem uspehu leta 1978 na Nizozemskem marljivo delal naprej in nastopal doma in v tujini. Vedeli so, da si svetovnega prvenstva, ki je tam vsaka štiri leta, že iz čisto finančnih razlogov verjetno ne bodo več mogli privoščiti. Ker pa so tam že osvojili zlato, jih je letos organizator povabil sam, saj jih je pogrešal kar na dveh prvenstvih, leta 1981 in 1985. In tako je bila sprejeta odločitev: »Gremo na Holandsko!«

»Vemo, koga predstavljamo in komu smo dolžniki za težko odrezani kos kruha. Strašansko breme je, ko vsakdo pričakuje zlato zrnje«, je zapisal v letošnjem almanahu, ki so ga izdali pred odhodom na svetovno prvenstvo, Ivan Gradišek. »Ne obljubljam ga že vnaprej, zagotavljamo pa, da bomo dali od sebe in iz sebe vse, tudi dih duše!«

Dirigent Lojze Lipovnik pa je razmišljal tako: »... Z veliko naglico se bliža čas našega nastopa kar v dveh disciplinah (koncert in korakanje) na 11. svetovnem prvenstvu, kar pomeni za vsak orkester najvišji cilj. V našem orkestru ni individualistov, je le skupno muziciranje, prilagajanje in podrejanje drug drugemu, pa vendar zahteva od vsakega posameznika maksimum njegovih sposobnosti. Samo velika disciplina, odlično znanje in zaupanje vase nas lahko pripeljejo do zelenega uspeha. Dosedaj smo premagovali ovire in dosegali cilje, ki

so se nam zdeli včasih nedosegljivi — vedno smo uspeli! To si želimo tudi sedaj. Delavci naše železarne, prebivalci Raven na Koroškem in tudi drugi pričakujejo od nas največ. Upamo, da jih bomo razveselili, s tem pa poplačali tudi svoj trud.«

Želje in pričakovanja so prekrila še zadnje dvome že, ko so naši fantje odhajali na svetovno prvenstvo. Radost in sreča pa sta bili brez mej, ko je v nedeljo, 16. julija, prišla na Ravne novica, da so naši fantje postali kar dvakrat zlati! V obveznem programu so v prvi kategoriji dosegli skoraj nedosegljivih 319,5 točk, prvič v zgodovini svetovnih prvenstev pa so se jugoslovanski glasbeniki pomerili tudi v disciplini korakanja in s 84 doseženimi točkami od 100 možnih prav tako prepričljivo osvojili zlato odličje. **Pomembno je še enkrat poudariti, da doslej še noben jugoslovanski orkester ni dosegel z obvezno skladbo na svetovnem prvenstvu tako visokega števila točk kot ravenški pihalni orkester, hkrati pa smo bili tudi prvi Jugoslovani, ki so zmogli toliko poguma in se prijavili za pri nas ne preveč uveljavljeno disciplino korakanja.**

Na Nizozemskem sta poleg ravenskega orkestra nastopila še pihalna orkestra iz Titovega Velenja in iz Vevč. Tudi Velenjčani so se odlično odrezali, saj so s 311 točkami prav tako osvojili zlato medaljo, Vevčani pa so bili ocenjeni z 267 točkami, ki so zadoštvale za srebrno odličje.

»Morda se res premalo zavedamo, kaj pomenijo tri zlate medalje na tako velikem in kvalitetnem svetovnem prvenstvu za tako majhen narod, kot smo Slovenci,« je povedal zaslužni dirigent Lojze Lipovnik novinarju Večera Miru Petku takoj ob vrnitvi v domači kraj. Njegovim besedam moramo v celoti pritruditi, saj je sijaj letošnje medalje v koncertnem programu svetlejši za celih dvaindvajset točk od tiste izpred enajstih let.

## GODBENIKOM ZA IMENITEN USPEH NAŠE ISKRENE ČESTITKE!

V ponedeljek, 17. julija, so se naši zlati »holandci« po dvajsetih urah naporene vožnje in neprespanih nočeh vrnili na Ravne z dvema avtobusoma. Ravenčani so jim priredili prisrčen sprejem, četudi je več sto ljudi čakalo pred poslopjem Name kar od 17. do 20. ure, a so le dočakali in viharno pozdravili svoje zlate fante! Svečano besedo je imel predsednik skupščine občine Ravne na Koroškem Jože Pratkanar, godbenikom pa se je v imenu železarne zahvalil Dušan Vodeb, član kolektivnega poslovodnega odbora. Tudi cvetja za našega dirigenta ni manjkalo! Predsednik delavskega sveta železarne in Vresovi pevci so s šopki sprejeli naše zlate godbenike.

Zdaj je vse postalo že čisto oprijemljiva resničnost: naš pihalni orkester je na Holandskem dosegel imeniten uspeh! Zanj smo mu hvaležni vsi, ki nam njegov zven pomeni še nekaj več kot glasbene zvoke v njihovem prvem pomenu besede, saj je z leti postal naša notranja potreba; prirasel nam je k srcu. Preteklost nas uči in obnem zavezuje! Zgodovina našega pihalnega orkestra je najlepši dokaz za to, saj se je

iz že nešteto krat potrjene množičnosti na Ravnah že pred leti porodila nesporna kakovost, ki je edina pot prave, pokončne rasti jedra in potrditev zdravih in močnih korenin. Hvala vam za vse, naši dragi glasbeniki! Želimo vam, da bi se tudi v prihodnje prav tako uspešno potrjevali v svetu in tako še naprej dokazovali, da na Ravnah znamo poleg plemenitih jekel kovati tudi plemenite zvoke!

Mojca Potočnik

## Družina, zapisana godbi

Za Pihalni orkester ravenških železarjev menda ni nič posebnega, če sta med člani oče in sin. Ljubezen do glasbe in kolektiva se pač prenaša iz roda v rod. Manj je primerov, ko bi se godbi zapisale cele družine. Družina Plohlovih s Šanc je taka. Trije člani — oče Janez, hči Anita in sin Jani so solisti pri orkestru, med »zapisanimi« pa je tudi mama Berta, ki sicer ne igra na instrument, vendar zelo veliko naredi za svoje godbenike. Po vrnitvi s svetovnega prvenstva na Nizozemskem sem jih obiskala in v prijetnem pogovoru izvedela, kakšno je njihovo glasbeniško življenje, kako ga usklajujejo z družinskimi in poklicnimi in kako načrtujejo svojo pot naprej.

### Oče Janez

Korošci smo taki in taki. Se najde med nami domorodec, ki ga je domala sram priznati, da je naše gore list. Koj ko pride za Goro, že pozabi na to. Od takega zaman pričakuješ, da bo storil kaj za čast svoje dežele.

Pa se zgodi, da ti pride na Koroško, v desetletju po vojni, rojen Prlek. Rosno mlad in poln nad, kot bi dejal pesnik. In se tu »prime« kot sadika v zelniku, zaživi s krajem in zanj, predvsem pa z njegovim orkestrom. Zanj bi dal dušo. Dvakrat ga pomaga popeljati na svetovno prvenstvo — potem ko je tudi svoja otroka vcepil vanj. Bi takemu mogel kdo oporekati, da je Korošec?

Zakaj in čemu tudi bi, ko niti sam ne, čeprav tudi rojstnega kraja ni pozabil.

Janez Plohl se je rodil pred petdesetimi leti v Miklavžu pri Ormožu v številni viničarski družini. Čeprav so težko živeli, so vendar bili vesele sorte — v rodu jim je bila muzika. Oče in ded sta bila godbenika in Janez je z brati in sestrami igral od otroštva.

Na Ravnah, kamor je prišel 1954. leta, je takoj našel pot do pihalnega orkestra in glasbeno šolo je končal hkrati z industrijsko. Zaposlil se je v livarni, igral pri orkestru, hkrati pa sodeloval pri raznih domačih zabavnih ansamblih, nazadnje trinajst let pri Fantih treh dolin.

Preden je šel k vojakom, se je oženil z Marovčo Berto in v času vojaščine jima je stekzibel za hčerko Anito. Beseda oče mu ni bila prazen pojem, želel ga je uresničevati v polni meri. Ob vsem igranju, delu v izmenah in gradnji hiše to ni bilo lahko. Po rojstvu sina Janija se je odločil: Zapustil je ansambel in ostal samo še pri orkestru. Vendar ima ta »samo« čisto posebno barvo, če štejemo, da je Janez tedaj, ko je Arnold obnemagal, pred petnajstimi leti, postal predsednik pihalnega orkestra. V tem času je orkester ogromno naredil. Dvakrat, leta 1978 in letos, se je udeležil svetovnega glasbenega prvenstva in dosegel tri zlate medalje. To je uspeh, ki si ga le malokdo upa pričakovati, smejo pa ga načrtovati le tisti, ki naredijo vse, da lahko možnost postane resnica. In Plohl z dirigentom in godbeniki je res naredil vse. Očita si samo, da ni na višjem delovnem mestu, ker bi tedaj imel v železarni večji vpliv in bi dosegel več, ali bi mu to, kar so dosegli, uspelo z manj energije. Zato razmišlja, da bi predsedniško mesto prepustil drugemu, morda nekemu, ki sam niti ne bi igral in bi imel več možnosti in časa za predsednikovanje. Čeprav je njegovemu razmišljanju po eni strani mogoče pritruditi, se ti hkrati porodi pomisel, kajti ravenški pihalni orkester je tako naš, delavski, tudi zato, ker je »naše« njegovo vodstvo.

### Anita

Kar pomni, je hodila z mamo poslušat koncerte. Kako potem ne bi bila »glasbeno naravnana«! Še majhni je nekoč oče prinesel flavto in dejal: »To boš igrala.«

Dve leti jo je v glasbeni šoli učil profesor Maher, nato Gradišek, ravnatelj Lipovnik jo je usmeril v srednjo glasbeno šolo. Omogočili so ji, da je hodila v gimnazijo na Ravnah, ob tem pa opravila B-program srednje glasbene šole v Mariboru. S šolanjem na Pedagoški akademiji se je nato usposobila za glasbeno pedagoginjo in tako si služi kruh na ravenški glasbeni šoli.

V Pihalnem orkestru ravenških železarjev je začela igrati leta 1973. Kot dekle je pomenila za orkester svojevrstno atrakcijo. Pred





Družina Plohl

njo sta začeli igrati v njem samo dve dekleti, Danica Pušnik in Anka Borovnik, sicer je bila godba domena moških. Anita je vse do konca srednje šole redno hodila na vaje, med nadaljnjim šolanjem ji je bilo redno sodelovanje oteženo, prav tako pozneje zaradi družinskih obveznosti. Poročila se je, rodila dvoje otrok. Kljub temu igranja v orkestru ni opustila in ga ne bo. Že zaradi poklicne usmerjenosti ne. Čeprav pravi, da ni glasbeni fanatik. Delo ji po eni strani omogoča, da ostaja v godbeniški formi, po drugi ji sodelovanje otežuje. Poučuje namreč popoldne in po več urah igranja in poslušanja instrumenta ni več posebno željna vaj. Pa še pri otrocih si želi biti. Ne da bi imela težave z varstvom, saj ji gredo na roko mama, tašča, mož in še brat ji pomaga, a tako je, da gre mati le teže od doma kot oče.

Toda letos ni bilo izgovorov. Na začetku sezone so člane orkestra poklicali »na odgovornost«. Morali so podpisati, da bodo redno hodili na vaje. Kdor bi dano besedo prekršil, ne bi mogel nastopiti v Kerkradeju.

Bilo je naporno. Za mamo in učiteljico s popoldanskim poukom še toliko bolj. Od februarja so se vrstile vaje ob torkih, petkih, sobotah, še v nedeljo marsikdaj.

Koncertnega dela na prvenstvu se Anita ni toliko bala, saj je bila že na prejšnjem prvenstvu. Vendar je tokrat šla tja z večjo odgovornostjo. Sama kot solistka in imela je nekako na skrbi še svoje flautistke. Vrsta sedmih je zdaj v orkestru. Pa so se dobro odrezale. Tudi pri korakanju, za katerega je imela Anita največji strah. Zase pravi, da niti ne ve, kako je prestala nastop. Najprej gromozanska trema, nato jih je navdušenje publike dvigalo, dvigalo...

Ne, v orkestru ne bo nehala sodelovati. Že zaradi narave poklicnega dela in družinske povezanosti z njim. In ker ima tudi mož razumevanje za to. Otroka bosta vedno

večja – kdo ve, če ne bosta tudi onadva šla po maminih in dedovih stopinjah.

### Jani

V pogovoru kar ni in ni prišel do besede. Morda bi jo dobil prej, ko bi vzel v roke trobento in zaigral Tišino. Po nji ga poznajo mnogi. Ko bi bila polnoč in bi imel oče Janez 50. rojstni dan, bi jo slišala tudi jaz. Ker pa je ta dogodek minil že sredi januarja, bom morala počakati na drugo priložnost. Tokrat pa se zadovoljiti z njegovo lahkotno ubrano pripovedjo.

V zgodnjem otroštvu se mu je godilo podobno kot sestri. Za vsak rojstni dan mu je oče kupil instrument, a vsakič ga je razočaral, ker ga je bolj zanimalo to, kaj je v njem, kot to, kako se nanj igra, in je vsakega razstavil. Tudi obiskov na koncertih se spominja že iz najzgodnejše dobe. Kmalu si je našel glasbenega vzornika. Izakov Jaroš je bil to. Po njegovem zgledu se je začel poskušati na tolkalih. Kmalu je uvidel, da tu ne bo mogel veliko pridobiti in se je preusmeril na trobento. Tu so bili glasbeni učitelji v redu, sam pa je imel težave, ker ni imel veselja do teorije. Tako je moral enkrat celo ponavljati letnik. Toda prevladalo je veselje do instrumenta. Danes ima opravljenih devet letnikov glasbene šole. Vendar se poklicno ni odločil za glasbo kot sestra. Po končani srednji šoli in vojaščini, ki ga še čaka, bo šel študirat metalurgijo. Če bo zmožel, bo v Ljubljani hkrati obiskoval še srednjo glasbeno šolo. Kajti če hočeš kaj pomeniti kot instrumentalist, moraš imeti papirje, pravi. Za vojaščino si želi, da mu ne bi minila v tišini; rad bi igral v orkestru. V ravenskem pihalnem orkestru ima že desetleten staž, v mladinskem še nekoliko daljšega, s štirimi leti predsedniške funkcije. Ni mogoče prezreti, da gre po očetovi poti. Ampak za naprej, pravi, ima drugačne načrte. Ne veže jih toliko na orkester kot na »privat« muziko. Že zdaj igra

v zabavnem ansamblu, po odsluženju vojaščine pa želi ustvariti res dober ansambel. Dovolj energije ima, da bo to zamisel uresničil, predvsem pa ima veliko veselja do igranja. Ne pravijo mu zaman »potujoča trobenta«. Kljub očetovemu posiljevanju z instrumenti v najnežnejših letih. Nasprotno. Očeta spoštuje in njegovo igranje ceni ter ga rad vzame za soigralca.

In kaj ne bi bil oče ponosen na takega sina!

### Mama Berta

Kdo bo rekel, da ji delam krivico, ker sem jo razporedila na konec. Njen delež v družinskem življenju in za orkester, zaradi katerega smo se zbrali na pogovor, je neizmerljiv. A če se tega zavedamo, ni pomembno, na katerem mestu povemo.

Plohlova mama se med pogovorom ni vsiljevala, pustila je vsakemu, da je povedal svoje, vendar nas je ves čas obkrožala kot dobri duh, nas gostila in tu in tam katerega spomnila, kaj bi še lahko povedal.

Mimogrede se zaveš, da tako deluje tudi znotraj družine. Sprejela je glasbeno nagajenost svojega moža (že fanta) kot nekaj samo po sebi umevnega, spremljala ga je na tej poti in mu pomagala. Še otroka je usmerila nanjo. Sama ne igra, ob njeni pomoči pa so lahko njeni trije igrali na veliko več pogrebih in koncertih, kot bi sicer. Kadar je pogreb zgodaj popoldne, ima ona skrb, da pripravi kosilo in garderobo za svoje muzikante. In pred leti ni bila njena zasluga, da je mož nehaj igrati v ansamblu. Sam je spredel, da po dveh tirih hkrati ne more, a več mu je pomenil orkester.

Čeprav zaradi tako izrazite usmeritve svoje družine ni mogla gojiti svojih konjičkov, ji ni žal, saj tudi s svojo dobro voljo in naklonjenostjo soustvarja družinsko harmonijo. In iz srca pove:

»Lušno je v družini, kjer so muzikantje!«

Dobro je, da imamo Korošci take družine. Brez njih našega trikrat zlatega orkestra ne bi bilo.

Nada Krajnc

### NE SPRAŠUJTE ME

**Ne sprašujte me!  
Ne sprašujte me, kaj  
me vleče v tisti kraj!  
Trebalo bi stotisoče besed  
in tisoč let,  
da vam povem, kako diši tam sonce,  
potok poje in mojih dedov govornica.  
In vsaka me stezica  
vodi spet nazaj.  
Kako zasanjane so majske trave,  
ko gozd molči.  
Pod roso mreža pajkova drhti.  
Kako naj zdaj te bisere lovim,  
saj bi razsule jih besede blede.  
Zato molčim.**

Vili Strel

# NAŠIH 20 LET

(Ob 20-letnici dela gledališke skupine Prevalje – Mežica)

Skupina je izšla iz zelo bogatega povojnega obdobja amaterskega gledališkega ustvarjanja v naši občini, ki je svoj največji razmah doživelo v letih od 1955 do 1975 (Mežica, Ravne, Črna, Prevalje). Gledališke skupine dolinskih centrov so v tem času dosegale vsaka zase zavirljive uspehe, niso pa bile med sabo povezane, kar bi nedvomno zagotavljalo kontinuiteto dela in rast kvalitete. Vse preveč je bilo »lokalpatriotizma« in zavisti; rezultat pa zapiranje skupin v ozke krajevne okvire. Iz tega obdobja niso nepoznane ideje o koroškem amaterskem gledališču, kot jedru usmerjevalcu in organizatorju gledališkega življenja v Mežiški dolini. Kadrovska in ustvarjalna kriza, ki je po letih 1965 začela načenjati tudi najuspešnejše skupine (Mežica, Ravne) je govorila v prid omenjeni ideji. Zamisel o amaterskem gledališču je bila strokovno in organizacijsko pripravljena, prodrla je celo do skupščin ZKO in Kulturne skupnosti Ravne, vendar je žal tam tudi končala. Lokalistične silnice so bile premočne, da bi se lahko karkoli spreminilo.

Gledališki amaterji iz dolinskih central, ki so se zavzemali za združevanje in povečevanje amaterskih sil v okviru občine pa seveda niso klonili. Pod okriljem DPD Svoboda Prevalje in Mežica so se združili v gledališko skupino Prevalje – Mežica in v sezoni 1967/68 začeli s skupnim delom. V lanski

sezoni (1988/89) so s komedijo Alenke Goljevšček: Lepa Vida 88 ali Otrok, družina, družba praznovali svojo 20-letnico. Ob tem pomembnem jubileju objavljamo nekaj podatkov iz dela te skupine, ki jih povzemamo po gledališkem listu, izdanem ob jubilejni predstavitvi 3. 2. 1989 v Družbenem domu na Prevaljah.

Naših 22 uprizoritev:

| Avtor in naslov dela                        | Sezona  | Režiser    | Scenograf  |
|---|---------|------------|------------|
| A. Schistie: Hišnica                        | 1967/68 | V. Strel   | V. Strel   |
| Moliere: Scapinove zvijače                  | 1968/69 | V. Strel   | A. Rauter  |
| Jurčič–Sornik: Deseti brat                  | 1969/70 | V. Strel   | A. Rauter  |
| Goldoni: Sluga dveh gospodov                | 1969/70 | V. Strel   | A. Rauter  |
| M. Držić: Tripče de utolče                  | 1970/71 | V. Strel   | A. Rauter  |
| Levstik–Kreft: Tugomer                      | 1971/72 | V. Strel   | A. Rauter  |
| M. Mikeln: Golobje miru                     | 1972/73 | V. Strel   | A. Rauter  |
| F. Drofrenik: ...ne, ne...                  | 1972/73 | V. Strel   | V. Strel   |
| Levstik–Mahnič: Martin Krpan                | 1972/73 | A. Rauter  | A. Rauter  |
| L. Suhodolčan: Srečna hiša dober dan        | 1973/74 | V. Strel   | A. Rauter  |
| M. Štefanec: Večna lovišča                  | 1973/74 | V. Strel   | A. Rauter  |
| Vandot–Stante: Kekec in volk                | 1974/75 | H. Vehovar | A. Rauter  |
| P. Ustinov: Komaj do srednjih vej           | 1974/75 | V. Strel   | A. Rauter  |
| S. Rozman: Čudežni pisalni strojček         | 1975/76 | V. Strel   | A. Rauter  |
| A. Leskovec: Dva bregova                    | 1975/76 | V. Strel   | A. Rauter  |
| F. Rudolf: Sneguljica odveč in trije palčki | 1976/77 | H. Vehovar | H. Vehovar |
| Novak–Novak: Gugalnik                       | 1977/80 | V. Strel   | A. Rauter  |
| M. Remec: Delavnica oblakov                 | 1980/82 | V. Strel   | A. Rauter  |
| D. Dobričanin: Skupno stanovanje            | 1982/83 | M. Gregorc | Saša Kump  |

|                                    |         |          |           |
|------------------------------------|---------|----------|-----------|
| J. Deval: Etienne                  | 1983/84 | V. Strel | J. Fras   |
| A. Goljevšček: Pod Prešemovo glavo | 1984/86 | V. Strel | J. Fras   |
| A. Goljevšček: Lepa Vida 88        | 1987/88 | V. Strel | A. Rauter |

**Naš moto:**

- veselje do gledališča
- v službi občinstva
- sprostitvev in sporočilo

**Naša izhodišča:**

- skupinska in individualna soustvarjalnost
- družabnost in poštenost
- zaupanje občinstva
- raziskovanje, a ne eksperimentiranje
- gledališče mladih

**Naše želje:**

- veliko mladih gledališčnikov
- veliko hvaležnega občinstva
- amatersko gledališče za Koroško, ki bo dom in šola vsem gledališkim skupinam

**Naš mentor:**

- Marjan Belina (ZGSS Ljubljana)

**Naša sodelovanja na srečanjih:**

- na zveznem festivalu gledaliških amaterjev Jugoslavije v Trebinju: (P. Ustinov: Komaj do srednjih vej)
- Na »Večerih bratstva« v Prizrenu (Goldoni: Sluga dveh gospodov)
- Na zaključnih prireditvah srečanja gledaliških skupin Slovenije – trinajstkrat
- na področnih prireditvah srečanja gledaliških skupin Slovenije – 21-krat

**Naši Linhartovi nagrajenci:**

Prejemniki Linhartove plakete:

- 1968: Rudi Peruš, Mitja Šipek
- 1969: Zdravko Lasnik
- 1971: Edo Mauhler
- 1972: Mira Stres
- 1973: Vili Strel
- 1975: Vida Hrovat
- 1981: Herman Vehovar
- 1989: (predlog): Dolf Rauter, Franja Srebot

Zlate Linhartove značke za igro:

- Mirjam Lapanja (leta 1983 jo je dobila za vlogo Dominike v Delavnici oblakov, leta 1984 za vlogo Simone v Etiennu in letos za vlogo Vide v Lepi Vidi 88)
- Jani Kraševc (leta 1980 jo je dobil za vlogo prometne žrtve v Novakovem Gugalniku)

Jubilejne Linhartove značke in Prežihova priznanja je prejelo 48 članov skupine

**Naše nagrade:**

- iskreni aplavzi gledalcev (naša najdragocenejša nagrada)
- zlata maska za režijo komedije P. Ustinov: Komaj do srednjih vej na zveznem festivalu v Trebinju
- priznanje Skupščine občine Ravne za leto 1975
- srebrna plaketa Prežihovega Voranca za leto 1988
- zlata plaketa Zveze kulturnih organizacij Ravne (ob letošnji 20-letnici)



Anton Leskovec: »Dva bregova«, sezona 1975/76

- In memoriam:  
 – Ivan Duft  
 – Zdravko Lasnik  
 – Pavel Mavrič  
 – Franc Metelko  
 – Rudi Peruš  
 – Oto Pikalo  
 – Alfonz Prevorčič  
 – Matevž Stane  
 – Jože Šteharik

### Naši igralci in sodelavci:

Igralce in sodelavce navajamo po abecednem redu (Števílo v oklepaju pove, v koliko predstavah so sodelovali.):

Aberšek Jože (1), Abraham Roman (1), Abraham Rudi (1), Arnold Valentin (8), Auberšek Erika (1), Banko Tomo (1), Berložnik Marjan (1), Bešlagič Izet (1), Bitenc Sonja (1), Blagojevič Bogdan (1), Bračko Vojko (1), Breznik Ida (1), Breznikar Branko (1), Britovšek Mirko (1), Britovšek Tatjana (1), Bruder Herman (13), Bruder Slavica (1), Burg Metka (8), Čepin Franc (1), Čepin Iva (3), Čretnik Alenka (1), Drakšič Marija (1), Duft Ivan (1), Erženičnik Slavka (5), Fabjančič Milan (2), Florij Peter (1), Fras Joško (2), Fras Tatjana (4), Friškovec (Atelšek) Ana (4), Geršak Petra (1), Geršak Slavica (1), Gavran Renata (1), Gnamuš Olga (1), Godec Irena (1), Golob Drago (4), Gosnik Franc (1), Gošar Albina (1), Gregorc Marjan (2), Gregorc Milan (10), Gutman Franc (6), Gutman Zdravko (1), Haznadar Ramiz (1), Hermonko Mojca (1), Hafner Berti (1), Hercog Ervin (1), Homer Vlado (1), Hribernik Elica (2), Hribernik Simon (3), Hrovat (Kresnik) Vida (4), Iglar Darko (1), Jagodič Gusti (1), Jagodič Janko (1), Jagodič Metka (1), Jegovnik Fanika (2), Jelen Boris (2), Jesih Stane (2), Jukič Greta (5), Jurač Rado (1), Juraja Karlo (1), Kacl Lizika (4), Kacl Mateja (1), Kajzer Tone (7), Kauzar Marina (4), Kavtičnik Dejan (1), Kavtičnik Marko (1), Kavtičnik Mojca (7), Keber Franc (1), Kemperle Erika (1), Kemperle Vanda (1), Kodrin Gusti (1), Koležnik Vera (1), Komar Franja (1), Komprij Marjana (1), Koren Jani (1), Kraševac Franc (3), Kraševac Jani (10), Krenk Jože (13), Krebl Andrej (1), Krebl Dušan (1), Kret Slavica (1), Krebs Ivan (1), Krivograd Andrej (1), Krumpačnik Jože (1), Kuhar Milka (1), Kumprej Stanko (1), Kušej Nataša (1), Kuzma Laci (1), Kvas Franica (1), Lačen Rezika (4), Ladinik Danica (1), Lapanja Mirjam (8), Lasnik Mirko (5), Lasnik Zdravko (5), Lebič Dorica (4), Lednik Nika (1), Lesjak Marjan (1), Lesnik Adi (1), Lipovšek Rozka (3), Lodrants Stanko (1), Logar Andrej (2), Logar Renata (1), Paradiž Ida (1), Mališnik Tanja (2), Mauhler Edi (3), Mauko Marjan (1), Mavrič Pavel (1), Merkač Mojca (2), Metelko Franc (1), Metelko Marjana (1), Mezner Sandi (2), Močilnik Peter (1), Močnik Vojko (1), Mrdavšič Janez (1), Mrdavšič Matjaž (3), Navodnik Danilo (2), Orlač Darko (2), Osojnik Meta (1), Ošlak Marjana (1), Paradiž Dora (3), Pavlinec Nevenka (1), Pečnik Emil (1), Pečnik Mateja (2), Pečnik Metka (2), Pečovnik Regina (1), Perkljč Ma-



Alenka Goljevšček: »Lepa Vida '88«, sezona 1988/89

teja (1), Peruš Rudi (1), Peter Dolf (1), Petrič Vlado (1), Pikalo Oto (1), Planinšek Darko (1), Plazl Silvo (1), Podhostnik Ljuba (1), Pogladič Roman (4), Poplas Bogdan (2), Potočnik Ivan (1), Potočnik Vinko (1), Prape (Kapeloto) Marija (2), Praznik Franc (1), Prevorčič Alfonz (7), Prevorčič Marija (3), Pristovnik Karmen (1), Proje Maks (1), Prosen Rajko (2), Prošt Edi (1), Puhar Jože (1), Pustoslemšek Mirjam (1), Pavlin Sandi, k.g. (1), Radjenovič Duša (4), Radovanovič Jelenko (1), Ramšak Branko (6), Rauter Adolf (16), Repotočnik Ivan (1), Rogina Drago (4), Roter Emil (4), Roblek Sida (3), Roškar Nuša (1), Rupar Ciril (1), Rupar Mara (13), Sagajšek Renata (1), Simetinger Marjana (1), Skok Bojana (1), Smodiš Stanko (1), Skrinjar Tanja (1), Skričvalnik Peter (3), Srebot Franja (1), Stane Bojan (1), Stane Matevž (1), Steblovnik Zvone (2), Stranjikovič Željko (1), Stravnik Marija (7), Strmčnik Maks (1), Strel Božo (2), Strel Vili (17), Stres Mira (1), Strojnik Darko (1), Stropnik Gorazd (1), Suhodolčan Primož (1), Sušnik Anton (1), Sušnik Marjan (5), Svetina Bojan (1), Svetina Franc (3), Svetina Marjan (4), Šipek Matko (1), Šipek Mitja (1), Šteharik Avgust (2), Šteharik Jože (11), Ovnič Jožica (1), Tiršek Alojz (1), Tomazin Peter (3), Tomaž Ivan (3), Triplat Drago (1), Turk Franc (1), Ulcej Jože (4), Vačun Bernarda (1), Valcl Ivan (3), Vaserfal Jože (1), Vehovar Herman (17), Vaserfal Pavel (3), Vastl Zdravko (1), Veler Vili (3), Vertačnik Gusti (1), Velunšek Breda (1), Verbič Marjana (1), Vevar Mirjana (2), Vidovšek Mirko (6), Vračko Janez (1), Vrabič Davorin (2), Vocovnik Ivan (3), Vončina Rado (4), Vodep Gvido (1), Zag Jože (1), Zmagej Vida (1), Žagar Renato (1), Žiberna Danilo (1), Žlebnik Matevž (1).

Naše sporočilo: »... kraja tele drobnarije, ali pa milijarda – oboje je isto. V načelu isto.

Razlika med tvojim in tujim je nepreklicna... Če tega ne priznaš, ni več meje... tu ni srednje poti: malo bolj, ali malo manj. Si samo pošten – ali pa nisi. Kar ni tvoje, ni tvoje, pa če gre za strgan robec – ni tvoje! Če tega ne nosiš v sebi vsak hip, si jemlješ posebne pravice... Brezobzirno razpolagaš z drugimi.« (Alenka Goljevšček v Lepi Vidi 88.)

E. Šater

### SONCE, DEŽEK, TOČA

Sonce sije, pa ga oblak zakrije.  
Iz oblaka se pa dežek ulije.  
Dežek pada in grmi, naposled  
pa se v točo spremeni.

### PREDMETI

Vaza je globoka,  
palma visoka,  
tud' nebo je visoko,  
a morje globoko.

Ptiček vesel je zapel melodijo,  
sonce posijalo na našo dolino.

### ABECEDA

Abeceda premaga medveda,  
zna jo vsak otrok, al' je majhen, al' visok.

Abeceda je beseda, sestavljena iz  
vseh vrst črk. Črke pa so abeceda, ki  
pomaga nam na vrh.

### NAŠE ŽIVLJENJE

Rožce cveto,  
ptički pojo,  
življenje je lepo,  
a lahko bi še lepše bilo.

Miroslav Osojnik

## DVAJSETLETNICA MOŠKEGA PEVSKEGA ZBORA »FUŽINAR«

Dvajset let je doba, ko otrok dozori v moža, dvajsetletnica moškega pevskega zbora »Fužinar« pa pomeni še veliko več. V njej je skritih nešteto zdravih vzgibov in prav toliko ljubiteljskih odrekanih in vztrajanih vseh članov našega pevskega ansambla, ki – kljub občasnim krizam, ki pa so v vsakem takem in podobnem amaterskem kulturnem snovanju normalne in opravičljive – izpričujejo bogat in dragocen prispevek h kulturni podobi kraja in cele Mežiške doline.

Letos se je torej zaokrožilo že dvajset let, odkar MoPZ »Fužinar« deluje kot samostojna sekcija Kulturno umetniškega društva »Prežihov Voranc« na Ravnah na Koroškem. V svoje vrste vključuje predvsem pevce – železarje, ki jim je zborovsko petje osnovna in najbolj ljuba sestavina njihovega prostega časa. Pravzaprav pojejo »fužinarji« že bolj dolgo, le da pred dvajsetimi leti petje še ni bilo tudi uradno organizirano in registrirano. Pred leti je bil to upokojenski zbor, ki ga je ljubitelj zborovskega petja Viktor Krivec ponovno zbral in pričel z njim redno vaditi. To je bilo leta 1969. Zbor je hitro dokazal, da zna peti in prebuditi koroška pevska srca. Iz leta v leto je napredoval, a žal je zahrbtna bolezen prekmalu iztrgala iz njihovih vrst pevovodja Viktorja Krivca. Zborovo vodstvo je prevzela Monika Plestenjak, ki je pred tem vodila Oktet TRO s Prevalj. Z večjo roko, z ženskim občutkom za pravo mero in ubranost in z veliko dobre volje je Monika vdahnila svežino v fužinarsko petje. Prvi uspehi so prišli skoraj sami od sebe, vsaj tako se je zdelo poslušalcem, z uspehi pa so prišle v njihove vrste tudi nove, mlajše moči. Leta 1978 so »fužinarji« pridobili na svojo stran tudi novega zborovodja, profesorja Branka Čepina, ki z manjšimi presledki vodi zbor že enajsto leto. Njegovo vztrajno in zelo strokovno delo je dalo zboru dragocene izkušnje in poglobljeno pevsko znanje.

Kronika zborovega dela je prebogata, da bi lahko omenili vse uspehe, odločilen delež pri oblikovanju njihovih amaterskih sposobnosti pa so brez dvoma imeli tile dogodki:

– Pod vodstvom Viktorja Krivca se je leta 1969 ustanovljeni moški pevski zbor »Fužinar« hitro razvil v kvaliteten pevski zbor.

– Že leta 1970 je zbor pel na številnih proslavah v kraju in v celi Mežiški dolini.

– Leta 1971 so pevci prvič peli na pevskem srečanju »Od Pliberka do Traberka.«

– Aprila 1972 je zbor dočkal svoj prvi letni koncert v Titovem domu na Ravnah. Dvorana je bila polna do zadnjega kotička!

– Sredi leta 1972 je zaradi Krivčeve bolezni prevzela zborovo vodstvo Monika Plestenjak in zbor že oktobra 1972 predstavila na proslavi krajevnega praznika Raven na Navrškem vrhu.

– 23. februarja 1973 je zbor vpisal v svojo kroniko že tretjo uspešno udeležbo na pevskem srečanju »Od Pliberka do Traberka.«

– Leta 1973 so »fužinarji« prvič posneli sedem pesmi za radio Maribor.

– V tem letu (1973) so imeli rekordno število nastopov. Bilo jih je dvanajst.

– Leta 1974 so pevci slavili petletnico dela. Z uspehom so nastopili na reviji »Od Pliberka do Traberka« in sezono sklenili s samostojnim koncertom v počastitev pete obletnice in v spomin na prvega zborovodja Viktorja Krivca.

– Aprila 1975 so pevci na Ravnah opravili barvno filmsko snemanje za RTV Ljubljana.

– Leta 1976 se je MoPZ »Fužinar« prvič predstavil na pevskem taboru v Šentvidu pri Stični.

– Leta 1977 je bila zaradi nadaljevanja študija Monika Plestenjak prisiljena odpovedati zborovodsko delo, a je le ostala do prihoda profesorja Branka Čepina leta 1978.

– S profesorjem Čepinom in korepetitor-

jem Marijanom Gerdejem je zbor takoj pričel resno vaditi in imel v letu 1978 kar enajst nastopov, kljub temu, da je zamudil revijo »Od Pliberka do Traberka.«

– Že decembra 1978 so »fužinarji« snemali za Radio Ljubljana v okviru radijskega tekmovanja zborov v kategoriji »B«.

– V letu 1979 je zbor nastopil kar šestnajstkrat. Svoje pevske znanje pa je predstavil domačinom na jubilejnim koncertu ob svoji desetletnici. Ob tej priložnosti so zaslužnim članom zbora podelili Gallusova priznanja, zbor pa je ob jubileju izdal že drugo koncertno knjižico.

– Prvi res velik uspeh so pevci dočakali leta 1980. Na prireditvi »Naša pesem 1980« so v Mariboru osvojili srebrno plaketo! Velja zapisati datum tega dogodka: 13. april 1980.

– Druga potrditev zborove veljave je bila še istega leta, ko ga je Zveza kulturnih organizacij Slovenije izbrala za slovenskega predstavnika na srečanju amaterjev »Abrašević« v Valjevu.

– Od 21. do 24. maja 1981 je bil »Fužinar« gost mešanega pevskega zbora Lampart iz Budimpešte. S svojimi nastopi je navdušil zahtevno in glasbeno izobrazeno madžarsko publiko in prejel visoko priznanje – plaketo »ZLATA VRTNICA«.

– Junija 1981 so se pevci ponovno udeležili pevskega tabora v Šentvidu pri Stični.

– Pod taktirko Bojana Goriča je zbor junija 1982 gostoval na Visokem pri Kranju in na pevskem taboru v Šentvidu.

– Septembra 1982 so »fužinarji« gostili mešani pevski zbor Lampart iz Budimpešte, ki je imel na Koroškem tri koncerte.



12. maj 1989: z jubilejnega koncerta MoPZ »Fužinar« v Titovem domu

– Tudi v letu 1983 so bili pevci zelo aktivni doma in na tujem (samostojni koncert 20. maja v Titovem domu, pevsko srečanje v Grobinju, drugi obisk pri madžarskih pevcih v Budimpešti...).

– Leto 1984 je bilo v znamenju priprav na petnajsto obletnico zborovega dela, ki so jo proslavili s številnimi nastopi doma in širom po Sloveniji. Jubilejni koncert je bil v domačem Titovem domu, ob tej priložnosti pa so pevci izdali že svoj tretji almanah, ki je pod naslovom »Včeraj–danes–jutri« slikovito predstavil njihovo pevsko pot, želje in upe.

– Naslednjih pet let je bilo za pevce MoPZ »Fužinar« velik in usoden izziv. Kljub velikemu osipu pevcev je jedro zbora vztrajalo in nadaljevalo z delom. Neutrudno so iskali nove, mlajše pevce in še bolj vestno vadili. Rezultati so se pokazali kmalu. Na številnih koncertih in drugih nastopih so se predstavili poslušalcem z novim in svežim programom, ki so ga naštvirali ob strokovni pomoči prizadevnega zborovodja Branka Čepina.

V dvajsetih letih se je v zboru zamenjalo veliko pevcev. Vsak je po svojih močeh veliko pristoril; vsak je tu pustil košček srca! Ni jih mogoče imenovati; preveč bi bilo imen. Vsako ime pa je delček pevske zvestobe! Nekateri so kljub temu izstopali. Tu je pokojni Rudi Gerdej, prvi predsednik zbora in predsednik do svojega 71. leta. Bil je predan petju in je tudi drugače pomagal po svojih najboljših močeh. Dobesedno razdajal se je svoji pevski tovarišiji! Tu je tihi in skromni Jože Oder, pa Ivan Trobas...

Dvajset let je dalo pevcem poleg znanja in izkušenj tudi veliko novih prijateljev. Stkale so se prijateljske vezi z zbori iz Kidričevega, Pirana, Slovenske Bistrice, Pulja, Zrečnanina in Budimpešte.

Dvanajstega maja 1989 so nam »fužinarji« na jubilejnim koncertu ob dvajsetletnici svojega dela pokazali in dokazali, kaj zmorejo. Devetnajst narodnih in umetnih pesmi je zažuborelo in trkalo na srca poslušalcev. Pevcem je bil že odziv največja nagrada, saj toliko ljudi v Titovem domu ni bilo že nekaj časa. Ob tem lepem jubileju zaželimo vsem pevcem in njihovemu zborovodju, da bi še leta nadaljevali svetlo kulturno izročilo in vztrajali na dobro začrtani, zahtevni in sveži programski usmeritvi, ki jih je krasila v teh letih. S takim motom bo njihov naslednji jubilej zaokrožen še bolj bogato in pristno!

#### DOBITNIKI GALLUSOVH PRIZNANJ

##### Zlata značka:

Ivan MRAVLJAK  
Rudi OCEPEK  
Ivan ŠTOSIR  
Oto TERNEK  
Polde PLANINC  
Franci KAMNIK

##### Srebrna značka:

Franc POTOČNIK  
Janez KONEČNIK  
Franc JELEN

##### Bronasta značka:

Peter PAJNIK  
Bojan JEHART  
Stanko KRAJNC  
Slavko CIFER  
Jože PŠENIČNIK

#### DOBITNIKI VORANČEVH SPOMINKOV

##### Zlati spominek

Mirko ŠIPEK  
Ludvik ODER  
Maks KOKAL

##### Srebrni spominek

Rado PETRIČ

Alojz POTOČNIK

Alojz SATLER  
Milan ŠIMENC  
Marjan GORENŠEK  
Edo VRABIČ  
Jože ODER  
Janez KONEČNIK  
Branko ČUK  
Stanko PARADIŽ  
Oto ODER  
Gusti VRTAČNIK

##### Bronasti spominek

Edo VRABIČ  
Jože PŠENIČNIK  
Slavko CIFER  
Stanko KRAJNC  
Bojan JEHART  
Peter PAJNIK

Milan Potočnik

## BISERNA POROKA ZAKONCEV JOŽEFE IN IVANA KOHLENBRAND

Zakonski jubileji so pomembni dogodki v življenju. Pomembni so predvsem zato, ker ni dano vsakemu, da bi dočakal 25 let, 50 let, ali morda še več skupnega življenja.

Med temi redkimi sta letos Jožefa in Ivan Kohlenbrand iz Črne na Koroškem. 28.1. 1989 je minilo 60 let, odkar sta prvič rekla svoj »da« z namenom skupno si graditi in ustvarjati nadaljnje življenje. Letos sta slavila biserno poroko.

Kdo ju ne bi poznal – Pepce in Anzija – priljubljenih Črnjanov, ki sta se v skupnem življenju posvetila mesarski stroki in gostinstvu.

Anzi, ki ga starejši bolj poznamo kot Rezerjevega Anzija, se je rodil 1902. leta v Črni materi Frančiški Kohlenbrand. Priimek zveni bolj nemško, zato pogledimo nekoliko v njegov rodovnik. Njegov stari oče Franc Kohlenbrand (1836– 1881) je prišel iz Nemčije in se zaposlil v takratnih Thurnovih fužinarskih obratih v Mušeniku, kot strokovnjak v tej stroki. Znano je, da so fužine v Mušeniku obratovala v letih 1772 do 1880. V tem času se je tukaj poročil, in sicer na kmetijo Kogelnik nad Črno, z Apolonijo Kogelnik. Rodilo se jima je pet otrok, med njimi tudi mati našega slavljence, Frančiška.

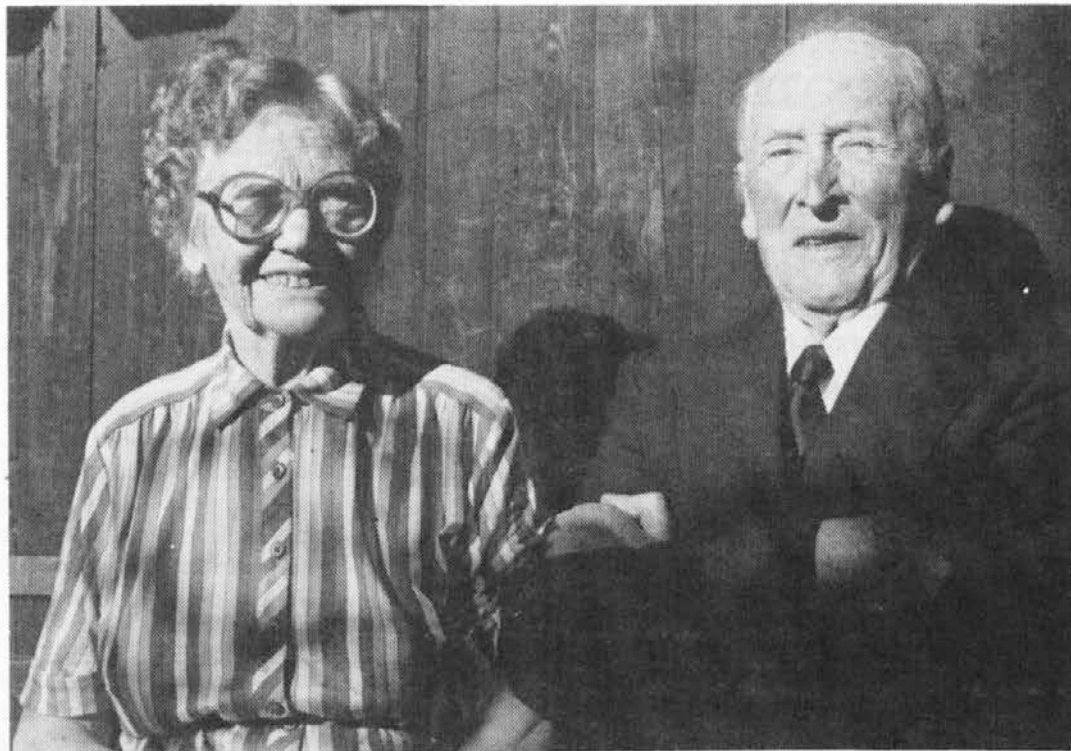
Kohlenbrandovi že desetletja stanujejo v hiši, ki smo jo imenovali pri Rezarju in pozneje pri Kohlenbrandu. Ta hiša je bila prvotno last nekega Hofbauerja, ki je v njej izdeloval grobo domače sukno; to je bilo v tistih časih najbolj primerno za kmečki življenj. Iz njega so krojili takoimenovani »bukov gvant«. Od Hofbauerja je hišo kupil neki Brinovec, od Brinovca pa 1908. leta mesarski pomočnik Rudolf Rezar, s katerim se je pozneje poročila slavljenceva mati Frančiška.

Hiša, ki je bila prvotno lesena, je ob požaru Črne leta 1910 pogorela, nato pa je bila obnovljena v obliki, ki jo ima še danes.

V tej hiši se je nato pričela mesarska dejavnost. Za ta poklic se je navdušil tudi mladi Anzi, izučil se je in mu bil zvest vse do upokojitve.

Anzijeva žena Pepca, roj. Kolman leta 1900 pri Sv. Primožu nad Vuzenico, izhaja iz kmečke družine. Pri hiši se je reklo pri Kanopu. Zrasla je v družbi še treh sester in dveh bratov. V Črni so imeli sorodnike, zato je večkrat prihajala k njim na obisk. Ti so videli njeno sposobnost in pripravljenost za delo, zato so jo ob raznih priložnostih prosili za pomoč. Dobro se spominja, kako je pomagala pri slavlju nove maše Alojza Drvodela leta 1925 pri Matevžu. Pa tudi ob raznih sejmi in gostijah je bila vedno vabljen v pomoč. No in tako jo je spoznal Anzi Kohlenbrand in 28.1.1929 sta se poročila.

Anzi je nekaj let pred poroko prevzel od svoje matere mesarsko obrt. Z vso vnemo sta se sedaj oba z ženo lotila te dejavnosti. Ker sta bila oba polna delovnega elana, sta vzela v najem hišo pri »Štularju« in začela z gostinsko dejavnostjo. To je prevzela žena Pepca. Posel jima je odlično uspeval. Mesarija in gostilna pač sodita skupaj. Vedno sta imela polno gostov, tako da so ostali gostilničarji v Črni postali zavistni. Prijavili so ju, češ, da nudita prevelike obroke. Takratni sreski načelnik pa jim je odgovoril, da naj jih pač še oni povečajo. To gostilno sta imela v najemu tri leta. Lastnik hiše Hrobat je namreč, ko je videl, kako posel cvete, pogodbo prekinil in se sam začel ukvarjati z gostinstvom, vendar obisk lokala ni bil več tak kot prej.



Jožefa in Ivan Kohlenbrand

Leta 1937 sta kupila Prahovo hišo, kjer je danes gostilna Pod Tebrom. Tudi tu je gostinska dejavnost dobro uspevala. Imela sta celo avtogaraže in sobe za tujce. Hišo sta imela v lasti do konca druge svetovne vojne, ko so jo nacionalizirali.

Poleg mesarije in gostinstva sta se ukvarjala tudi z odkupom lubja za usnjarsko industrijo.

Anzi se rad spominja, kako so hodili kupovat živino za zakol po bližnji in daljnji okolici: v Šentanel, v Šoštanj, v Zgornjo Savinjsko dolino i.t.d., kako so vozili meso s konjem na prodaj v Podpeco in drugam.

Od leta 1918 je član gasilskega društva in je bil takrat najmlajši član, danes pa je verjetno najstarejši. Spominjam se ga, kako je kot gasilec s trobento klical na določenih mestih po Črni gasilce k zboru, ali ob alarmu. Tedaj še ni bilo siren.

Igral je tudi pri gasilski pihalni godbi pod vodstvom Franca Hrica in Edija Mauhlerja.

Spominja se tudi dogodka iz leta 1910, ko je na veliki četrtek pogorel zahodni del Črne. Pri hiši so imeli velikega črnega psa. Ta pes je na veliko srečo ob hiši strašno tulil. Soseda, gostilničarka pri Drofelniku, Neža Mlinar, je dejala Anzijevi mami: »Nekaj se bo zgodilo, ko pes tako tuli.« In res je naslednji dan izbruhnil požar iz Geršakovega dimnika. Med mnogimi hišami je pogorela tudi njihova.

V začetku leta 1941, ko se je vojna vihrala bližala naši državi, je bil tudi Anzi vpoklican v vojsko. Njegova četa je bila nastanjena v Dravogradu. Ko so Nemci vdrli k nam, pripoveduje, so se nekaj časa temeljito upirali, dokler niso bili zajeti. Odpeljan je bil v Nemčijo v daljni Koenigsberg, od koder se je po letu dni ujetništva vrnil domov.

V zakonu so se jima rodili trije otroci, od katerih živi še samo sin Ivan. Hudo ju je

Milan Potočnik

## 50 LET ZAKONA IVANA IN PAVLE HERCOG

Težko bi verjel, da sta zakonca Ivan in Pavla Hercog letos 23. aprila praznovala zlato poroko, kajti po njenem zunanem videzu bi jima tega pač ne prisodil. Pa vendar.

Ivan se je rodil 1915. leta v Črni kot nezakonski sin matere Neže, rudniške delavke.

Mladost je preživel kot večina rudarskih otrok. Končal je osnovno šolo v Črni, nato pa takratno meščansko šolo v Mežici. V letu 1933 je postal vajenec elektro stroke pri rudniku Mežica.

Tudi Pavla, rojena Mežnar, izhaja iz rudarske družine. Rodila se je 1918. leta v Žerjavu. Po končani osnovni šoli v Črni in meščanski šoli v Mežici se je izučila šiviljske obrti. Leta 1929 je Pavli umrl oče in družina petih otrok je ostala na skrbi matere Rozalije. V letu 1939 je ostal tudi Ivan brez matere. To leto sta stopila na skupno življenjsko pot sedanja zlatoporočenca.

Življenje jima je teklo skromno, vendar v harmoniji. Nastajala je nova družina. Rodil se je sin Janez, leta 1940 pa še hčerka Betka.

Leto 1941 pa je bilo usodno za vse – prišla je okupacija. Oba sta bila prepričana, da bosta izseljena, saj sta bila pred vojno organizatorja skavtske organizacije.

Naključje je rešilo družino, da je ostala doma.

## K jubilejem čestitamo!

prizadela smrt najmlajšega sina Vilija, ki je tragično preminil na Dunaju. Vendar nista klonila.

Kljub visokim letom sta še vedno čila in aktivna, saj se v zimskem času ukvarjata s prekajevanjem mesa za Črnjane in z odkupom živalskih kož za Koteks.

Letos, ko so v ožjem družinskem krogu proslavljali visoki jubilej – biserno poroko – je slavjenka vse dobrote za to slavje pripravila sama. Redki so, ki bi v teh častljivih letih še to zmogli.

Vsi Črnjani jima k visokemu jubileju iskreno čestitamo in jima želimo še naprej trdnega zdravja in takšnega delovnega elana, kot ga imata sedaj.

Že jeseni 1941. je Ivan dobil povezavo z Dušanom Kvedrom-Tomažem. Kveder je ostal takrat pri njih v hiši ves teden. Pozneje, v letu 1942, pa se je povezal tudi z Rudijem Janhubom.

Gestapo je v aprilu 1942 Ivana zaprl, vendar ga je po treh tednih preiskave izpustil.

Aktivistično delo za OF je bilo nepretrgano vse do vstopa v NOV avgusta 1944, ko je šel v partizane. Pavlo pa so Nemci oktobra 1944 odvedli v taborišče Rawensbrück. Otroka pa sta bila na prošnjo babice iz Žerjava dodeljena njej.

Po osvoboditvi se je družina spet našla.

Med partizanstvom je bil Ivan sekretar partije in sekretar Okrajnega odbora OF za okraj Črna – Mežica, kasneje Prevalje.

Njegovo družbenopolitično delovanje po osvoboditvi je vsem predobro znano. Nekaj njegovih funkcij:

- personalni referent rudnika Mežica
- večkrat predsednik krajevnega odbora Črna
- predsednik občine Črna, kasneje občine Ravne na Koroškem
- direktor KZ – Črna
- direktor Gostinskega podjetja Črna



Ivana in Pavle Hercog

– na svoje največje zadovoljstvo pa končno spet v svoji stroki – vodja elektro službe v topilnici rudnika Mežica, od koder je odšel

v pokoj.

Za svoje zasluge je prejel mnogo odlikovanj, med njimi:

- red dela z zlatim vencem
- zlata značka OF
- red za hrabrost
- red zaslug za narod
- in vrsto drugih priznanj

Tudi Pavla je po osvoboditvi bila politično aktivna: v organizaciji AFŽ, v organizaciji ZB in v raznih komisijah, kjer še danes sodeluje. Ima več odlikovanj in priznanj.

Po vojni se jima je rodilo še troje otrok. Vsi so uspešno doštudirali, v glavnem s sredstvi staršev. Otroci so jima v največje zadovoljstvo.

Odkar je Ivan v pokoju, se je začel ukvarjati s čebelarstvom. To mu je eden najljubših konjičkov. Tem pridnim delavkam posveča vso skrb, zato so tudi uspehi njegovega čebelarjenja vidni.

Ko so letos slavili zlato poroko, se je zbralo dvajset ožjih sorodnikov – otrok, vnukov, zetov in snah.

Tudi mi, krajan Črne, se ob slavlju pridružimo željam njihovih otrok in sorodnikov, da bi še naprej tako čvrsta in čila živela še mnogo zdravih in zadovoljnih let.

## POGOVOR S PROFESORJEM JANKOM SUŠNIKOM

V zadnji številki Koroškega fužinarja smo profesorju Janku Sušniku k priznanju dr. Jožeta Potrča iskreno čestitali in napovedali, da bomo o njem in njegovem delu več napisali v naslednji številki. Ker obljuba dela dolg, smo našemu priznanemu zdravniku postavili nekaj vprašanj – verjemite, da jih ni bilo lahko oblikovati – na katera nam je rad odgovoril in se mu zato lepo zahvaljujemo.

**»Izhajate iz številne, znane koroške družine. Kdaj ste rojeni in kako se spominjate otroštva, staršev in bratov; kako ste odraščali in kaj ste postali?«**

»Vprašanje je podobno že kar pisanih spominov. Zdi se mi, da je Josip Vidmar, ko so ga vprašali, če bo napisal spomine, rekel, da jih ne bo. Češ v spominih je avtor tak, kot bi rad bil, ne pa tak, kakršen je bil. Tej skušnjavi se želim ogniti.

Rojen sem bil 1927. leta v Smetanovi ulici 30 v Mariboru. V prvem nadstropju občinskega stanovanjskega bloka smo imeli dvosobno stanovanje s kopalnico, za katerega je oče dajal tretjino svoje profesorske plače. V stanovanju smo stanovali starši in trije sinovi. Vselej pa

smo imeli pod streho še sorodnika – koroškega dijaka. K očetu je hodilo veliko ljudi, tudi takih, od katerih ne bi bil rad moten pri delu. Zato sem, ko sem hodil odpirat vrata, rekel, da bom pogledal, če je doma. Kot da bi se za vrati skrivalo prostranstvo, v katerem bi očeta moral šele poiskati. Še danes mi pri tem gre na smeh.

Mama je bila izobrazena v nunski gospodinjski šoli. Vodila je gospodinjstvo in se posvečala nam, otrokom. Z njo smo hodili v park, k Trem ribnikom in v Ljudski vrt. Na dvorišču našega bloka pa se nisem rad igral. Mama mi je kasneje pripovedovala, da sem ji prišel potožiti, da bi se ta in ta fantek rad z menoj igral. Vse dni pa smo se igrali in se učili, ko smo ob počitnicah hodili na Prevalje, kjer je mama podedovala hišo. Največ z Lodrantovimi fanti. Z njimi smo prepešali tudi okoliške hribe in Koroško tja do Osoj. Zvečer smo pred hišo z očetovimi sestrami prepevali slovenske narodne pesmi.

V vadnici mariborskega učiteljskega sem imel odlično osnovno šolo in pozneje prav tako odlično klasično gimnazijo. Francoščino sem se pričel učiti še pred šolo ter nadaljeval kasneje vseh osem

let gimnazije. Takrat je bila gimnazija osemletna. Latinščino sem začel s prvo gimnazijo, staro grščino pa s tretjo. Učil sem se tudi klavir, ki ga je igrala mama.

Bil sem vzgojen kot Korošec, Slovenec, Jugoslovan in panslavist; v tem vrstnem redu. Izgubljena Koroška mi je bila od otroških let čudna bolečina. Oče mi je naročil Politikin zabavnik, ki je začel izhajati še pred vojno in ki je bil tiskan v cirilici. Moj gimnazijski razrednik pa je bil po rodu Čeh in moja največja želja je bila, da bi se vpisal kdaj kasneje na praško univerzo.

V prvih letih svojega življenja sem skupaj s starši hodil na počitnice na Dobji dvor, kjer je bil mamin dom. Spominim se hlevov, polnih krav in konjev, voženj s kočijo in salona, kjer je babica v škatli za klobuk hranila zame janeževe upognjenice. Še danes imam v nosu posebni vonj pisanega mila na marmornati umivalni mizi in vonj glicinij, ki so se pele nad vrtno uto.

Očetov oče pa je kdaj prišel v Maribor in nasekal bukova drva za zimo. Potem sva skupaj jedla papriciran »špeh«. Bil je tih, spokojen mož.

Očeta je vleklo v svet. Tako smo potovali enkrat v Prago, drugič v Berlin, Zürich in v Rim. V Rimu smo obiskali papeža. V majhnem salonu je skupino Slovencev sprejel Pij XI. in po nagovoru obšel klečeče romarje in jim ponudil prstan v poljub. Ko je prišel do mene, poljuba ni bilo in papež se je ustavil.

»Kdo pa je to?« je vprašal in me za šalo, štiriletnega fantiča, potegnil za lase.

V vseh šolskih razredih sem bil odličnjak. Koliko je bil očetov vpliv vmes, je seveda vprašanje. Vem pa, da je moj profesor latinščine prišel očeta ob neki nalogi, ko sem visel med pozitivno in negativno oceno, vprašat, kam naj bi pomaknil tehtnico. Oče je odločil: »Kar cvek naj bo!«

Kar se spomnim, sem bral veliko knjig. Vmes pa sem gradil lesene ladje in električne strojčke, kot zvonec, telegraf in elektromotor.

Otroci smo bili vzgojeni doma in v šoli za prakticirajoče katoličane. Hodil sem k šolski maši. Oktobra smo pred vsako veroučno uro zmolili del rožnega venca. Sošolci, ki so pozabili rožni venec doma, pa so bili kaznovani. Ta kazen je načela mojo vero.

Ko so se aprila 1941 zaprle šole, smo šli na Prevalje, oče pa v vojsko kot rezervni oficir. Okupacijo smo dočakali pri stricu v Podkrajju. Medtem so izropali naše mariborsko stanovanje, za izselitev pa nas kot nevarne Slovence niso našli. Med Gau Kärnten, kamor so spadale Prevalje, in Gau Steiermark, kamor je spadal Maribor, so bile zveze prekinjene. Selitveni val je šel mimo nas.

Začel sem se učiti nemščine, toda ko je jeseni mama šla z menoj v Maribor, so se v gimnaziji začudili, kaj ta družina počne v nemškem rajhu. Od tam sva se z mamom obrnila v Celovec; tam niso postavljali nikakršnih vprašanj. Rekli so le, da brez znanja nemščine ne bom mogel študirati. Prvi dan nisem razumel niti nareka urnika.

Jeseni 1941 se je začela moja vsakodnevna vožnja z vlakom v Celovec in nazaj. Kmalu se je oblikovala skupina mežiških dijakov, ki je sprejela medse se slovenske dijake iz Žitare vasi in trdno držala svoj železniški oddelek. Na celovške profesorje pa imam lep spomin. Mislim, da so bili do nas nevtralni, morda so nekateri skriti antinacisti v nas videli celo skrite zaveznike.

Spominjam se profesorja Haselbacha, pri katerem se je moja nemška šolska naloga z naslovom »Selbstbildnis« (Lastna podoba) brala kot najboljša v razredu, pa tudi drugega profesorja nemščine Wielchniga, ki je sicer za prevod iz stare nemščine moral priznati najboljšo oceno, vendar s pripombo: »Wo hast du das abgeschrieben?« Ni moglo uiti, kako so se pri nalogi zbirali ravno nemški dijaki okoli moje klopi in na veliko prepisovali mojo nalogo; jaz sem staro nemščino pač prepiral kot tuj jezik, nemški sošolci pa so nasprotno mislili, da znajo to kar tako. Imel sem profesorico risanja, ki mi je podarila prve paste-

le, s katerimi sem začel resneje slikati. Očetova mati mi je bila pogost slikarski model. Toda največ sem naslikal avtoportretov.

Oče se je vrnil iz zapora in bil konfiniran v St. Paul v Labotski dolini. Tam je urejal dragoceno benediktinsko knjižnico, ki so jo nacisti pregnali iz prelepih prostorov v velikansko, za javnost zaprto katedralo. Poletne počitnice po šesti gimnaziji sem prebil v tej katedrali od jutra do večera. Za kosilo sva z očetom kar v cerkvi pojedla vsak svoj sendvič. Tristo z roko pisanih inkunabel mi je bilo na dosegu roke in tisočere knjige, ki sem jih preiskoval in bral. Mislim, da se je tam začela pot, ki me je od vernika pripeljala do agnostika.

Jeseni tistega leta so me v Podkrajju čakali partizani. Pospravil sem nahrbtnik, se oblekel v planinsko obleko in z mamom imel dolgo razpravo. Mama se je naslanjala name, ki sem bil star 16 let, očeta pa ni bilo doma. In tako sem po razgovoru spet izpraznil nahrbtnik in se vpisal v sedmo gimnazijo. Vožnje z vlakom so zaradi letalskih napadov na Celovec postajale vedno nevarnejše. Moje delo v OF pa je ostalo na nivoju prenosa informacij in materiala.

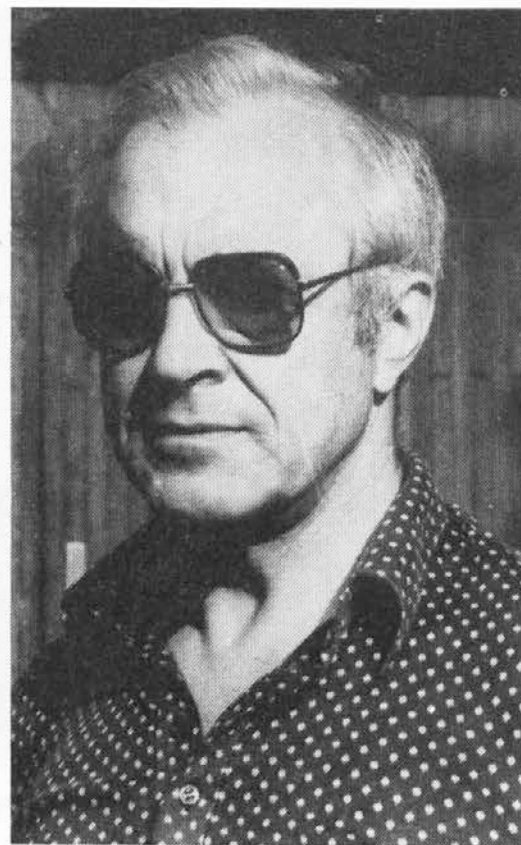
Očeta so ponovno zaprli in deportirali v Dachau. Doma pa smo se preživljali s tem, kar smo sami pridelali na majhni kmetiji v Podkrajju. Tako sem, ne da bi oblekel kako uniformo, še ne 18-leten z odliko maturiral na celovški gimnaziji. Po osvoboditvi sem delal v prevaljskem in dravograjskem okrajnem ljudskem odboru. V tistem času sem zasnoval nosilno zgodbo popoldanskega programa prvega koroškega festivala v grajskem parku na Ravnah. Zgodbo sem zasnoval v dvanajstih slikah, kolikor potrebuje ura, da pride naokoli.

V tem času sem prikazal tri vrhove ljudske volje: ustoličenje na Gosposvetškem polju, kmečke punte in pravkar preteklo osvobodilno vojno. Plakat je po mojem predlogu naslikal slikar Šubic, imel pa sem tudi povezovalno besedo.

Tako sem se z zamudo vpisal na medicinsko fakulteto. Nosil sem modre hlače švedske kraljeve garde in siv suknjič neke nemške politične organizacije, ki smo mu porezali gumbe. V oboje je bil oblečen oče, ko se je vrnil iz Dachaua. Ob obhodu je dobil vrnjen svoj poročni prstan in rokopis moje prve novele, ki jo je takrat nesel s seboj.

**»Vaša pot od šole, študija, strokovnega izpopolnjevanja, doktorata, funkcije v službi?«**

»Potem ko sem bil sprejet na medicinsko fakulteto v Ljubljani, sem nesel za sprejem na akademijo za upodabljačo umetnost sliko Telcerjevega očeta s



**Prof. dr. Janko Sušnik**

kanglico, v kakršnih so delavci nosili na delo malico. Pozneje sem kako leto hodil čez dan na medicino, zvečer pa risat na Poljansko gimnazijo, kjer je takrat bila akademija. Na medicini sem že v tretjem letniku vodil krožek za medicino dela, v to stroko pa so zdravnike takrat poslali z odločbo, kot po nekakšni žrtvi, ki bo odprla pot v »pravo« specializacijo. Jaz pa sem bil v resnici ogret za to stroko. Leta 1952 sem končal medicino.

Stožiral sem v Slovenj Gradcu, Mariboru in Beogradu. Takrat je slovenjgraška bolnica dobila prvi enokalni elektrokardiograf, na kirurgiji pa me je primarij Strnad naučil samostojne kirurške obrti. Zato sem v začetku svojega zdravnikovanja na Ravnah veliko operiral, tudi v splošni narkozi, zlome smo zamavčili kar sami.

Vmes sem bil v oficirski šoli v Beogradu in vojaški zdravnik v Obrenovcu.

Leta 1954 sem postal obratni zdravnik Železarne Ravne. Začel sem z mavcem na nogi in nekaj dni me je sem in tja vozil direktorjev zeleni Chevrolet.

Obratna ambulanta je imela dva prostora. Enega za čakalnico, v drugem pa sem skupaj z dvema bolničarkama ordiniral in operiral. Ordiniral sem pogosto tudi do štirih ali petih popoldan. Nisem vedel, da so bile to pravzaprav nadure.

Vsak drugi teden sem bil dežuren in prespal v zdravstvenem domu. Spočetka sem imel za prevoz kolo, leto kasneje pa že motor, ki sem ga kar spretno vijugal pozimi in poleti po cestah in stazah.



Na Ravnah sva bila v glavnem dva zdravnika, včasih pa sem ostal tudi sam.

Jeseni leta 1957 sem šel na enoletni podiplomski študij iz medicine dela na zagrebško univerzo.

Poročil sem se s svojo mladostno ljubeznijo, v času podiplomskega študija pa se je rodila hčerka Barbara. Istega leta, smo kupili tudi modrega fička. Postal sem upravnik zdravstvenega doma Ravne.

Začetka specializacije iz medicine dela pa nisem in nisem mogel končati. Kadar sem odšel od hiše, da bi pridobil znanje, so me klicali nazaj. Vendar je zdravstveni dom od znotraj in od zunaj v tem času rastel. Dobil je v bistvu še danes veljavno zasnovo, nove sodelavce in lupino v obliki sedaj že »stare« stavbe.

Medtem smo dobili drugo hčerko Veroniko in zgradili na parceli mojih staršev na Prevaljah hišo. Leta 1968 sem dobil za Švedske razmere skromno štipendijo 1000 kron na mesec in odšel za skoraj leto dni v Stockholm na inštitut za medicino dela. Tam sem se specializiral za fiziologijo dela pri profesorici Astrand. Pri profesorju Döbelnu sem napisal magistrsko delo o vprašanju, če sahnjenje mišic s staranjem kaj zmanjšuje delazmožnost. S tem delom sem v Zagrebu magistriral. V Ljubljani sem malo kasneje napravil specialistični izpit, doktorat znanosti pa zagovarjal šest let pozneje s temo o odzivu na toplotno obremenjenost.

Sedaj sem vodja službe za medicino dela, prometa in športa Koroškega zdravstvenega doma. Svoje vodenje vidim bolj v učenju in motiviranju kot pa v ukazovanju in nadziranju.«

**»Večkrat vas vidijo, kako zamišljeno hodite po železarni. Kakšen je vaš odnos do fabrike, ali je samo strogo profesionalen, in kako je z že večkrat napovedanim ergocentrom«**

»No, v programu smo »ergocenter« vselej imenovali »Center za zdravstveno in tehnično varstvo delavcev«. Ideja je izhajala iz spoznanja, da se varstvo delavcev plete iz tehničnega, ekološkega, socialnega, psihološkega in medicinskega varstva, pa smo hoteli vse strokovnjake in njihove delavnice spraviti pod eno streho. Mislili smo, da bo tako najlažje nastala navzkrižna povezava, kakršno bi pač zahteval delavčev problem, pa tudi, da bo v takem centru narasla moč, s katero bi uspešneje uveljavili humani vidik dela.

Centra ni predložil politik, marveč strokovnjak, zato je bilo pač manj nevarnosti za zgrešeno investicijo. Kljub temu je naletel na hude nasprotnike, ki so očit-

no uspeli. Naredili pa so, o tem sem prepričan, hudo napako.

Temeljna sintagma zdravstvenega varstva delavcev je razmerje med delovnimi zahtevami in delavčevimi zmožnostmi. To razmerje se stalno spreminja, vedno ga je treba na novo spoznavati in skušati usoglašati. Z drugimi besedami to pomeni zdravniška, psihološka in socialna proučevanja posameznikov in skupin na eni ter ekološka, psihološka, socialna, medicinska in tehnična proučevanja dela na drugi strani. In če ni ravnovesja, moramo početi to, kar imenujemo ergonomija.

Kje smo mi z našim varstvom? Mislim, da prav na začetku. Namesto da bi uvideli, da zapleteni sistem, ki so ga industrijsko razvite dežele že davno doumele in sprejele v praksi, mi kar naprej razpravljamo o ambulanti, o zobni ambulanti, o bolniškem staležu in invalidnosti, ne da bi se zavedali, da so začetki vsega zla veliko globlji in nestrokovnim očem nevidni.«

**»Ste vodilni strokovnjak na področju fiziologije in ergonomije. Na kratko, prosim, poljudno razložite svoje uspehe na tem področju.«**

»Pravkar končujem s pisanjem moderne jugoslovanskega učbenika iz fiziologije dela in ergonomije. Imel bo kakih 350 do 400 strani. Ker bo izšel v Zagrebu, ga pišem v srbohrvaščini. Izšel pa je že en moj priročnik »Položaji in gibanje dela telesa pri delu«, drugi »Toplotna obremenjenost pri delu« pa je v tisku. V take, strokovno natančne knjige je vloženega veliko znanja, izkušenj, (»proste ga«) časa. Založbe se vedno sprašujejo, če bo knjige mogoče prodati, honorarji pa so taki, da bi zaslužil veliko več, če bi medtem pomagal kakemu zidarju.

Fiziologija dela proučuje človekove funkcije pri delu – recimo vida, sluha, srca, gibal itd. Ergonomija pa si prizadeva zmanjšati prehudo delavčevu obremenjenost. Ta se lahko zmanjša na tehnični ali na organizacijski način, recimo s spremembo orodja, komand, delovne mize, razsvetljave in tako naprej. Organizacijsko se da recimo spremeniti delovni čas. Recimo ritem nočnega dela.

Pa so čudne te stvari! Železarniški delavec dobi zato, ker dela v zdravju škodljivih delovnih pogojih, denarni dodatek. Pri dohodkih, kakršni pač so, tega dodatka seveda noče izgubiti in zato ni zainteresiran, da se škodljivost odpravi, če bi hkrati izgubil dodatek.

Dogaja se, da delavec, ki zaradi te škodljivosti zares zboli, toži svojo delovno organizacijo za odškodnino, ker si je okvaril zdravje. Na ergonomski ukrep pa pristane le, če dodatek na zdravju

škodljivo delo – ostane. To dogajanje je polno protislovij.

Modernizacija proizvodnje ne pomeni avtomatično izboljšanja delovnih pogojev. Velikokrat pomeni to le, da se obremenjenost delavcev z enega področja seli na drugo.

Mesec dni sem prebil na akademiji za medicino dela v Zahodnem Berlinu, štiri mesece sem bil gostujoči profesor na inštitutu za fiziologijo dela v Dortmundu, obiskal sem velik del tovrstnih evropskih inštitutov, na katerih poznam mnoge ljudi in sem nekaterim prijatelj.

Ob vsej znanosti pa rad praktično ordiniram. Človeka gledam v njegovi celostni podobi kot telesno, duševno in socialno bitje. Bolezni, ki se občuti kot telesna bolečina, je na dnu marsikdaj pomilovanja vredno osebno življenje.«

**»Med športnimi strokovnjaki veljate za svetlo točko med športnimi zdravniki. Kakšen je vaš odnos do športa in kaj je treba na področju šport–medicina še storiti?«**

»Športna medicina je v Sloveniji najbolj neurejena stroka v zdravstvu. Športno–medicinski pregledi so večinoma površni, nimajo nobene zveze s športno zmogljivostjo, njihov glavni cilj pa je zdravnikov podpis v športni legitimaciji, ki dopušča nastop na tekmovanjih. Nered povečajo zdravniki–športni navdušenci, ki se s športno medicino ukvarjajo amatersko. Veliko je temu krivo neurejeno financiranje. Začarani krog pa se sklene, ko športni funkcionarji v nekvalitetnih pregledih in zdravnikih amaterskih najdejo rešitev – dobijo podpis za malo denarja – s tem pa tudi ni prave potrebe za pravo športno medicino.

Športnomedicinski pregled tekmovalca ima smisel le, če so podatki v zvezi s telesnimi in duševnimi funkcijami, ki jih ta šport zahteva, in če jih trener in tekmovalec znata uporabiti.

Prizadevam si, da bi vsaj na Ravnah – za zgled šli tako pot. V Ljubljani se trudim na inštitutu za medicino dela, prometa in športa, Fakulteti za telesno kulturo in Zvezi telesnokulturnih organizacij. Pred dvema letoma sem predložil za tisk Standard športnomedicinskega pregleda smučarja – tekača, a še vedno leži v mojem predalu. Morda bi naletel pri novem češkem trenerju na posluš. Podobne standarde bi rad napisal vsaj še za odbojkarje in za atlete. Standardi za vse športne panoge pa bi pomenili strokovni, organizacijski in finančni red v tej stroki.«

**»Ali je koroško zdravstvo dobro organizirano?«**

»Tok življenja kar naprej razporeja ljudi v prostoru. Hkrati se nekaj poraja in dru-

go umira. Tako je pač tudi z zdravstvom na Koroškem. Za višino našega narodnega dohodka – rečeno na kratko – je sedanja koroška zdravstvena mreža nestvarna.

Mislil pa, da smo pred večjimi vsebinskimi spremembami. Spet se bo morda vrnila ordinacija družinskega zdravnika in zobozdravnika, ki bo več znal in več delal sam. Bolnišnice bodo obravnavo ob vse popolnejši medicinski tehniki in z vsebolj specializiranim znanjem še skrajšale in intenzivirale. Zdravstveni domovi, si predstavljam, bodo ostali samo v večjih središčih in se bodo predvsem ukvarjali s preventivo in diagnostičnim servisom.

Združeno Koroško zdravstvo je bilo zamišljeno kot uglašen in racionalen kibernetični sistem. Rodilo pa je le nepotrebno birokracijo. Zdravniki smo pač preveliki individualisti.«

**»Imate že nekaj patentov, predavate na univerzi. Vaša ustvarjalnost zahteva veliko časa. Kako to zmorete?«**

»V mojem delovnem krogu so zares nastali originalni aparati – na primer za raziskavo obremenitve srca in mišic – in kar dolga vrsta delovnih metod ter računalniških programov. 'Ocenjevalna analiza delovnega mesta,' ki je nastala pod mojim vodstvom, se prebija v slovenski in jugoslovanski prostor. Pred dvajsetimi leti sem v skupini Oskarja Kogoja bil za razvoj serije počivalnikov deležen nagrade Prešernovega sklada.

Iz znanja pa nikoli nisem delal trgovine in nič od tega ni bilo predloženo patentnemu uradu.

Psihologom predavam že četrto stoletja fiziologijo dela v podiplomskem študiju, zdravnikom pa v podiplomskem študiju medicine dela. Prvi in drugi imajo vaje na Ravnah in tako je dispanzer za medicino dela – če se pošalim – tudi univerzitetna inštitucija. Predaval sem tudi na univerzi v Zagrebu in na Reki. Univerzitetni inštitut za medicino dela v Ljubljani prepušča naši enoti, da za slovenski prostor razvije fiziologijo dela. Ta z delom pridobljeni položaj velja v bodočnosti obvarovati.

Sprašujete, kako zmorem? Če delo postane zabava, če so sodelavci prijazni in če je dom ljubezniv, gre.«

**»Vemo, da slikate, rišete. Svoja dela ste tudi že razstavljali. Kaj še počnete v prostem času, kolikor ga ne posvečate svoji stroki? Kakšno je vaše družinsko življenje?«**

»Želel bi imeti atelje s severno svetlobo, modele, ki bi jih rad risal, in čas za vajo, da bi se dodobra naučil slikarske obrti in zmogel slike, ki mi brzijo v predstavo. Fascinira me lepota ženske-

ga telesa, plesni gib in bleščeča igra luči in senc.

Prosti čas pa si moram trgati celo za obrezovanje žive meje in košnje trave.

Barbka je že odšla od hiše in se vrača z Markom in Nino. Veronika je doma in želi svoboden prostor za svoje ustvarjanje tekstilnega dizajna. Lenka, moja vedno mlada žena, varuje Pristan, v kateri se moja ladja z viharnega morja vedno varno vrača. V družini se imamo radi, si zaupamo in se podpiramo.«

**»Ali bi še radi sami kaj dodali k najinemu razgovoru?«**

»O politiki me niste nič vprašali, najbrž to zame niti ni tako značilno. Tudi ne o prijateljih in znancih, ki so razsuti po vsej Evropi. Nasprotno pa Sušniki, Plešivčniki, Ivartniki, Kordeži, Piki in vse-

stranske veje mojega rodu žive v teh dolinah in po teh hribih.

»Veselim se svojih učencev – zdravnikov in psihologov. Želim jim predati štafetno palico svojega znanja in zdravniške morale. Razveselil pa sem se tudi, ko mi je gospa Sečnjak povedala, kako so pred davnimi leti, ko sem dežural, pomili v hiši stopnišče in počistili stanovanje v pričakovanju mojega zdravniškega obiska.

Prikrajšan pa se čutim kot pripadnik majhnega naroda in majhnega jezika. Truditi se moram veliko bolj in pisati v angleščini, da kak dosežek velja. Pa tudi zato, ker sem doma z Galij in ne v Rimu.

Kljub temu pa sem srečen, da živim med našimi ljudmi v naši zeleni dolini.«  
**Tovariš Sušnik, še enkrat najlepša hvala za odgovore.**

Urednik

Miroslav Osojnik

## KRAJEVNA IN DOMAČA IMENA V ČRNI IN NJENI ŠIRŠI OKOLICI

**Pogovor s profesorjem Janezom Mrdavšičem, avtorjem domoznanskega dela**

Že konec lanskega leta je izšla knjiga Janeza Mrdavšiča »Krajevna in domača imena v Črni na Koroškem in njeni širši okolici«. Kljub specifični tematiki, ki jo delo obravnava, bi si vsekakor zaslužilo tudi v domačem tisku dostojno predstavitev. Etimologija je veda, ki se ukvarja z izvorom in prvotnim pomenom besed, in za večino ljudi resda ni preveč zanimiva. Ker pa omenjeno delo obravnava krajevna in domača-hišna imena v Črni na Koroškem in njeni okolici, bo gotovo pritegnilo pozornost tistih domačinov, ki jih zanimata pomenoslovje in besedotvorje slovenskega jezika.

**– Tovariš Mrdavšič, povejte nam, zakaj ste se sploh odločili za obdelavo krajevnih in domačih imen v Črni in njeni okolici?**

– Več razlogov je botrovalo odločitvi, da sem se odločil za obdelavo krajevnih in domačih-hišnih imen v Črni in njeni širši okolici. V Koroški osrednji knjižnici, tedaj Študijski knjižnici Ravne na Koroškem, sem že pred leti pregledoval kartotečno urejen seznam domačih imen v nekaterih naseljih Mežiške doline. Ta seznam je nastajal na podlagi krajših prispevkov, ki jih je v tistih letih objavljala Koroški fužinar, in potrjuje namen tedanjih knjižničnih delavcev, da bi izdelali popoln razvid imenskega gradiva za vso našo občino. Načrt je, žal, ostal neuresničen, saj zajema le imenski sklad pretežno spodnjega dela Mežiške doline. Ker me tematika zanima, je torej samo po sebi razumljivo, da sem ga želel dopolniti. Odlo-

čil sem se za obdelavo imen na širšem območju Črne na Koroškem, domačim imenom kmetij pa sem dodal še imena krajev in katastrskih občin. Za obdelavo domačih imen sem se odločil tudi zato, ker se predvsem gorski predeli Mežiške doline še naprej praznijo, hkrati s propadanjem samotnih kmetij pa se izgublja tudi raba njihovih domačih imen in vseh iz njih tvorjenih oblik.

**– Na kratko nam, prosim, razložite, kako ste obdelali krajevna in domača imena?**

– Krajevna in domača imena sem obdelal v bistvu enako. Današnjemu imenu kraja ali domačije sledita najprej roditeljska in mestniška oblika krajevnega ali domačega imena, nato edninska in množinska oblika imena prebivalcev za moški in ženski spol in končno oblika svojilnega pridevnika. Poglejmo to na primeru za domačijo Lužnik:

### LUŽNIK

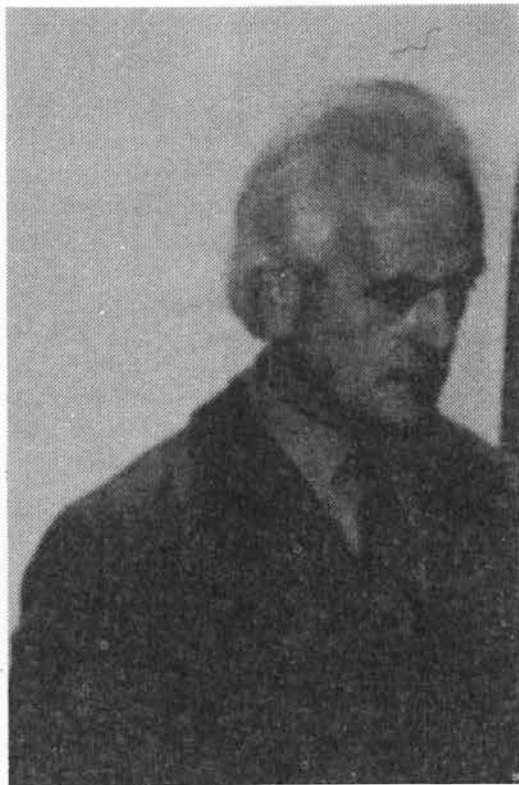
Lúžnik (lúž'n'k), Lúžnica (lúž'nca), pri Lúžniku (p'r lúž'nko), Lúžnikov (lúž'nku).

Črna – Pristava. Kot priimek je precej pogost tudi v tej obliki, še več pa je priimkov, izpeljanih iz iste osnove z drugimi priponami.

1762: »Lushnig Keusche an Pristava«.

Po močvirni legi kočje. Ime je izpeljano iz samostalnika luža (SSKJ: manjša, plitvejša kotanja s stoječo vodo; mlaka) s pripomo –nik.

V primerih, ko je nastalo in se ohranilo posebno ime domačije, so imenovalnik,



Janez Mrdavšič, prof.

mestnik in pridevniška oblika imena domačije zapisani pod a), pod b) pa oblike kot v vseh drugih primerih. Kadar je nastala večja razlika med pisno in govorjeno obliko krajevnega ali domačega imena, sledi v oklepaju zelo približen zapis govorjene različice, kot so ga uveljavili pisci omenjenih sestavkov v Koroškem fužinarju. Naštetim oblikam sledi lokacija kraja ali kmetije. Lega kraja je opisana natančneje, ob imenih kmetij pa je zapisano samo ime kraja. Ob imenih naselij sem navedel še slovenske občine, v katerih še nastopajo uradno registrirani kraji z enakim imenom, ob domačih imenih kmetij pa je označeno območje, kjer se pojavlja ime kot priimek. Zaradi večje nazornosti so obravnavi krajevnih imen dodani ustrezni izseki iz Karte občine Ravne na Koroškem, na koncu knjige pa je izsek iz karte s celotnim obravnavanim območjem.

#### – In komu, tovariš profesor, je ta knjiga predvsem namenjena?

– Publikacija seveda ni in tudi ne more biti popolna, upam pa, da bo tudi tako morda le predstavljala spodbudo, osnovo in pomoč tistemu, ki bo kdaj pozneje želel uresničiti zamisel delavcev Koroške osrednje knjižnice v celoti. Upam tudi, da bo ta knjiga vsaj delno odgovorila na nekatera vprašanja, ki si jih v zvezi s svojimi priimki in imeni svojih domačij zastavljajo domačini. Predvsem njim je tudi namenjena.

– Knjiga obsega 93 strani in predstavlja prvi resen poskus natančne strokovne obdelave te tematike v naši dolini, saj zaobjema imena krajev in katastrskih občin na območju Črne na Koroškem, sledijo jim domača imena v Črni in njeni širši okolici, nato pa še poglavji o osnovah domačih imen in posebnih imenih domačij. Knjigo

zaključuje poglavje o izpeljavi domačih imen. Na kratko nam, prosim, označite še vsebino teh poglavij!

– Na območju Črne na Koroškem so uradno registrirana naselja in katastrske občine Bistra, Črna, Javorje, Koprivna, Ludranski vrh, Podpeca, Topla, Uršlja gora in Žerjav. K Črni sta priključeni nekdanji samostojni naselji Mušenik in Pristava, po 2. svetovni vojni pa sta se ob starem krajevnem jedru razvili še novi soseski Lampreče in Rudarjevo. Znotraj naselja Podpeca pa sta se že v preteklosti izoblikovala zaselka Helena in Šmelc. Vse naštetu knjiga upošteva. Najstarejše zapise domačih imen je zapisal tedanji črnski vikar tri leta pred rojstvom Primoža Trubarja, večino pa devet let po velikem slovenskem kmečkem uporu leta 1515 in so tako le četrto stoletja starejši od prve slovenske knjige. Veliko število že takrat izoblikovanih domačih imen, ki se ujemajo z današnjimi, in razporeditev kmetij s temi imeni dokazujeta že potrjeno ugotovitev, da je bila okolica Črne naseljena že takrat in so v poznejšem času nastajale le še manjše kmetije in bajte znotraj že naseljenega območja. Načelno velja, da nastane pravo domače ime šele takrat, ko zagospodari na domačiji človek, čigar priimek je drugačen od priimka prejšnjega lastnika, hiša pa obdrži staro ime. V Črni na Koroškem so se domača imena spreminjala hitreje kot v okoliških naseljih in so zato močno razširila obseg abecedno urejenega seznama domačih imen, četudi sem skoraj po pravilu upošteval le tista, ki so se ohranila kot domača imena vsaj sto let. Temeljni vir priimkov in domačih imen so bili ljudje sami: njihova rojstna-krstna imena, vzdevki, ki so jih dobili, imena njihovih poklicev, dežel, pokrajin, krajev, iz katerih so prihajali v novo okolje. Precejšen del priimkov je nastal iz svetopisemskih, svetniških ali koledarskih imen hebrejskega, grškega, latinskega, germanskega, pri nas pa predvsem nemškega izvora. Druga skupina domačih imen so tako imenovani vzdevki zaradi zunanjih posebnosti, poudarjenih psihičnih in drugih lastnosti. Nekatera domača imena so enaka rastlinskim ali izpeljana iz njih. Posebna, kar zelo številna skupina priimkov oziroma domačih imen pa je nastala iz stanovskih-poklicnih imen in označuje torej njihove prve nosilce glede na poklic, ki so ga opravljali. Neposredno na prvega priseljenega nosilca pa se nanašajo tudi tisti priimki, ki ga označujejo glede na narodnost ali pokrajinsko in krajevno pripadnost. Najštevilnejši del domačih imen pa ima osnovo v domači pokrajini, v krajevnih in ledinskih imenih, označi značilne lege ali drugih značilnih lastnosti bližnje okolice domačije. Iz abecedno urejenega seznama domačih imen pa je tudi moč razbrati, da so se v nekaterih primerih izoblikovala posebna imena kmetij, ki niso enaka priimkom gospodarjev. V primerih, ko gre za prvotna krajevna ali širše znana ledinska imena, kot so Čemerje,

Hlipovc, Jedlovc, Karnice, Luže, Močivje, Polovc ipd., je težko ugotoviti, ali jih lahko razumemo tudi kot imena domačij. Drugi primeri so z jezikovnega vidika čisto jasni, sprožajo pa celo paleto nič manj zanimivih jezikovnih vprašanj, saj kaže, da so sprva vsaj v okolici Črne prevladovali priimki, izpeljani iz zemljepisnih, ledinskih imen: Ciganija, Čofatija, Hrovatija, Kozarija, Mravlija, Orožija; Florinje, Igrče, Lampreče, Mihele; Gutovsko, Kogelsko, Mlinarsko, Mežnarsko, Permansko in podobno. Da je bilo domače ime pomembnejše od priimka gospodarja, dokazujejo tudi primeri gospodarjev, ki so v 17. in 18. stoletju prevzemali hišno ime domačije, na katero so se prižegnili.

#### – Želite povedati še kaj o založnikih vašega dela?

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pri nastajanju knjižice kakorkoli pomagali. Posebna zahvala velja dr. Alenki Šivic–Dular, ki mi je bila vedno pripravljena svetovati in pomagati, inženirju arhitektu Francu Meznerju, ki je poskrbel za opremo knjižice, Kulturni skupnosti Ravne na Koroškem in raziskovalnim skupnostim koroških občin, ki so omogočile njen izid.

#### – Tovariš Mrdavšič, najlepša hvala za pogovor. Vsem, ki vas je vsebina knjige pritegnila, pa sporočamo tole: Na ravnem gradu, v Koroški osrednji knjižnici bo zagotovo na voljo še kak izvod tega zanimivega dela!

#### Ajnžik

#### KOREŠNIKOV LIPI JE IMEL PRAV

Lipija Novaka–Korešnikovega Lipija, sem pred leti že opisal v Koroškem fužinarju. Naj ponovim samo to, da se je kot otrok težko poškoval, kar mu je pustilo posledice pri govorjenju in bil je malo prizadet. Zato osnovne šole od znotraj sploh ni videl, vse življenje je opravljal kmečka dela, največ pri živini. Rodil se je pri Jakobu na Tolstem vrhu, kjer je preživel mladost, potem je bil pri svoji sestri pri Korešniku kot nekakšna hišna, »fantora«. Ker je bil nepismen, tudi denarja ni poznal, vendar ga ni mogel nobeden ogoljufati. Denar je namreč razlikoval po velikosti in barvi. Svoje skromno ime tje je skrbno hranil v svoji skrini, ni ga zaupal nikomur, še manj pa, da bi ga naložil.

Zakaj vlačim to zanimivo sliko ponovno na dan? Zato, ker mi je pred leti povedal preroške besede. Ko sem se z njim pogovarjal, mi je zaupal, da si za prihranjeni denar kupi kakšno telico, jo redi, proda, denar pa hrani sam doma.

»Če Tito umrije, bo denar propadel,« je poudaril

To je bilo še pred letom osemdeset, ta naivna bojazen me je takrat usmešila. Danes se mi ne zdi več smešna. Če spričo danih razmer hitimo sproti zapraviti vsak dinar, in če ga mnogi pretapljajo v trdne tuje valute, potem moramo priznati, da je tak preprost človek, kot je bil Korešnikov Lipi, imel še kako prav!

Ignac Zdovc

## OB JUBILEJU PARTIZANSKE MATERE

### JOŽEFA GOSNIK 90 LET

Življenjska pot vsakega človeka je kot roman s težkimi, žalostnimi pa tudi veselimi trenutki.

Naša slavljenka Jožefa Gosnik, rojena Konšak, je letos marca dopolnila častljivih 90 let. Rojena je bila 19.3.1899 v Ljubnem ob Savinji revni družini čevljarja, ki si je služil kruh pri kmečkih družinah s popraviljanjem čevljev. Številno družino s sedmimi otroki je bilo težko preživljati, zato so se morali otroci zgodaj osamosvojiti.



Jožefa Gosnik

Pepca, tretji otrok, je morala z dvanajstim leti za pestrno (pestunjo) k bližnjemu kmetu.

Leta 1919 jo je pot »s trebuhom za kruhom«  
pripeljala v Črno na Koroškem. Končno je pristala v bolnici, kjer je pomagala v kuhinji in na oddelkih. 1923. leta se je poročila z vdovcem Francem Gosnikom, ki je bil rudar v rudniku Mežica.

Rodila je 10 otrok, dva sta kmalu po rojstvu umrla. Ostalih osem in priženjena hči so bili velika skrb in številna družina je morala shajati z eno plačo in Pepcino pridnostjo. Tudi njen optimizem in dobrovoljnost sta pomagala njej in njeni družini, da so se nekako prebijali skozi težko življenje.

Med drugo svetovno vojno se je vsa družina izkazala kot zavedna, slovenska. Dva sinova sta šla v partizane. Starejši je dočkal svobodo, mlajšega, komaj sedemnajstletne-

ga Hermana pa so Nemci ujeli in ga poslali v koncentracijsko taborišče, kjer je od muk izčrpan umrl. Tri dni pred osvoboditvijo je padel še mož Franc, ki ga je na aktivistični poti zadela nacistična krogla. Tako je Pepca s petimi nepreskrbljenimi otroki in brez dohodkov pričakala svobodo. V prvih težkih letih izgradnje porušene domovine je preživljala družino s priložnostnimi zaposlitvami, ker je bila podpora, ki jo je dobivala, za preživetje mnogo premajhna. 1948. leta je šel na svoje sin Lojze, komaj štirinajst-

Zvonko Ortan

## MATI KOREOGRAFIJE FOLKLORNIH PLESOV MEŽISKE DOLINE

Da ima Koroška oziroma Mežiška dolina osem folklornih plesov iz pristnih ljudskih motivov našega kraja, je nedvomno zasluga naše spoštovane HEDVIKE JAMŠEK z Raven na Koroškem.

Takoj po drugi svetovni vojni je HEDVIKA JAMŠEK ustanovila prvo folklorno skupino v Mežiški dolini, to je bila plesna folklorna skupina PREŽIHOV VORANC SPD RAVNE NA KOROŠKEM.

Mlada, polna domislic in hrepenenja, ljubezni do svojih rojakov, prijateljev, znancev, pa do svoje domovine in kulturne dediščine, je v kratkem času naštudirala plese iz Koroške, tu živečih ljudi. Motive je strnila v izrazite, temperamentno vesele plese Mežiške doline.

Ta, prva folklorna skupina Mežiške doline je prav kmalu zaplesala plese KOTULJSKA POLKA, LIBELIŠKI TRAMPLAN, MEŽIŠKA DOLINA, KOROŠKA OH CET, čez nekaj let pa MAZURKO, GODOVANJE, PREDICE in ČRNJANSKI PLES. To je bogato delo in bogat prispevek kulturni dediščini Mežiške doline.

Z leti so se vrstili programi folklornih plesov, ki jih je naštudirala neumorna Hedvika Jamšek in jih prikazala z vedno mlado folklorno skupino PREŽIHOV VORANC, s katero je doživela lepe, časti vredne uspehe.

Na odru pa se niso vrstili samo koroški plesi, ki jih je naštudirala Hedvika Jamšek. Uprizorila je tudi mnogo drugih plesov. Še danes imam pred seboj živo sliko nastopa v Titovem domu na Ravnah, kjer so se zvrstili ti plesi: kotuljska polka, libeliški tramplan,

letna Mojca pa je morala v službo k rudniku, da so ostali otroci lahko živeli.

1950. leta je bila Pepca republiška delegatka na 3. kongresu AFŽ v Zagrebu. Ves čas je bila aktivna članica AFŽ. Za zasluge za delo med NOB in v izgradnji domovine je dobila 27.4.1983 bronasti znak OF. Kljub vsem težavam in žalostnim trenutkom, s katerimi ji življenje ni prizanašalo, je Pepca vzgojila pridne in poštene otroke, ki so si našli svoj kruh, vsak v svojem poklicu. Jeseň svojega življenja preživlja v Črni na Koroškem ob hčerki Mojci, vnukinji in pravnuku. Slednji ji je v veliko veselje in jo pomlajuje.

Ponosna je na svojo s trnjem posuto življenjsko pot in na svojo delo pri gradnji naše socialistične družbe.

Vsi borci in vojaški invalidi ji za njen visoki jubilej iskreno čestitamo in ji kličemo še na mnoga leta.

Mežiška dolina, koroška ohcet, češka beseda, bunjevačko kolo, španska serenada, prekmurski ples iz operete »Grofica Marica«, Ero z onega sveta, Lepa Anka kolo vodi, humoristična zbadljivka navihanega dekleta, ruski kazačok itd.

Taki nastopi so se vrstili po Sloveniji in na Hrvaškem na veliki prireditvi Smotra folklorne v Zagrebu.

Koroško ohcet, smo uprizorili v Kopru za TV Zagreb, za kar je Hedvika prejela časti vredno pohvalo skupno z nastopajočo folkloro.

Po tem opisu ste spoznali, da Hedvika Jamšek ni samo koreografinja koroških plesov, ampak je s svojo skupino naštudirala in uprizorila na slovenskih odrih in zunaj naše domovine tudi vrsto plesov drugih narodov.

Še več vam dam vedeti.

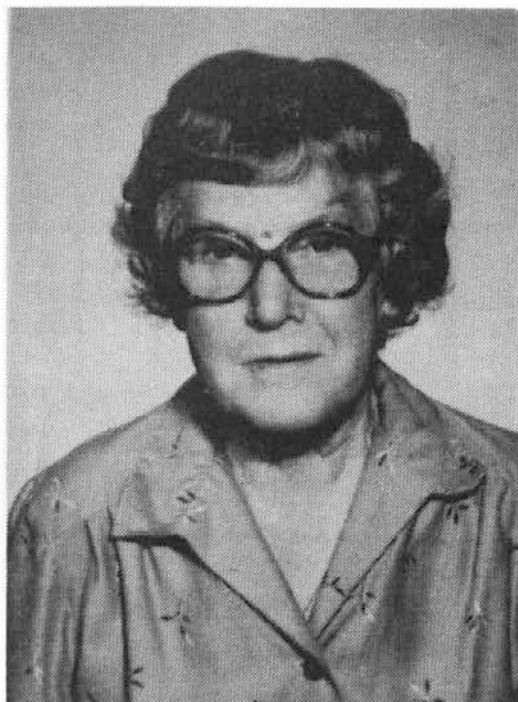
Čudovito zna naštudirati plesne vložke za pravljicne ali druge odrske igre.

Na primer vil, ples palčkov, nadvse duhovit balet v noči ali kako simbolično zahvalo.

Mirno lahko trdimo, da je to žena, ki te kulturne dobrine, ki so ji dane, ni zaprla vase, ampak jih je ponudila nam, vam in mlajšim, da to delo prevzamemo in izročimo našim mlajšim kulturnim ljubiteljem, da jih obnavljajo, da ne gredo v pozabo.

Kotuljska polka in tudi vsi ostali plesi v koreografiji Hedvike Jamšek so živahni, temperamentni, razgibani.

V njih, ko jih gledaš, moraš začutiti radost, veselje, ljubezen... Tega ni treba skrivati, to



Hedvika Jamšek

je ljudsko izročilo. Po težkem delu se radi tudi veselimo, zapojemo, zaplešemo in tudi ljubimo.

Vsak ples ima nekaj čustvenega v sebi, saj nosi izročilo naših prednikov, kako so vasovali, kako so osvajali fantje dekleta in zapeljevale dekleta fante.

Ali kako so se vrstili običaji, razni obredi, spletke pri delu ali po delu.

Dragi koreografi Mežiške doline, bodite dostojni in spoštujte že potrjeno koreografijo koroških plesov, ki jih je kulturni dediščini poklonila mati folklorne v naši dolini.

Nedvomno je to Hedvika Jamšek.

Nihče drugi v Mežiški dolini ne more tako izrazito prikazati tovrstnega folklornega izročila kot ona.

Kako so živeli pred sedemdesetimi leti, to ve ona, kajti takrat je bila še deklica.

Naj še enkrat omenim ples »Kotuljska polka«, ki je dosegel prvo mesto na tekmovanju v Ljubljani.

Ta ples so zaplesali živahno, z nekoliko hitrim tempom, z globokimi počepi v krogu plesa, kar je prelepo videti in je izraz čistih Korošcev, zato je tudi dobil na tekmovanju prvo mesto.

Dragi mladi naše doline, spoštujte to izročeno darilo.

Vaši učenci naj zaplešejo tako, da bo izročilo pristno, da bo Korošec zavriskal ob vašem plesu, pozabil na vsakdanje trdo delo, da bo blažen med vami.

Nekaj me moti.

Kot dolgoletni sodelavec Hedvike Jamšek opažam, da pestrost plesov umira. Posebno pa me moti, kakor tudi Hedviko Jamšek, narodna noša, ki jo predstavljajo v plesih naše doline.

Naša dekleta – žene, naši fantje – moške so se oblekli v nedeljsko obleko, ko so se odpravili ali v cerkev ali na prireditev, na godovanje, na poslovilne večere, fantovščine itd., ne pa vsakdanje, za v štal ali na polje...

Zelo neprijetno mi je, ko gledam ob plesu deklet osemnajstih let, pa v taki narodni noši, ki jo postara kar za pretirano dvesto let. Pa še njen lepi obraz je pokrit z nerodno privezanim ruto. Prevalje so pred leti imele železarno, Mežica rudnik. To dokazuje, da narodne noše našega kraja le niso bile take, kot jih predstavljajo. Kakor imajo Štajerci, Gorenjci, Belokranjci in drugi vsak svojo nošo, tako jo ima tudi Koroška oz. mežiška dolina.

Upam si trditi, da je narodna noša, ki jo danes predstavlja folklorna skupina KUD GOZDAR Črna na Koroškem, ustrežna, ima pravi koroški videz in je edina, ki olepša naše že osvojene koroške plesne.

Navsezadnje pa vsaka hiša le ne more imeti svoje narodne noše. Dragi folkloristi Mežiške doline, ne sodite me napak.

Pol stoletja doživljam, sodelujem in spremljam kulturno življenje v naši dolini, zato se ne strinjam z marsikaterim motivom, ki ni prikazan tako, kot se je rodil.

Ob koncu mi dovolite, dekleta in fantje, moške in žene, ki sodelujete in ste sodelovali v folklornih skupinah Mežiške doline, da se v vašem imenu zahvalim naši neumorni mami koreografije koroških plesov in ji zaželim, ko stopi v 80. leto življenja: BOG VAS ŽIVI ŠE NA MNOGA – MNOGA LETA!

10. oktobra praznuje Hedvika Jamšek svoj življenjski jubilej.

ZBERIMO SE OKROG NJE IN JI ZA PRAZNIK ZAPLEŠIMO, KAR NAS JE NAUČILA.

## NOVA ORGANIZIRANOST TELESNE KULTURE NA OBČINSKI RAVNI

Na junijski skupni seji skupščine Telesnokulturne skupnosti in Zveze telesnokulturnih organizacij občine Ravne na Koroškem so delegati združenega dela, KS in telesnokulturnih organizacij sprejeli pomembne sklepe v zvezi s poenostavitvijo občinske telesnokulturne organiziranosti. O enostavnejši, bolj življenjski in nevsiljeni organiziranosti, ki ne bo več dopustila dvo ali celo trojnosti v vodenju občinske telesnokulturne politike in podvajanja razprav ter zasedanja in nepotrebne sestankovanja v (pre)številnih odborih in komisijah, so v TKS in ZTKO, zlasti na njihnih predsedstvih, že (pre)dolgo razpravljali in oblikovali skupna stališča v obliki predlogov, (ki so se zgledovali tudi po drugih občinah, predvsem po Mariboru), ko sta jih obe skupščini potrdili.

Na podlagi pisnega predloga, ki ne krni samoupravljanja v telesni kulturi, razprav in upoštevanja osnovnih ciljev:

1. zmanjšanje delegatskih mest v TKS in ZTKO
2. DELEGIRANJE V ZBOR IZVAJALCEV PRI TKS s strani ZTKO
3. združitev strokovne službe
4. zmanjšanje števila zasedanj skupščin
5. prevzem vseh operativnih nalog s strani ZTKO
6. enotna politika planiranja in izvajanja občinske telesnokulturne politike
7. zmanjšanje in združitev odborov so bili sprejeti naslednji sklepi:

### 1. SKLEP:

ZBOR IZVAJALCEV pri skupščini TKS tvorijo delegacije, oblikovane po panožnem principu in so združene v skupščini ZTKO. To pomeni, da zbor izvajalcev praktično predstavlja SKUPŠČINA ZTKO v naslednji sestavi:

1. delegacija društev Partizan in gimnastičnih sekcije 1 mesto
2. delegacija šolskih športnih društev 1 mesto

|  |         |
|--|---------|
| 3. delegacija invalidskih društev                          | 1 mesto |
| 4. delegacija planinskih društev                           | 1 mesto |
| 5. delegacija strelskih društev                            | 1 mesto |
| 6. delegacija taborniških odredov                          | 1 mesto |
| 7. delegacija alpinističnih odsekov                        | 1 mesto |
| 8. delegacija atletike (KAK)                               | 1 mesto |
| 9. delegacija društev, klubov in sekcij odbojke            | 1 mesto |
| 10. delegacija društev, klubov in sekcij nogometa          | 1 mesto |
| 11. delegacija društev, klubov in sekcij rokomet           | 1 mesto |
| 12. delegacija društev, klubov in sekcij alpskega smučanja | 1 mesto |
| 13. delegacija društev, klubov in sekcij smučarskega teka  | 1 mesto |
| 14. delegacija društev, klubov in sekcij smučarskih skokov | 1 mesto |
| 15. delegacija društev, klubov in sekcij košarke           | 1 mesto |
| 16. delegacija društev, klubov in sekcij kegljanja         | 1 mesto |
| 17. delegacija društev, klubov in sekcij plavanja          | 1 mesto |
| 18. delegacija društev, klubov in sekcij šaha              | 1 mesto |
| 19. delegacija društev, klubov in sekcij namiznega tenisa  | 1 mesto |
| 20. delegacija društev, klubov in sekcij tenisa            | 1 mesto |
| 21. GRS  | 1 mesto |
| 22. ZTKO   | 1 mesto |

### 2. SKLEP:

Vsi organi skupščine se oblikujejo pri skupščini ZTKO.

V prihodnje bi imeli eno predsedstvo, ki je odgovorno za načrtovanje in izvajanje telesnokulturne politike, za operativno in strokovno delovanje vseh odborov in komisij in za pripravo vseh gradiv in izvajanje vseh nalog, ki mu jih določa skupščina TKS.

Predsedstvo lahko za pripravo gradiv in izvajanje načrtovalnih in operativnih nalog oblikuje kolegij ali sekretariat, ima pa še:

– odbor za telesno vzgojo in šport

- odbor za telesnokulturne objekte
  - odbor za vzgojo kadra, kadrovska vprašanja, priznanja in odlikovanja
  - odbor za mednarodne odnose
  - strokovne odbore za posamezne panoge.
- Predsedstvo lahko po potrebi imenuje začasne ali stalne delovne skupine, komisije ali odbore.

### 3. SKLEP:

Združita se strokovni službi pri TKS in ZTKO v enotno strokovno službo pri ZTKO.

### 4. SKLEP:

Skladno z novo organiziranostjo se morajo uskladiti tudi samoupravni akti v TKS in ZTKO.

### 5. SKLEP:

Nova organiziranost naj stopi v veljavo s 1. julijem 1989 in naj se do uskladitve oz. spremembe samoupravnih aktov TKS in ZTKO uveljavlja kot način dela TKS oz. ZTKO občine Ravne na Koroškem.

### 6. SKLEP:

Za izvršitev navedenih sklepov zadoljuje skupščina TKS predsedstvo TKS in predsedstvo ZTKO, ki naj do prihodnjih volitev delujeta kot enotno predsedstvo, kadar je treba pripraviti gradivo za sejo skupščine TKS in sprejemati pomembnejše odločitve ter usmerjati delo vseh občinskih organov telesne kulture v občini. Enako velja za ostale odbore.

Pričakujemo lahko, da bomo po uresničitvi teh sklepov v naši občini bolj pripravljeni sprejeti vse novo, kar se nam za prihodnje leto obeta. Bolj pomembno pa je še to, da se po reorganizaciji ne bomo (smeli) ukvarjati toliko sami s seboj, ampak veliko bolj s strokovnostjo in operativnostjo, kar bo v večjo pomoč osnovnim društvom in klubom.

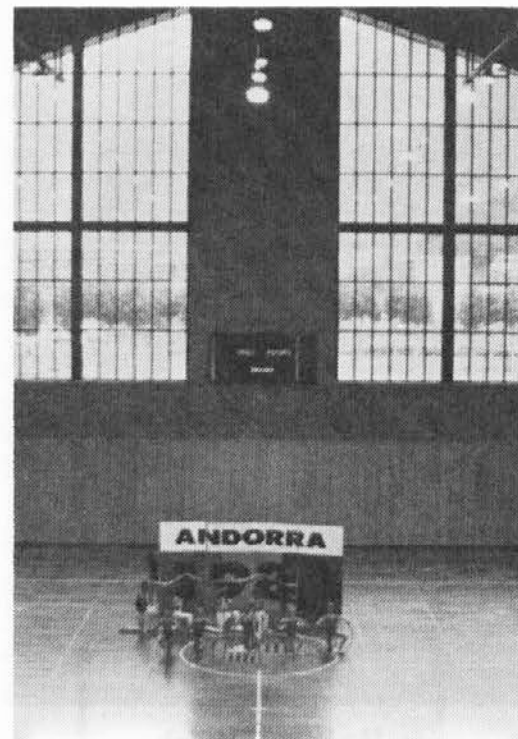
Obe skupščini sta sprejeli tudi začasni finančni načrt za letošnje leto, saj dokončnega nihče ne zna predvideti, poročilo o delu ZTKO in o uporabljenih sredstvih v letu 1988 v TKS in ZTKO ter pravilnik o dodeljevanju nagrad ZTKO športnikom in trenerjem za vrhunske športne dosežke. Kljub temu, da bi trenerji še vedno veliko več zaslužili, če bi mešali malto ali opravljali kakšna druga sorodna dela, kot pa vadili žive ljudi – našo mladino, in oblikovanje človeka je pač veliko bolj zahtevno in odgovorno delo od lopate in trdo delo, ki se ga da odlično meriti izključno z doseženimi rezultati.

Pomembno je, da so se delegati obeh skupščin enako zavzeli za ustrezno opredelitev telesne kulture v Ustavi SRS in sprejeli sklep:

**Telesnokulturni delavci in športniki občine Ravne zahtevamo, da se pri naštevanju dejavnosti v XVIII. amandmaju, 1. odstavek, 2. točka, vključi tudi telesna kultura, tako, da bi se odstavek pričel:**

»Delavci in delovni ljudje, ki na področju izobraževanja, znanosti, kulture in telesne kulture, zdravstva in socialnega varstva po načelih vzajemnosti in solidarnosti zadovoljujejo svoje osebne potrebe in interese, ...«.

Kakšna bo usoda tega sklepa v času objave tega sestavka, še ni znano, dejstvo pa je, da je telesna kultura tako pomembna in zato tudi potrebna družbena dejavnost, da mora biti ustrezno opredeljena v Ustavi SR Slovenije.



**Zaključna slika na otvoritvi iger, kjer so prižgali tudi olimpijski ogenj in dvignili zastavo iger in zastavo kneževine Andorre**

ko na kratko opisal tako: hotel pri hotelu, trgovina ob trgovini, pa nepregledno veliko ploščevine na štirih kolesih na cesti, vse skupaj pa stisnjeno med bregove na nadmorski višini nad 1000 metrov. No, pa pridimo k tekmovanjem.

Rezultati naših so bili enkratni! Verjetno od vseh, po številu nastopajočih, najboljši. Naša ekipa je »štela« namreč samo 4 plavalke, 4 plavalce in 2 atletinji ter 2 atleta.

Poleg naših, Maribora in Murske Sobote, pa so sodelovali v štirih razpisanih pano-gah atletika, plavanje, tenis in judo še športniki Andorre, Bratislave (ČSSR), Darmstadta (ZRN), Monte Carla (Monako), Grannolesa (Španija), Perpignana in Troyesa (Francija), San Marina, Saprone in Szombathelyja (Madžarska) ter Užgoroda (ZSSR) ali skupno 475 športnikov in 18 mest iz 12 držav.

Na **atletskem stadionu** je bila Anita Mezner 3. na 800 m in je osvojila bronasto kolajno! Mirjam Cigler je bila na 100 m druga v malem finalu, v skupni razvrstitvi pa osma. Andrej Kos je bil na 1500 m deveti, Matjaž Krumpačnik pa v skoku v daljavo sedmi.

V **plavalnem bazenu** je bilo še bolje. Eva Breznikar je zmagala na 100 m prsno in 100 m delfin in tako osvojila 2 zlati kolajni. Sonja Prosenc je bila na 100 m prsno osemnajsta, Helena Cej na 100 m delfin dvanajsta in na 100 m kravl petindvajseta, Saša Kovač pa na 100 m hrbtno deveta in na 100 m kravl šestnajsta. V štafeti 4x100 m mešano so dekleta zasedla 4. mesto, v štafeti 4x100 m kravl pa 8. mesto.

## ANDORRA - RAVNE - UŽGOROD

To so pota mladih športnikov, bi lahko rekli. Seveda tistih najboljših. In take v naši občini imamo.

### ANDORRA LA VELLA

Odločitev, da naši osnovnošolci – plavalci in atleti – letos junija sodelujejo na XVIII. mednarodnih športnih igrah osnovnošolskih otrok v kneževini Andorri, je »padla« šele, ko smo se z Mariborčani in Murskosobočani dogovorili o skupnem avtobusnem prevozu. Takrat seveda še nismo vedeli, da se bo s prevozom pošteno zapletlo in če ne bi bilo iznajdljivih mariborskih organizatorjev, bi vse tri ekipe ostale doma. Kljub temu pa sta bila pot in nastop v Andorri la Vella enkratno doživetje.

Pot je sicer zelo dolga – 1700 km na eno stran – in zaradi tega tudi naporna. Sploh zadnji konec od francoskega Perpignana do meje in nato po kneževini Andorri naprej do glavnega mesta, ko se cesta vzpenja v serpentinah visoko v breg in jo obdajajo pogorja s snežnim pokrivalom. Po Italiji in Franciji pa se voziš praktično

samo po modernih avtocestah in občutek imaš, da je kar preveč postaj, kjer pobirajo cestnino. Pot vodi počez po Italiji do Genove in nato ob morju mimo mondenih mest, kjer bivajo petičneži, San Remo, Monte Carlo, Nica, Cannes. Do sem smo našteali kar okrog 100 predorov, pa naprej Toulon, Marseille, Montpellier do Perpignana, nato pa v male Pireneje do Andorre.

Kneževina Andorra je majhna, a zelo lepa dežela, ki leži med Francijo in Španijo v osrčju Pirenejev. Ima približno 50.000 prebivalcev in meri okrog 470 kvadratnih kilometrov. Je ena najstarejših dežel na svetu – prvi zapiski izvirajo iz leta 839 – in se ponaša s svojevrstno arhitekturo in bogato kulturno dediščino. Sedaj slovi po vsem svetu kot moderno trgovsko središče in kot turistična dežela, saj je preprejena in prepletena s številnimi hoteli in žičnicami ter vlečnicami in ima veliko visokoležečih moderno urejenih smučišč.

Glavno mesto Andorra la Vella, kjer so bila tekmovanja, ki jih je organiziralo deželno ministrstvo za turizem in šport, bi lah-

Tudi fantje so se odlično odrezali. Rok Dolinšek je bil drugi na 100 m delfin in si prislužil srebrno kolajno. Na 100 m kralj je bil deveti. Krešo Božikov je bil tretji na 100 m kralj in 100 m hrbtno in tako osvojil dve bronasti kolajni. Dvakrat bronast je bil tudi Matija Medvešek na 100 m prsno in 100 m delfin. Aleš Fink pa je bil na 100 m hrbtno šesti. Fantje so si priborili še eno zlato kolajno, in sicer za osvojeno 1. mesto v štafeti 4x100 m mešano, medtem ko so bili na 4x100 kralj šesti.

Bera kolajn je bila zares odlična! 12 kolajn (če štejemo 4 kolajne za štafeto) za 12 mladih športnikov in športnic v močni mednarodni konkurenci, od tega kar 6 zlatih. Res odlično in iskrene čestitke vsem, zlasti dobitnikom kolajn in obema trenerjema, Jelki Pšeničnik — Halilović in Zdravku Kotniku.

**Mladi plavalci Fužinarja dosegajo letos odlične rezultate. Triletno trdo in načrtno delo že prinaša sadove. Imajo homogeno selekcijo po rezultatih in kvaliteti treniranja. Tudi naraščaj je številen. Okrog 140 otrok vadi v 8. skupinah. Le škoda, da je zadnje čase manj deklic.**

**DEKLETA z odlično Evo Breznikarjevo na čelu, ki je na državnem pionirskem prvenstvu 7 krat štartala in bila vseh 7 krat prva, ki je osvojila že tri državne naslove pri mladinkah in bila v absolutni državni konkurenci ženski bronasta na 200 m prsno ter ima v svoji vitrini že nad 150 kolajn, so na republiškem prvenstvu od 13 posameznih disciplin in 3. štafetah osvojile kar 15 PRVIH mest. Samo v eni štafeti jim ni uspelo zmagati. Pri tem super rezultatu sta Breznikarjevi (8 prvih mest) pomagali še Saša Kováč (3) in Helena Čej (2). Tu pa je tudi še Sonja Prosenč. FANTJE tudi ne zaostajajo. Matija Medvešek je na kadetskem prvenstvu osvojil naslov državnega prvaka na 100 m prsno, na 200 m pa je bil drugi. Mlajša, Miha Hribernik in Peter Naglič, ki sta v svojem letniku med najboljšimi, tekmujeta med starejšimi in tudi tam dosegata zelo dobre rezultate. Vsi skupaj pa so na pionirskem republiškem prvenstvu dosegli drugo in na državnem prvenstvu peto mesto.**

O njihovih uspehih bi lahko še veliko napisali. Čestitamo pa lahko že danes in držimo pesti, da se jim uresniči želja, ki je za še večji kvaliteten dvig plavanja že potreba: 50 m PLOVALNI BAZEN!

## RAVNE NA KOROŠKEM

Na zasedanju mednarodnega komiteja športnih iger šoloobveznih otrok, ki deluje pod pokroviteljstvom olimpijskega komiteja, v Andorri la Vella, je bilo končno odločeno in Ravnam na Koroškem zaupana organizacija

### I. mednarodnih zimskošportnih iger

šoloobveznih otrok, ki bodo v veleslalomu, smučarskih tekih in skokih v času od 9. do 12. februarja 1990 v naši občini.

Naša občina že dolgo sodeluje v tem pomembnem mednarodnem športnem gibanju osnovnošolskih otrok, kjer osnovni smoter ni samo športni rezultat otrok v starosti od 12 do 16 let, ampak v zblíževanju, razumevanju in v prijateljskem sožitju otrok

različnih narodnosti in držav. Že leta 1978 je Zveza telesnokulturnih organizacij naše občine pod pokroviteljstvom Telesnokulturne skupnosti in podpora združenega dela uspešno organizirala letne igre pod geslom »šport združuje mlade« v panogah: atletika, plavanje in namizni tenis, kjer je poleg domačinov nastopilo okrog 100 športnikov in športnic iz Darmstadta (ZRN), Mödlinga in Sel (Avstrija), Zgonika (Italija), Szombathelyja (Madžarska), Lausanne (Švica), Beograda, Velenje in Murske Sobote.

To seveda niso bile velike športne igre osnovnošolcev, katerih začetek sega v leto 1968, ko so bile prvič organizirane v Celju; bile pa so zelo odmevne in kar je pomembno, še danes se udeleženci zelo radi spominjajo čudovitega izleta, ko smo jih izpred takratne študijske knjižnice ob toplih besedah za na pot pokojnega dr. Fr. Sušnika popeljali po Prežihovi poti. Prav izvedba teh letnih iger je bila pri odločitvi mednarodnega komiteja o zaupanju organizacije I. zimskih iger Ravne na Koroškem odločilna!

Igre imajo svojo himno, svojo zastavo in tudi svoja pravila. Mednarodno so priznane, če sodeluje najmanj pet mest iz treh različnih držav. Temu se bomo zaradi obdobja, v katerem živimo, prilagodili tudi mi. I. zimske igre ne smejo izgubiti na pomembnosti, vendar pa bodo izvedene »po meri možnosti in časa«. Med športnimi delavci, ki so že pričeli s pripravami na igre, vlada prepričanje, da bodo te, sicer »male«, igre uspele in da zaupanja, ki ga imajo kot dobri organizatorji, ne bodo zapravili. Pričakujejo pa, da jim bo združeno delo tudi tokrat priskočilo na pomoč. Zaradi pomembnosti prireditve je funkcijo častnega predsednika organizacijskega komiteja že prevzel župan Jože Pratnekar.

## UŽGOROD

Užgorod je večje ukrajinsko mesto na vznožju vzhodnih Karpatov blizu Češkoslovaške oziroma madžarsko—ruske meje. Kot pobrateno mesto z madžarskim Szombathelyjem so mladi športniki iz ZSSR lani prvič nastopili na igrah v Szombathelyju, letos pa že konkurirajo za izvedbo letnih iger v letu 1990.

Že sedaj so v Užgorodu začeli s temeljitimi pripravami na igre, ki bodo v času od 30.6. do 3.7.1990 v panogah: atletika, plavanje, namizni tenis in tenis. Organizacijski komitej, ki ga vodi župan mesta, je že izdal prvi bilten, izbrali so maskoto iger itd. Država je za izvedbo iger, za izgradnjo objektov in polepšanje mesta že odobrila 4,5 milijonov rubljev. Na seji komiteja v Andorri la Vella so sovjetski predstavniki predstavili Užgorod s kratkim filmom ter povedali, da nameravajo povabiti več kot 30 mest in prvič tudi neevropska mesta. Govorili so o ZDA, Avstraliji, Kitajski... Skratka, organizirati hočejo velike, do sedaj največje igre, odpreti se hočejo v svet, uspešno pred-

staviti perestrojko. Zanesljivo jim bo to uspelo. Organizacija je poverjena profesionalnim funkcionarjem, med katerimi je tudi olimpijski zmagovalec iz Münchna na 100 in 200 m Valerij Borsov. To bodo igre z državno podporo in kontrolo, zato morajo uspeli. Povabili bodo celo predsednika vlade Gorbačova in njegovo ženo Raiso..

Če bodo naši mladi športniki tudi drugo leto dosegali letošnje rezultate, si zaslužijo udeležbo tudi na igrah v Užgorodu. Zanesljivo nas ne bodo razočarali.

**Tudi atleti Koroškega atletskega kluba zadnje čase dobro in veliko delajo. Preporod atletike z animiranjem mladih od Črne do Slovenj Gradca tudi tu bogati sadove. Okrog 50 atletinj in atletov v izbranih selekcijah je solidna osnova za nadaljnje delo. Razveseljivo je, da je od teh kar preko 30 pionirjev.**

Pri PIONIRJIH so najboljši: Andrej Kos, ki ima med svojimi vrstniki v državi na 800 m najboljši rezultat, na državnem prvenstvu pa je na 300 m osvojil drugo, na 1000 m pa tretje mesto. Anita Mežnar je bila na državnem prvenstvu četrta na 1000 m, Krumpačnik pa osmi v skoku v daljavo. Sebastijan Lorber in Ciglerjeva sta med najboljšimi tekači v državi. Pri MLAJŠIH MLADINCIH sta Janez Štern, ki je na državnem prvenstvu na 1000 m osvojil četrto mesto in Robert Brezovnik, ki je bil šesti, v perspektivnem razredu. Pri STAREJŠIH MLADINCIH je bil Uroš Kresnik na republiškem prvenstvu prvi na 100 m in na državnem prvenstvu četrti na 400 m in je rezerva za evropsko mladinsko prvenstvo. Primož Pušnik je republiški prvak v krosu na 6 km, bil je prvak krosa Dnevnika in Dela in osvojil na državnem prvenstvu na 5000 m peto mesto. ČLANA: Irena Šmid je zaradi svojih dobrih rezultatov; prvo mesto na 800 in 1500 na republiškem prvenstvu ter četrto mesto na 1500 m in peto mesto na 800 m na državnem prvenstvu (kjer je nastopila bolna), v državni reprezentanci za balkansko prvenstvo v Serezu v Grčiji, kjer bo nastopila na 800 m.

Rekonvalescent Daniel Ošep, državni reprezentant in udeleženec balkanskega prvenstva v Ankari, po poškodbi zopet trenira.

Koroški atletske klub opravičuje svoj obstoj z delom in rezultati, za kar zasluži vse priznanje. Ima pa velike finančne težave, ki jih bo moral rešiti s pomočjo združenega dela. Velika želja in delovna potreba pa je obnovljen ATLETSKI STADION na Ravnah. To je predpogoj za še večji razmah kraljice športov — atletike.

Andorra la Vella — Ravne — Užgorod. Svet je pravzaprav res majhen. Različnost pa velika. Na Ravnah na Koroškem bodo igre na »ramenih« amaterskih delavcev, ki bodo morali poleg tega krepko trkati na vrata združenega dela, da bodo igre uspešne. Tu ne bo izdatne pomoči države ali ministrstva za turizem in šport. Tudi po velikosti in razsežnosti iger se ne moremo meriti. Lahko pa se v tistem osnovnem, človeškem; v prisrčnosti, prijaznosti in gostoljubju.

Vse prevečkrat slišimo o vstopu v Evropo. Športniki so že na mednarodnem vlakcu in dostojno nas zastopajo. Storimo vse da ne bodo prisiljeni izstopiti. Ker gledati za odpihajočim vlakom ni prijetno, mogoče tudi slovo za vedno...

Bodimo torej ponosni na naše športnike in pomagajmo jim pri njihovem poslanstvu.

Z dostojnim zastopanjem naše občine v svetu so nas že večkrat razveselili.

—ate—

Franc Telcer

## SLOVENSKI ŽELEZARJI NA NOVIH PLANINSKIH POHODIH

Uspešnemu zaključku planinskega pohodništva slovenskih železarjev v letu 1988 je že v prvih dneh novega leta sledilo preudarno načrtovanje novih pohodov, medsebojnega druženja in srečevanja v naravi.

Rekreacijska komisija pri sozdu Slovenske železarne je takoj prislunila načrtom za letošnje leto. Določeni so bili zopet štiri pohodi.

Prav letos praznujemo slovenski železarji pomemben jubilej: 20-letnico skupnih pohodov v slovenske gore, v predele Julijcev, Kamniških planin in Karavank. Vsi številni slovenski železarski pohodniki vedo, da so na skupnih pohodih doživeli mnogo nepozabnega in lepega, spoznali mnogo zanimivih planinskih vrhov in koticov, katerih ne bi dosegli brez sodelovanja na združenih pohodih. Pohodi, ki jih je bilo že več kot 50, so bili predvsem prijateljski, prevladovala je dobra volja.

Nobena rekreacijska panoga ni med slovenskimi železarji tako priljubljena in množična kot združeno planinsko pohodništvo. Menim, da zato ker se na pohodih porajata iskrenost in prijateljstvo. Želimo, da bi vse te prvine še nadalje povezovala delavce slovenskih železarn.

### SMREKOVEC 1989

Prvi letošnji planinski pohod za železarje so organizirali Ravenčani. Na želje in predloge, predvsem onih, ki obiskujejo transverzalne poti št. 1, smo se odločili za Smrekovec. Da bi bilo potovanje na Smrekovec zanimivo, je bila izbrana zanimiva planinska pot, dosedaj še mariskateremu domačinu nepoznana. Iz doline Bistre po zapuščeni stezi skozi gozdove do sedla Hlipovec, dalje ob skalnati stezi na Komen (1695 metrov), mimo kapelice po transverzalni poti do kočice na Smrekovcu. Od kočice naj bi obšli vozno cesto po stezi do sedla Kramarce in naprej do Pudgarskega, kjer naj bi bil zaključek pohoda. Načrtovana pot je zelo zanimiva, predvsem v spomladanskem času, ko se prebujata narava.

Zanimanje za pohod je bilo precejšnje v vseh delovnih organizacijah, saj se je prijavilo nad 500 pohodnikov.

Pohod je bil v soboto, 20. maja 1989. Vreme v mesecu maju je bilo deževno, vendar smo upali, da se bo končno ustalilo.

Prav na dan pohoda nam je narava zagodla z vsemi svojimi muhami. Že zgodaj zjutraj je začelo deževati. Na zbornem mestu smo pričakali pohodnike iz drugih delovnih organizacij. Ni nas ustrašilo slabo vreme.

V dolini Bistre, na izhodišču pohoda, je čakalo osem nabito polnih železarskih avtobusov. Ob dobri volji železarjev je narava, kot da se norčuje, vedno bolj pošiljala izpod oblakov prave nalive z grmenjem in vsem ostalim.

Hitro smo spremenili načrt pohoda, nazaj ne gremo. Z avtobusi smo se odpeljali do Pudgarskega, od koder smo šli po cesti proti Kramarici. Sprva velika kolona z dežniki, kajti večina je bila z njimi oborožena. Po dobre četrt ure hoje je prenehalo deževati, megla so se razredčile in že je posijalo sonce in nam odpiralo razgled proti Savinjski dolini. Premagano je bilo slabo vreme, dobra volja in smeh se je razlegal okrog kočice na Smrekovcu.

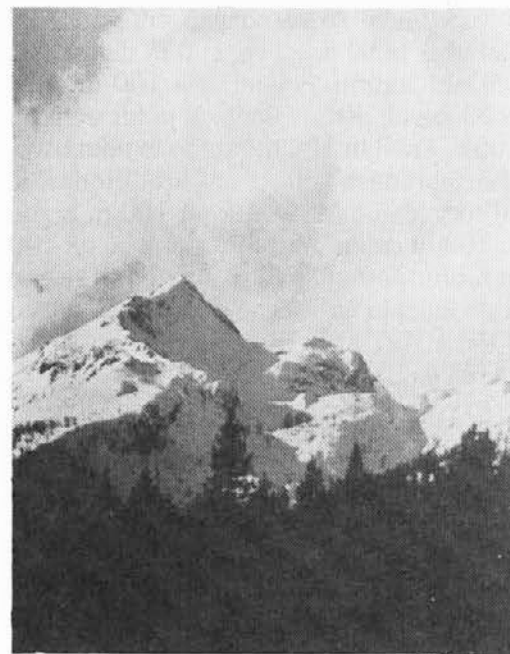
Po krajšem počitku in okrepčilu smo se vrnili po isti poti, le nekateri so šli po stezi do Kramarce. Po cesti smo se vrnili na Pudgarsko, kjer so nas čakali avtobusi. Okolica Pudgarskega, kjer je bil določen prostor za zaključek, je bila zaradi dolgotrajnega deževja vsa razmočena, in smo bili prisiljeni, da veseli del prenesemo v Črno pred hotel.

Sproščeni in zadovoljni železarski pohodniki so kmalu pozabili na vse vremenske nevesčnosti na pohodu. Ob veselju in dobri volji so se v toplem popoldnevu zavrteli ob domači glasbi ansambla Kovinarji. Zopet so se srečali znanci in prijatelji, se pogovarjali o dogodkih na pohodih, o svojem delu po različnih obratih, o svojih novih delovnih načrtih ter utrjevali tovariške vezi, ki so se spletale ob skupnih doživetjih v naravi.

Kljub dolgotrajnemu deževju in tudi nalivu na dan pohoda je šlo na Smrekovec 433 pohodnikov.

Po posameznih delovnih organizacijah je bila udeležba naslednja:

|                     |     |
|---------------------|-----|
| Železarna Jesenice  | 85  |
| Železarna Štore     | 31  |
| Veriga Lesce        | 48  |
| Plamen Kropa        | 30  |
| Tovil Ljubljana     | 13  |
| Met.inst. Ljubljana | 12  |
| Žična Celje         | 32  |
| Železarna Ravne     | 182 |



Viševnik, v ozadju na desni je viden Veliki Draški vrh

### VELIKI DRAŠKI VRH – VIŠEVNIK

Že na planinskem pohodu na Smrekovec so železarji-planinci iz delovne organizacije Veriga-Lesce, ki so bili določeni kot organizatorji drugega planinskega pohoda v letu 1989 – napovedovali zelo zanimiv planinski pohod, ki ga bodo organizirali na Veliki Draški vrh in Viševnik.

Sprva je bil v načrtu samo pohod na Viševnik, vendar so se spričo dejstva, da so planinski pohodniki-železarji kondicijsko dobro pripravljene, odločili za daljšo pot in vključili še Veliki Draški vrh. Zanimanje za pohod je bilo precejšnje, vendar je marsikoga slabo vreme odvrnilo od poti. Od ravenskih železarjev, ki so se sprva prijavili v precejšnjem številu, se je pohoda udeležilo le okrog 60 pohodnikov. Skoraj tretjina prijavitelcev in drugi avtobus so na dan odhoda ostali na Ravnah. V soboto, na dan pohoda, 24. junija 1989, je zjutraj močno deževalo in ni se obetalo nič dobrega, tudi vremenska napoved ni bila ugodna. Kljub dežju je avtobus, do zadnjega kotička zaseden, ubiral kilometre proti Gorenjski. Od Trojan naprej ni več deževalo, megla so počasi postajale redkejšje in proti Kranju nas je že začelo pozdravljati sonce, v daljavi se je prikazal Triglav, čist in opran, z lisami novega snega.

Veselje in razpoloženje je bilo kmalu na višku, kot je vedno pri planincih, ki si želijo vedrega in sončnega vremena.

Pred Verigo v Lescah smo prispeli zadnji, vsi so že krenili svojemu cilju naproti.

Odpeljali smo se proti Bledu, čez Spodnje in Zgornje Gorje, mimo smučarskega centra Zatrnik do Rudnega polja na Pokljuki. Sveže in sončno jutro nas je spremljalo, ko smo hiteli proti planini Konjščica, ki se je prikazala v mikavni podobi visokogorske-



ga pašnika. Hodili smo mimo idiličnih pastirskih hišic, nekatere so že opuščene. Po zelenicah se je vila lepà bela apnenčasta steza, povsod okrog je bilo polno lepega planinskega cvetja. Pot se je počasi začela vzpenjati na Klance. Pred sabo smo že videli naše predhodnike—želazarje iz drugih delovnih organizacij. Prikazali so se obrisi Viševnika in malo na levi ostenja Malega Draškega vrha. Na Jezercih smo se že pomešali med ostale pohodnike. Od Jezerc se začenja precejšen vzpon na Studorsko sedlo na višini 1892 metrov. Vse steze so bile polne pohodnikov. Z vrha sedla, od koder se odpre pogled na bohinjsko stran, smo krenili po stezi na desno, sprva med nizkim borovjem, dalje na stezo med kamenjem in travo.

Kmalu smo prišli do razpotja, na levo je vodila pot proti Velikemu Draškemu vrhu, na desno krajša pot pod ostenjem Malega Draškega vrha in dalje na Viševnik. Večina je krenila levo, nekaj jih je šlo po krajši poti. Poti proti vrhu niso markirane, označujejo jih kamniti možici, ki kažejo smer, so enkratni in domiselni, postavili so jih planinci.

Prikazal se je Veliki Draški vrh z vso svojo očarljivo samotno lepoto. Obsijan s soncem v svežem dopoldnevu je razkazoval vso cvetočo spomladansko krasoto. Modri encijani so vabili poglede na to edinstveno pokrajino, posejano še z nešteti cveticami.

Rahli megleni zastori so se menjavali pri zakrivanju in razkrivanju okoliških velikánov s svojim očakom Triglavom.

Ob teh naravnih krasotah in razgledih nismo vedeli, kdaj smo prispeli po skalnatem grebenu prav na vrh Velikega Draškega vrha. Visok je 2243 metrov, soseščino mu delajo Tosc, Vernar, Kanjevec, Mišeljski vrh in Rjavina. Pred nami sta Planika in Krederica, ki čepita na skalah nam naproti, nad njima pa kraljuje Triglav.

Poleg enkratnega cvetja domujejo na teh terenih tudi svizci, nismo jih videli, tudi kozorogi imajo tod svoja domovanja.

Kmalu je bil vrh poln pohodnikov, ki so uživali v lepem razgledu se čudili naravnim planinskim lepotam in si pripovedovali o doživetjih med pohodom. Veliki Draški vrh verjetno že dolgo ni imel toliko oboževalcev kot to soboto.

Počasi se je začela kolona spuščati po južni strani, po pobočju med nizkim rušjem, med cveticami, vse do križišča, kjer so se srečali z onimi, ki so hodili po spodnji stezi.

Začel se je vzpon pod ostenjem Malega Draškega vrha, pot je bila varna, delno zavarovana in zelo prijetna, z razgledom na bohinjske gore in v dolino Krme.

S sedla Malega Draškega vrha je pot vodila še na Viševnik, 2050 metrov, ki je zelo lep vrh z enkratnim razgledom. Na samem vrhu se pasejo ovce. Viševnik je znan kot smučarski vrh, lahko dostopen tudi pozi-

mi. Pred nami je bila vsa zelena Pokljuka s svojimi obsežnimi gozdovi, pašniki in značilnimi planinami.

Z vrha vodi steza do smučarske vlečnice in v dolino. Avtobusi so že čakali na pohodnike, ki so bili presenečeni nad gostoljubnostjo organizatorjev pohoda, pogostili so z osvežilnimi pijačami. Nato so se pohodniki odpeljali z Rudnega polja mimo Šport hotela do gostišča Jelka, kjer je bil zaključek pohoda.

Po dobrem okrepčilu je sledil še zabavni del. Pozabljeni so bili vsi napor. Organizatorji so pripravili tudi srečelov, po srečkah so pohodniki pridno posegali.

Čas do odhoda avtobusov je vse prehitro minil, saj je bilo mnogo pogovorov o doživetjih na turi, kakor tudi novih načrtovanj za prihodnja srečanja.

Vsi pohodniki so prejeli lične in domiselne spominke pohoda, nekaj posebnega in priscnega.

Skupna udeležba na pohodu je bila 408 pohodnikov:

|                      |     |
|----------------------|-----|
| Železarna Jesenice   | 140 |
| Železarna Ravne      | 64  |
| Železarna Štore      | 44  |
| Veriga Lesce         | 70  |
| Plamen Kropa         | 50  |
| Tovil Ljubljana      | 8   |
| Met. inst. Ljubljana | 10  |
| Žična Celje          | 22  |

Vsi udeleženci 2. planinskega pohoda slovenskih železarjev na Veliki Draški vrh so bili s pohodom zelo zadovoljni, presenečeni nad naravnimi lepotami teh planinskih predelov, predvsem pa hvaležni organizatorjem — planinskim tovarišem iz delovne organizacije Veriga Lesce, ki so storili vse, da bi pohod ostal v srcih in spominu vseh udeležencev.

Franc Telcer

## PODPORNI ČLANI GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE

### VABILO

Slovenski gorski reševalci se že 77 let odzivajo klicem na pomoč z gora, rešujejo ponesrečene gornike in iščejo pogrešane.

Da smo sposobni opravljati prostovoljno in človekoljubno delo, so potrebni trdo šolanje, zahtevni treningi reševalcev in obilica drage reševalne opreme, pa še reševalci morajo uporabljati svojo planinsko opremo. Finančna sredstva, ki so potrebna za delo naše službe, so vse skromnejša in ne zadoščajo več za normalno delo.

Zato vas vabimo, da se vključite v našo službo kot **PODPORNI ČLAN**, z letnim zneskom, ki je v letu 1989:  
— za občana 30.000 din  
— za pravno osebo 100.000 din

Za vaš finančni prispevek boste prejeli prikupno nalepko Podporni član in tako izpričali svojo pripadnost gorski reševalni službi.

Slovenski gorski reševalci

Slovenskemu vabilu sledimo tudi koroški gorski reševalci, upamo in želimo, da med našimi občani, krajanji in delovnimi organizacijami pridobimo kar največ naših pripadnikov, podpornih članov GRS. Želimo, da bi čim več prebivalcev spoznalo naše delo, naše gorske reševalce in da bi še tesneje sodelovali.

Vseskozi si prizadevamo za uspešno delo, veliko časa porabimo za svojo vzgojo in kondicijo, trudimo se tudi pri vzgoji planincev in preventivnem delu med občani in še posebej med mladimi.

Svoje delo opravljamo požrtvovalno v vsakem času, včasih tudi za ceno lastnega zdravja in življenja, opravljamo človekoljubno delo, ko rešujemo ponesrečene v gorah in iščemo pogrešane.

Koroška javnost in ljudje nas poznajo in cenijo to delo, saj so nam že v mnogih primerih pomagali in nam priskočili na pomoč. Vsekakor terjajo reševalno delo poleg visoke moralne in strokovne pripravljenosti tudi mnogo drage reševalne opreme, tudi osebne zaščitne opreme, kar stane ogromno denarja.

Verjamemo, da bodo naši gorski reševalci, ko se bodo oglasili s prodajo nalepke in pridobivanjem podpornih članov za GRS, ko reševalno službo na Prevaljah, povsod dobrodošli.

Ob koncu leta bomo v Koroškem fužinarju priobčili poimensko vse podporne člane GRS za leto 1989.

Berta Pavlinec

### FUŽINAR

**Ko pride Fužinar v naš dom,  
prav vsem se oči zaiskre,  
ker vsak od nas bere ga rad,  
saj v njem je berila za vse.**

**Se dedek veselo smeji,  
spomin na mladost oživi,  
zagleda večkrat znan obraz,  
vse nam razlaga na glas.**

**Ta list tudi za mlajše skrbi  
pove nam, kako delavec živi,  
kaj manjka mu, kaj bi on rad,  
da brez skrbi bi šel spat.**

**Jubilanti v njem zažive,  
kakor bi prišel med nje,  
v njem je tudi natisnjen oglas,  
kdo za vedno odšel je od nas.**

## O ŽENAH

**Ženska naj molči o ženski.**

**NETZCHE**

**Kdor posluša žene, konča v peklu.**

**TALMUD**

Marjan Mauko

# TATRMANOVA SMRT

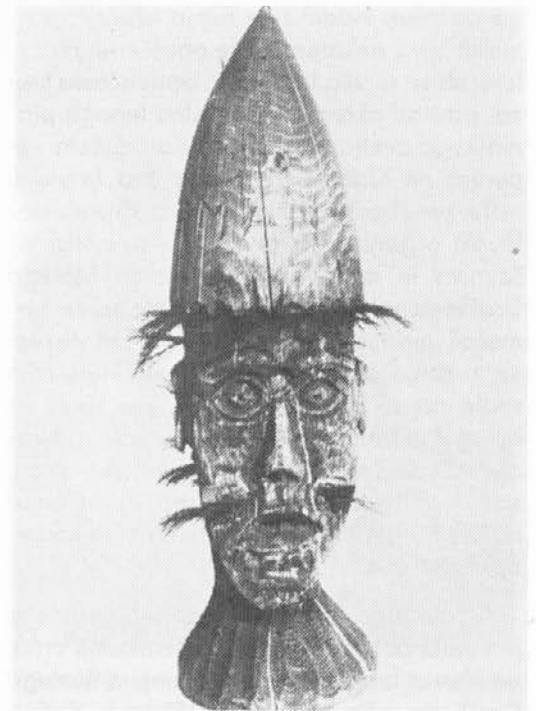
Graufov tatrman je dobil novo korito. Lahko rečem, da se je Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec izkazalo. Zdaj v starem koritu rastejo rože. Postavili so ga pred Graufovo hišo. In tako je tudi prav, če ga niso vzeli v muzej. Mar ne. Ravenski muzej pa razmišlja, da bi postavil nov tatrman pred gradom. Morda bo narejen celo v skladu s koroško tradicijo. Lep primer takega tatrmana vidite, če se peljete od Poljane proti Mežici. Pri Gostenčniku. Čeprav je sodoben, to je s pipo, je gospodar skrtil cevi v pokonci stoječi steber. Na vrhu pa je značilna kapa. Tak naj bo sodoben tatrman. Ne pa, da je lep kot pri Ajnžku. To je ženska skulptura, ki lula po moško. Ta pač ni povezan s staro koroško tradicijo. Znano je, da je tatrmanov okrask na vrhu pokonci stoječega stebra. Demon Taterman, bog in zaščitnik vode. Danes bi nam ta demon Taterman še kako prav prišel, da bi strašil ponoči tiste, ki onesnažujejo vodo. Za tega demona Tatermana sta na Koroškem znani dve lokaciji; to so tatrmani, ki imajo na vrhu pokonci stoječe cevi iz lesa izrezan obraz idola demona Tatermana. (Glej fotografijo rekonstrukcije glave demona Tatermana, kot ga je opisal in narisal Avgust Abraham, rojen 1908, je videl Oberov (Plat 9, Mežica) leta 1918, ko je pomagal tesarju Liednikovemu Luku pri obnovi Oberovega tatrmana. Ober je naročil: hitro naredi tatrmana. Če bi naročil: naredi takšnega, kot je bil, bi imel »ksiht in čodre.« Ta idol je imel podolgovat obraz in kapo, kot jo imajo palčki. Lautarjev tatrman pa je izdelal Lautarjev Nejča leta 1949–1960? Tega pa je videlo več ljudi. In tudi tisti, ki so šli k maši v Bele vode mimo Lautarja. Obraz tega idola je bil

bolj skupaj potlačen, tak, kot so palčki. Kapa pa je bila bolj podobna Kitajcu. Lase–čodre je imel iz konjske žime kot Oberov.

Tega graditelji hišnih tatrmanov ravno ne vedo. Pohvaliti pa jih je treba, saj se v osnovi držijo stare koroške tradicije. Res je nekaj lepih tatrmanov, ki niso preveč daleč od tradicije.

Kot se vidi iz slik miniaturnih različnih koroških variant tatrmana, so pravzaprav bolj skulpture in so s svojim estetskim videzom prava paša za oči. Toliko o vrstah tatrmana za tiste, ki si bodo postavili novega. Ko izdelate nov tatrman, ga je treba zaščititi, tako kot je to naredil Lautarjev Nejča. On je uporabil kolomaz, mi pa bomo uporabili ibitol, tudi avto ibitol. To je taka zaščita lesa, kot je v Benetkah zaščiten hrastov pilot. Prva leta je treba večkrat premazati, ker les poka. Les, ki ni v vodi, oziroma je cev vdolana, hitreje propade, kot če je stalno moker. Zato pokonci stoječi steber odkopljite in naj se posuši. Premažite ga z raztopino modre galice in ko se posuši, premažite še z ibitolom ali z razredčenim katranom.

Naslov tega članka ni ravno pravi. Ne, ne gre za to, da se tatrman postavi tudi v urbana okolja. Da bi izginil pri kmetih, se ni bati, ker jih spet postavljajo v gorico. Saj je gorica brez tatrmana kot juha brez soli. Nedvomno so estetski učinki tatrmana podobni fontani. Še več, rekel bi, da v to okolje spada tatrman, ne pa razne fontane. Res ni vzroka, da se ne bi pojavil v naših naseljih, kjer je nekoč že kraljeval. Za zdaj stoji v Mežici le korito in pipa, skrita v grmovju, na tržnici. Njegovo mesto pa je tam, kjer ga lahko vsi



Glava tatrmana

vidijo. Da si umijejo sadje, odžejajo se poigravo in uživajo. Nekoč sta bila na Ravnah dva javna tatrmana. Pa so ju porušili. Prišel pa bo čas, ko bomo na tržnici in pred NAMO lahko gledali obraz idola demona Tatermana. In nič nam ne bo nerodno pred japonskimi ptiči.

Marijan Mauko

## NAGELJ ZA VEČER OB SVEČI

V petek, 27. januarja 1989, je bil v dvorani hotela Peca v Mežici VEČER OB SVEČI. Organizator: Turistično društvo Mežica.

Spored je bil tak:

Dekleta: Alenka Schuller, Barbara Šegel, Marija Šumah in Metka Steblovnik so brale odlomke iz del Prežihovega Voranca in dr. Franca Sušnika. Odlomke je izbrala Mirjam Pečovnik Lapanja. Rdeča nit je bila koroška krajina. Glavno besedo je imel igralec Jože Zupan, ki je na svoj način podal Trdinove VINSKE PRIZORE. Igralec Jože Zupan se je rodil v vasi Zasip pri Bledu leta 1921. Znan je po monodramskih gledaliških nastopih: Janez Svetokriški: En srečen, veseli inu vsih troštv poln dan voščim, Prežihov Voranc: Odpustki in Dvojčki, Platon: Sokratov zagovor, Metod Mikuž: Količeva mama in že omenjeni Trdinovi Vinski prizori.

Odmore so zapolnili literati Šumca (ŠUMC – Literarna revija skupine delavcev Rudnika Mežica. Ustanovitelj: Odbor za kulturo tozda Tovarna opreme Mežica.)

Verica Juras (Jama), Štefan Šumah (Topilnica), Darko Orlač (Elmont), Marijan Mauko (TOM) in gost, pisatelj in pesnik Franc Pečnik s Prevalj. Za glasbo je skrbel Slavko Rosc. Izbor glasbe Mirjam Pečovnik Lapanja. VEČER OB SVEČI je tisto ta pravo, kar naj bi počeli, ko praznujemo svoj kulturni praznik. Zato prireditelju lep nagelj.



Tatrman pri Šurniku

V sredo, 28. maja 1989 je bil na Rimskem vrelcu literarni večer za goste Rimskega vrelca. Svoje pesmi in pesmi iz literarne revije Šumc so brali: Inga Kranjc, Verica Juras, Darja Kniplič in Marijan Mauko. Profesor Stanko Lodrant pa je igral na citre. Povedati je treba, da se je Stanko Lodrant lepo ujel

s skupino nastopajočih. Ker pa pisoci niso ravno bleščeči recitatorji, razen seveda redkih izjem, je tako rekoč Stanko Lodrant s svojo glasbo ustvaril tisto domačnost, pri kateri se ne šteje vsak zgrešen naglas. Skupina upa, da bo še kaj takih literarnih večerov.

Igor Glasenčnik

## K „pesmim po materi“

V zadnji številki Koroškega fužinarja (KF 1989, št. 2, str. 45) sem zasledil članek Milana Potočnika z naslovom *Pesmi po materi ali »ljudske pesmi«*, v katerem pravi, da se mogoče najde kdo, ki bi jih znal dopolniti.

Oblavljenih je pet pesmi, med katerimi je ena z naslovom *Naše cerkve*. Pod njo je pripis: »Ta pesem je bila, kot kaže, zložena od okoliških cerkva. Zato verjetno več kitic manjka.«

V svoji zbirki imam zvezek s pesmimi, pisanimi z roko mamine sestrične, Marije Berložnik z Dobrne, rojene leta 1897, sedaj stare 92 let.

Pesmi, zapisane v tem zvezku, ki mi ga je dala v spomin, zna tudi zapeti. Ob priložnosti sem jo obiskal in njeno petje posnel na trak. V tem zvezku sem našel pesem z naslovom *»O slovenjgraški dolini«*. Pesem obsega 15 kitic, medtem ko so v objavljeni pesmi samo 3 kitice. Menim, da gre za isto pesem.

Tej pesnitvi prilagam še nekaj pesmi iz tega zvezka.

Če se vam zdi, spoštovano uredništvo, primerno, jih lahko objavite.

### O SLOVENJGRAŠKI DOLINI

**Oh, kak je veselo po gornih krajeh,  
po graških dolinah, po šmarskih vaseh,  
kdo je te cerkvice pozidati dal,  
glih tak, ko bi rožice sjal.**

**V Starem trgu se cerkvice sveti,  
na gradu že druga košata stoji,  
tam novi zvonovi prav lepo pojo,  
vsem vernim veselje dajo.**

**Na Homci spet cerkvice lepa stoji,  
Marija Devica se notri časti,  
tam ura na turni kristjane budi,  
posebno te burne ljudi.**

**Taj v rotenpoh pridem, me spet veseli,  
mežnar mi cerkev odpirat hiti.  
Nebeška Kraljica se notri časti,  
Marija, kak lejpa si ti!**

**Svet Marko, svet Luka zapisala sta,  
kako je Marija v nebeso gor šla,  
da je ona kraljica teh svetih nebes  
v tem velikem oltarju zares.**

**Ti mali oltarji spet kažejo nam,  
je sv. Lucija in sv. Florjan,  
sv. Jurij, sv. Anton na oltarju sta tam,  
Polonija no Agata zavravn.**

**Sred graškega mesta sta cerkvi dve,  
kdo prvo je zidal, nobeden ne ve,  
ta druga velika nam srce mehči,  
kaj notri je lepih reči.**

**Tam gor na Plešivcu sveta Uršula stoji,  
po Štajerskem gleda in Boga časti.  
Je veliko trpela na zemlji zares,  
zdaj ima cerkev blizu nebes.**

**Po graški doli me prav veseli,  
po hribih, dolinah je polno cerkvi,  
je tudi sv. Ana visoko tam gor,  
prežalostna cerkev je skor.**

**Št. Peter tam blizu Koroškega je,  
ta cerkev je lepa, čez druge je vse,  
dva turna nam kažeta, da je svetnik  
sv. Peter apostol velik.**

**Na meji Koroškega cerkev stoji,  
zdaj romar odpustke že zadobi,  
je dobriga sveta Marije spomin,  
na križu pribit je Bog Sin.**

**To cerkev so puvali dolgo poprej,  
saj zdaj je že velko čez petdeset lejt,  
so romarji začeli tamkaj hodit,  
Boga in Marijo častit.**

**Tud Šemarska fara ma dosti cerkvi,  
pravica ta stara še tamkaj živi.  
Tudi v gornjem Šentilju so cerkvice štir,  
sam Bog se po tistih časti.**

**Sv. Jakob v Pamečah, sv. Šentjan,  
Marija na Homci in sv. Tomaž  
požegnata polje po gornih krajeh,  
posebno po Štiljskih vaseh.**

**Pogledam še gori, je en hrib,  
prebiva tamkaj sv. Jakob Filip,  
tam tudi zvonovi res lepo pojo,  
ker trojančijo juternico!**

Zlatko Škrubej

### LUDVIKU MORIJU

**Kako, prijatelj stari, se imaš,  
Pernice te še vedno rade imajo,  
a še, kot nekdanj, pesmi pisat znaš  
in črtice, ki ti miru ne dajo.**

**Kako kaj z zdravjem si, nič več ne vem,  
me ne obiščeš in ne pišeš več,  
a željo imam, da vse to še izvem,  
si vedno bil mi kakor človek všeč.**

**Če čital pesem to boš, vedi le,  
da le pozdrave sem ti z njo poslal,  
naj ti po maslu vedno steče vse,  
saj vedno si uspešno delat znal.**

**Če pa osamljenost te zamori,  
se spomni, da prijatelj misli nate,  
tedaj pisalo v roko vzemi ti,  
mi v pismu pošlji svoje misli zlate.**

Rudolf Kerec

### K ČLANKU NARODNI KOLEKI

V 1. številki Koroškega fužinarja sem zasledil članek o nalepnicah ali znamkicah. Narodni koleki, ki ga je napisal Mirkó Šoštarich. Med temi nalepnicami je podoba Šola na Muti na Štajerskem in napis Družba sv. Cirila in Metoda 2.

Zakaj gre? Kolikor vam ali njemu ni znano, je to šola ali celo zgradbo kupila 1899. leta Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani in leta 1900 je v tej zgradbi ustanovila prvo slovensko dvorazredno šolo, v kateri so poučevale šolske sestre iz Maribora do konca prve svetovne vojne. Na Muti je bila prej le štirirazredna nemška šola. Po končani vojni se je ta dvorazredna šola združila s štirirazredno šolo.

Zgradba, v kateri je bila slovenska šola, je bila graščina, ki je bila zgrajena leta 1580. in v njej je bil mitniški urad, ki se je takrat imenoval »Kienhofen«. Tu so gospodarili grofi in zadnja grofica je umrla v 17. stoletju. Njen nagrobni spomenik je v cerkvi sv. Marjete na Muti. Leta 1926 je to zgradbo kupil trgovec Pakjek, ki je imel trgovino do leta 1945, ko je bila stavba nacionalizirana. Leta 1973 smo v tej zgradbi ustanovili kovaško-livarski in gasilski muzej.

Šoštarich piše, da ima celovški deželni muzej zbirko naštetih plakatov in razglednic.

Zelo nas zanima, ali je v celovškem muzeju tudi kaj več o Muti, kraju in šoli. Kolikor bi se

kaj našlo, bi prosil, če je mogoče dobiti fotokopije in če je možno, bi si sami šli to v celovški muzej ogledat.

V našem muzeju hranimo dve sliki. Ena je iz leta 1901 – šola sv. Cirila in Metoda na Muti – in druga, iz l. 1908 – šola sv. Cirila in Metoda na Muti in na isti sliki še šola Velikovec, ki je imela baje patronat nad šolo na Muti.

Zelo bi bili veseli, če bi nam hoteli pomagati, da bi dobili še več materiala v zvezi s šolo in Muto, kar bi naš muzej še obogatilo. Mutčane in okoličane bi to razveselilo.

Silva Sešel

## OSOJE V LIRIKI HERMANA VOGLA

Maja smo na mežiškem pokopališču pokopali pesnika, prevajalca, urednika, kritika in esejista Hermana Vogla; vse to je Herman Vogel bil, predvsem pa občutljiv in globoko čuteč človek. Ali Korošci poznamo njegovo ceno, smo dovolj zavzeto prisluhnili njegovim pesmim, ki jih je ob redkih priložnostih bral peščici obiskovalcev na literarnih večerih? Ali bomo raje počakali, kaj bo o njem rekla literarna zgodovina? Ali je mogoče tako, kot je v intervjuju ob izidu druge pesniške zbirke cinično in ironično dejal: »... bodi skrajnje napadalen in domišljav, dopoveduj javnosti, da si in da si samo ti dokončno pretrgal z gnilim humanizmom v evropskem in slovenskem merilu, vbijaj v glavo, da si in da si samo ti dokončno pretrgal z večnim slovenskim cokljanjem za evropskimi umetniškimi tokovi. To lahko počenjaš na vse mogoče načine, potem se bo že našel teoretik, zagovornik, ki bo to začel dokazovati tudi resno. Nič hudega, če je ta zagovornik tvoj brat ali sestra... V današnjem slovenskem kulturnem ozračju je mogoče doseči karkoli samo z agresivnostjo in zvezami.« (Pogovor z Janezom Mušičem, 1970).

In agresiven Herman – pesnik ni znal biti, nikoli v prvih vrstah, kot je v nekrologu zapisal M. Kolar, zato pa toliko bolj občutljiv za svet in ljudi, s seboj je nosil tako Pekel kot Nebo. Veliko pesniško bolečino je doživljal že ob Prešernovi poeziji, o kateri je na slavistiki napisal diplomsko nalogo. Biti pesnik pomeni peti kot Orfej in trpeti kot Prometej.

Ljubiteljem lirike je zapustil bogato dedščino: Razdalje rastejo, 1968; Ko bom bog postal, 1970; Romantika je iz groba vstala, 1974; Osoje, 1977; Pajčevina in sveder, 1986; U sjeni lipe, v Sarajevu 1981.

Sam svojega pesnikovanja nikoli ni postavljaj v prvo vrsto, čeprav je prevajanje iz srbohrvaščine, makedonščine, češčine in slovaščine tudi pesnjenje, prepesnjeva-

nje, ki zahteva veliko jezikovno (obeh jezikov) znanje in predvsem posluš za pesnitev. V istem razgovoru z Mušičem se je o svojem pesništvu spet hudomušno poigral: »Pesem ali poezija nasploh je predvsem sladka skušnjava, prepovedan sad, nekaj, kar hoče zgrabiti za rep nedosegljivo.«

In kam bi postavili Hermana Vogla v slovenski liriki?

V prvi pesniški zbirki Razdalje rastejo pravi Marjan Kramberger, da v slovenski liriki zavzema položaj nekje na sredi med tradicijo in avantgardo in se približuje zdaj eni zdaj drugi. Pravi tudi, da je po naravi nekoliko odmaknjena in komorno uglašena, kar ji morda jemlje najbolj neposredno prodornost in udami učinek na publiko. Res, njegove pesmi nikoli ne bodo na bralce tako učinkovale, ker so njegove misli preveč zbite in nabite in jih dojame le bralec s precejšnjo pesniško načitanostjo in intelektualno sposobnostjo.

Slovenska novejša poezija se še vedno deli na modernistično in tradicionalno in tako pogostokrat mlajši pesniki, ki ubirajo uhojeno pot Župančiča, Kocbeka, Vodnika, Minattija, ostanejo po krivici prezrti, ker pač mnogi teoretiki raje obravnavajo pesnike z eksplozivnostjo, nenavadnostjo izraza, občudojoč hrabrost, da med knjižni jezik, upravičeno ali ne, vsiljujejo žargon in sleng. Vogel, pesnik in slavist, se s tako cenenostjo pač ne bi zadovoljil, pa tudi zrasel je iz zemlje in taki mnoge svetinje nosijo vse življenje s seboj. Njegove pesmi govorijo o sodobnem človeku sedemdesetih in osemdesetih let tega stoletja. Svoje pesmi jemlje kot vsakdanje dogajanje. Spet malo ironično pravi: »Marsikdo bo rekel, da je taka želja romantična ali orfejska, toda tega moram popraviti, da ne mislim čisto zares, saj so moje pesmi pravzaprav miselne igrice in saj v resnici trdno vem, da svet ne more biti drugačen, kakršen je. Razumite zato, prosim, mojo poezijo kot malce neresno, a sladko poigravanje s svetom in časom, ki sploh nista mogoča.«

V prvi pesniški zbirki še govori o raztrganem obrazu; v brazde bom natočil krvi; pogledal bom zemlji v oči in žrelo, (jedel jo bom z zobmi steklega psa) in s slastjo sestradanega volka s prstjo v očeh bela, nedozorela breza je tvoja roka. Čeprav bi ga s površnim branjem lahko priključili smeri absurda, je njegova pesniška metafora drugačna – tu ni mrtvega sveta, puščave, brezizhodnosti; tu je življenje, težko, pač tako, kakršno je.

Za svojo zbirko »Ko bom bog postal« je dejal: »Zbirka govori o tem, da ljudem ne bi bilo nič bolje, če bi kdo izročil božji prestol meni. Odmišljam vso neuresničljivost in postavim, da bi se kaj takega zares zgodilo. Takrat bi bilo v prvi

vrsti potrebno do temeljev spremeniti našo preteklost, zgodovino bi morali prevrednotiti (ne je zavreči ali zanikati). Ker pa ni mogoče storiti ne prvega ne drugega, je seveda še dokaz več, da bog ne bom postal nikoli.«

Tu je beseda mnogo bolj opisna, zelo pretehtana in takšna, da spodbuja k razmišljanju in v nas vzbuja asociacije na lastna doživljanja in razmišljanja. In nekaj pesmi je zbral pod pomenljiv naslov: Iskrice domorodne. V »Bojevniški« pravi: »Težko je ugotoviti, kdo je bil prvi: Kobencelj, Lamberger, Matjaž ali Malgaj. (Ko pa ni bilo skoraj nikogar zraven, / ko pa jih je bilo malo zraven,) ko pa se najboljši nikdar niso vrnili.« Humanistično razmišlja: »Skovali smo pravljice, bajke in mite o naši dobroti, (iz srede vesolja smo sonce pregnali, postavili vanjo človeka), deželo prekrili s pomniki, kapelami, križi, njemu v spomin.«

V tej zbirki pač gre za pesnikovo urejanje sveta, in to nehote in brez namena.

Zbirka »Romantika je iz groba vstala« nam kaže drugačnega Vogla; naslov namreč ni samo simboličen, ampak gre za obujanje romantike, ki jo življenje vedno znova pokopuje, pesniki pa jo vedno znova kličejo v življenje.

Pesnik se tu sprašuje po bistvu, vendar tudi odgovarja, čeprav zastrto. »Ponoči se splašijo konji iz sanj. (Drobna živalca prileze iz tihega gnezda, /ni po človeški ne po božji podobi/... Ko zjutraj skrivnostno odide, )začutimo v srcih težek nemir.

V 20. pesmi cikla Romantika je iz groba vstala pa samo sprašuje: »Kdaj smo videli zadnjo solzo? /Ali mati še joče za izgubljenim sinom? /Ali zaljubljeni še jočejo od bolečine? /Ali dekle še joče za svojim venčkom? /Ali prerok še joče za svojo domovino? /... Ali so to čudna, prečudna vprašanja?«

In na koncu zbirke prečudovita igra z besedami z značilnim naslovom: Zmedene artikulacije pomožnih besed (a misli sploh niso zmedene, ampak krvavo resnične). N.pr.: Mu, ga: Zapisati krivca v šolski dnevnik. /Vzemi mu legitimacijo. /Zbrisati ga iz državlanske knjige. /Ne dati mu potnega lista. /Cepiti ga zoper neubogljivost...«

Romantika sedemdesetih let.

Zbirka Osoje je izšla 1977. leta. Pesmi v ritmu so mračne, brez sonca, nicnaste, skoraj prozaične, brez muzikalnega poigravanja. V teh pesmih govori pesnik le toliko, kolikor je najnujneje; tu ni več prejšnjega dolgega stavka, ampak velika skopost besed, kot je zemlja nerodovitna v osojah. Pesnik je obsojen na nicino, od tal ni mogoče; tudi Prežihov Nicnar želi biti vsaj pokopan na prisojah, a se mu želja ne izpolni.



**Pesnik Herman Vogel je zadnjič nastopil na Koroškem 10. februarja 1989, ko je bral svoje pesmi na krajevni proslavi ob slovenskem kulturnem prazniku v Titovem domu na Ravnah**

In še zadnja pesniška zbirka Pajčevina in sveder, 1986. Dvojnost naslova pomeni tudi dvojnost tematike; pajčevina je pesnikova liričnost, ljubi domači koroški svet, sta mati in oče, je pesnikovo otroštvo in mladost, sveder pa vrtanje v dušo, v telo, v čas, ki mu je dan, da v njem živi. Čeprav na eni strani spomin, mladost, na drugi sedanost, današnji čas je pesnik obakrat oster zapisovalec doživljanj, kakršnega poznamo že v prejšnjih zbirkah. V tej zbirki je tudi pesem Mama.

**Nekaj sva pa le imela skupnega, mama, če drugega ne, to, da sva ostala sama, ko je kikirik narekoval uro.**

**Tistih sinjih juter se spomni, ko naju je zeblo v podplate, in si me v staro vrečo zavila; ali trpotca pred pragom, lekarne za vse.**

**In še se spomni, mama, da sva včasih kakšno modro rekla: nazadnje sva imela oba prav in sva se oba enako opekla.**

Mislím, da je to ena najlepših osebno izpovednih pesmi v slovenski liriki. Da se pa s tem strinjamo, moramo poznati neprijazno zemljo, ki nikoli ne daje toliko, kolikor potrebujemo in vanjo vložimo. To je svet koroških samotnežev, ki niso navajeni veliko govoriti, ampak kar povedo in kadar povedo, je vse zrnje in plevni zraven.

Seveda bi lahko govorili še o marsičem. N.Pr. o ljudskem pesniškem jeziku, ki nas spominja na Makarovičevo in Strnišo. A kakšen jezik naj ima pesnik, ki je s to ljudskostjo (folkloro?) zrasel in z mlekom vsrkaval zagovore in uroke.

Voglova beseda pridobiva iz zbirke v zbirko, pesnik postaja vse bolj prvinski, kot bi po dolgem popotovanju spet našel dom in si oddahnil.

## V SPOMIN

*Kakor tiha vešča se je prikradla vest v Delu, da je umrl Herman Vogel. Saj ni mogoče! Naslednji dan je bil v Večeru nekrolog, nato še osmrtnica. Zdaj ni več nobenega dvoma. Resnica je!*

*Ne, ne bom pisal o pesniku. O tem so in še bodo bolj poklicani.*

*Ne, tudi o literarnem delu in esejistiki ne bom pisal. Tudi za to besedo so sposobnejši.*

*Kramljal bom o njem in o najinih srečanjih. Pravzaprav jih ni bilo veliko. Prvo srečanje je bilo na gimnaziji, pravzaprav sem bil samo soocenjevalec maturitetne naloge. Kakšna zrelost!! Da je pesnik, smo vedeli. In je šel mimo. Kadar sva se kasneje srečala, sva se vljudno vikala. Herman pa je naredil izjemen vtis: umirjen, v obnašanju skromen, jezikovno prefinjen, misli so pa švigale. Ob celoviti uglajenosti, navsezadnje ob imenu, ki je gosposko zvenelo, priimek smo izgovarjali kot Fogel – Herman vogel – v prvem trenutku te je kmečki izvor rahlo begal. Saj po vseh dokumentih si vedel, da je kmečki fant, z Loma nad Mežico. Šele kasneje se mi je razodelo, ko sva se zblížala in prešla na ti-*

kanje. Mama mu je namenila domače ime Lekši, po stari kmečki navadi je prinesel ime s seboj, saj je prišel na svetega Aleša na svet. V deželi pa je veljala parola 1941: napravite mi deželo nemško. Tako mu je nemški uradnik izbral nemštvu zveneče ime Herman, saj mu je tudi priimek zvenel nemško. V svoji preproščini si ni znal drugače razlagati. V priimku smo bolj slutili vogel – vògu, zdi se mi, da se je sam nagibal k uoglu, oglju, oglariti. V pesništvu pa je sploh razgrnil svojo kmečko naturo, povezanost z zemljo, njegove primerjave, zlasti v zadnji zbirki. Pesmi so mu žuborele iz prastarih virov, barvitosti libuškega polja. Lom se stika s sončno Podjuno. To je njegov svet.

Šegavo mi je razlagal obliko imena prebivalcev Loma – Lomljani, Lomljanarji, ker ga lomijo. Tudi Herman ga je polomil – polomil, ker je mlad umrl.

Tone Sušnik

Herman Vogel

### PAJČEVINA

**Pajčevina je vse,  
kar sem v upu tkal;  
vse, za kar sem se gnal  
in mislil, da bo najbolje;  
da mi le še pognojeno polje  
manjka; seme bo že prišlo in  
blagoslov; od hrasta, ne boga,  
iz regratovih lučk, ne iz Krškega,  
iz energije stranskih pogledov,  
raskavih dotikov rok,  
iz tihe besede,  
ki ne ugrizne,  
le séde,  
rahlo poboža  
in obsedi.  
Z molkom spregovori.  
Pajčevina je vse.**

## ŠTEFKA IVARTNIK - LUKANOVA

Ljudje starejših generacij, ljudje, ki so bili bolj povezani z naravo, kot smo mi danes, so trdili, da zvonovi, ko prvič zazvonijo umrlemu človeku, bolj milo in lepo zadonijo takrat, če je bil umrl še mlad, in če je moral pred smrtjo dolgo, hudo trpeti.

Ko so se včeraj zjutraj hotuljski zvonovi oglasili, so zapeli in zadoneli tako lepo in milo, da smo obstali in nas je v hipu prešinilo: Štefki zvonijo! Štefki Ivartnik, Lukanova Štefki, po hišici v Podgori, kjer je bila rojena, zvonijo in pojo zadnjo pesem. Štefka je pretrpela. Prestala je svoje veliko,



Štefka Ivartnik »Lukanova Štefka«

neizmerno gorje in trpljenje. Odšla je, pa še tako mlada je bila, komaj v 50. letu življenja. Nikoli več je ne bomo srečali vse nasmejane, rdečih lic in iskrih se oči, kot smo jo bili navajeni srečevati ves čas njenega življenja. Nikoli več nas ne bo razveselilo njeno juckanje, njen prešerni vrisk, s katerim si je dala duška, kadar je bila srečna in zadovoljna.

V Štefki no življenjske radosti polno življenje, ki ga je živela kot delavka gozdarstva, se je leta 1984 nenadoma, kot ironija usode, prikradla zahrbtna bolezen, ki jo je prisilila, da se je še isto leto invalidsko upokojila. Težak, neenak boj z zahrbtim sovražnikom človeštva je Štefka sprejela z vsem svojim optimizmom, z vso svojo močjo in voljo do življenja. Z boleznijo se je spopadla s trdno voljo in prepričanjem, da bo v tem težkem boju na življenje in smrt zmagala. Vse je že kazalo na to, da se bo to tudi v resnici zgodilo. Da bo Štefka zmagovalka. Še konec januarja letos, ko sem v bolnici v Slovenj Gradcu čakal na operacijo, je naju z Lubasovim Stankom Štefka, ki je bila tedaj tudi v bolnici kljub temu, da je bila sama bolna, redno vsak dan obiskovala. Nasmejana, polna optimizma in vere je prihajala, naju tolažila in zabavala s svojimi šalami in domisljami ter nama tako vlivala voljo in zaupanje v ozdravitev. Večkrat je pripovedovala, kako želi zdravnik, specialist, Kliničnega centra v Ljubljani, da bi ga spremljala pri njegovih predavanjih bolnikom s podobno boleznijo in bi jim bila kot živ dokaz, kaj zmoreta optimizem, vera in trdna volja do življenja.

Na žalost je od tedaj minilo komaj pet in pol mesecev, ki so zadostovali, da je kruti sovražnik prešel v odločilni napad, ki ga z vso svojo vero in zaupanjem ni

mogla premagati. Uničil je vse njene upe in nade. Junaško, pokončno je pretrpela svoj neenaki boj. Toda upala, borila se je za življenje do zadnjega. Tega ji nikoli ne bomo pozabili.

Ivartnikova Štefka je bila rojena 22. decembra 1939 v Lukanovi bajti v Podgori v številni družini. Bila je mati treh otrok. Sin in hčerka živita. Enega sina pa je tragično izgubila komaj 17 mesecev starega. Štefko so v življenju zadeli trije težki usodni udarci. Zadnji je bil najhujši, saj je terjal njeno življenje. Leta 1957 se je zaposlila v Gozdarstvu Ravne in ostala tam do decembra 1984, ko se je invalidsko upokojila. Štefka si je skusila vse vrste gozdarskih del. V prvih letih je morala potegniti tudi ročno žago s sekači vred. Nakladala je les, seveda ročno. Tedaj še ni bilo sodobnih nakladalnih naprav. Nazadnje je bila zaposlena pri gozdnih gojitvenih delih. Izpostavljena vsem vremenskim neprilikam ni ušla boleznim, ki je na kraju tudi uničila njeno življenje.

Štefka je bila povsod poznana kot poštena in dobra, predvsem pa vedno in povsod nasmejana in za šalo razpoložena ženska. Zaradi teh njenih lastnosti smo jo vsi radi imeli. Zato je bila tudi priljubljena med svojimi sodelavci v gozdarstvu.

Štefka je bila tudi vneta gasilka, članica ženske desetine Gasilskega društva Kotlje. Marsikak dosežek, uspeh in pokal, ki ga je osvojila ta uspešna ženska desetina, ki ji je Štefka pripadala, je bil tudi njena zasluga, zato bo njeno ime tudi pri hotuljskih gasilcih zapisano vedno na častnem mestu.

Štefka je ljubila in rada imela svojo mamo. Rada je prihajala k njej in ji pomagala po svojih močeh, dokler je mogla. Kdo ve?! Morda je prav zato tako rada zapela tisto pesmico, ki pravi: »Na robu gozda hišica stoji, v njej prebiva stara mama, ki jo radi imamo vsi...!«

Ob Štefki no upokojitvi je pokojna Vida Gerl v Viharniku lepo zapisala, da je Štefki potrebno predvsem zdravje. Napisala je pa tudi, kako lepo ji je Štefka v verzih zapisala in prebrala ob njenem slovesu iz kolektiva:

»Pisalni stroj na mizi stoka,  
pridi po slovo, droban list  
v omari joka, Vida, primi me z roko.

Ob Štefki no slovesu iz kolektiva pa ji je Vida ta verz vrnila in rekla:

»Zaraščena steza v gozdu stoka,  
pridi me oplet, zaraščeno drevje v  
v gozdu joka, Štefka, pridi me obžet.  
Sedaj pa Vidin pisalni stroj sameva, zaman  
že dolgo v omari joka,...

Danes tudi:

»zaraščena steza v gozdu stoka,  
pridi me oplet, zaraščeno drevje  
v gozdu joka, Štefka, pridi me obžet.«

Rok Gorenšek

## SPOMIN NA LAMPREČEGA ANZIJA

Ime Ivana Kokala, ki si je nadel ilegalno ime Imre, ni znano samo v Sloveniji, ampak tudi širom Jugoslavije. To ime so izgovarjali in je bilo tudi v policijskih dosjejih v tistih evropskih državah, kjer so se že pred vojno borili za pravice delavskega razreda.

Naj bo kakorkoli že, toda Ivan Kokal-Imre je bil zame vedno Lampreči Anzi. Tako je bilo za časa njegovega življenja, s tem imenom pa bo ostal tudi nadalje v mojem spominu. Poznal sem ga že iz rane mladosti. Spomini nanj me vežejo od otroških do zrelih let. Kljub razliki v letih mi ni dovolil, da bi ga vikal.

Kot šolar se ga spominjam, ko sem ga srečeval s trobento pod pazduho ali s harmoniko na rami. Droben človek z malim, koničastim žametnim klobukom, mi je vselej tako prijazno odzdravil in me svetlo, nagajivo pogledal. Ne vem več, kaj me je neko nedeljo po maši zaneslo k Lampretu, živo pa se še spominjam, kako je Anzi sedel na postelji in vadal harmoniko. Pripravil me je, da sem mu držal note. Spominjam se tudi, da je bil na postelji šolski zvezek, v katerem je vadal svoj podpis. Tisto vigredno jutro, ko se je Anziju posrečil veliki podvig, je prišla k nam Žmolakova teta in vsa razburjena pripovedovala o dogodku pri Lampretu. Orožniki so uklenili Anzija in preiskali vse v hiši in na skednju. Mati je prosila orožnike, naj ga razvežejo toliko, da se bo najedel. Ko je imel proste roke, je izrabil trenutno nepazljivost orožnikov, treščil je skozi vrata in se pognal dol po bregu. V paniki so orožniki navalili na enojna težka vhodna vrata, ki so se odpirala navznoter in s tem so sami sebi zaprli pot. Morda le za nekaj trenutkov, toda dovolj, da je ubežnik ušel.

Pozneje smo čuli o Anziju marsikaj. Naj bi bil v Avstriji, Nemčiji, v Rusiji. Gotovega ni vedel nihče. Ob izbruhu španske državljanske vojne smo čuli, da je te udeležen tudi on. Oficir je in je zgubil nogo.

Naneslo je tako, da sem na Lamprečega Anzija mislil ob grmenju ruskih topov in stalinovih orgel. Ko sem enainštiridesetega po časopisnih vesteh spremljal bliskovit prodor nacističnega vojnega stroja v Ukrajino, pač nisem mogel slutiti, da bom dve leti pozneje primoran sodelovati pri klavnem umiku te »slavne in nepremagljive vojske« iz evropske žitnice. O predaji je bila moja trdna odločitev že od prvega dne, zato sem si močno želel, da bi pri zaslišanju naletel na Anzija, kajti domneval sem, da je on gotovo kot tolmač pri nemških ujetnikih. Pozneje je to moje domnevo potrdil in rekel, da je pri zasliševanju ujetnikov vedno iskal Slovence, vendar ni našel nobenega.

Ko se je ta svetovljan vrnil v domači kraj, je bil spet stari Lampreči Anzi. Štirinajst let se je zadrževal po raznih krajih Evrope, kjer je preživel dve vojni, toda svet ga ni spremenil. Svoje domače govornice ni pozabil, ni se spakoval potujčeno, obnašal se je tako, kot da sploh ne bi bil od doma. Tudi prirojena šegavost ga ni zapustila, prav tako je še naprej rad brez dlake na jeziku povedal, kar je mislil, pa četudi malo robato. Kdor ga je poznal, je jemal njegove besede z rezervo, kdor pa ne, ga je imel za človeka, ki ne jemlje življenja dovolj resno. Toda to je bila le njegova krinka, kajti njegovo revolucionarno delo je dokaz, da je jemal življenje zelo resno.

Ko se je kot utrujen popotnik vrnil v domači kraj, ni počival. Pridno se je vključil v obnovo porušene domovine, saj je bil do upokojitve na raznih odgovornih položajih. Zdaj mi na Anzija ni bilo treba samo misliti, ampak sem ga kar pocukal za rokav, če je bilo treba. Tudi o Rusiji sva se lahko marsikaj pogovorila. V spominih sva hodila po ulicah Simferopola, glavnega mesta polotoka Krima, kjer sem ležal v bolnici. Spominjala sva se tudi velikega taborišča pod Pireneji ob francosko-španski meji. Jaz sem bil tam kot rekrut, on pa kot pripadnik premagane španske republikanske vojske, kateri je dala francoska vlada zatočišče.

Naj se čuje še tako neverjetno, z Anzajem sva imela tudi neko duhovno vez – imela sva namreč skupnega birmanskega botra. To je bil njegov sosed in moj stric Žmolak.

Postavil si je dom in začel življenje v dvoje. Materialno je bil preskrbljen, saj je užival zaslužen pokoj, toda kdaj je sreča popolna? Kot starega in prekaljenega revolucionarja ga je prav gotovo bolelo to, da zdaj pri nas kljub socialistični družbeni ureditvi marsikaj ni tako, kot si je on v svoji dolgoletni borbi socialistične ideale zamišljal!

Cvetje, ki so mu ga poklonili ob njegovem zadnjem slovesu, je ovenelo. Ni ga več.

Ta skromni zapis pa bo ostal.

Ajnžik

Rok Gorenšek

## ANICA ZDOVC

Človeka najbolj pretrese in najhuje prizadene takrat, kadar je poln upanja. Kadar pričakuje in je prepričan, da se bo vse dobro izteklo, da je nevarnost, ki mu je grozila, dokončno premagana, da si naposled lahko oddahne od prestanega strahu



Anica Zdovc

in skrbi. Potem pa se nenadoma zgodi nekaj, kar je ravno nasprotno od vseh njegovih upov in pričakovanj. To je takrat, ko se usoda neusmiljeno poigra s človekom in mu z enim udarcem, na mah, uniči in podre vse, v kar je veroval in pričakoval, vse, kar je upal in verjel.

To se je zgodilo vsem, ki smo imeli radi Anico Zdovc, ki ji je kruta, zahrbtna, neusmiljena bolezen v njenih najlepših letih, komaj 44 let stari, mnogo, mnogo prezgodaj utrgala življenje.

Četrtega maja letos je odšla v bolnico v Slovenj Gradec. 16. maja je bila operirana. Prvi sem jo lahko pozdravil, prvemu se mi je nasmehnila in me prepoznala, ko se je prebudila iz narkoze po operaciji. Vse je kazalo najboljšo. Skupaj z njo smo bili vsi polni upanja. Verjeli smo, prepričani smo bili, da je najhujše prestala, da bo odslej vse dobro. Žal, prišlo je drugače. V hipu so se sesuli vsi naši upi, vse nade in pričakovanja. Veselje in smeh sta zamenjala obup in črna žalost, ko se je Danici stanje nenadoma poslabšalo, tako da je 17. junija umrla.

Prav ji je bilo ime Anica Zdovc, roj. Krivograd. Za znanca in prijatelje, za nas Hotuljce pa je bila, odkar smo jo spoznali, le Damjanova Dana. Rodila se je 2. julija 1945 v delavski družini na Ravnah. Zelo zgodaj je izgubila očeta, zato se je bilo treba čim prej osamosvojiti in poskrbeti za zaslužek. Danica si je poiskala delo v železarni. Začela je prav od začetka, najprej v počitniškem domu v Portorožu. Nato je bila čistilka, kurirka, nazadnje pa zaposlena v čistilnici Jeklolivame.

Z možem Damjanom sta se spoznala nekaj let pred poroko. Leta 1964 je Danica rodila sina Damjana. Naslednje, 1965.

leto, pa je Svetneči Pepi iz Podgore na traktorju pripeljal Danico skupaj s sinom z Raven, k Zdovčevim v Kotlje. Rodila je še enega sina, Janija. Leta 1968 sta se poročila. Oba sinova sta že pri kruhu. Babico Danico pa sta razveseljevala že dva vnuka. Ko ji je pred tremi leti umrla sestra, je Danica postala prava desna roka svoji mami in bratom. Skrbela in pomagala je, kolikor je mogla, vse dotlej, da ji bolezen tega ni preprečila.

Damjanova Danica je bila skrbna, redoljubna gospodinja in mati. Njeno stanovanje se je svetilo od čistoče. Želela si je urediti svoje stanovanje tako, da bi bil topel in prijeten dom zanjo in njeno družino. Letos za prvi maj se ji je ta dolgoletna želja končno uresničila. Stanovanje, njen dom, sta z možem dokončala in prenovila tako, kot sta si to vsa leta želela in načrtovala. Žal naši Danici ni bilo dano, da bi v njem v miru, zdravju in zadovoljstvu živela ter uživala sadove svojega dela.

Danica je bila rada dobre volje, nasmehljana, vedno pripravljena na šalo. V hiši, kjer živi več družin skupaj pod eno streho, je zlata vredno, če se ljudje razumejo med seboj. Danica je za to zmeraj skrbela. Njen odnos do sosedov, do znancev in prijateljev je bil dober, pošten in odkrit. Ni bila snobovska, ni vihala nosu. Za vsakega, ki ga je poznala, je povsod, kjerkoli sta se srečala, imela zmeraj nasmeh, šalo in dobro besedo, če pa nič drugega, pa lep, prijazen pozdrav. Takšna je bila tudi kot mati in žena. Ljubila je svojega moža in svoja sinova. Svoji družini je zmeraj želela najboljšo. Želela je, da bi družina imela vse tisto, česar sama v svoji mladosti ni imela dovolj ali je pogrešala.

Le malokomu izven družine je bilo znano, da je rajna Danica zelo rada brala. Še zadnji popoldan pred smrtjo je želela, da so ji prinesli dve knjigi. Bila je načitana ženska, zato je veliko vedela o življenju. Njena ljubezen do knjige in branje je bila tolikšna, da je osvojila vse tri Prežihove bralne značke: bronasto, srebrno in zlato. Osvojila pa je tudi Gašperjevo in Suhodolčanovo bralno značko.

Razumljivo je, da je prav zato, ker je bila načitana in razgledana ženska, Danica rada delala in se udeleževala v najrazličnejših družbenih dejavnostih. Bila članica ZK. Delala je v sindikatu železarne, za kar je prejela srebrno plaketo in priznanje sindikata železarne. Njeno sodelovanje z lovci, predvsem pa pri Društvu lovskih žena in njihovih prireditvah je bilo splošno znano, saj si brez nje le težko predstavljamo bodoče življenje te za dobro voljo in prijetno sprostitev tako potrebne vzporedne lovske dejavnosti.

Draga Danica! Dokler si živela, si vedno rada prepevala. Petje pa je nekaj najlepšega, kar je človeku v življenju dano. Človek, ki se rad smeji, ki je rad dobre volje, ki

rad poje, je plemenit, dober in slabo ne misli. Takšna pa si bila tudi ti. Kakor da bi bila slutila, da tvoje življenje ne bo dolgo trajalo, si v veseli družbi vedno rada zapela tisto: Mogoče danes k letu ne bomo več na svetu prepevali...! Najraje pa si si zapela tisto o stari preprosti hišici. Ta pesem ti je bila prav posebno pri srcu, saj med drugimi tudi pravi: »V hišici tej stari me mamca je rodila, nauke mi zlate v srce je vsadila, da v življenja boju bodo mi vodilo!«

Hvala ti, Danica, za vse, kar si v svojem kratkem, a bogatem življenju dobrega storila za moža, za sinova, za mamo, očeta, sestro in brata. Hvala za tvoje delo v železarni, v organizacijah, ki si jim pripadala. Hvala za delo in pomoč lovskim ženam. Najlepša hvala v imenu nas vseh za prijazen nasmeh, za dobro voljo, za odkrit pogled in lepo besedo povsod, kjerkoli smo se srečali.

Počivaj mirno v domači zemlji!

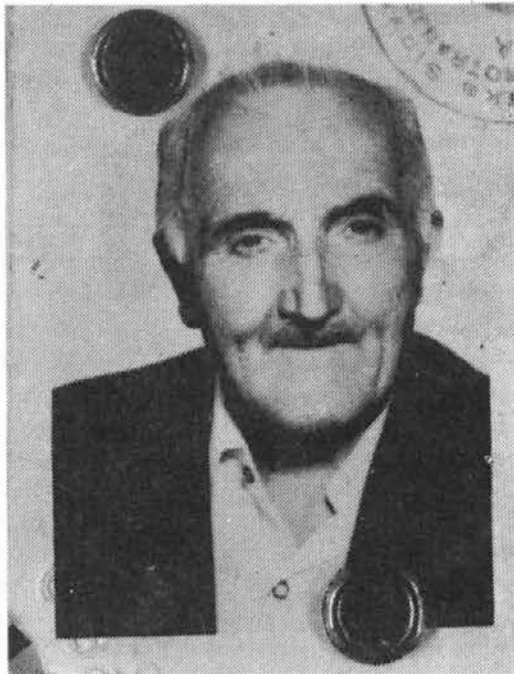
## IZGUBILI SMO SOSEDA

Poslovali smo se od Kristla Gostenčnika, po domače Vegla.

Na razmeroma majhen Veglnov grunt meji kar deset sosedov. Naš grunt meji nanj na vzhodni, na zahodni strani pa na zemljo, ki so jo pred leti Veglnovi dokupili. Lahko trdim, da sem bil Veglno dvojni, najstarejši in tudi najbolj dolgo sosed. Več ko štirideset let sva si bila soseda, v zelo dobrih medsebojnih odnosih, saj z njim ni bilo težko shajati. Bil je take brezskrbne narave, da bi mu jo zavidal, zato je svoje nič kaj lahko življenje kar dobro vozil. Ni se posebno sekiral ob velikih, kaj šele ob majhnih vsakodnevnih težavah, kočljivo stvar je raje obrnil na dobro in se pošalil. V svoji skromnosti je celo pretiraval. Ta preprosti človek je znal biti včasih zelo duhovit. Ko sem ga ob smrti našega predsednika vprašal, če je videl kdaj Tita živega, je rekel: »Naak, jaz ga moram verovati kakor v Boga, ki ga še tudi nisem videl.«

Kristl se je priženil leta sedeminštiridesetega. Veglnov grunt čepi na strmem bregu, od koder je lep razgled na Ravne in okolico. Tako je lahko vsak dan spremljal rast in razvoj mesta Ravne. Ko je prišel tja, so bile na Javorniku, na Šancah, na Čečovju in še kje rodovitne njive. Imel je priložnost opazovati, kako je človek uničeval to rodovito zemljo, medtem ko se je sam pobijal na strmini.

Lani si je naložil osmi križ. Rodil se je na Selah v revni družini, zato je bil najprej pastir in nato hlapec. Pozneje se je navadil žagati les in bil v službi pri lesnih trgovcih,



**Kristl Gostenčnik-Vegl**

predvsem v Črni. Tu ga je zajela vojna vihra, bil je mobiliziran in je padel v nemško ujetništvo. Poleg stradanja ga je dodobra prepihala burja severnonemških ravnin. Ko se je srečno vrnil, ni bilo z žagarstvom nič, zato se je zaposlil v Rudniku Mežica. Ko se mu je ponudila priložnost za kmetovanje, jo je zagrabil. Zanimivo pri tem je to, da je storil ta korak prav v času, ko so kmečki ljudje množično zapuščali zemljo in se zaposlovali v industriji – nekatere so celo silili v to! Kristl pa je storil ravno obratno! Zaradi vseskozi zapostavljenega kmečkega stanu je ta korak obžaloval, toda poti nazaj ni bilo. Odrekel se je vsem prednostim in pravicam zaposlenih ljudi v naši družbi in se vdinjal v panogi, ki je bila zapostavljena in se še danes, skoraj pol stoletja po osvoboditvi, ne more izenačiti z drugimi gospodarskimi panogami! Simbolično starostno kmečko pokojnino je sicer dosegel, hasnila pa mu niso tista leta, ko je bil zaposlen.

»V svojo delovno dobo sem si obrisal rit,« je imel navado reči. To primerjavo bi lahko dal prenekateri nekdanji hlapec, toda pri Veglno je bilo to dobesedno res. Med osebnimi stvarmi, ki jih je nosil s seboj v vojni in v ujetništvu, je imel tudi delovno knjižico. Na kraj pameti mu ni prišlo na misel, da bo še kdaj koristna, zato je v sili trgjal iz nje listič za lističem...

Po smrti svoje žene pred dvema letoma je podedoval celotno posestvo z vsemi premoženji. To mu je povzročalo same skrbi in težave, ker na stara in obnemogla leta ni imel naslednika. Končno je to vprašanje rešil tako, da se je zdaj lahko mimo ulegel k zadnjemu počitku.

Ta spomin zveni malo šegavo. Tudi Kristl je bil šegav in hudomušen in če kdo, mi on tega ne bo zameril.

Počivaj v miru! To ti v imenu vseh sosedov kliče

**Ajžnik**

## LISTNICA UREDNIŠTVA!

Pred vami je nekoliko zajetnejša, a tudi dražja številka Razgledov ravenskih železarjev.

V njej smo tokrat dali prednost razmišljanjem in konkretnim predlogom za boljši jutri, spodbujanju ustvarjalnosti – V ZNANJU JE MOČ – vzgoji in izobraževanju (prvič se je zgodilo, da so se s problematiko odzvale VSE šole v občini, kar je vredno vse pohvale!) nekaterim jubilejem in uspešnemu delu ter nastopom Korošcev doma in po svetu, zato bodo morali prispevki s predvorno in vojno tematiko počakati do naslednje številke. Takrat bomo, med drugim, objavili tudi zanimiv prispevek s poti po Kitajski in strokovni članek Krom v jeklu.

O novi ceni pa samo toliko: Če primerjamo (v kolikor je primerjava sploh mogoča), da je treba za številko Dela odšteti 6000 din, za Anteno 17.000 din, ali da stane pivo 20.000 din, ali, da dobite Fužinarja za isto ceno, kot če kupite pet škatlic vžigalic, potem si lahko pri današnjih cenah sami izračunate, koliko prave ljubezni v izdatni finančni injekciji je Koroški fužinar, ki bo drugo leto obhajal že 40-letnico, še vedno deležen od naše matere železarnice.

Nikoli se nismo precenjevali, podcenjevali pa se tudi ne smemo. Za to bomo v bodoče pač sledili splošnim podražitvam.

Naše zveste sodelavce prosimo, da svoje prispevke dostavljajo pravočasno in da pišejo poljudno. Čim manj tabel itd.! Pesnike prosimo, da malo predahnejo, veliko pesmi se je nabralo. In še nekaj.

Vse sodelavce, ki niso zaposleni v Železarni Ravne, prosimo, da takoj pisno sporočijo na uredništvo številko svojega žiro računa. Brez žiro računa ne bo honorarja. Prosimo, da to v obojestransko zadovoljstvo tudi upoštevate.

Za naslednjo številko sprejemamo prispevke najkasneje **do 20. oktobra 1989!**

Lep pozdrav!

Urednik

Fotografije so prispevali: Franc Kamnik, Franc Ocepek, Maruša Ugovšek, Vida Potočnik, Tone Sušnik, Ana Pavše, Marjan Lačen, Karli Potočnik, Ivan Kusnik, Jože Kamnik, Katica Karadža, Ivan Radovič, Miroslav Osojnik, Mojca Potočnik, Vili Strel, Milan Potočnik, Ignac Zdovc, Zvonko Ortan, Franc Telcer, Marjan Mauko, Rok gorenšek, Ajnžik, Dušan Vodeb, Franc Černe, Tine Tevž in Fotoarhiv K.F., ki je prispeval tudi naslovno fotografijo.

Izdaja DS Železarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Majda Verčko, Milan Švajger, Ana Pavše, Ivan Vušnik in Jože Šater. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861-639. Lektor Marija Potočnik. Tiska Grafika Prevalje.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov UO tudi: Boris Florjančič, Marta Kos, Emil Mori, Janez Mrdavišič in Silva Sešel.

Glasilno je po 7. točki prvega odstavka 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.